

TANYA'S BEAUTY SALON
Threading/Waxing, Facial(Men & Women)
Anti-Aging Facial, Bleach
Hair Cut, Color and Style

40-39 75 St. Jackson Heights, NY 11373
718-478-9009

137-40 Jamaica Avenue Jamaica, NY 11435
718-297-1019

85-03 Roosevelt Avenue Jackson Heights, NY 11373
718-205-7832

HERBAL FACIAL
\$40
\$20 !!!

ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਗੱਡੀਆਂ, ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਟਰੱਕ, ਲਾਈਫ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਬੋਬੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਕਾਲ ਕਰੋ

ਬੋਬੀ ਸਿੰਘ
(ਸੈਲ): 718-757-7809
(ਫੋਨ (ਦਫਤਰ)): 516-439-5420
(ਫੈਕਸ): 516-439-5418

ਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਸਬੰਧੀ ਸਲਾਹ-ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਕੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰੋ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਰ ਪਲ ਹਾਜ਼ਰ

ਚੰਨ ਪਾਰਦੇਸੀ
ਰੇਡੀਓ ਚੰਨ ਪ੍ਰਦੇਸੀ

ਫੋਨ 832-225-5354 'ਤੇ ਕਾਲ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਵੈਬਸਾਈਟ www.channpardesi.com ਰਾਹੀਂ 24 ਘੰਟੇ 7 ਦਿਨ ਸੁਣੋ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਓ, ਫੋਨ: 815-557-4991
ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ, ਫੋਨ: 219-670-4579

Thirteenth Year in Publication ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢ Email: punjabtimes1@sbcglobal.net
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ www.punjabtimesusa.com

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

Punjab Times, Vol 13, Issue 44, November 03, 2012 20451 N Plum Grove Rd. Palatine, IL 60074 Ph: 847-359-0746, Fax: 847-705-9388

ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦਾ ਦਰਦ

ਨਵੰਬਰ 84: ਅਜੇ ਵੀ ਅੱਲੇ ਨੇ ਜ਼ਖ਼ਮ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਨਵੰਬਰ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ 28 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅੱਲੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਉਤੇ ਮੱਲ੍ਹਮ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਨਸਾਫ਼ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਨਾਲ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸੱਤਾ ਦਾ ਸੁੱਖ ਮਾਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦਵਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਚਾਰਜ਼ੇਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉੱਜ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸਿਆਸਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਖ਼ੂਬ ਵਰਤਿਆ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਵੀ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵਰਤਦੀ ਆਈ ਹੈ ਪਰ ਖੁਦ ਸੱਤਾ ਸੰਭਾਲਣ 'ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ ਬਣਨ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਅਸਲ ਤਸਵੀਰ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕੀ ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕੇ ਬੀਤਣ 'ਤੇ ਵੀ ਪੀੜਤ ਇਨਸਾਫ਼ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਰੁਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਘੇ ਵਕੀਲ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਦਾ

ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੱਡੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਚੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਕੇਸ

ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਪੰਜ ਕੇਸ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਕੇਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ 2733 ਬੰਦੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂਕਿ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਬਚਾਇਆ

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਗੜ੍ਹੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਕਤਲੇਆਮ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਦਾਦਾ ਤੇ ਦੋ ਚਾਚੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਜੀਅ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਬਚਾਅ ਲਿਆ ਸੀ।

35 ਪਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭਾਵੇਂ 141 ਪਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਪਰ 35 ਪਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਨਵੀਂ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਆਉਣ 'ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਪਾਬੰਦੀ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 35 ਪਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਦਾ ਅਜੇ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁਧ ਖਾਤਕੂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਫੈਸਲਾ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਮਿਥੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਨਿਬੇੜਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੇ ਮੁਹਾਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਦੰਗਾ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕਰਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਸੁਰਿਆ ਕਾਂਤ ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਆਰ ਪੀ ਨਾਗਰਬ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਹੁਕਮ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਾਇਰ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੁਣਾਏ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦੰਗਾ ਪੀੜਤ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਤਹਿਤ ਲਾਭ ਦੇਣ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਅਦਾਲਤ ਮੁਤਾਬਕ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੰਗਾ ਪੀੜਤ ਤਸਲੀਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ 14 ਸਤੰਬਰ, 2010 ਨੂੰ ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕੇਸ ਤਹਿਤ ਵੀ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 15 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਗਮਾਡਾ ਬਨਾਮ ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸੁਣਾਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹਾਲ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਸੈਂਡੀ ਤੁਫਾਨ ਨੇ ਈਸਟ ਕੋਸਟ 'ਚ ਵਰਤਾਇਆ ਕਹਿਰ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਨੇੜੇ ਸਟੈਪਲਟਨ 'ਚ ਤੁਫਾਨ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਇਆ ਵਾਟਰ ਟੈਂਕਰ।

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਬਿਊਰੋ): ਚੱਕਰਵਰਤੀ ਤੁਫਾਨ ਸੈਂਡੀ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਤੱਟੀ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾਈ ਹੈ। ਤੁਫਾਨ ਨਾਲ 20 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਅਮਰੀਕੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਅਤੇ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਿਟ ਰੋਮਨੀ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੁਫਾਨੀ ਹਵਾਵਾਂ ਤੇ ਮੋਹਲੇਧਾਰ ਮੀਂਹ ਕਾਰਨ ਦਰਜਨਾਂ ਬੰਦੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਘਰ ਤਬਾਹ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਰਖਤ ਪੁੱਟੇ ਗਏ, ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਖੰਭੇ ਟੁੱਟ ਗਏ ਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਸਮੇਤ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੁਫਾਨ ਕਾਰਨ ਛੇ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਤੇ 15 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਡਾਣਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਬਚਾਅ ਦਲਾਂ ਨੇ 10 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰਖਿਅਤ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਨਿਊ

ਯਾਰਕ ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਭਰ ਗਿਆ। 1888 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜ ਲਗਾਤਾਰ ਬੰਦ ਰਹੀ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਤੁਫਾਨ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬਿਪਤਾ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤਿਆਂ ਬੇਘਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰਾਹਤ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਅੱਸੀ ਮੀਲ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਚੱਲੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਕਾਰਨ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਦਰਖਤ ਜੜ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਟੇ ਗਏ। ਆਵਾਜਾਈ ਵਿਵਸਥਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਰਮਰਾ ਗਈ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਪਲਾਂਟ ਵਿਚ ਧਮਾਕਾ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮੈਨਹਟਨ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਇਲਾਕਾ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ। ਤੱਟਵਰਤੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ 13 ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਉੱਚੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉਠੀਆਂ। ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਿਊ ਜਰਸੀ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ, ਮੈਰੀਲੈਂਡ, ਨੌਰਥ ਕੈਰੋਲਾਈਨਾ, ਵੈਸਟ ਵਰਜੀਨੀਆ, ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਤੇ ਕਨੈਕਟੀਕਟ ਵਿਚ 60 (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 6 'ਤੇ)

ਇੰਡੀਆ ਕਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸਰਵਿਸ

www.011india.com

\$25 3,000 Minutes
\$50 • \$100 Available

✓ ਵਧੀਆ, ਸਾਫ਼ ਆਵਾਜ਼ ✓ ਮਿੰਟ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਤਿਆਂ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋਣਗੇ

ਸਾਨੂੰ ਗਾਹਕ ਭੇਜੋ ਤੇ ਫਰੀ ਮਿੰਟ ਲਵੋ!

ਇਕੋ ਡੀਲ ਤੇ ਦੋ ਨੰਬਰ ਕੱਠੇ ਚੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਇਕੋ ਰੇਟ

Limited Time Offer. Restrictions & Fees Apply.

800-914-1013 • 408-726-6103

ਚੀਸ-ਚੁਰਾਸੀ

ਦਰਦ ਵੰਡਾ ਵੇ ਲੋਕਾ

ਉੱਘੇ ਸਿੱਖ ਵਕੀਲ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਸਮੂਹ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਵੰਬਰ-1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦਿਵਾਉਣ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਨਲਾਈਨ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਵੰਬਰ-84 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣਾ ਹੈ।

ਨਵੰਬਰ 1984 ਸਰਕਾਰੀ ਕਤਲੇਆਮ: ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇੜੇ ਲਾਈ ਗਈ ਫੋਟੋ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਪੁੱਜੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਆਖਿਆ ਕਿ 28 ਵਰ੍ਹੇ ਬੀਤਣ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਤੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਈਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਸਮੇਤ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗੇ ਇਕ ਧਰਮ ਦੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਖਿਲਾਫ ਦੰਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਖਿਲਾਫ ਕੀਤੇ ਦੰਗੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਜਾਨੀ-ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਹਰ ਮੁਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦੰਗਾ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਹੈ।

ਅਠਾਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਚੀਸ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੂਰੇ ਅਠਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਲੰਘਣ 'ਤੇ ਵੀ ਨਵੰਬਰ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦੀ ਚੀਸ ਨਹੀਂ ਘਟੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਹਕੂਮਤਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮਲੂਮ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਪੀੜਤ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਚ ਰੁਲ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਹਕੂਮਤਾਂ ਜ਼ਾਲਮ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜੁਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਕੀਲ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਤਲੇਆਮ ਸੀ ਜਿਸ 'ਚ ਚੁਣ-ਚੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ 1984 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਾਬਕਾ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਰਾਮ ਵਿਲਾਸ ਪਾਸਵਾਨ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਰਨ ਲਈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਸੰਭਵ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗ

ਰੱਖਿਆਕਾਂ ਨੇ ਹਵਾ ਵਿਚ ਗੋਲੀ ਵੀ ਚਲਾਈ ਪਰ ਭੜਕੀ ਭੀੜ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਭੰਨਤੋੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਇਸ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਸੜ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਪੁਲਿਸ ਵੈਨ ਵੀ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਭੜਕੀ ਭੀੜ ਤੋਂ ਨਿਹੱਥੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਮਦਦ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਰਾਮ ਵਿਲਾਸ ਪਾਸਵਾਨ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ 'ਚ ਹਲਫੀਆ ਬਿਆਨ 'ਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਐਡਵੋਕੇਟ ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਵਾਪਰੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਸਰਕਾਰੀ ਦੰਗੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ

ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਲਮ ਕਲੋਨੀ ਦੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਕੌਰ ਵੱਲੋਂ ਮਿਸ਼ਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕੋਲ ਦਿੱਤਾ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਔਰਤ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 3 ਨਵੰਬਰ, 1984 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਲੁਕਦੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਭੜਕੀ ਭੀੜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਔਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਦੱਸਿਆ ਪਰ ਭੀੜ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖ ਲਏ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹੁਣੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਕੱਟੇ ਹਨ। ਭੀੜ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਮਾਰ ਕੁੱਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਔਰਤ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਗੱਲਬਾਤ

ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਸਮਝ ਕੇ ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਛੱਡ ਗਏ। ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀਤੰਤਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਕਲੰਕ: ਰਾਘਵਨ

ਲੋਕ ਰਾਜ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਕੇ. ਰਾਘਵਨ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਵਾਪਰੇ ਦੰਗੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਤੇ ਇਕ ਕਲੰਕ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਕਲੰਕ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇਣ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਜਿਹੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੁਸ਼ਟ ਪਨਾਹੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਕਾਂਡ, ਗੁਜਰਾਤ ਦੰਗੇ, ਆਸਾਮ ਦੰਗੇ ਨਾ ਵਾਪਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਪਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਕਾਰਨ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਨਾਹਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉੱਪਰਲੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਵਾਪਰੇ ਦੰਗੇ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਦੰਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ 'ਫਾਰਗੋਟਨ ਸਿਟੀਜ਼ਨ' ਮੁਹਿੰਮ ਤਹਿਤ 9 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਮੁਕ ਅਦਾਲਤ ਵੀ ਲਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਉਹ ਗਵਾਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਆਨਲਾਈਨ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਕਾਨੂੰਨਦਾਨਾਂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਹਾਅ ਦਾ ਨਾਅਰਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉੱਘੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਹੁਣ 28 ਸਾਲ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਸਟਿਸ ਵੀ.ਆਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ, ਐਫ ਨਾਰੀਮਾਨ, ਜਸਟਿਸ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਜਸਟਿਸ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸੱਚਰ, ਉੱਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਭੂਸ਼ਨ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਨ ਤੇ ਹੋਰ ਹਸਤੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੰਗਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਫਾਸਟ ਟਰੈਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਂਚ ਟੀਮ ਰਾਹੀਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਘੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੇਕਸੂਰ ਸ਼ਹਿਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਮੁੜ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਮੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟੀਮ ਤੋਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਸ

ਕੁਲਦੀਪ ਨਈਅਰ

ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ

ਜਸਟਿਸ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸੱਚਰ

ਜਸਟਿਸ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ

ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਜਾਂਚ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾਨਾਵਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਆਉਣ ਤੋਂ ਸੱਤ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਸਿੱਖ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇਣ ਵਿਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਇਸ ਹਿੰਸਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਫੌਰੀ ਨਿਆਇਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ

ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ (ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ) ਕੇ.ਐਸ. ਬਰਾੜ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।

ਬਰਾੜ ਨੇ 1984 ਵਿਚ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬਲਿਉ ਸਟਾਰ ਦੌਰਾਨ ਫੌਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਬੱਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ ਬਰਾੜ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਦੰਗਿਆਂ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 27 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲੇ ਦਰਦ ਤੇ ਅਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਭੁਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਬੱਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਨਵੀ ਹੱਕਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਗਠਨ 'ਸਿੱਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ' ਨੇ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਅੱਗੇ ਲੰਡਨ ਵਿਚ ਰੋਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦੰਗਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੋਈ ਵਧੀਕੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪ੍ਰਣਬ ਮੁਖਰਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਵੀ ਦੇਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਘੋਰ ਅਪਰਾਧ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇਗੀ।

ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ਦੰਗਿਆਂ ਬਾਰੇ, ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਲਾਉਣ ਬਾਰੇ, ਮੌਤ ਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਕਟ ਤਹਿਤ ਲੜੀਵਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਵਧੀਕੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਿਆਇਕ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਲਵਿਦਾ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਅਲਵਿਦਾ...

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਆਪਣੇ ਵਿਅੰਗ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਜਰਜਰ ਸਿਸਟਮ 'ਤੇ ਕਰਾਰੀ ਚੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ (57) ਦੀ ਲੰਬੇ ਦਿਨੀਂ ਸ਼ਾਹਕੋਟ ਨੇੜੇ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। 24 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਰਾਤ ਇਕ ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵਾਪਰੇ ਇਸ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੇਟਾ ਜਸਰਾਜ ਭੱਟੀ, ਫਿਲਮ ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ਸੁਰੀਲੀ ਗੋਤਮ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਮੈਨੇਜਰ ਨਵਨੀਤ ਜੋਸ਼ੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਨਵੀਂ ਆ ਰਹੀ ਫਿਲਮ 'ਪਾਵਰ ਕੱਟ' ਦੀ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਲਈ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਹੌਡਾ ਅਕੋਰਡ ਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਜਲੰਧਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰ ਸ਼ਾਹਕੋਟ ਕਸਬਾ ਲੰਘ ਕੇ ਟਰੱਕ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਦਫਤਰ ਨੇੜੇ ਪੈਂਦੇ ਤਿੱਖੇ ਮੋੜ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘੀ ਤਾਂ ਉਹ ਟਾਹਲੀ ਨਾਲ ਜਾ ਟਕਰਾਈ।

ਇਹ ਟੱਕਰ ਏਨੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸੀ ਕਿ ਕਾਰ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੁਕਸਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਜਸਰਾਜ ਭੱਟੀ ਕਾਰ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਤੇ ਨਵਨੀਤ ਜੋਸ਼ੀ ਕਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਜਦਕਿ ਫਿਲਮ ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ਸੁਰੀਲੀ ਗੋਤਮ ਅੱਗੇ ਬੈਠੀ ਹੋਈ ਸੀ। 'ਉਲਟਾ-ਪੁਲਟਾ', 'ਫਲਾਪ ਸ਼ੋਅ' ਤੇ ਫਿਲਮ 'ਮਾਹੋਲ ਠੀਕ ਹੈ' ਸਣੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਭੱਟੀ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਕਲਾਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਆਮ ਲੋਕ ਵੀ ਗਮਜ਼ਦਾ ਹਨ।

ਸ. ਭੱਟੀ ਦਾ ਜਨਮ 3 ਮਾਰਚ, 1955 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਬੀ.ਈ. ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵਿਅੰਗ ਕਾਰਟੂਨਿਸਟ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰੀਅਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। 'ਉਲਟਾ ਪੁਲਟਾ', 'ਫਲਾਪ ਸ਼ੋਅ', 'ਰੰਗ ਵਿਚ ਭੰਗ' ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। 'ਜੀਜਾ ਜੀ', 'ਮਾਹੋਲ ਠੀਕ ਹੈ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਪੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਸਨ।

ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਰਦਾਰ ਕਾਮੇਡੀਅਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਪਹਿਲੇ ਸਰਦਾਰ ਹਾਸਰਸ ਕਲਾਕਾਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਬਣਾਈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਕਦੇ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ 'ਚਿੱਤਰਹਾਰ' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹਰੇਕ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਸੰਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ 'ਰੰਗ ਵਿਚ ਭੰਗ' ਨਾਂ ਦਾ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤਰਹਾਰ ਵਿਚ ਪਈ ਰੰਗ ਵਿਚ ਭੰਗ ਸਮਝਿਆ ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇੰਨਾ ਹਰਮਨਪਿਆਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਫਿਰ ਲੋਕ ਚਿੱਤਰਹਾਰ ਇਸ ਲਈ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਦਾ 'ਰੰਗ ਵਿਚ ਭੰਗ' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਦੁਸ਼ਹਿਰੇ ਨੂੰ ਸਰਦੀ ਦੀ ਆਮਦ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਬਦਲਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਨਾਲ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਪੱਖੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ-ਸ਼ਹਿਰ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਫਿਲਮ 'ਪਾਵਰ ਕੱਟ' ਦੀ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਚਾਅ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਹੇ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਰਿਲੀਜ਼ ਲਈ ਤੈਅ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਣੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਸ. ਭੱਟੀ ਦੇ ਵਿਅੰਗ ਕੱਸਣ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਤੇ ਤਰੀਕਾ ਇੰਨਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਸੀ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਫੂਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸੇ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਬਿਪਤਾ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੂਚੇਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਦੀ ਰਿਲੀਜ਼ਿੰਗ ਮੌਕੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਮਾਗਮ ਲਈ ਛਪਵਾਏ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰਾਂ 'ਤੇ ਵੀ 'ਪੱਖੀ' ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਛਾਪੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, 'ਇਕ ਤੋਹਫਾ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਵੱਲੋਂ'।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਉਸਾਰੇਗੀ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪਿੰਡ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਦੇ ਮਕਸਦ ਤਹਿਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਖੇ 12 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਉਸਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪਿੰਡ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੇਖਣ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਇਹ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪਿੰਡ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੇਖਣ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ 28 ਇਮਾਰਤਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਪੰਚ ਦਾ ਘਰ, ਨੰਬਰਦਾਰ ਦਾ ਘਰ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰ, ਮੋਚੀ, ਲੁਹਾਰ, ਤਰਖਾਣ, ਜੁਲਾਹੇ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਤੇ ਟਾਂਗੇ ਵਾਲੇ ਦਾ ਘਰ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਰਾਸਤੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਜੰਝਘਰ, ਹਵੇਲੀ, ਡਾਕਘਰ, ਹਕੀਮ ਦਾ ਘਰ, ਘੁਮਿਆਰ ਦਾ ਘਰ, ਢਾਬਾ, ਅਖਾੜਾ, ਕਰਿਆਨੇ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਇਕ ਪੇਂਡੂ ਸਕੂਲ ਵੀ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਹਰ ਰੰਗ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗਾ ਤੇ ਲੋਕ ਇੱਥੋਂ ਆ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਸਕਣਗੇ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਵਿਰਾਸਤੀ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਦੀ ਰਸਮ ਵੀ ਦੇ ਵਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁਣ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪਤੀ ਨੇ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਿਆ

ਦਸੂਹਾ: ਇਥੋਂ ਦੇ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਚੋਟਾਲਾ ਵਿਖੇ ਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਜੂਸ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਲਾ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੁਲਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਚੋਟਾਲਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਜੂਸ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਪਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰੀ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਟੈਗੋਰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਇਥੇ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਹਿਮਾਚਲ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਸਪਲਾਈ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵੀ ਰਕਮਾਂ ਭੇਜੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬੇਹਿਸਾਬ ਰਕਮਾਂ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਸਖਤੀ ਕਰਕੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਫੜੀਆ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਢਾਈ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਕਮ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਇਹੋ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੁਣ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੰਦੌਰਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ 10 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਮੇਤ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜੋ ਫੜੀ ਗਈ ਰਕਮ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇੰਦੌਰਾ ਨੇੜੇ ਲਗਾਏ ਨਾਕੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪਠਾਨਕੋਟ ਵਾਸੀ ਨੂੰ 5.35 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀ ਰਕਮ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਹਿਮਾਚਲ ਵਿਚ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਗਦੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਰਕਮਾਂ ਲਿਆ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਸਖਤੀ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵੱਡੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਲੈ ਜਾਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਸਾਰੀ ਸਰਹੱਦ ਨੂੰ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਵਜ਼ਾਰਤ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਫੇਰਬਦਲ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਅਗਾਮੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਯੂ.ਪੀ.ਏ. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਫੇਰਬਦਲ ਕਰਦਿਆਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਾਖ 'ਤੇ ਲੱਗੇ ਦਾਗ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਯੂ.ਪੀ.ਏ.-2 ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਫੇਰਬਦਲ ਕਰਕੇ 17 ਨਵੇਂ ਚਿਹਰੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 10 ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਕੇ ਕਈ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਬਦਲੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵੱਡੇ ਫੇਰਬਦਲ ਵਿਚ ਸਲਮਾਨ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਨਵੇਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ, ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕਾਨੂੰਨ, ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਰੇਲ, ਵੀਰੱਪਾ ਮੋਇਲੀ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ, ਐਮ.ਐਮ.ਪੀ. ਰਾਜੂ ਮਨੁੱਖੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਦਕਿ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਮਨੀਸ਼ ਤਿਵਾੜੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਕੇ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਚਾਰਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੁਣ 67 ਤੋਂ 78 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਫੇਰਬਦਲ ਵਿਚ 11 ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਜਾਂ ਤਰੱਕੀ ਹੋਣ ਨਾਲ

ਕੈਬਨਿਟ 'ਚ 17 ਨਵੇਂ ਚਿਹਰੇ ਸ਼ਾਮਲ

ਹੀ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਰਾਜ ਨੇ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਕੇਰਲ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਨੂੰ ਪਛਾਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 10 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਕੋਲ 16 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਰੇਲ ਮੰਤਰਾਲਾ ਆਇਆ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ 19 ਮੰਤਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦੇਣ ਕਾਰਨ ਕਈ ਅਹੁਦੇ ਖਾਲੀ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਤੋਂ ਜਲ ਸਰੋਤਾਂ ਬਾਰੇ ਮਹਿਕਮਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੇਲ, ਐਸ. ਜੈਪਾਲ ਰੈਡੀ ਤੋਂ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਲੈ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਭਾਗ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕੇ. ਰਹਿਮਾਨ ਖਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਵਾਪਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈਰਾਨੀ ਸਲਮਾਨ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਤੋਂ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਤਰਾਲਾ ਲੈ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ 22 ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚ

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਣਬ ਮੁਖਰਜੀ, ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਹਾਮਿਦ ਅਨਸਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਵਨ ਵਿਚ 28 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਹਲਫ਼ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਨਵੇਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ

ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਕੇ.ਆਰ. ਖਾਨ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਮਾਮਲੇ, ਦਿਨਸਾ ਜੇ ਪਟੇਲ ਖਾਦ, ਅਜੈ ਮਾਕਨ ਮਕਾਨ ਤੇ ਐਮ.ਐਮ.ਪੀ. ਰਾਜੂ ਮਨੁੱਖੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ, ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਕਾਨੂੰਨ, ਹਰੀਸ਼ ਰਾਵਤ ਜਲ ਸਰੋਤ, ਚੰਦਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਕਟੋਚ ਸਭਿਆਚਾਰ ਮਾਮਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਮਨੀਸ਼ ਤਿਵਾੜੀ ਸੂਚਨਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਤੇ ਕੇ. ਚਿਰੰਜੀਵੀ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਹੋਣਗੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਕੋਲ ਮਹਿਕਮਿਆਂ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਚਾਰਜ ਰਹੇਗਾ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਮਹਿਕਮੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਵਜੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅੰਬਿਕਾ ਸੋਨੀ ਕੋਲ ਸਨ। ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਰਹੀ ਕਿ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਤਾਰਿਕ ਅਨਵਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ

ਬਦਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀਰੱਪਾ ਮੋਇਲੀ ਤੋਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ ਵਾਪਸ ਲੈ ਕੇ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੈਪਾਲ ਰੈਡੀ ਤੋਂ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਵਿਭਾਗ ਲੈ ਕੇ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਭਾਗ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਮਲ ਨਾਥ ਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਮਾਮਲੇ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਵਿਕਾਸ, ਵਾਈ. ਰਵੀ ਨੂੰ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਮਾਮਲਿਆਂ, ਕਪਿਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਤੇ ਆਈ.ਟੀ., ਸੀ.ਪੀ. ਜੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਤੇ ਹਾਈਵੇਅ, ਕੁਮਾਰੀ ਸ਼ੈਲਜਾ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ, ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਬਾਂਸਲ ਨੂੰ ਰੇਲ, ਸਲਮਾਨ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੇ ਜੈਰਾਮ ਰਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਮੰਤਰਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀਆਂ ਜੋਯਤਿਰਾਦਿਤਿਆ ਸਿੰਧੀਆ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ, ਕੇ.ਐਚ.

ਸਿਆਸੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਥਾਂ ਲਈ ਹੈ। 61 ਸਾਲਾ ਅਨਵਰ 1999 ਤੱਕ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਰਹੇ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਐਨਸੀਪੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਹ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਹਨ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚੋਂ ਤਿੰਨ ਮੰਤਰੀ ਲਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਅਧੀਰ ਰੰਜਨ ਚੌਧਰੀ ਤੇ ਦੀਪਾ ਦਾਸ ਮੁਨਸ਼ੀ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਤੱਕ ਆਖ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੋਏ ਤਾਜ਼ਾ ਫੇਰ ਬਦਲ ਵਿਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਦਿੱਗਵਿਜੈ ਸਿੰਘ ਕਾਫੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਬੇਜਾਇਦਾਦ !

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਜਨ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਗਰੀਬ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਅਚੱਲ ਸੰਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਚ ਪਲਾਟ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਲਈ ਰਕਮ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਲਾਟ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਨਖਾਹ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਕਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਸਿਰਫ਼ ਤਿੰਨ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕਰੋੜਪਤੀ ਹਨ ਤੇ ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਲੱਖਪਤੀ ਹਨ।

ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਹਾਸਲ ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਡੀ.ਸੀ. ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਦੀ ਰਿਟਰਨ ਫਾਈਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਾਕੀ 21 ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਸਾਲ ਦਸੰਬਰ 2011 ਤੱਕ ਦੀ ਅਚੱਲ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਆਖਰੀ ਰਿਟਰਨ ਜੋ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ ਹੈ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਡਾ. ਰਵੀ ਭਗਤ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਅਭਿਨਵ ਤ੍ਰਿਖਾ, ਪਠਾਨਕੋਟ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਸੀ ਸਿਥਨ, ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਤਨੂ ਕਸ਼ਯਪ, ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੁਮਾਰ ਰਾਹੁਲ, ਬਰਨਾਲਾ ਦੀ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕਵਿਤਾ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਚੌਹਾਨ ਤੇ ਰੋਪੜ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਪ੍ਰਦੀਪ ਕੁਮਾਰ ਅਗਰਵਾਲ ਕੋਲ ਕੋਈ ਅਚੱਲ ਸੰਪਤੀ ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਟਰਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ 'ਨਿਲ' ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਕੀਤੂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ

ਮੋਗਾ: ਇਥੋਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬ) ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਟਰੱਕ ਆਪਰੇਟਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਕੀਤੂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰਕੇ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਜੱਸਾ, ਰਾਜੂ, ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਲਾਡੀ ਵਾਸੀ ਬਿਲਾਸਪੁਰ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿੰਘ ਵਾਸੀ ਦੀਪਗੜ੍ਹ (ਬਰਨਾਲਾ) ਵਿਰੁੱਧ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਸ. ਕੀਤੂ 29 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਕਿਸੇ ਸਮਾਗਮ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਨਹਾ ਕੇ ਗੁਲਾਬਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਤੀਜਿਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਅਸਲੇ ਨਾਲ ਲੈਸ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਸ. ਕੀਤੂ 'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੇਟਾ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਤਾ ਤੇ ਗੰਨਮੈਨ ਸਣੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਉਥੇ ਪੁੱਜੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਪਰ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਮਲਾਵਰ ਆਪਣੀ ਕਾਰ 'ਤੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਇਕ ਕਾਰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਗਏ ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਤੀਜਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਘਰੇਲੂ ਰੰਜਿਸ਼ ਚੱਲਦੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਲਕਾ ਇੰਚਾਰਜ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਕੀਤੂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ (ਮੋਗਾ) ਵਿਖੇ ਰਿਹਾਇਸ਼

‘ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਵੱਲੋਂ ਹੀ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰਕੇ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸ. ਕੀਤੂ ਦਾ ਜਨਮ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੋਗਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 1982 ਤੋਂ ਟਰੱਕ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਟਰੱਕ ਆਪਰੇਟਰ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸੂਬਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ 1992 ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਈਕਾਟ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਬਰਨਾਲਾ ਤੋਂ ਸਾਬਕਾ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਚੋਣ ਲੜੀ ਪਰ ਹਾਰ ਗਏ। 1997 ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਟਿਕਟ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਆਜ਼ਾਦ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਬਰਨਾਲਾ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਪੈਰ ਧਰਿਆ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ 2002 ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਮੁੜ ਹਲਕਾ ਬਰਨਾਲਾ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸੁਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੀਬੀਆ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਵਿਧਾਇਕ ਬਣੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਅਹਿਮ ਮੁਕਾਮ ਬਣਾਇਆ।

ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਸਭਾ ਲਈ ਸਿਰਫ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਪਾਉਣ ਵੇਟਾਂ

ਜਲੰਧਰ: ਲੰਬੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ ਹੋਈ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਸਭਾ ਦੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਲਈ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਨੂੰ ਹੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਭਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਦੇ ਨੋਮਿਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ। ਇਸ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਸਭਾ ਦੇ

ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਲੱਧਤ ਨੇ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਲਈ ਚੋਣ ਵਾਸਤੇ ਵੋਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨੋਮਿਨੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਮਾਤਰ ਹੀ ਮਤਾ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ

ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਲਈ ਚੰਗੀ ਚੋਖੀ ਜ਼ੋਰਅਜ਼ਮਾਈ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮਤੇ ਵੀ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਨੋਮਿਨੀ ਤੋਂ ਵੋਟ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੋਹਣ ਤੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਕੇ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਾਅਵੇਦਾਰ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ।

ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਏ.ਪੀ.ਜੇ. ਕਾਲਜ ਦੇ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਵਿਚ ਹੋਈ ਐਨ.ਆਰ.ਆਈ. ਸਭਾ ਦੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸਭਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਸ ਆਰ ਲੱਧਤ ਨੇ ਕੀਤੀ ਜਦਕਿ ਐਨਆਰਆਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਆਰ ਕੇ ਗੰਤਾ ਵੀ

ਬਾਅਦ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੋਅਰ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨਾਰੰਗਪੁਰ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹੇ

ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਨੇ ਹੋਰ ਮਤੇ ਵੀ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਤਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸਿਰਫ ਮੁੱਖ ਪੈਟਰਨ ਨੂੰ ਦੇਣ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੱਲੋਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਸਭਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਤੇ ਸਭਾ ਵਿਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਰੱਖਣ ਤੇ ਕੱਢਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੇ ਮਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਦਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਸਭਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕੋਲ ਸਨ।

ਹਾਰਪਰ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਫੇਰੀ ਕਾਰਨ ਬਾਦਲ ਦਾ ਇਟਲੀ ਦੌਰਾ ਰੱਦ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ : ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਇਟਲੀ ਦਾ ਦੌਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸਟੀਫਨ ਹਾਰਪਰ ਦੀ ਸੱਤ ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਫੇਰੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਦੌਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਮੂਲ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਬਲ ਗੋਸਲ ਤੇ ਟਿਮ ਉੱਪਲ ਵੀ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਬੁਲਾਰੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ. ਬਾਦਲ ਨੇ 7 ਤੋਂ 11 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਇਟਲੀ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਬੋਲੀਨੀਆ ਵਿਖੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਸੀ ਪਰ

ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਫੇਰੀ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਦਲ ਨੇ ਇਟਲੀ ਦਾ ਦੌਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਆਪਣੀ ਪੰਜਾਬ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਗੇ ਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵਿਰਾਸਤ-ਏ-ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਗੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਾਰਪਰ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮੰਤਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਵੱਡਾ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਫ਼ਦ ਵੀ ਭਾਰਤ ਆਏਗਾ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਪਾਰ ਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਐਂਡ ਫਾਸਟ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਜੇ ਆਲੀਵਰ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੇ ਖੇਤੀ ਖੁਰਾਕ ਮੰਤਰੀ ਗੈਰੀ ਰਿਟਜ਼ ਵੀ ਇਸ ਵਫ਼ਦ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ੍ਰੀ ਹਾਰਪਰ ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਆਰਥਿਕ ਫੋਰਮ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਗੇ। ਭਾਰਤ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚਾਲੇ ਵਪਾਰਕ ਸਬੰਧ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ 10 ਲੱਖ ਲੋਕ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ 23000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਾਰਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਉਥੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦਿੱਲੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਬਾਰੇ ਬਾਦਲ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ 'ਚ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੌਰਾਨ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਛੇਤੀ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਵੇ।

ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਦੇਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸੋਧ ਬਿੱਲ 2012 ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਚੋਣ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਚੋਣ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਪਿੱਛੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਕਸਦ ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਪਿੱਛੇ ਪਾਉਣਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ

ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਕਦਮ ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਵਿਚਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪੈਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਨਾ ਰੋਕਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ

ਮਾਤੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ 17 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ 31 ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅੱਠ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖੇ

ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਵੋਟ ਦੇ ਹੱਕ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਹੈ ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਬਿੱਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਹੱਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਵਾਜਬ ਸੋਧ ਲਈ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵੇਰੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਵਿਚਾਲੇ ਵੋਟਿੰਗ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਕੇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਇਆ ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਯੂਰਪ ਵਿਚਾਲੇ ਹਵਾਈ ਸੰਪਰਕ ਬੰਦ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ: ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਲੰਡਨ ਵਿਚਾਲੇ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਮਿਡ ਲੈਂਡ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਏਅਰ ਲਾਈਨ (ਬੀ.ਐਮ.ਆਈ.) ਦੀ ਉਡਾਣ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਯੂਰਪ ਵਿਚਾਲੇ ਜੁੜਿਆ ਸਿੱਧਾ ਹਵਾਈ ਸੰਪਰਕ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਯਾਤਰੂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੇ, ਉਥੇ ਵਪਾਰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਕਿ ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਹਵਾਈ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-ਲੰਡਨ-ਟੋਰਾਂਟੋ ਹਵਾਈ ਉਡਾਣ ਦੇ 31 ਅਕਤੂਬਰ, 2010 ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਉਡਾਣ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਉਡਾਣ ਰਾਹੀਂ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਦਿੱਲੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਉਤਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੱਧੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਨਾਲ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਪਾਰੀ ਵਰਗ ਨੇ ਫਿਕਰ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਆਪਣਾ ਮਾਲ ਯੂਰਪ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੁੜ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲੋਂ ਏਕੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ?

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਅਗਾਮੀ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਨੂੰ ਮਾਤ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲਾ ਸਾਂਝਾ ਮੋਰਚਾ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ 'ਚ ਹੈ ਤੇ ਅਗਲੀ ਜਨਵਰੀ ਤੱਕ ਨਵਾਂ ਮੁਹਾਜ਼ਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਪਾਰਟੀ ਹਾਈ ਕਮਾਂਡ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਤੇ ਸੀ.ਪੀ.ਐਮ. ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਤੇ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲੋਂ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿਚ ਮਾਘੀ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਸਾਂਝਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ। ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਕਾਫੀ ਪੈਂਠ ਹੈ ਤੇ ਮਾਘੀ ਮੇਲੇ 'ਤੇ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨਵੇਂ ਮੁਹਾਜ਼ਾ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਦੇ ਭਿਆਲ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਰਸਮੀ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਤੇ 2014 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਚੁਣਾਵੀ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਾਇਆ

ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਦਾ ਦੌਰ-ਦੌਰਾ

ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਅਸੂਲਨ ਬਠਿੰਡਾ ਸੀਟ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਅਤੇ ਫਰੀਦਕੋਟ (ਰਾਖਵੀਂ) ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਛੱਡਣ ਵਾਸਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਰਾਖਵੀਂ) ਸੀਟ 'ਤੇ ਵੀ ਲੜਨ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਪਰ

ਕਾਂਗਰਸ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ (ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ) ਹੁਣ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਸੀਟ ਲਈ ਆਪਣੀ ਮੰਗ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਬਠਿੰਡਾ ਸੀਟ ਤੋਂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਘੇਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਪੈਂਤੜੇ

ਰਾਹੀਂ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਸੀਟਾਂ 'ਤੇ ਲਾਹਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਗੱਠਜੋੜ ਖਿਲਾਫ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਤਕਰੀਬਨ ਛੇ ਫੀਸਦ ਵੋਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ 5.1 ਫੀਸਦੀ ਸੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ 20 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਈ ਸਰਬ ਪਾਰਟੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਅਜੇ ਦੂਰ ਹਨ ਅਤੇ ਚੋਣ ਗੱਠਜੋੜ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਅਜੇ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਂਜ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਸਰਬ ਪਾਰਟੀ ਮੀਟਿੰਗ “ਸਾਂਝੇ ਟੀਚੇ” ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਈ ਅਤੇ ਜੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਬਣੀ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਮੁਹਾਜ਼ਾ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਸਾਕਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲਾ 22 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ

ਕਾਰਟਰੇਟ, ਨਿਊ ਜਰਸੀ (ਬਿਊਰੋ): ਸਿੱਖ ਅਮੈਰਿਕਨ ਕਲਚਰਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ, ਯੂ ਐਸ ਏ ਵਲੋਂ ਦਸੰਬਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਚੌਥੇ ਭਾਸ਼ਣ ਮੁਕਾਬਲੇ 22 ਦਸੰਬਰ, ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਸੰਮੇਸ ਦਰਬਾਰ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਇੱਥੇ ਹੋਈ ਇਕ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਭਾਈ ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਭਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਭਰਵੀਂ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਭਾਈ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਸ ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ www.sacaofusa.com ਜਾਂ ਫੋਨ 908-937-0544, 908-472-3271 ਜਾਂ 908-472-5367 ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਕਾਇਆ ਕਲਪ

ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਕਾਇਆ ਕਲਪ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਜੰਗੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਤੇ ਸੰਵਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਦੇ ਮੀਤ ਮੈਨੇਜਰ ਪਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪਤਾਲਪੁਰੀ ਦੇ ਮੀਤ ਮੈਨੇਜਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਦੀ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਿਆਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਅੰਦਰ ਦੀ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਿਬਾਣਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਲੰਧਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਦਿੱਖ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪੈਦਲ ਰਸਤੇ (ਪੌੜੀਆਂ ਵਾਲੇ) ਤੇ ਇੰਟਰਲਾਕ ਟਾਈਲਾਂ ਲਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰਾਮ ਆਸਰਾ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਾਠਾਂ ਲਈ

13 ਕਮਰੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੇ ਪੰਜ ਹੋਰ ਦੀ ਮੋਹਣ ਸਿੰਘ ਫਗਵਾੜਾ ਨੂੰ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਨੂੰ ਦੋ ਮਾਰਗੀ ਸੜਕ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਿਆਣਪੁਰ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਰਵੇਖਣ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ: ਕੈਪਟਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਕਾਰਜਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਵੇਖਣ ਨਹੀਂ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਕਾਲਪਨਿਕ ਹਨ।

ਕੈਪਟਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਕਾਲਪਨਿਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਉਲਟ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੱਠ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਐਮ.ਪੀ.ਜ਼ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਹੁਤ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੇ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਐਮ.ਪੀ. ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹਾਲੇ ਕੋਈ ਤਜਵੀਜ਼ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਂਗਰਸੀ ਐਮ.ਪੀ. ਨਾ ਸਿਰਫ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਾੜੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

Punjab Times
Ph: 847-359-0746
Visit us on the web:
punjabtimesusa.com

ਪੰਜਾਬੀ ਤਰਜਮਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਤਰਜਮਾ ਕਰ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਤਰਜਮਾਕਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਸਰੀਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਅਤੇ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਲਾਭ ਲੈਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਸਕਣ

ਕਾਲ ਕਰੋ: 323-510-1100

ਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ

National Truck Driving School

ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਅਤੇ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ
ਕੰਪਨੀ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ 35 ਸੈਂਟ ਪ੍ਰਤੀ ਮੀਲ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ

*ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਸਕੂਲ
ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ
*ਲਾਇਸੈਂਸ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਕੰਮ/
ਜੋਬ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ
*ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ
ਚੁੱਕਣ ਤੇ ਛੱਡਣ ਦਾ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ
*2-3 ਹਫਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ
ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਬਣੋ

Call For Special Price

Kashmir S. Thandi
Office: (866) 933-3038
Balhar S. Ranu Cell: 916-502-7733
Yuba City Ph: 530-383-2785

1816 Main Ave., Sacramento CA, 95838

Apartments For Rent

2 & 1 Bedroom Apartments, Wappingers Falls, NY
RT 9 Brookside Garden Apts
Excellent location, Near Shopping, Transportation, IBM
Everything included Except electricity

Call for an appointment

Ph: 845-632-1656 or 845-632-1518

Visit us on the web: www.punjabtimesusa.com

OKKJI Transfer LLC.

15238 Radiance Dr., Noblesville, IN, 46060

ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ

*ਲੋਕਲ ਤੇ ਲੌਂਗ ਰੂਟ

*ਡਰਾਈ ਅਤੇ ਰੀਫਰ ਲੋਡ

ਕਾਗਜ਼ ਦਿਓ ਤੇ ਪੈਸੇ ਲਓ

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ:

Toll Free: 1-855-966-5554

Manny Sandhu: 317-603-1000, Sam Bhullar: 732-486-9045
Fax: 317-774-9665

INDO US EXPRESS, INC.

Worldwide Couriers * Freight Forwards
Domestic & Local Delivery

We Thank Our Customers For Their Trust & Loyalty

17 Years of Excellent Customer Service

FOR COMPETITIVE RATES CALL

1-800-870-5845

PICK-UP & DELIVERY

ANYWHERE IN USA

43-50, 11th St., Suite No. 109, LIC, New York, N.Y. 11101

Tel: 212-447-5720 • Fax: 212-213-3622

www.indousexpress.com

Email: GSingh9070@aol.com • Cell: 1-347-538-7041

7 Days A Week

CALL ABOUT OUR SPECIAL RATES TO

INDIA

Punjab Times**Established in 2000
13th Year in Publication**Published every Saturday
by **A B Publication Inc.**
20451 N Plum Grove Rd.
Palatine, IL 60074-2018
Ph:847-359-0746
Fax:847-705-9388Email:punjabtimes1@sbcglobal.net
www.punjabtimesusa.com**Editor:**

Amolak Singh Jammu

Astt. Editor:

Jaspreet Kaur

Kuljeet Singh

Graphics:

Mandeep Singh

Our Columnists

Ashok Bhaura

Tarlochan Singh Dupalpur

Baljit Basi

Major Kular

California

Shiara Dhindsa

661-703-6664

New York

Iqbal S. Jabowalia

917-375-6395

Circulation

Harbhajan Singh

917-856-5229

Photographer

Kamaljit Singh Viridi

Ph. 847-502-2703

Distributed in:California, Illinois, Indiana, Ohio,
Michigan, Wisconsin, Mississippi,
Iowa, Arkansas, Massachusetts,
Texas, Virginia, Nevada, Washington,
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,
New York, New Jersey, Connecticut,
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,
Kentucky**ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ
ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 90 ਡਾਲਰ
ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 400 ਡਾਲਰ****ਨੋਟ:** ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ
ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ
ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ
ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ
ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ
ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼
ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ
ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ
ਕਰ ਲੈਣ।**Disclaimer**The views expressed in the
articles published in the columns
of Punjab Times are that of
their writers, and it is not
implied that Punjab Times
endorses them.Sameway Punjab Times
does not necessarily endorse
the claims made in the
advertisements published in
Punjab Times.**All disputes subject to
Chicago jurisdiction.**

35 ਪਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਬਾਰੇ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਹਨ।

ਉਂਜ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੁਝ
ਗਰਮਖਿਆਲ ਪਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ
ਦਾਖਲੇ 'ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰਦਿਆਂ
141 ਪਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਾਲੀਆਂ
ਚਾਰ ਕਾਲੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈਆਂ ਹਨ।
ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ
ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ
ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਾਇਰ ਕਰ
ਕੇ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ
ਅਨੁਸਾਰ 20 ਪਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ
ਵਾਲੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 15/2010, 115
ਪਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਵਾਲੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ
ਨੰਬਰ 03/2011, ਪੰਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ
ਵਾਲੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ 21/2010 ਤੇ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀਦੇ ਨਾਂ ਵਾਲੀ ਅਧਿਸੂਚਨਾ 06/2011 ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿ
ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿ
ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ
ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ
ਹੈ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ
ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਥਿਤ
ਸਾਰੇ ਰਾਜਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਵੀ ਕਰ ਦੇਵੇ।ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ
ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ
ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਵੀਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ੀ ਗ਼ਲਤ ਢੰਗ
ਨਾਲ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼
ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਦੂਤ ਜਾਂ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ
ਇਸ ਬਾਰੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਬੰਧਤ ਦੇਸ਼
ਦਾ ਰਾਜਦੂਤ ਜੇ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਨਾ
ਲੈ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ
ਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਭੇਜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਬਣੀ
ਕਮੇਟੀ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦਿਆਂ ਆਪਣਾ
ਫੈਸਲਾ ਦੇ ਸਕੇ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਸਰਨਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨ
ਪਾ ਕੇ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ
ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁਧ ਕੋਈ ਕੇਸ ਦਰਜ
ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ 'ਚ
ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ
ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਾਖਲੇ 'ਤੇ
ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਗੂ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ
ਸੂਚੀਆਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕਾਰਨ ਦਿੱਲੀ
ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਹੁਣ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਿਆ
ਗਿਆ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਕੇਸ ਲਈ
ਨਾਮਵਰ ਵਕੀਲ ਕੇ.ਟੀ.ਐਸ. ਤੁਲਸੀ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ
ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਕੇਸ ਲੜਨ
'ਤੇ ਕੋਈ 45 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਗਏ ਹਨ।

ਸੈਂਡੀ ਨੇ ਈਸਟ ਕੋਸਟ 'ਚ ਵਰਤਾਇਆ ਕਹਿਰ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ 'ਚ ਹੋਰ
ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ। ਗਰਾਉਂਡ ਜ਼ੀਰੋ ਵਿਚ
ਹੜਤ ਦਾ ਪਾਣੀ ਭਰ ਗਿਆ। ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਸਿਟੀ
ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ
ਕੱਢ ਕੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ।
ਅਮਰੀਕੀ ਪਰਮਾਣੂ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ
ਨਿਊ ਜਰਸੀ ਦੇ ਓਸਟਰ ਕ੍ਰੀਕ ਪ੍ਰਮਾਣੂ ਬਿਜਲੀ
ਪਲਾਂਟ ਵਿਚ ਹੰਗਾਮੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ। ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਡੀ.ਸੀ., ਫਿਲਾਡੇਲਫੀਆ,
ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਬੰਦ
ਹੋਣ ਨਾਲ 47 ਲੱਖ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਉਧਰ,
ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ 1962 ਵਿਚ 'ਮਿਊਟਿਨੀ ਆਨ
ਦ ਬਾਉਂਟੀ' ਦੇ ਫਿਲਮੀ ਰੁਪਾਂਤਰ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ
ਗਏ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਹੂ-ਬਹੂ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ
ਐਚ.ਐਮ.ਐਸ. ਬਾਉਂਟੀ ਜਹਾਜ਼ ਸੈਂਡੀ ਦੀ ਭੇਟ
ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ 2006 ਵਿਚ ਆਈ
ਸਫਲ ਫਿਲਮ 'ਪਾਇਰੇਟਸ ਆਫ ਦ ਕੈਰੇਬੀਅਨ-
ਡੈਡ ਮੈਨਸ ਚੇਸਟ' ਵਿਚ ਵੀ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ
ਸੀ। ਸੈਂਡੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਹਾਜ਼ ਅਟਲਾਂਟਿਕ ਸਾਗਰ ਦੇ
ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਤਿੰਨ ਲੋਕ
ਵੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਵਹਿ ਗਏ।

ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਕਟ ਸਬੰਧ ਬਹਾਲ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ
ਦੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਲਈ ਚੰਗੀ ਖ਼ਬਰ ਹੈ
ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ
ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕ੍ਰਿਕਟ ਟੀਮ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੌਰੇ ਨੂੰ
ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ
ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕ੍ਰਿਕਟ ਟੀਮ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ
ਆਵੇਗੀ। ਇਹ ਦੌਰਾ 25 ਦਸੰਬਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ
ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮਹਿਮਾਨ ਟੀਮ ਨੂੰ ਸਖਤ
ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੇ
ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ
ਆਰ.ਕੇ. ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ
ਲਿਆ ਗਿਆ। ਬੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਆਈ. ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ
ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜੀਵ ਸ਼ੁਕਲਾ ਨੇ
ਮੀਡੀਆ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ
ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ
ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ
ਦੇ ਕ੍ਰਿਕਟ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ
ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ।ਇਸ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਦੋਵੇਂ ਟੀਮਾਂ ਵਿਚਕਾਰ
ਤਿੰਨ ਇਕ ਦਿਨਾ ਤੇ ਦੋ ਟੀ-20 ਮੈਚਾਂ ਦੀ ਲੜੀ
ਖੇਡੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਮੈਚ ਕੋਲਕਾਤਾ, ਬੰਗਲੌਰ,
ਚੇਨਈ ਤੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਵਿਚ ਖੇਡੇ ਜਾਣਗੇ।
ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਕ੍ਰਿਕਟ ਬੋਰਡ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਲੜੀ ਨੂੰ
ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ
ਟੀਮ ਦਾ ਦਸੰਬਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜ਼ਿਬਾਬਵੇ
ਦੌਰਾ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ
ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਆਖਰੀ ਵਾਰ
2007-08 ਵਿਚ ਲੜੀ ਖੇਡੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ
ਲੜੀ ਵੀ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ।ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਨੇ ਸਾਲ
2009 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਸੀ
ਪਰ 26 ਨਵੰਬਰ, 2008 ਨੂੰ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਹੋਏ
ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਮਲੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇਹ ਦੌਰਾ ਰੱਦ
ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 2008 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਵੇਂ
ਟੀਮਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ, ਚੈਂਪੀਅਨਜ਼ ਟਰਾਫੀ ਤੇ
ਏਸ਼ੀਆ ਕੱਪ ਦੌਰਾਨ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ
ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ।ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਤੇ
ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਭੇਜਣ
ਦਾ ਢੰਗ ਤਰੀਕਾ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ
ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ
ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਸਮੱਗਰੀ ਭੇਜਣ
ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਔਕੜ ਵੀ ਨਾ ਆਵੇ। ਇਸ ਬਾਰੇ
ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ
ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ
ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਕੱਤਰਤਾ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ
ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਢੰਗ ਤਰੀਕਾ
ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ
ਬਾਰੇ ਭਾਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ
ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਮਤੇ ਵੀ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ ਪਰ ਇਸ
ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਨਵੰਬਰ 84: ਅਜੇ ਵੀ ਅੱਲੇ ਨੇ ਜ਼ਖ਼ਮ

(ਸਫਾ ਇਕ ਦੀ ਬਾਕੀ)ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ।
ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2008 ਵਿਚ ਉਤੀਸਾ ਵਿਚ
ਈਸਾਈਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਤੇ ਹੁਣ ਆਸਾਮ ਵਿਚ
ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜ਼ੁਲਮ ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਚੁਰਾਸੀ
ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਵਿਚ ਹਨ। ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ
ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਿ ਹਾਸਲ
ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸਾਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਤਲੇਆਮ ਦੌਰਾਨ
ਕਈ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ
ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰਕੂ
ਦੰਗੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ
ਹੈ ਕਿ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੂਰਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਮਿਲ ਵੀ
ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗਵਾਹ ਤੇ
ਕਾਤਲ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।ਸਰਕਾਰੀ ਦਖ਼ਲ ਨਾਲ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੇ
ਅਜਿਹਾ ਰੋਲ-ਘਰੋਲਾ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ
ਵਿਚ ਕੇਸ ਲੰਮੇ ਖਿੱਚੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਂਜ, ਕੁਝ
ਗਵਾਹ ਤੇ ਕਾਤਲ ਅਜੇ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ। ਅਜੇ ਵੀ
ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਕੇ
ਕਾਤਲਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਿਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕੁਝ
ਸਾਲ ਹੋਰ ਬੀਤ ਗਏ ਤਾਂ ਨਾ ਗਵਾਹ ਤੇ ਨਾ ਹੀ
ਕਾਤਲ ਰਹਿਣਗੇ ਤੇ ਇਸ ਦਰਦ ਦੀ ਰੜਕ ਕਦੇ
ਨਹੀਂ ਮੁੱਕੇਗੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਸਾਡਾ ਹੱਕ' ਉਤੇ ਰੋਕ ਖਿਲਾਫ਼ ਲਾਮਬੰਦੀ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ
ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੁਖਾਂਤ ਬਾਰੇ ਬਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ
'ਸਾਡਾ ਹੱਕ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇਣਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ
ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ
ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹਾ
ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ
ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੀ
ਦੀ ਪੂਰੀ ਫਿਲਮ ਨੂੰ
ਹੀ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ
ਵੱਲੋਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ
ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ
ਲੇਖਕ-ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ
ਕੁਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਸਿੰਧੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 80 ਤੇ 90 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿਚ
ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਲੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਝਾਤ ਪਾਉਂਦੀ ਤੇ
ਸੱਚੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਇਸ ਫਿਲਮ
ਨੂੰ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ
ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕ ਵੀ
ਕਾਰਨ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਜਦਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਦੇ ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਕੋਲ ਵਿਵਾਦਮਈ
ਸੀਨਾਂ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਫਿਲਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬੋਰਡ
ਸਾਰੀ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ
ਵਿਵਾਦਮਈ ਸੀਨ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ
ਫਿਲਮ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ।**ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਹਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੱਖ
ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਇਹ ਵਿਖਾਇਆ
ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ 80 ਤੇ 90 ਦੇ ਦਹਾਕੇ
ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੁਖਾਂਤ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਕਿਉਂ
ਲੰਘਿਆ, ਖਾਤਮਾਵਾਂ
'ਤੇ ਝਾਤ ਪਾਉਂਦੀਆਂ
ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਅੱਜ ਦਾ
ਨੌਜਵਾਨ ਉਸ ਸਮੇਂ
ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ।
ਇਸ ਮੌਕੇ ਸੀਨੀਅਰ
ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਮਰ
ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਨੇ ਕਿਹਾ
ਕਿ ਕੋਈ ਸਿਸਟਮ
ਜਦੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹੀ ਹਨ ਪਰ
ਸੈਂਸਰ ਬੋਰਡ ਨੇ ਇਸ ਪੂਰੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਫਿਲਮ ਨੂੰ
ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੀ
ਆਜ਼ਾਦੀ ਉਪਰ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਫਿਲਮ
ਦੇ ਅਦਾਕਾਰ ਦਿਨੇਸ਼ ਸੂਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਿਲਮ
'ਤੇ ਦੋ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਜੇ
ਇਹ ਫਿਲਮ ਰਿਲੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ
ਫਿਲਮ ਟੀਮ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਝੱਲਣਾ ਪਵੇਗਾ।
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਰਿਲੀਜ਼
ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

(ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ
ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ
ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ
ਸਵਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਢਿਲੋਂ
ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ
ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ
ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ
ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ
ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ
ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ
ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਅਯੁਧਿਆ ਸਲਵਾਨ
ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਆੜਾ
ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ
ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੁਰਾ
ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬੁੱਧਾਰਾਏ
ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਹੈਪੀ ਹੀਰ
ਸੰਨੀ ਧੂੜ
ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਿੱਪੀ

Matrimonials

ਵਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਸਦੀ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ, ਉਮਰ 33 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'-5" ਐਮ ਏ ਪਾਸ ਲੜਕੀ ਲਈ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕੱਚੇ-ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਯੋਗ ਵਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: 347-653-5790, e-mail: prince.kular@yahoo.com

Well settled Saini Sikh parents seek strictly Gursikh match for US Citizen innocently divorced daughter, 28, 5'-6", M Ed., school teacher. Email biodata @ bsinghmdus@yahoo.com

Suitable match wanted for US born Jatt sikh girl, 35year, 5'-6", working as financial manager with a reputed company in Chicago area. Family well settled in US. E-mail bio @ mgs2808@yahoo.com

ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਪੰਜਾਬ ਰਹਿੰਦੇ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਸੋਹਣੇ ਸੁਨੱਖੇ ਐਮ ਬੀ ਏ ਲੜਕੇ, ਉਮਰ 26 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'-11", ਚੰਗਾ ਖਾਨਦਾਨ, ਚੰਗੀ ਪੜ੍ਹ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਵਾਸਤੇ ਚੰਗੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਉਚੀ ਲੰਮੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿਟੀਜਨ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਲੜਕੇ ਦਾ ਪਿਤਾ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਉਚ ਅਫਸਰ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ, ਫੋਨ: (510) 760-9600 E-Mail Tigerjatt@gmail.com

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਇਲੈਕਟਰੀਕਲ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਉਮਰ 26 ਸਾਲ, ਕੱਦ 5'-7" ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਟੀਜਨ ਲੜਕੇ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਰਹਿੰਦੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸ਼ਨਲ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: 209-675-5441

Sikh Saini parents seek match for US educated son, PhD, BTech Computer Science; 30/5'-9". Employed with a reputed company in Louisville, KY. Caste no bar Email: photo/Bio at harpreetdaurka@gmail.com.

Punjab Times

Ph: 847-359-0746

Visit us on the web:

punjabtimesusa.com

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ, ਓਬਾਮਾ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ

ਹਰਜਿੰਦਰ ਦੁਸਾਂਝ

ਆਉਂਦੇ ਮੰਗਲਵਾਰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸ ਕਰਵਾਟ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਤਾਜ਼ੇ ਸਰਵੇਖਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਮੁੜ ਸੁਧਾਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਰਿਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਓਬਾਮਾ ਦਾ ਰਾਹ ਡੱਕਣ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਸ ਉਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਓਬਾਮਾ ਪੱਕਾ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਓਬਾਮਾ ਟੇਵੇ ਵੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਾਗੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਓਬਾਮਾ ਇਸ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਲੁਕਵਾਂ ਏਜੰਡਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਹਨ ਤੇ ਆਮ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸੋਚਦੇ ਹਨ; ਇਹੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 68 ਰਜਿਸਟਰਡ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਗਰੁਪ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧੜੇ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਾਰਕਸੀ ਪਾਰਟੀ 'ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਯੂ.ਐਸ.ਏ.' ਨੇ ਓਬਾਮਾ ਲਈ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਕਾਮਰੇਡ ਸੈਮ ਵੈਬ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੋ-ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਮਾਏ

ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਓਬਾਮਾ ਅਤੇ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਵੇਗੀ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨਾਲ ਕਈ ਦੂਜੇ

ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਗਰੁਪ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਈ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹਨ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸੈਮ ਵੈਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਵਰਕਿੰਗ ਕਲਾਸ ਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਭਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੱਤਕ ਜਾਂ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਲਈ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਓਬਾਮਾ ਤੇ ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਚੋਣ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੈ। ਡੈਮੋਕ੍ਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਭਾਵੇਂ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੈ ਪਰ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਜਿੱਤ

ਨਾਲ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ ਬਸਰ ਕਰ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਰਾਹਤ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲ ਸਟਰੀਟ ਵਿਰੋਧੀ 'ਆਕਿਊਪਾਈ ਵਾਲ ਸਟਰੀਟ' ਲਹਿਰ ਜਿਸ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਓਬਾਮਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਓਬਾਮਾ ਦੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀ ਕਿਰਨ ਦਿਸਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਦੋ ਬਿੱਛੂਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਸਿਆਣਪ ਇਹੋ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਘੱਟ ਦਰਦ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਾਮਰੇਡ ਸੈਮ ਵੈਬ ਨੇ ਦੂਜੀਆਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਏਕੇ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਗਰੀਨ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਫਲਸਫੇ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇੜੇ ਹਨ

ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵੋਟਾਂ ਗਰੀਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਫਾਇਦਾ ਰਿਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਰਿਪਬਲੀਕਨ ਪਾਰਟੀ ਜਿੱਤਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਉਤੇ ਹੋਰ ਡਾਕਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਹੈਲਥ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ, ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਤਨਖਾਹ ਦੇਣ, ਬੱਚਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਰਹੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ, ਆਟੋ-ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਲੋਨ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਬਚਾਉਣ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਸਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਲੋਨ ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਰਾਕ ਅਫਗਾਨ ਜੰਗ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਪੀਪਲਜ਼ ਵਾਇਸ' ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਵੈਬਸਾਈਟ ਉਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨੇ ਲੇਖ ਛਾਪੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਕਿਉਂ ਓਬਾਮਾ ਦੀ ਮੱਦਦ ਉਤੇ ਆਏ ਹਨ।

ਬਲਾਤਕਾਰ ਪੀੜਤ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਫਤਿਹਾਬਾਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਖਾਈ ਦੀ ਬਲਾਤਕਾਰ ਪੀੜਤ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾ ਲੜਕੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਕੂਲ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੀਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕੌਮੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ, ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਤੇ ਫਤਿਹਾਬਾਦ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਚਾਰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਬੰਧਤ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਦਾਖਲਾ ਆਪ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਹੈ।

Truck For Sale

2007 Columbia with Rebuilt Engine
that has only 5,000 miles

New brakes, New clutch, New battery & New starter.

Price: \$25,000 or O.B.O.

Contact: Gurinder Singh (Gogi) @ 916-257-7865

Quick Stop 40, Oklahoma

ਟਰੱਕ ਸਟਾਪ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ

ਕੈਸ਼ੀਅਰ, ਮਕੈਨਿਕ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਰ

ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

ਕਾਲ ਕਰੋ: 832-512-7172

Triple Transport Inc.

5938 S. 13th St., Milwaukee, WI 53221

Ph: 414-282-2363, Fax: 414-282-2370

ਡਰਾਈਵਰ ਅਤੇ ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ

ਮਿਲਵਾਕੀ, ਵਿਸਕਾਨਸਿਨ ਦੀ ਇਕ ਇੰਟਰਮੋਡਲ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵੀ ਸੀ ਡੀ ਐਲ ਡਰਾਈਵਰ ਅਤੇ ਓਨਰ ਅਪਰੇਟਰ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ

ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ, ਰੇਜ਼ਾਨਾ
ਘਰ ਆ ਸਕਦੇ ਹੋ

WI, MN, Upper MI, IL,
Intermodal Freight

ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਬੋਪਾਰਾਏ

ਫੋਨ 414-349-3449

UMA Disability Center

(A Not for Profit Organization)

SERVING THE DISABLED COMMUNITY SINCE 1999

500 ਤੋਂ 2800 ਡਾਲਰ ਮਹੀਨਾ ਡਿਸਏਬਿਲਟੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ

ਫੀਸ ਸਿਰਫ ਕੇਸ ਪਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ

ਸਿਰਫ ਮੁਢਲਾ ਡਿਪਾਜ਼ਿਟ
ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ

- ਸਟੇਟ ਡਿਸਏਬਿਲਟੀ (TANF)
- ਫੈਡਰਲ ਡਿਸਏਬਿਲਟੀ (SSI, SSDI)
- ਬਿਨਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸਿਟੀਜਨਸ਼ਿਪ (N-648 Waiver)
- Member NOSSCR; NADR; ADRSA
- ਸਾਡੇ ਡਿਸਏਬਿਲਟੀ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਪਾਸ ਡਿਸਏਬਿਲਟੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣ, ਇਸ ਦੇ ਮੁਲੰਕਣ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਬਾਰੇ 20 ਸਾਲ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਹੈ
- ਕੋਈ ਵੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਵੇ

www.umadisabilitycenter.org

97%
SUCCESS
RATE

ALL 50 STATES

Sharif Rahman, Sc.D.
Disability Consultant

Eric W. Frazier, Esq.
Attorney at Law

NEW YORK : 40-22 74th Street, Elmhurst, NY 11373

Tel: 718.290.6500, Fax: 718.732.1858, Cell: 718-280-6500

PENNSYLVANIA : 108 New Alexander St., Wilkes Barre, PA 18702, Tel: 570.606.3720

LOS ANGELES : 22156, Sherman Way, Suite C1, Canoga Park, CA 91303

Tel: 818-703-7000, Fax: 818-703-7003, Cell: 323-510-1100

SAN FRANCISCO: 170 A South Spruce Ave., South San Francisco, CA 94080

TEL: 650-952-6000, FAX: 650-873-5000

ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਸਿਰਜਿਆ ਇਤਿਹਾਸ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲਈ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਪੈਣ ਤੋਂ 12 ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੋਟ ਪਾ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਨੇ ਨਵਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਨੀ ਜਲਦੀ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਭੁਗਤਾਈ ਹੈ। ਰੀਪਬਲਿਕਨ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਿਟ ਰੋਮਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਫਸਵਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ' ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਭਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚੋਂ ਹੀ 51 ਸਾਲਾ ਓਬਾਮਾ ਤਰਜੀਬੀਆ ਦੇ ਰਿਚਮੰਡ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਮਾਰਟਿਨ ਲੂਥਰ ਕਿੰਗ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਉਥੇ ਆਪਣੀ ਵੋਟ ਪਾਈ। ਚੋਣ ਬੂਥ ਵਿਚ ਪੁੱਜਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਭ ਨਾਲ ਦੁਆ-ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹਾ ਇੰਨੀ ਜਲਦੀ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਇੰਨੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵੋਟ ਪਾਈ ਹੋਵੇ।

ਪਛਾਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਇਕ ਮਹਿਲਾ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣਾ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਲਾਇਸੈਂਸ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਮਖੌਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਨਾ ਕਿਹਾ

ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚਾਲੇ ਓਬਾਮਾ ਦੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚਿੰਟਾ ਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਹਿਲਾ ਚੋਣ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਣ 'ਤੇ ਵੀ ਹਾਸਾ-ਨੱਠਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਵਿਆ ਲਿਆ ਸੀ। ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੋਣ ਅਮਲੇ ਨਾਲ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵੀ ਖਿਚਵਾਈਆਂ।

ਉਧਰ, ਇਕ ਤਾਜ਼ਾ ਸਰਵੇਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਪਦ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਿਟ ਰੋਮਨੀ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਪੋਸਟ-ਏ ਬੀ ਸੀ

ਨਿਊਜ਼ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਰੋਮਨੀ ਨੂੰ 50 ਫੀਸਦੀ ਵੋਟਰਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਿਆ ਜਦਕਿ ਓਬਾਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 47 ਫੀਸਦੀ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। 'ਦ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਪੋਸਟ' ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿਚ ਓਬਾਮਾ ਨੂੰ ਇਸ ਵਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਨੇਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਫੀਸਦੀ ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਮਨੀ ਤੇ ਓਬਾਮਾ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁੱਖ ਮੁਕਾਬਲਾ ਓਹਾਇਓ, ਨੇਵਾਦਾ, ਵਰਜੀਨੀਆ ਤੇ ਫਲੋਰੀਡਾ ਵਰਗੇ ਅਹਿਮ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ।

ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਜਲ ਤੇ ਥਲ ਸੈਨਾ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਏਸ਼ੀਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ 'ਚ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿਚ ਅਮਨ ਸੈਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਫ਼ੌਜ ਭੇਜਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕੀ ਉਪ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਵਿਲੀਅਮ ਬਰਨਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯਕੀਨਨ ਹੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਏਸ਼ੀਅਨ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਸਥਿਰਤਾ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਚ ਰੁਚੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੌਜੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ 'ਚ ਰੁਚੀ ਤੇ ਹਮਾਇਤ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਮੰਡੀ ਵਜੋਂ ਹੀ ਵਰਤਣ ਦੀਆਂ ਭਵਿੱਖ ਮੁਖੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਅਮੈਰੀਕਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ 'ਬਦਲ ਰਹੇ ਵਿਸ਼ਵ' 'ਚ ਭਾਰਤ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਬੰਧ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਰਨਜ਼ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਅਹਿਮ ਬਿਆਨ ਹੈ

ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ, ਚੀਨ ਦੇ ਫੌਜ ਦੇ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ 'ਤੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਚੀਨ ਵੱਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਵਰਤੋਂ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਬਰਨਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਭਾਵੇਂ ਚੀਨ ਹੋਵੇ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਦੇ ਪੱਖੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਕੁਝ ਘਰੇਲੂ ਤਰਜੀਹਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਥਿਰ ਬਾਹਰੀ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝੀ ਰੁਚੀ ਹੋਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚਲਾ ਹਰੇਕ ਅਹਿਮ ਮੁਲਕ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਲ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਸਮੀਕਰਣ ਠੀਕ ਬਣੇ ਰਹਿਣ। ਬਰਨਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ ਤੇ ਜਲ ਸੈਨਾ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਚੰਗਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਹੈ ਜੋ ਏਸ਼ੀਆ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ 'ਚ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ।

ਪੈਸਿਆਂ ਖਾਤਿਰ ਦੋਸਤ ਦੀ ਨੰਨ੍ਹੀ ਬੱਚੀ ਦਾ ਕਤਲ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ 26 ਸਾਲਾ ਸਾਫਟ ਵੇਅਰ ਇੰਜਨੀਅਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤ ਦੀ 10 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਧੀ ਸਾਨਵੀ ਨੂੰ 50,000 ਡਾਲਰ ਖਾਤਰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਟਕੇਸ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਫਿਰੋਤੀ ਨੋਟ 'ਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਛੋਟੇ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਸੁਰਾਗਾਂ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪੈੜ ਨੱਧ ਲਈ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ।

ਰਘੂਨੰਦਨ ਯੰਦਾਮੂਰੀ ਨਾਮ ਦੇ ਇਸ ਇੰਜਨੀਅਰ ਨੂੰ ਸਾਨਵੀ ਵੇਨਾ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ 61 ਸਾਲਾ ਦਾਦੀ ਸੱਤਿਆਵਤੀ ਵੇਨਾ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ

ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਮਿਲਿਆ

ਟੋਰਾਂਟੋ: ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਦਾ ਪਥਰਾਟ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚੋਂ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਦਾ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਪਥਰਾਟ ਹੈ। 750 ਲੱਖ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਇਹ ਪਥਰਾਟ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਅਲਬਰਟਾ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਥਰਾਟਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਲ ਤੇ ਦੋ ਪ੍ਰ੍ਰਤ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪਥਰਾਟ ਹਨ ਜੋ ਸੁਤਰਮੁਰਗ ਵਰਗੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਤਕ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰਾਂ ਦੇ ਪਿੰਜਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੀਨ ਤੇ ਜਰਮਨੀ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕ ਕਣਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਚਟਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੁਤਰਮੁਰਗ ਵਰਗੇ ਇਹ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਮੁਢਲੀ ਜੁਰਾਸਿਕ ਪਾਰਕ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ 'ਸਾਇੰਸ' ਪੱਤਰਿਕਾ ਵਿਚ ਛਪੀ ਨਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਛੀਆਂ ਵਰਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਾਇਨੋਸੋਰਾਂ ਦਾ ਚਿਤਰਣ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਖੰਭ ਤੇ ਫਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ।

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਕੈਲਗਰੀ ਤੋਂ ਡਾਰਲਾ ਜੇਲੋਨਿਤਸਕੀ ਤੇ ਰਾਇਲ ਟਾਇਰਲ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਆਫ ਪਾਲਾਐਟੋਲੋਜੀ ਦੇ ਫਰੈਂਕੋਇਸ ਬੇਰੀਅਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਹੋਏ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਆਰਨਿਥੋਮਿਮਿਡ (ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰ) ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਯੇਲੋਨਿਤਸਕੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਰੋਮਾਂਚਕ ਲੱਭਤ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਛੀ ਅਰਧਗੋਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੇ ਡਾਇਨੋਸੋਰ ਦੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਿੰਜਰ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਾਇਨੋਸੋਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਵੀ ਲਾਈ ਜਾਏਗੀ।

ਦੋਸ਼ 'ਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਘਟਨਾ 22 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਅੱਪਰ ਮੇਰੀਅਨ ਟਾਊਨਸ਼ਿਪ ਦੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਹੀ ਕੰਪਲੈਕਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਯੰਦਾਮੂਰੀ ਨੂੰ ਪੈਨੀਸਿਲਵੇਨੀਆ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੇ ਜਿਮਨੇਜ਼ੀਅਮ ਦੇ ਲਾਕਰ ਰੂਮ ਵਿਚ ਲੁਕੋਈ ਸਾਨਵੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਉਸ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਫਰਾਕ 'ਤੇ ਖੂਨ ਦੇ ਦਾਗ ਸਨ। ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੇ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਦੌਰਾਨ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ 41 ਸਾਲਾ ਵੇਂਕਟ ਵੇਨਾ ਤੇ ਚੋਚੂਲਤਾ ਪੁਨਰੂ ਦੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਦੀ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪੈਸਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਫਿਰੋਤੀ ਨੋਟਾਂ ਦੀਆਂ 10 ਕਾਪੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ 'ਚ ਛੱਡ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਬੱਚੀ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ। ਅਗਵਾ ਮਗਰੋਂ ਰਘੂ ਲਗਾਤਾਰ ਬੱਚੀ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ 'ਚ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹੀ ਤੇਲਗੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਡੱਕਿਆ

ਟੋਰਾਂਟੋ: ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਕ੍ਰਿਕਟਰ ਤੇ ਆਗੂ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਡਰੋਨ ਹਮਲਿਆਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਮਹਿੰਗਾ ਪਿਆ। ਅਮਰੀਕੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਇੱਥੋਂ ਨਿਊਯਾਰਕ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਸ੍ਰੀ ਖਾਨ ਤੋਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ

ਡਰੋਨ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਮਾਮਲਾ

ਡਰੋਨ ਹਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਜਾਣਨ ਲਈ ਘੰਟਾ ਭਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਹਿਰੀਕ-ਏ-ਇਨਸਾਫ ਪਾਰਟੀ (ਪੀ.ਟੀ.ਆਈ.) ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸ੍ਰੀ ਖਾਨ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਨਿਊਯਾਰਕ ਆਏ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਮਰੀਕੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਰੋਕ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕੀ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਨਿਊਯਾਰਕ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਮਰੀਕੀ ਡਰੋਨ ਹਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਖ

ਡਰੋਨ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਲਈ ਕੀਤੀ ਰੈਲੀ ਦੌਰਾਨ ਇਮਰਾਨ ਖਾਨ।

ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤੋਂ ਹੀ ਡਰੋਨ ਹਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਇਸ ਵਿਰੋਧ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਹਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਕਰਕੇ ਉਹ ਨਿਊਯਾਰਕ ਦੇ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ

ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਗਮ ਈਦ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਖਾਨ ਦੇ ਕਈ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨੇ ਈਦ ਕਾਰਨ ਇਸ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥਾ ਜਤਾਈ ਸੀ।

ਲਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤੋਇਬਾ ਪਾਕਿ ਲਈ ਵੀ ਖ਼ਤਰਾ ਕਰਾਰ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਲਸ਼ਕਰ-ਏ-ਤੋਇਬਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਹੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਵੀ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਅਮਰੀਕੀ ਉਪ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਵਿਲੀਅਮ ਬਰਨਜ਼ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਪਲ ਰਹੇ ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦ ਧੜੇ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਵੀ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹਨ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਉਹ ਭਾਰਤ ਤੇ ਅਮਰੀਕੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਅਹਿਮੀਅਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚਲੇ ਸੁਧਰ ਰਹੇ ਸਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਕਾਫ਼ੀ ਆਸਵੰਦ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਪਾਰਕ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਤੇ ਵੀਜ਼ਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਰਮ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਚੁੱਕੇ ਕਦਮ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮਾਂ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਇਹ ਸਬੰਧ ਕਾਫ਼ੀ ਪੇਚੀਦਾ ਵੀ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਕੁੜੀ ਨੇ ਇਨਾਮ ਠੁਕਰਾਇਆ

ਫੌਜ ਦੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਝੰਡਾ ਬੁਲੰਦ

ਕੋਲਕਾਤਾ: ਆਰਮਡ ਫੋਰਸਜ਼ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪਾਵਰਜ਼ ਐਕਟ (ਅਫਸਪਾ) ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਪਿਛਲੇ 12 ਸਾਲ ਤੋਂ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਰੋਟੀ-ਪਾਣੀ ਛੱਡੀ ਬੈਠੀ ਮਨੀਪੁਰ ਦੀ ਬਹਾਦਰ ਕੁੜੀ (ਆਇਰਨ ਲੇਡੀ) ਇਰੋਮ ਚਾਨੂ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾ ਲੈਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਨਾਮੀ ਲੇਖਕਾ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਕਾਰਕੁਨ ਮਹਾਸ਼ਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕੋਰਲਾ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਲਈ ਪੁਰਸਕਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਗਮ 'ਚ ਪੁੱਜੀ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਦੀ ਭੈਣ ਇਰੋਮ ਸਿੰਘਾਜੀਤ ਨੇ ਬੜੀ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਨਾਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਇਰੋਮ ਸਿੰਘਾਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਰੋਮ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਫਸਪਾ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਉਹ ਕੋਈ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਰੋਮ ਸਿੰਘਾਜੀਤ ਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਕੋਵੀਲਣ ਟਰਸਟ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 50 ਹਜ਼ਾਰ

ਰੁਪਏ ਦਾ ਚੈੱਕ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਸੰਭਾਲ ਲੈਣ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਤ ਹੋਈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਰਾਸ਼ੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੇਗੀ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 39 ਸਾਲਾ ਇਰੋਮ ਚਾਨੂ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਨੇ ਅਫਸਪਾ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ 12 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨਵੰਬਰ 2000 ਵਿਚ ਅੰਨ-ਜਲ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਉਹ ਇੰਫਾਲ ਦੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਵਿਖੇ ਦਾਖਲ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਨੱਕ ਰਾਹੀਂ ਤਰਲ ਪਦਾਰਥ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲੇਖਕਾ ਮਹਾਸ਼ਵੇਤਾ ਦੇਵੀ ਨੇ ਇਰੋਮ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕੁੜੀ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਉਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਹਾਕਵੀ ਟੈਗੋਰ ਅੱਜ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਹੌਸਲੇ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਉਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਦੀ ਮੰਗ ਉਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਗੌਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

33ਵਾਂ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ 4 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ

ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ (ਬਿਊਰੋ): ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਵਿਚ 33ਵਾਂ ਮਹਾਨ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਆਉਂਦੇ ਐਤਵਾਰ 4 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਲਾਨਾ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਕੀ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਸਕਿਆ ਹੈ? ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮਾਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਮਹਿਜ਼ ਮੇਲਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਆਗੂਆਂ ਲਈ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਧੜੇਬੰਦਕ ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਵਸੀਲਾ ਮਾਤਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ? ਸੰਗਤ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਹੈ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਮੁਕੰਮਲ ਹਨ ਪਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਬੋਰਡ ਵਿਚਲੀ ਤਿੱਖੀ ਧੜੇਬੰਦੀ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਧੜੇ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਮਤਭੇਦ ਭੁਲਾ ਕੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਧੜਿਆਂ ਦੇ ਨੇਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਦਿਖਾਵਾ ਵੱਧ ਤੇ ਕੰਮ ਘੱਟ ਕਰਦੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤਿਆਰੀਆਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਸੰਗਤ ਹੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਟਾਇਰਾ ਬਿਊਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇਹ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਰਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਗਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰਾਂ ਸ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂਘਰ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕੁਝ ਮੋਹਤਬਰ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਨਾ ਜਾਣ ਸਗੋਂ ਗੁਰੂਘਰ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਦੇਣ। ਪਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁਰੀਂ ਇਹੋ ਕਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ

ਵਿਚ ਆਏ ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਸੁਆਲ ਵੀ ਉਠ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਕੀ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਘੁੰਮਣ-ਫਿਰਨ ਇਕ ਮਹੀਨਾ ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦੇ? ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧੜੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਮਿਥ ਕੇ ਤਿਆਰੀਆਂ ਤੋਂ ਲਾਂਭੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਡਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੁਰੀਂ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਆਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਕੋਰਾ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਸਿੱਖ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੂਘਰ ਵਿਚ ਫੋਕੀ ਚੌਧਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਕਸਰ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫੋਕੀ ਚੌਧਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਹਰ ਸਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਛਿੱਤ ਦੇਖਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸ ਸਾਲ ਵੀ ਗਏ ਹਨ। ਸੁਆਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਪਿੰਡ ਦੀ ਛਿੱਤ ਦੇਖਣਾ ਵੱਧ ਅਹਿਮ ਹੈ ਜਾਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਇਸ ਸਿੱਖ ਸਮਾਗਮ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ?

ਤੇਤੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸਜਾਉਣਾ ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮ ਹੈ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ ਧੜਿਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਦਿਖਾਵੇ ਤੇ ਹਉਮੈ ਤਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੀਵਾਨ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਬੁਲਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਬੁਲਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਸਨ। ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਥ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿਨ ਮਨਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ

ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਉਥੇ ਗੱਲ ਨਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਨਾ ਪੰਥ ਦੀ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਮੌਕੇ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਾਜਸੀ ਬੁਲਾਰੇ ਬੋਲੇ, ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਧੜੇ ਦੇ ਸਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੰਥ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਡਾ. ਭਾਈ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਭਾਈ ਹਰਬੰਸ ਲਾਲ ਵਿਗਿਆਨੀ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਬਾਨੀ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪਸਾਰ ਲਈ ਸਿਰਤੋੜ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਦੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੱਲ 1978 'ਤੇ ਜਾ ਪੁੱਜਦੀ ਹੈ। ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ 66 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਬਜ਼ੁਰਗ ਡਾ. ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉੱਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰਵਾਲ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ. ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤਾਇਆ ਬਖਤੌਰ ਸਿੰਘ ਹਰ ਸਾਲ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਤੋਂ ਵੈਨਕੂਵਰ/ਸਰੀ (ਕੈਨੇਡਾ) ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਜਾਂਦੇ। ਸੰਨ 1978 ਵਿਚ ਵੈਨਕੂਵਰ/ਸਰੀ ਦੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਵਿਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਕੱਢਣ ਬਾਰੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਜੌਹਲ ਦੇ ਦੱਸਣ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਸਿਟੀ ਹਾਲ ਗਏ ਤਾਂ ਸਿਟੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਸਿਟੀ ਨੇ ਇਹ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਵੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਲਈ ਨਵੰਬਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ

ਖੇਤੀ ਵਾਲਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਖੇਤੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

1979 ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਜਾਏ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਲਈ ਵੈਨਕੂਵਰ/ਸਰੀ ਤੋਂ ਕਾਰੀਗਰ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਫਲੋਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਪਰੋਡ ਸੱਚਮੁੱਚ ਪਰੋਡ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਗੰਦ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸੜਕ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੀ ਪੈਦਲ ਚਲਦੇ ਸਨ ਪਰ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਹ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਹੋਰ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਸੰਗਤ ਵੀ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਿਚ ਵਖਰੇਵੇਂ ਵੀ ਵਧਦੇ ਗਏ। ਇਕ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਵਾਲਾ ਬੰਧੇਜ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਇਹ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮ ਨਾਲੋਂ ਪੇਂਡੂ ਮੇਲੇ ਦਾ ਰੂਪ ਵਧੇਰੇ ਧਾਰਨ ਲੱਗਾ। ਗੈਰ ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਮੇਲੇ ਦੌਰਾਨ ਖਰੂਦ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪਹੁੰਚਣ ਲੱਗੀਆਂ।

1994 ਵਿਚ ਸਿਟੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੇ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਯੂਬਾ ਸਿਟੀ ਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰੁਟ ਸ਼ਹਿਰ ਬਾਹਰਵਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਸਬਕ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾਤੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਚਮਕਾਉਣ, ਤਾਕਤ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਰੰਜਿਸ਼ਾਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ। ਆਏ ਸਾਲ ਲੜਾਈਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਕਾਫੀ ਤਣਾਅ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋੜਕਾ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਧਿਰ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਲੰਗਰ ਲਾਉਣਾ ਹੈ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਕਮੇਟੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪਰੋਡ ਦੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਾਲੰਟੀਅਰਾਂ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ 25 ਸਾਲ ਆਗੂ ਰਹੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕੈਪਟਨ ਜਗਰੂਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਖੌਤੀ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਅਖੌਤੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਹੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੋੜਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਫਸੋਸ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਸਿਰਫ਼ ਦਿਖਾਵਾ ਜਿਹਾ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਬੰਦੇ ਜਾਂ ਬੋਰਡ ਦੇ ਕਈ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਬੁਲਾਟ ਪਰੂਫ ਜੈਕਟਾਂ ਪਾਈ ਫਿਰਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ ਬਾਡੀਗਾਰਡ ਲਈ ਫਿਰਨ, ਉਹ ਵੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ; ਤਾਂ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕਿਉਂ? ਜੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਡਾਲਾਂ ਵਿਚ ਡਾਂਗਾਂ, ਸੋਟੇ ਤੇ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੌਣ ਕਿਹੜੇ ਪੰਡਾਲ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਛਕਦਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਸੇਵਾ ਹੈ?

ਇਸ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਉੱਤੇ ਕਰੀਬ ਦੋ ਲੱਖ ਡਾਲਰ ਖਰਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਰਚਾ ਇੰਜ਼ੈਰੈਂਸ ਜਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਧਾ ਕੇ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਉੱਤੇ ਵੱਧ ਖਰਚੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਦੌਰਾਨ ਭਾਂਤ ਸੁਭਾਂਤੇ ਲੰਗਰ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਕੀ ਉਹ ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ? ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਮਮਤਾ ਦੀ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤ 3000 ਡਾਲਰ 'ਚ ਵਿਕੀ

ਕੋਲਕਾਤਾ: ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਮਤਾ ਬੈਨਰਜੀ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਤਸਵੀਰ ਨਿਊਯਾਰਕ ਵਿਚ ਹੋਈ ਨਿਲਾਮੀ ਦੌਰਾਨ 3000 ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਵਿਚ ਵਿਕੀ। ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਪੁੱਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਤਸਵੀਰ ਸੀ।

'ਫਲਾਵਰ ਪਾਵਰ' ਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਮੌਕੇ ਬੋਲੀ 2500 ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਬੋਲੀਕਾਰ ਨੇ 3000 ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ 'ਚ ਹਰੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਤੇ ਜਾਮਨੀ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਅਮਰੀਕੀ ਐਨਜੀਓ 'ਚਿਲਡਰਨਜ਼ ਹੋਮ ਇੰਡੀਆ' ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੀ ਨਿਲਾਮੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ ਯੂਐਸਏ ਵਲੋਂ ਬੜੇ ਹੀ ਮਾਣ ਨਾਲ..

24 ਘੰਟੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੇਡੀਓ ਸ਼ੁਰੂ

www.GurbaniRadio.org

ਫੋਨ 'ਤੇ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ

605.475.6868 Ext. 4

832.551.5029 Ext. 4

Studio Telephone : (408) 272-5200

ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

- ਸਵੇਰੇ 4 ਵਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਨਾਉਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਫਰੀਮਾਂਟ ਤੋਂ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ
- ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ (ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ : ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ)
- ਆਤਮਿਕ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
- ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ
- ਘਰ ਸੰਸਾਰ, ਦੇਸ਼ੋਂ ਪਰਦੇਸ, ਸੁਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ, ਭੈਣਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
- 'ਬੋਲੀਵੁੱਡ ਹਿੱਟਸ' (Bollywood Hits)
- ਹਾਸਰਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਹੱਸਦੇ ਹਸਾਉਂਦੇ'
- ਖ਼ਬਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ
- ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ- ਘਰੇਲੂ ਨੁਸਖਿਆਂ ਦਾ ਹਿੱਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ LIVE
- ਯੂਐਸ ਚੋਣਾਂ 2012 ਸ਼ੋਅ
- ਝਿਲਮਿਲ ਤਾਰੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
- ਧੰਨ ਲਿਖਾਰੀ ਨਾਨਕਾ- ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ
- 'ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕੁਝ ਗੀਤ'
- 'ਲਹਿਰੇ' (ਬਾਬੂ ਲਾਲ ਤੇ ਬਿਮਲੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਫੀਜੀ ਦਾ ਹਿੱਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ)
- 6 ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ 'ਸਰਬ ਸਾਂਝੀ ਗੁਰਬਾਣੀ' (ਗਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ, ਕੀਰਤਨ, ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਕਥਾ ਵੱਖ ਵੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ)
- ਸੋਮਵਾਰ ਭਖਦੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ LIVE Talk Show (ਸੁਸ਼ੀਲ ਦੁਸਾਂਝ)
- 'ਇਕ ਸੋਚ'
- ਜੌਬ ਐਂਡ ਬਿਜਨਸ ਸ਼ੋਅ
- ਖ਼ਬਰਸਾਰ (ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟਾ)
- ਇਕ ਖ਼ਾਸ ਮੁਲਾਕਾਤ
- ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਥਾਂਗਾਂ (ਮਸੂਦ ਮੱਲੂ)
- ਪਾਣੀ 'ਚ ਮਧਾਣੀ
- ਬੁਝਾਰਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਟ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ (ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਰਾਤ 8:30 ਤੋਂ 10:00 ਵਜੇ)

ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ

ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਸੁਸ਼ੀਲ ਦੁਸਾਂਝ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਮਸੂਦ ਮੱਲੂ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਖ਼ਬਰਾਂ- ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟਾ ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਤੇ ਬੀਬੀਸੀ ਹਿੰਦੀ ਤੁਸੀਂ 24 ਘੰਟੇ ਕਾਲ ਕਰਕੇ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ 605.475.6868 Ext. 1 ਜਾਂ 832.551.5029 Ext. 1

ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

- ਸੱਜਰੀ ਸਵੇਰ -ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ
- ਨਜ਼ਰੀਆ -ਸਮਾਜਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਰੋਜਾਨਾ ਰਾਤ ਨੂੰ

- ਤੁਹਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ -ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਰੌਚਕ ਜਾਣਕਾਰੀ
- ਟੌਪ 10 -ਨਵੇਂ ਗੀਤਾਂ ਦਾ ਵੋਟਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੋਨ ਤੋਂ ਕਾਲ ਕਰਕੇ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋ ਪੰਜਾਬੀ ਰੇਡੀਓ ਯੂਐਸਏ

ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਸੱਤ ਦਿਨ 24 ਘੰਟੇ - ਸੁਣਨ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ ਜੀ

605.475.6868 • 832.551.5029

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ 408.722.7698 • Email: info@punjabiradiousa.com • 3750 McKee Road, # B, San Jose CA 95127 • Listen LIVE www.punjabiradiousa.com

ਕੇਂਦਰੀ ਫੰਡਾਂ ਨਾਲ ਡੰਗ ਟਪਾਉਣਾ ਔਖਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਕੰਗਾਲੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਪਾ ਕੇ ਇਸ ਔਖੀ ਘੜੀ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਕੇਂਦਰੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬਾਰੇ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਖਤੀ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਾਤ ਕਰਕੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਈ ਲੋਕ ਲਭਾਊ ਸਕੀਮਾਂ ਬੰਦ ਕਰਨੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਮਦਨ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਖਰਚ ਮੁਸੀਬਤ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ।

ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚਾ ਆਮਦਨ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਧੇਰੇ ਖਰਾਬ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੀ ਛਿਮਾਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਵਾਧੂ ਖਰਚਾ ਛੇ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬਿੱਲਾਂ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਉੱਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਰਮੀ ਜਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਢਿੱਲੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਫੰਡ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਏਧਰ-ਉਧਰ ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਬੁੱਤ ਸਾਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਕੇਂਦਰੀ ਫੰਡ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਫੰਡਾਂ ਲਈ ਵੀ ਕਈ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਰ-ਮੋਰੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੁਖ਼ ਸਖਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਵੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੀ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਈ ਵਾਰ ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਕੋਲ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਕੁਝ

ਕੇਂਦਰੀ ਫੰਡਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕੰਜਾ ਕਸਿਆ

ਨਾ ਕੁਝ ਮੰਨਵਾ ਕੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਪਰਤਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਸਿਲਸਲੇ 'ਚ ਵੀ ਕਾਫੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸੋਕਾ ਰਾਹਤ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਉਕਾ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਮਾਹਿਰਾਂ ਤੇ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ 'ਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਵਧ

ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅੱਗੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵੀ ਵੱਡੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੇਂਦਰ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਸਖਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਾਲੀ ਸਾਧਨ ਜੁਟਾਉਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬੇਹੱਦ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਨਵੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਸੀ ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਆਖਰ 900 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸ ਲੱਗੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਆਟਾ-ਦਾਲ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਫੌਰੀ ਬੰਦ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਈ ਲੋਕ ਭਲਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰੀਬ ਸਾਲ-ਡੇਢ ਸਾਲ ਤੋਂ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਰੁਕੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਿੱਲਾਂ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਰੋਕ ਛੱਡਿਆ ਹੈ।

ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਖਰਚਿਆਂ ਅੱਗੇ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਖਰਚਿਆਂ ਅੱਗੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਜਨਤਾ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਟੈਕਸਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਮਾਲੀ ਬੋਝ ਨਾਕਾਫੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇ-ਫਜ਼ੂਲੀ ਖਰਚੀ ਕਰਕੇ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਚ ਤਕਰੀਬਨ 2300 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਿੱਲ ਅਟਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਬੇਵੱਸ ਹੋਏ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਤਨਖ਼ਾਹਾਂ, ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਸਬਸਿਡੀ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮਾਲੀ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ ਦਸੰਬਰ ਪਿੱਛੋਂ ਸਬਸਿਡੀ ਜਾਂ ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਰੋਕਣ ਦੀ ਨੋਬਤ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਪੈਸਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤੇ ਦਿਹਾਤੀ ਵਿਕਾਸ ਫੰਡ ਗਹਿਣੇ ਪਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਪੂਰੀ ਟੇਕ ਨਵੰਬਰ ਤੇ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਦੌਰਾਨ ਝੋਨੇ ਤੇ ਨਰਮੇ ਸਮੇਤ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਫ਼ਸਲਾਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਟੈਕਸਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਾਂ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖ਼ਾਹਾਂ ਤੇ ਭੱਤਿਆਂ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਵੰਬਰ ਤੇ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਕੀਤੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੀ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਯੋਜਨਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਸਾਉਣੀ ਦੇ ਸੀਜ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਆਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵੰਬਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਲਾਤ ਕਾਬੂ ਹੋਣ ਆ ਜਾਣਗੇ।

ਸ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸਰਕਾਰ ਮੰਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੱਲ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵੀ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੀ ਮੁਹੱਈਆ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਲਈ ਜਿਹੜੇ ਫੰਡ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਖਰਚੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਫੰਡਾਂ ਬਾਝੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅਰਧ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਨਾਵਰ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਇਕ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦੇ ਐਲਾਨ ਨੇ ਸਿਆਸੀ ਪਿੜ ਵਾਹਵਾ ਭਖਾਇਆ ਅਤੇ ਆਖਰ ਇਹ ਐਲਾਨ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਸੂਬੇ ਦਾ ਹਾਲ ਹੁਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਵੀ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਆਗੂ ਸ਼ਾਹ-ਖਰਚੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ: ਫੰਡ ਫਰਾਡ

ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਦਵਾ-ਦਾਰੂ 'ਤੇ ਅੱਠ ਕਰੋੜ

ਬਾਦਲ ਦੇ ਕੈਂਪ ਦਾ ਬੋਝ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਤੇ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਗਰੀਬੀ ਕਾਰਨ ਇਲਾਜ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਪਿੰਡ ਲਾਇਆ ਮੈਗਾ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਫਰੀਦਕੋਟ 'ਤੇ ਭਾਰੂ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਕੈਂਪ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਹ ਵਾਸਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 1 ਕਰੋੜ, 49 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦਾ ਬਿੱਲ ਬਣਾ ਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਖਰਚਾ ਸਿਰਫ਼ ਟੈਂਟ ਤੇ ਸਾਉਂਡ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਮੁਕਤਸਰ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 15 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਦੇ ਖਰਚੇ ਅਦਾ ਵੀ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਕਮ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਆਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਜ਼ਾਦ ਅਦਾਰੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਉਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਆਰਥਕ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਮੰਗ ਸਕਦੀ ਸਗੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਤੈਅ ਗਰਾਂਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਸਾਲਾਨਾ ਗਰਾਂਟ ਅਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾਖਲਾ ਫੀਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਚਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੋਲ ਤਕਰੀਬਨ 60 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹਨ ਤੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤਨਖ਼ਾਹਾਂ 'ਚ ਖਰਚ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬੇਸ਼ੱਕ ਖਜ਼ਾਨਾ ਖਾਲੀ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰਦਾਰੀ 'ਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਰਹੀ। ਖਾਣ-ਪੀਣ ਤੇ ਹੋਰ ਐਸੇ-ਆਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਤੇ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿੱਲ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰੋੜਾਂ 'ਚ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਤੇ ਸੂਬਾਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿੱਲ 8.15 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕੱਲੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿੱਲਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 4.45 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ 10 ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ 11.07 ਲੱਖ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਮੈਡੀਕਲ ਬਿੱਲਾਂ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਵਜੋਂ ਵਸੂਲੀ ਰਕਮ 3.59 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਰਹੀ। ਇਹ ਰਕਮ ਸ਼ਾਇਦ ਬੀਬੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਇਲਾਜ 'ਤੇ ਖਰਚ ਹੋਈ। ਪਹਿਲਾਂ 1997-2002 ਦੇ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਜਦੋਂ ਅਕਾਲੀ-ਭਾਜਪਾ ਹੁਕਮਰਾਨ ਸੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ 'ਤੇ 4.10 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਹੋਏ ਸਨ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਨਾ ਕੋਈ ਤਨਖ਼ਾਹ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਭੱਤਾ। ਨਿਯਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹਰ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸਾ ਸਰਕਾਰ ਖਰਚ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚੇ ਦੀ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖੀ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ

ਇਲਾਜ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਬਾਦਲ

ਤੇਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ

ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਇਲਾਜ ਦਾ ਖਰਚਾ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਝੱਲਦੀ ਹੈ। ਲਿਹਾਜ਼ ਬਹੁਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਜਾਂ ਮੰਤਰੀ

ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਵਾਉਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੂਚਨਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਧਾਇਕਾਂ 'ਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚਾ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਮਰਹੂਮ ਵਿਧਾਇਕ ਕੰਵਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਰਕਮ 3.43 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸ. ਬਰਾੜ ਕੈਂਸਰ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸਨ। ਪਿਛਲੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਹਮਪੁਰਾ ਦਾ 3.69 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਆਇਆ ਜਦੋਂਕਿ ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਲੰਗਾਹ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚ 3.17 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਦਾ 1.27 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰਿਹਾ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਨੇਤਾ ਬੀਬੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਭੱਠਲ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚ 1.27 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਆਇਆ। ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚ 2556 ਰੁਪਏ ਬੀਬੀ ਉਦਿਪਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਵਸੂਲਿਆ।

ਵਿਧਾਇਕਾਂ 'ਚੋਂ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚੇ ਦੀ ਭਰਪਾਈ ਪੱਖੋਂ ਦੂਸਰਾ ਨੰਬਰ ਵਿਧਾਇਕ ਤੇਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚ 11.87 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਵਿਧਾਇਕ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚ 7.28 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚ 3.20 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੇ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨੀ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚ 3.61 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਰਿਹਾ। ਵਿਧਾਇਕ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਬਡਾਲੀ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚਾ 2.93 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੇ ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਖਰਚ 2.58 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਤਾਰਿਆ।

ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਨਿਕਲਿਆ ਜਲੂਸ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਹੁਣ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਆਰਥਕ ਮੰਦਹਾਲੀ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਂਦੀ ਆ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੰਗਾਲੀ ਜੰਗ ਜਾਹਿਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭਾਵੇਂ ਹਾਲਾਤ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦੇ ਲੱਖ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਅਰਧ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ 'ਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਈ ਬੋਰਡਾਂ ਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ 'ਚ ਸਟਾਫ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਰਤਨ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਅਦਾਰਿਆਂ 'ਚ ਨੌਕੇ 'ਤੇ ਭਰਤੀ ਕਰਕੇ ਬੁੱਤਾ ਸਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਬੋਰਡਾਂ ਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਕੇ ਵਾਧੂ ਵਿੱਤੀ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀਨ ਪਬਲਿਕ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਪੈਪਸੂ ਰੋਡ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੀ.ਆਰ.ਟੀ.ਸੀ.) ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਕਈ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਘਾਟੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੋਰਡਾਂ ਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ (ਆਰ.ਟੀ.ਆਈ.) ਤਹਿਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਕਈ ਅਰਧ-ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੀ.ਆਰ.ਟੀ.ਸੀ. ਦਾ ਘਾਟਾ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ 74 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਕਰੀਬ ਵੱਧ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਸਾਲ 2007-08 ਦੌਰਾਨ ਪੀ.ਆਰ.ਟੀ.ਸੀ. ਦਾ ਘਾਟਾ 268 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਲ 2011-12 ਦੌਰਾਨ ਵਧ ਕੇ 1046 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਾਵਣ ਸੜਦਾ ਰਹੇਗਾ, ‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ’ ਫਿਰ ਵੀ ਬਚੀ ਰਹੇਗੀ

ਰਾਮ-ਲੀਲਾ ਵਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੀਝ ਲੱਗਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਰਾਵਣ ਦੇ ਬੁੱਤ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ-ਲੀਲਾ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁੱਝੇ ਰੱਖ ਕੇ ਕਦੇ ਕਰਨਾਟਕਾ ਦੇ ‘ਰੈਡੀ ਬ੍ਰਦਰਜ਼’ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਤੇਲਗੀ ਬਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਵਣ ਦਾ ਬੁੱਤ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰੀਗਰ ਦੂਰ ਖੜੋ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਦੁਸਹਿਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਆਣ ਕੇ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਰਾਵਣ ਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ’। ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਵੀ ਕੁਝ ਰਾਵਣ ਸਿਰਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਜੇਲ੍ਹ ਭਿਜਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਖੜੀ ਰਾਜਸੀ-ਲੀਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਹ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਕਿ ਬਚੀ ਉਤੇ ਨੇਕੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਗਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਪਿਆ।

ਖਬਰ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਕੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਪਰ ਇਹ ਏਨੀ ਮਾਮੂਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਅਣਗੌਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਹੋਇਆ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਇਕ ਕਾਲੋਨੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕਾਲੋਨੀ ਪੱਧਰ ਦਾ ਦੁਸਹਿਰਾ ਮਨਾਉਣਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਹ ਰਾਵਣ ਦਾ ਬੁੱਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਗਰਾਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਰਾਵਣ ਦਾ ਬੁੱਤ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਲਿਖ ਕੇ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੱਦਣਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਸ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਆਗੂ ਆਵੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ। ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਨੇਤਾ ਦੀ ਉਡੀਕ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ। ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣਾ ਕਿਸੇ ਨੇ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਆਇਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਗਏ ਸਨ। ਆਖਰ ਇਕ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਰਾਵਣ ਦੇ ਉਸ ਪੁਤਲੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੇਣ ਦੀ ਰਸਮ ਪੂਰੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ।

ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵੇਖੀਏ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਉਸੇ ਦਿਨ ਉਸੇ ਰਾਵਣ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਫੂਕੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਰ ਥਾਂ ਪੁਤਲੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਨੇਤਾ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਰਾਵਣ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਆਈ ਸੀ। ਨਾਲ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੀ-ਹਜ਼ੂਰੀਏ ਆ ਕੇ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨਾਲ ਫੋਟੋ ਖਿਚਵਾਉਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਜਣੇ ਨੇ ਤੀਰ-ਕਮਾਨ ਚੁੱਕ ਲਿਆਂਦਾ, ਜਿਹੜਾ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾ ਕੇ ਰਾਵਣ ਵੱਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਨਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਲਵਾ ਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਚੋਚਲੇ ਹਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲਗਭਗ ਹਰ ਥਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੁਸਹਿਰੇ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਤਾਂ ਬਚੀ ਉਤੇ ਨੇਕੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਰਾਵਣ ਦੇ ਸਿਰਫ ਪੁਤਲੇ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ। ਜੇ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਬੋਲ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਗਾਣਾ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗ ਜਾਣਾ ਸੀ, ‘ਪਹਿਲਾ ਪੱਥਰ ਵੇ ਮਾਰੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਪ ਨਾ ਕੀਆ ਹੋ, ਜੋ ਪਾਪੀ ਨਾ ਹੋ’। ਉਦੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਚਰਚਾ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਚੱਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਵਣ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਦਰਾਵੜਾਂ ਦਾ ਆਗੂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਆਰੀਆ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਹਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਰਨ ਵਾਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਖਲਨਾਇਕ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਭਗਵਾਨ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ ਨਾਇਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਛੇੜ ਰਹੇ। ਇਥੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਗੱਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲੀਏ ਕਿ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਪਾਪੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਸਾਂਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਰਾਵਣ ਜੰਮਦੇ ਹਟ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਗੱਲ ਰਾਵਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਾਵਣ-ਬਿਰਤੀ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਆਗੂ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਆਮ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਆਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਆਗੂ ਇਹ ਚਰਚਾ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਲੋਕ ਪੁੱਛ ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਜੇ ਰਾਮ ਦਾ ਭੋਸ ਧਾਰ ਕੇ ਰਾਵਣ ਫਿਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਰਾਵਣ-ਬਿਰਤੀ ਸਿਰਫ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਅਗਵਾ ਦੀ ਘਟਨਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੂਨ-ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ’ ਬਣਾ ਕੇ ਐਸ਼ ਕਰਨਾ ਵੀ ਉਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ‘ਤਕੜੇ ਦਾ ਸੱਤੀ ਵੀਹੀਂ ਸੌ’ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਵੀ ਇਸ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ। ‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ’ ਵਿਚ ਲੰਕਾ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਲੋਕ ਸੋਨੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦੇ। ਆਮ ਲੋਕ ਉਥੇ ਵੀ ਝੁੰਗੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਜੇ ਲੰਕਾ ਸੋਨੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਰਾਮ ਵੱਲੋਂ ਲਾਈ ਅੱਗ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੋਨਾ ਢਲ ਜਾਣ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਵਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਡ ਜਾਣਾ। ਲੋਕਤਾਂ ਸੜਨ ਤਾਂ ਕੋਲੇ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸੋਨਾ ਢਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੋਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਨਾ, ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਅੱਜ ਦੇ ਸ਼ੀਲੰਕਾ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਡਲੇ ਉਖੜਿਆ ਕਰਨੇ ਸਨ। ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਲੰਕਾ ਸੋਨੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ, ਲੰਕਾ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ-ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਆਪਣਾ ਮਹਿਲ ਹੀ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਕਦੇ ‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿਤੀ’ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸੋਨੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਥੇ ਵੀ ਰਾਜੇ ਤੇ ਨਵਾਬ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਉਤੇ ਬੈਠਦੇ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿਚ

ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੋਨਾ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਤਹਿਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਪਿਆ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਤੇ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਮੁਹੰਮਦ ਗੌਰੀ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਾਡੇ ਅੱਜ ਦੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅੰਬਾਨੀ ਘਰਾਣੇ ਕੋਲ ਦੌਲਤ ਦਾ ਢੇਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ’ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੋਰਾਫੇਰੀ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਜੁੜਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਜਿੰਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਣੀ ‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ’ ਬਣਾਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨੀਤ ਦੀ ਭੁੱਖ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਕੋਲੇ ਦੇ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕਾਲਖ ਨਾਲ ਲਿੰਬੜ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕਾ ਦੇ ਰੈਡੀ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਜਣੇ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਫਿਰ ਸਕੈਂਡਲਾਂ ਦੀ ਸਤ੍ਹਿਆਂਦ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਈ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਛਾਪੇ ਵੱਜੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸੋਨੇ ਦੇ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿਚ ਖਾਣਾ ਖਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬੈਠਦੇ ਸਨ। ਰਾਵਣ ਜਿੰਡੀ ਨਾ ਸਹੀ, ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਇਕ ‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ’ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ। ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਾਪ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਲੈਣ ਲਈ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਇਕ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਟਰ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਰ ਮੀਨਾਰ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਕ ਢਾਬੇ ਤੋਂ ਰੋਟੀ ਖਵਾਉਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ’ ਬਣਾ ਲਈ, ਫਿਰ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਕਰਨਾਟਕਾ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਹ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣ ਲੜੋ ਤੇ ਆਣ ਕੇ ਮੰਤਰੀ ਬਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ। ਸਮਾਂ ਬਦਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਜੇਲ੍ਹ ਚਲੇ ਗਏ। ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਲੀਡਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਸੁਸ਼ਮਾ ਸਵਰਾਜ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਆਗੂ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੈਡੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ‘ਗਾਡ ਮਦਰ’ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਦੋ ਦਿਨ ਤੱਕ ਕੁਝ

ਬੋਲੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵਿਚ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਸਬੰਧ ਸਨ, ਨਿੱਜੀ ਸਬੰਧ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਦੋਂ ‘ਰਾਵਣਾਂ ਦਾ ਟੱਬਰ’ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਅਛੂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

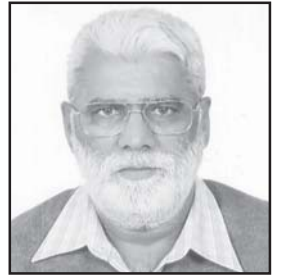
ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਤੇਲਗੀ ਦੇ ਟਕੇ ਦੀ ਔਕਾਤ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਫੁਰਨਾ ਸੁੱਝਾ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਟੈਂਪ ਪੇਪਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ‘ਅਸ਼ਟਾਮ’ ਆਖਦੇ ਹਾਂ, ਛਾਪਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰੈਸ ਦੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਉਸ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਰੱਦੀ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਖਰੀਦਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਪ੍ਰੈਸ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਨਾਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਅਫਸਰ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਪ੍ਰੈਸ ਲਾ ਲਈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ

ਇਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਸਹੀ ਮੰਨ ਲਈਆਂ ਜਾਣ। ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ‘ਫਰਾਖਦਿਲੀ’ ਇਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਸ਼ਟਾਮ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਜਾਅਲੀ ਲਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਸਲੀ ਮੰਨੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਘੋਟਾਲਾ ਤਕਰੀਬਨ ਬੱਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਉਦੋਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬੱਜਟ ਸਿਰਫ ਅਠਾਈ ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਸੀ। ਤੇਲਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵੀ ਸਨ, ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਬੋਲਦਾ ਸੀ, ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵੀ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਭੁਗਤਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਗਏ ਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਅੱਡੀਆਂ ਰਗੜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੜਦੇ ਰਾਵਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੜਦਾ ਹੁੰਦਾ।

ਸਿਰਫ ਦੋਹ-ਚੌਹ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਮੁੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਰਾਵਣ ਬਣਨ ਅਤੇ ਸੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜਾਰੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਊ, ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਰਾਵਣ ਦੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਣਗੇ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੇ ਹਰਿਆਣੇ ਵਿਚ ਵੀ। ਜਿਹੜੇ ਰਾਜ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੁਝ ਇਮਾਨਦਾਰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਲਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਮਿਲਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਬਾਬੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ‘ਜੇ ਨਾ ਡਿੱਠਾ, ਸੋਈਓ ਮਿੱਠਾ’।

ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ-ਨਿਆਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਬਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਦਿਗਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਬਕਾ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਰਾਵਣ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਦੀ ਖਬਰ ਅਣਗੌਲੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦਿਗਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਹਫਤੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਵਾਜਪਾਈ ਤੇ ਅਡਵਾਨੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵੀ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਉਹ ਸਬੂਤ ਵਰਤਾਂਗੇ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਏਦਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ‘ਵਰਤਾਂਗੇ ਨਹੀਂ’, ਤਾਂ ਅਸਲ ਮਤਲਬ ਅਗਲੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਬੱਚੂ, ਮਸਾਲਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਵੀ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਹਟੋਗੇ ਤਾਂ ਫੁੱਲਝੜੀਆਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਚਲਾਉਣ ਲੱਗ ਪਵਾਂਗੇ।’ ਜਿਹੜਾ ਦਬਕਾ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਵਿਚਲਾ ਸੱਚ ਵੀ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਵਾਜਪਾਈ ਦੀ ਮੁਤਬੰਨੀ ਧੀ ਨਮਿਤਾ ਦੇ ਪਤੀ ਰੰਜਨ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਦਾ ਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਚਰਚਿਤ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਡਵਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੂੰਹ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਹੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਣੀ ਕਾਫੀ ਸੀ।

ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਪਿਤਾ

■ **ਜਤਿੰਦਰ ਪਨੂੰ**
ਫੋਨ: 91-98140-68455

ਦਿਗਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਬਕੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਜਪਾ ਵਾਲੇ ਏਨਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ‘ਜਾਹ, ਤੂੰ ਜਿਹੜਾ ਕੱਦੂ ਵਿਚ ਤੀਰ ਮਾਰਨਾ ਹੈ, ਮਾਰ ਲੈ, ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।’ ਇਹ ਹਿੰਮਤ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਅੰਦਰ ਦੀ ਕਚਿਆਈ ਦਾ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।

ਦਿਗਵਿਜੇ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਬਕਾ ਸਾਡੇ ਅੱਜ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ’ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਵਾਲੇ ਵਾਜਪਾਈ ਤੇ ਅਡਵਾਨੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਬੂਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਚਰਚਾ ਨਾ ਛੇੜਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਵਾਲੇ ਵੀ ਰਾਜਸੀ ਲੜਾਈ ਲੜਦੇ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਜਵਾਈ ਤੇ ਜਵਾਕ ਵੱਲ ਉਗਲ ਉਠਾਉਣੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣ। ਸਿਰਫ ਰਾਮ-ਲੀਲਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇ ਤੇ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਤੇ ਸੜਦਾ ਰਹੇ। ਜਿਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਪੁਆੜਾ ਪੈਣ ਦਾ ਡਰ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਗੱਲ ਨਾ ਛੇੜਨ ਦਾ ਅਣਲਿਖਿਆ ਵਾਅਦਾ ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਕਰ ਲੈਣ ਤਾਂ ‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ’ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਰਾਮ-ਲੀਲਾ ਵਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੀਝ ਲੱਗਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਰਾਵਣ ਦੇ ਬੁੱਤ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਨੀਤਕ-ਲੀਲਾ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁੱਝੇ ਰੱਖ ਕੇ ਕਦੇ ਕਰਨਾਟਕਾ ਦੇ ‘ਰੈਡੀ ਬ੍ਰਦਰਜ਼’ ਅਤੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਅਬਦੁਲ ਕਰੀਮ ਤੇਲਗੀ ਬਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਵਣ ਦਾ ਬੁੱਤ ਬਣਾ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰੀਗਰ ਦੂਰ ਖੜੋ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਦੁਸਹਿਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਆਣ ਕੇ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ‘ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਰਾਵਣ ਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ’। ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਵੀ ਕੁਝ ਰਾਵਣ ਸਿਰਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਜੇਲ੍ਹ ਭਿਜਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਖੜੀ ਰਾਜਸੀ-ਲੀਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਹ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਕਿ ਬਚੀ ਉਤੇ ਨੇਕੀ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਗਿਆ, ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਚੱਲਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਰਾਵਣ ਹਰ ਸਾਲ ਬਣਦਾ ਤੇ ਸੜਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਪਰ ‘ਸੋਨੇ ਦੀ ਲੰਕਾ’ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਉਸ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ‘ਅੱਗ ਇਸ ਪੁਤਲੇ ਨੂੰ ਉਹ ਨੇਤਾ ਲਾਵੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕਦੇ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।’

ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਸੰਸਦ ‘ਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਖਲ

ਮੈਲਬਰਨ: ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਇਕ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਸੰਸਦ ‘ਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਨੂੰ ‘ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ’ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਅਨੁਸਾਰ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਫੈਡਰਲ ਮੈਂਬਰ ਵਾਰਨ ਇਨਟੈਕ ਨੇ ‘ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਪਟੀਸ਼ਨ’ ਸੰਸਦ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ‘ਤੇ ਇਕ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਦਨ ਵਿਚ ਬਹਿਸ ਹੋਈ।

ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਜ਼ੁਰਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਬਾਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸੰਧੀ ਮੁਤਾਬਕ ਨਵੰਬਰ 1984 ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਖਿਲਾਫ ਹੋਈ ਭਿਆਨਕ ਹਿੰਸਾ ਨੂੰ ‘ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ’ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਵਾਰਨ ਇਨਟੈਕ ਜਿਹੜੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਧ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ

ਰਹੇ ਹਨ, ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਅਜੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹਨ।

ਸਮੁੱਚੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਤੋਂ ਸੈਂਕੜੇ ਸਿੱਖ ਕੈਨਬਰਾ ਗਏ ਤੇ ਜਦੋਂ ਵਾਰਨ ਇਨਟੈਕ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਸਦਨ ਦੀ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਕੈਰਿਨਜ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਠਾਇਆ ਸੀ। ਸ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਸ ਧਰਤੀ ‘ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਆਂ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਅਨਿਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹਰਕੀਰਤ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਉਕਤ ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ‘ਤੇ

ਸਮੁੱਚੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਦਸਤਖਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਿਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਟਾਰਨੀ ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੀਆਂ ਦਿਲ ਕੰਬਾਊ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਡੂੰਘੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਲਾਏ ਹਨ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਲੰਘਣਾਵਾਂ ਖਿਲਾਫ ਡਟਣ ਵਾਲੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਕਤਲੇਆਮ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ।

ਉਕਤ ‘ਨਸਲਕੁਸ਼ੀ ਪਟੀਸ਼ਨ’ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀਆਂ ਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਸਥਾ ਸਿਖਸ ਫਾਰ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜੂਨ 2010 ਵਿਚ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪਟੀਸ਼ਨ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ, 3 ਨਵੰਬਰ 2012

ਨਵੰਬਰ '84: ਸਵਾਲ ਦਰ ਸਵਾਲ

ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਕੋਈ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਤਕਰੀਬਨ ਦੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਜਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਮੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮਤਲਬ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਦੇ ਦੋ ਕਦਮ ਹਨ। ਕਾਫਲਾ ਕਦੀ ਰੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਇਕ ਹੀ ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ-ਲਗਾਤਾਰ ਸਫਰ। ਦੋ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਵਕਤਾਂ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਇਹ ਅਹਿਮ ਦੋ ਕਦਮ, ਕੀ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਹੀ ਅਗਾਂਹ ਪੁੱਟੇ ਗਏ ਹਨ? ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕੋ ਥਾਂ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹੇ, ਦੋ ਕਦਮ ਅਗਾਂਹ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ? ਨਵੰਬਰ '84 ਦੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਦਾ ਦਰਦ ਉੱਜ ਦਾ ਉੱਜ ਹੈ, ਇਹ ਮੱਠਾ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਦਰਦ ਅਕਸਰ ਚਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀਨਾਕ ਮੰਜ਼ਰ ਉਭਰਦੇ ਹਨ। ਧੁਖਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਜ਼ਰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ ਉਸ ਵਕਤ ਇਸ ਦਰਦ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ 1984 ਵਿਚ ਹੀ ਪਿੰਡ ਹੋਂਦ-ਚਿੱਲੜ ਵਿਚ ਵਾਪਰਿਆ ਕਾਂਡ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਂਡ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਹੋਰ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਸਿਤਮਜ਼ਰੀਫੀ ਦੇਖੋ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿਚ ਹੋਈ ਪ੍ਰਗਤੀ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦੇ ਉਹਲੇ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਕਿਤੇ ਆਪਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਰਸਮੀ ਬਰਸੀਆਂ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਪੈ ਗਏ? ਇਹ ਅੱਜ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਅਤੇ ਤੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਤੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸਿਰਫ ਰਸਮ ਖਾਤਿਰ ਹੀ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਨਵੰਬਰ 1984 ਦੇ ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਜਿਹਾ ਅਰਥ ਤਾਂ ਇਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਹੁਣ ਅਚੇਤ ਜਾਂ ਸੁਚੇਤ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਕੋਈ ਖੇਡ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਗਿਣ ਗਿਣ ਗੋਟੀਆਂ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਜਿੰਨੇ ਹੀ ਮਤਲਬਪ੍ਰਸਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਅਜਿਹਾ ਸੁਣਨਾ/ਪੜ੍ਹਨਾ ਔਖਾ ਤਾਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਰਦ ਦਿਲਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘੀ ਚੋਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੌੜਾ ਸੱਚ ਇਹੀ ਹੈ।

ਹੋਂਦ-ਚਿੱਲੜ ਕਾਂਡ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੀ ਲੈ ਲਓ। ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂਚ ਉਥੇ ਦੀ ਉਥੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਲਟਕਾਉਣਾ ਤਾਂ ਅਗਲਿਆਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਖਾਸ ਸੰਦ ਹੈ, ਤਰੀਕਾਕਾਰ ਹੈ; ਪਰ ਇਸ ਕਾਂਡ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਉਤੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਇਹ ਸਵਾਲ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਇਹ ਪੈਂਡਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਬਰਸੀਆਂ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪਈ ਖਲਕਤ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਚੱਕਰ ਕੱਟ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਨੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸੱਤਾ ਉਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੋਰ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵਾੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਏ ਹੋਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸੁਚੇਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ 10 ਨਵੰਬਰ 1984 ਤੱਕ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ 'ਦੋਸ਼ੀ ਕੌਣ?' (ਹੂ ਆਰ ਦਿ ਗਿਲਟੀ?) ਉਦੋਂ ਤੁਰੰਤ ਨਸ਼ਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਗਾਂਹ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਕਈ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਹੋਂਦ ਚਿੱਲੜ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ! ਕਿਉਂ? ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਗੇਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ 1947 ਦੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਉਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਇੰਨਾ ਕੁ ਦਰਦ ਵੰਡਾ ਕੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ? ਲੋਕ ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਦਰਿੰਦੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਲਹੂ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ? ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਇਹੀ ਸੋਚ ਸਾਡੇ 84 ਵਾਲੇ ਦਰਦ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਹੀ 1947 ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਉਤੇ ਉਂਗਲੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਾਡੀ ਕਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਰੋ-ਪਿੱਟ ਕੇ ਸਾਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ; ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ; ਅਤੇ ਫਿਰ 1984 ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਗੱਲ ਸਿਆਸਤ ਦੀਆਂ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਘੜੀਸੀ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਕਰ ਕੇ ਗੱਲ ਬਦਲਦੀ-ਵਟਦੀ ਆਖਰਕਾਰ ਨਫਰਤ ਦੇ ਹੋਕਰੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖੈਰ! ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਛੇੜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ ਵੱਲ ਅਹੁਲਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵਧਿਆ ਜਾਵੇ। ਨਫਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਬਾਲ ਕੇ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਉਸ ਹਿੰਸਕ ਬਿਰਤੀ ਦੀ ਪੇੜ ਨੱਪਣ ਵੱਲ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਕੁਝ ਲੋਕ, ਖਲਕਤ ਲਈ ਅੰਨ੍ਹੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ 'ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਮੰਗਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਗ ਦੀ ਹਰ ਲੜੀ, ਹਰ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਲਈ ਅਹੁਲਦੀ ਹੈ। ਸਰਬੱਤ ਦਾ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦੋਸਤੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਲਈ ਕਿਵਾੜ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਲੜ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਬਿਖੜਾ ਪੈਂਡਾ ਹੈ ਪਰ ਨਾਇਕ ਸਦਾ ਔਖੇਰੀ, ਚੌਥੀ ਕੂਟ ਵੱਲ ਹੀ ਕੂਚ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚੌਥੀ ਕੂਟ ਵੱਲ ਸਫਰ ਹੀ ਇਸ ਦਰਦ ਦੀ ਦਵਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਵਾ ਦਾ ਸਿਖਰ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਦੁਆ ਹੈ।

ਨਾਹ-ਸੋਟਾ

-ਚਾਚਾ ਬੇਲਿਹਾਜ਼

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੁਫ਼ਰ!

ਕਾਲੇ ਧਨ ਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਬਾਰ ਲਾਏ, ਉਹੀਓ ਜਿੱਤਦੇ ਵੋਟਾਂ ਦੀ ਰੇਸ ਵਿਚੋਂ। ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀਆਂ ਖੋਟ ਭਰਿਆ, ਦੇਸ ਪਿਆਰ ਦੀ ਮੁੱਕੀ ਏ ਲੇਸ ਵਿਚੋਂ। ਕੱਢੇ ਦੰਦੀਆਂ ਟੀ.ਵੀ. 'ਤੇ ਬੋਲਦਾ ਉਹ, ਤਾਜ਼ਾ ਆਇਆ ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਕੇਸ ਵਿਚੋਂ। ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੀਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਰਹਿਣ ਚਲਦੇ, ਕੁਝ ਨੂੰ ਨਿਕਲਦਾ ਅੰਤ ਨੂੰ ਏਸ ਵਿਚੋਂ। ਮੋਮੋਠਗਣੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਕਰਨ ਦਾਅਵੇ, ਲੋਕੀਂ ਜਾਣਦੇ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਭੇਸ ਵਿਚੋਂ। ਘਪਲੇਬਾਜ਼ ਵੀ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮੁਕਾਉਣਾ ਏ ਦੇਸ ਵਿਚੋਂ!

ਪੰਜਾਬੀ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੌਣ?

ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਸੀ ਜਿਸ 'ਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 10 ਲੱਖ ਬੰਦਾ ਮਰਿਆ। ਇਸ 'ਚ ਸਿਰਫ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 5 ਤੋਂ 6 ਲੱਖ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਲੱਖਾਂ 'ਚ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਇਨਸਾਨੀ ਤਾਰੀਖ 'ਚ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਦੇ ਵੀ 4 ਕਰੋੜ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਉੱਜੜਨਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਪਰ 4 ਕਰੋੜ ਪੰਜਾਬੀ ਉੱਜੜੇ। ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਇੰਤਹਾ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋ-ਜੋ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਾਕੀ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਹੀਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਤਕ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰਾ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਦਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਫਰੋਲੋ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰਿਆਂ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂ?

ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਦੀ ਭਾਲ ਦਾ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਪਹਿਲ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਈ ਜਿਥੇ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਪਛਾਣ ਸੱਯਦ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਮਿਲੀ ਪਰ ਜਿਉ-ਜਿਉ ਅੱਗੇ ਤੁਰਿਆ, ਇਹ ਪਛਾਣ ਬਦਲਦੀ ਗਈ। ਸਵੀਡਨ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੀ ਗੋਲ-ਮੋਲ ਜਿਹੀ ਪਛਾਣ ਸੀ, ਮੇਰਾ ਇਕ ਨਾਂ ਸੀ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਪਛਾਣਦੇ ਸਨ, ਕੁਝ ਪੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ

ਜਸਟਿਸ ਸੱਯਦ ਆਸਿਫ਼ ਸ਼ਾਹਕਾਰ

ਟੀ.ਵੀ. ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰ ਵਜੋਂ ਤੇ ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸਿਆਸੀ ਪਿਛੋਕੜ ਰਾਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਰ ਵੀ ਮੇਰੀਆਂ ਕਈ ਪਛਾਣਾਂ ਸਨ ਜੋ ਇਕ-ਦੂਜੇ 'ਚ ਰਲ-ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਸਵੀਡਨ ਆ ਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਛਾਣਾਂ ਗੁਆਚ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੋਰੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਾਂਗ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਸ ਉਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਵੀਂ ਪਛਾਣ ਦੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਇਹ ਮੂਰਤ ਸਵੀਡਿਸ਼ ਸਮਾਜ 'ਚ ਬਣਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਸਵੀਡਿਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਸਵੀਡਿਸ਼ ਬਣਨ 'ਚ ਤਾਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋਇਆ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਤੇ ਦੀਆਂ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਈ। ਪਹਿਲੀ ਇਹ ਕਿ ਸਵੀਡਿਸ਼ ਸਮਾਜ 'ਚ ਬੰਦੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬਣਨ ਲਈ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਜ਼ੋਰ ਲਗਾ ਲਵਾਂ, ਮੁੜ-ਘਿੜ ਕੇ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਹੀ ਹਾਂ। ਜਦ ਮੈਂ ਇਸ ਸਵੀਡਿਸ਼ ਕਸੇਟੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਖਾਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਮਨਾਹੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਨਾਹੀਆਂ ਅਜਿਹੀ ਤਾਕਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕੰਜੇ 'ਚ ਕੱਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਿਕੰਜੇ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਸ ਬੰਦੇ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਗਲ ਘੁੱਟਿਆ ਜ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਡੋਲੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੰਘ 'ਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਫਸ-ਫਸ ਕੇ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਮਨਾਹੀਆਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪੀੜ੍ਹੀ-ਦਰ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿਰਸੇ 'ਚ ਮਿਲਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਵੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੀਆਂ ਮਨਾਹੀਆਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਮਨਾਹੀ ਸੰਨ 47 ਦਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਭੈੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਕੋਈ ਖੁੱਭ ਲੱਭਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੁੱਜੇ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਉੱਤੇ ਚੁੰਨੀ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਕਰਮ 'ਚ ਸਭ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨੇ-ਸਿਆਸੀ ਲੀਡਰ, ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਨੇਤਾ, ਖੋਜੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਲਿਖਾਰੀ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉਹ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਨ 47 ਆਪ ਹੰਢਾਇਆ।

ਸੰਨ 47 'ਚ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਂ ਖੈਰ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਮਨਾਹੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਜੇ ਸੰਨ 47 'ਚ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਵੀ, ਪਰ ਜਿਥੇ-ਜਿਥੇ ਇਹ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਰੋਲਾ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਵਾਪਰਿਆ। ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਰੋਲੇ 'ਚ ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਈ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਦੂਜੀ ਵੱਡੀ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਹਿਟਲਰ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ

ਲਗਭਗ 1 ਕਰੋੜ 70 ਲੱਖ ਇਨਸਾਨ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਰਲੇ-ਮਿਲੇ ਲੋਕ ਸਨ। ਪੱਖੀ ਵਾਸ, ਕਮਿਊਨਿਸਟ, ਇਸਾਈਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਫਿਰਕੇ, ਰੂਸ ਦੇ ਜੰਗੀ ਕੈਦੀ, ਰੂਸੀ ਤੇ ਪੋਲਿਸ਼ ਸ਼ਹਿਰੀ, ਸਮਲਿੰਗੀ, ਅਪਾਹਜ, ਹਿਟਲਰ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਵਿਰੋਧੀ ਤੇ ਯਹੂਦੀ। ਸਿਰਫ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 60 ਲੱਖ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ 10 ਲੱਖ ਬੱਚੇ, 20 ਲੱਖ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ 30 ਲੱਖ ਮਰਦ ਸਨ।

ਅਕਸਰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ ਯਹੂਦੀਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸਿਮਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਬਾਕੀ ਇਕ ਕਰੋੜ ਅਤੇ 10 ਲੱਖ ਇਨਸਾਨਾਂ ਦਾ ਘੱਟ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਯਹੂਦੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਹੋਲੋਕਾਸਟ ਦਾ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ। ਇਹ ਰੋਲਾ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਕਿ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਨਵਾਂ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸ 'ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣੀਆਂ, ਕਿੰਨੀ ਖੋਜ ਹੋਈ ਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਖੋਰੇ ਕਿੰਨੇ ਅਜਾਇਬਘਰ ਤੇ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਬਣੀਆਂ। ਇਸ ਰੋਲੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਇੰਨੀਆਂ ਹਮਦਰਦੀਆਂ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਲਾਡਲੀ ਕੌਮ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਦੇਸ਼ ਇਸਰਾਈਲ ਵੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਮੁਲਕ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹ ਜੋ ਬਦਮਾਸ਼ੀ ਕਰਨ, ਪੱਛਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦੀ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਇਹ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਨਾ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਇੰਨਾ ਰੋਲਾ ਨਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਇਸਰਾਈਲ ਦਾ ਵਜੂਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ। ਇਸ ਰੋਲੇ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ, ਸਗੋਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਿਆਸਤ ਵੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਖਾਸ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਣੀਆਂ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਤੇ ਅੱਜ ਤਕ ਮਫ਼ਰੂਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਫਤਨ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਇਕ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਜਿਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਲਗਭਗ 30 ਲੱਖ ਇਨਸਾਨ ਮਾਰੇ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਗਰੋਂ ਭਾਵੇਂ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਈ ਹਕੂਮਤਾਂ ਬਦਲੀਆਂ ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਨੂੰ ਭੁੱਲੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ। ਉਥੇ ਵੀ ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੁਕੱਦਮੇ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਕ ਹੋਰ ਘੱਲੂਘਾਰਾ 1994 'ਚ ਰਵਾਂਡਾ 'ਚ ਹੋਇਆ ਜਿਸ 'ਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 8 ਲੱਖ ਇਨਸਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਇਸ 'ਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤੇ ਟੂਟਸੀ ਨਸਲ ਦੇ ਲੋਕ ਸਨ। ਰਵਾਂਡਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰਾ 'ਤੇ ਚੀਕ ਉੱਠੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਯੂ.ਐਨ.ਓ. ਹਰਕਤ 'ਚ ਆਈ ਅਤੇ ਬੜੀ ਲੰਮੀ-ਚੌੜੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਹੋਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਰੰਟ ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਣੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਚਲਾਏ ਗਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਜੋ ਭਗੋੜੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਤਨ ਲਈ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਪੁਲਿਸ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਹੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਦਰਫੂਰ, ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ, ਸਿਆਰਾ ਲਿਓਨ, ਲਿਬਨਾਨ ਵਗੈਰਾ 'ਚ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਦਾ ਜੋ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਹੋਇਆ, ਉਸ 'ਤੇ ਰੋਲਾ ਪਿਆ। ਜਾਂਚਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਣੀਆਂ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਕੀਨੀਆ 'ਚ 2008 ਵਿਚ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗੇ ਹੋਏ ਜਿਸ 'ਚ ਸਿਰਫ 13 ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਢਾਈ ਲੱਖ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਛੱਡਣੇ ਪਏ। ਇਸ 'ਤੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ

ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ।

ਹੁਣ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਹ ਕਤਲੇਆਮ ਤੇ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਜਿਹੜਾ 1947 ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਸੀ ਜਿਸ 'ਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 10 ਲੱਖ ਬੰਦੇ ਮਰਿਆ। ਇਸ 'ਚ ਸਿਰਫ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 5 ਤੋਂ 6 ਲੱਖ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਔਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਲਾਤਕਾਰ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਲੱਖਾਂ 'ਚ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਇਨਸਾਨੀ ਤਾਰੀਖ 'ਚ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਦੇ ਵੀ 4 ਕਰੋੜ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਉੱਜੜਨਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਪਰ 4 ਕਰੋੜ ਪੰਜਾਬੀ ਉੱਜੜੇ। ਜ਼ੁਲਮ ਦੀ ਇੰਤਹਾ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋ-ਜੋ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਾਕੀ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਹੀਣੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਤਕ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰਾ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਦਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਫਰੋਲੋ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰਿਆਂ 'ਚ ਇਸ ਦਾ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂ?

ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਚ ਕਿਸੇ ਪਿਓ, ਭਰਾ, ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਫਖ਼ਰ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ 10 ਲੱਖ ਲੋਕ, ਜਿਹੜੇ ਕਤਲ ਹੋਏ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੱਗਦੇ? ਜੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਪੀ-ਭੈਣ ਵੱਲ ਮੈਲੀ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਇਸ ਪੀ-ਭੈਣ ਦਾ ਪਿਓ-ਭਰਾ ਗੈਰਤ 'ਚ ਆ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਲੱਖਾਂ ਪੀਆਂ-ਭੈਣਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਸ਼ਰੇਆਮ ਲੁੱਟੀ ਗਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਫ਼ ਨੰਗੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਲੂਸ ਕੱਢ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਫੇਰਿਆ ਗਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਗੈਰਤ ਮਰ ਗਈ, ਕਿਉਂ? ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਾਇਜ਼ ਸੀ? ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਜਾਂ ਗੈਰਤ ਜਾਗਣਾ ਤਾਂ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਰਹਿ ਗਈ, ਇਥੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਨਕਾਬ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਸ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ 'ਚ ਉਹ ਮਜ਼੍ਹਬੀ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਇਬਾਦਤਗਾਹਾਂ 'ਚ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲ 'ਤੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉਹ ਕਾਮਰੇਡ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਹੋਏ ਜ਼ੁਲਮ ਤੇ ਨਾਇਨਸਾਫ਼ੀ 'ਤੇ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣਾ ਧਰਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹੋਏ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਲੀਡਰਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਇਥੇ ਇੰਟ ਪੁੱਟੇ ਤਾਂ ਹੇਠੋਂ 100 ਮੰਚ ਅਤੇ ਐਨ.ਜੀ.ਓ. ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਇਨਸਾਫ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਉਹ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਸੰਸਦਾਂ 'ਚ ਤੇਜ਼-ਤਰਾਰ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉਹ ਜੱਜ ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਆਕੜ ਕੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇ ਰਾਖੇ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਕੋਈ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜਾਹਿਲਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਥੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਖੋਜੀ, ਸਾਇੰਸਦਾਨ, ਲਿਖਾਰੀ, ਫਿਲਾਸਫ਼ਰ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਦਾਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਪਰ ਸਭ ਚੁੱਪ ਹਨ, ਕਿਉਂ? ਕੀ 10-12 ਕਰੋੜ ਪੰਜਾਬੀਆਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਗੈਰਤਮੰਦ ਅਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ਪਸੰਦ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੇ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਲੋਕ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ।

ਸਮਾਜਵਾਦ ਫੇਲ੍ਹ, ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀਵਾਲੀਆ, ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ ਭਵਿੱਖ?

ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਲੋਗੋਂ ਅਪਣਾਈਏ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਵੱਲ ਮੋੜਾ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ।

20ਵੀਂ ਸਦੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਆਏ ਹਾਂ, ਪਰ ਹਾਲੇ ਅਸੀਂ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਜਾਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਚਣਾ ਨਹੀਂ

ਐਰਿਕ ਹਾਬਜ਼ਬਾਮ

ਸਿੱਖਿਆ। ਇਹ ਜਿੰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਲੰਬੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ 'ਚ ਜਿਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ, ਉਹ ਜ਼ਾਹਿਰਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਦਫ਼ਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਸਨਅਤੀ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ, ਜਾਂ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਢੰਗ ਇਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਆਪਸ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ: ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦ।

ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰੋਲ ਰੂਪ 'ਚ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਹਾਰਕ ਯਤਨਾਂ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹਾਂ: ਸੋਵੀਅਤ ਤਰਜ਼ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਵਲੋਂ ਵਿਉਂਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਗਾਮ ਤੇ ਬੇਕਾਬੂ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਵਾਲੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਆਰਥਿਕਤਾ। ਪਹਿਲੀ 1980ਵਿਆਂ 'ਚ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਯੂਰਪ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੁੰਝੇ ਗਏ। ਦੂਜੀ ਸਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਆਲਮੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ 1930ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸੰਕਟ ਅੰਦਰ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਇਹ 1930ਵਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਸੰਕਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਆਲਮੀਕਰਨ ਉਦੋਂ ਅੱਜ ਜਿੰਨਾ ਵਿਕਸਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬਧ ਆਰਥਿਕਤਾ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਆਲਮੀ ਸੰਕਟ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕਿੰਨੇ ਘੋਰ ਅਤੇ ਚਿਰ-ਸਥਾਈ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਯਕੀਨਨ ਹੀ ਇਹ ਉਸ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਵਾਲੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਜੋ ਮਾਰਕ੍ਸਟ ਬੈਚਰ (ਬ੍ਰਿਟੇਨ) ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੀਗਨ (ਅਮਰੀਕਾ) ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆ ਉੱਪਰ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਇਸ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਬੇਵੱਸ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ: ਉਹ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਨਿਰੋਲ, ਰਾਜ-ਰਹਿਤ, ਮੰਡੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬੁਰਜੂਆ ਅਰਾਜਕਤਾਵਾਦ 'ਚ ਯਕੀਨ ਸੀ; ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਸੇ ਵਿਉਂਤਬਧ ਸਮਾਜਵਾਦ 'ਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਮੁਨਾਫ਼ਾਖੋਰੀ ਤੋਂ ਬੇਲਾਗ ਹੋਵੇ। ਦੋਵੇਂ ਦੀਵਾਲੀਆ ਹਨ। ਸਮਕਾਲ ਅਤੇ ਬੀਤੇ ਵਾਂਗ, ਭਵਿੱਖ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ, ਇਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗੁੰਝੇ ਹੋਏ ਹੋਣ, ਪਰ ਕਿਵੇਂ? ਇਹ ਅੱਜ ਹਰ ਬੰਦੇ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

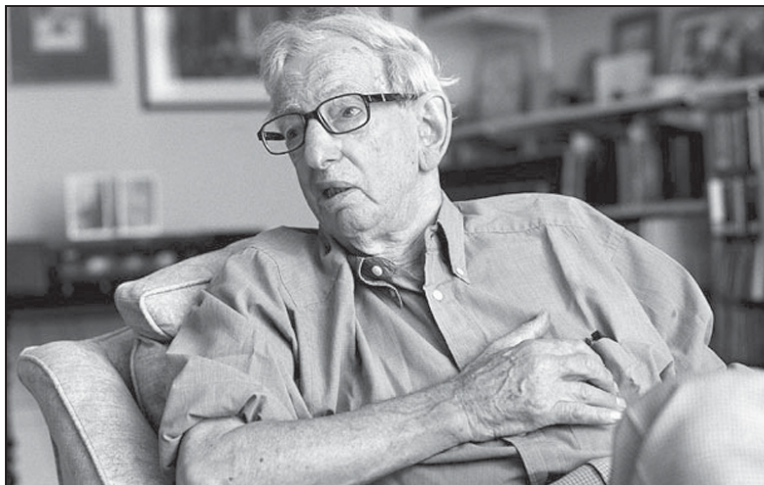
ਕੋਈ ਵੀ ਸੋਵੀਅਤ ਤਰਜ਼ ਦੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ-ਸਿਰਫ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਨੁਕਸਾਂ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਜਿਲ੍ਹੇਪਣ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰਕਾਰਜਕਸ਼ਲਤਾ ਕਰਕੇ ਵੀ-ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਾਲ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜੀ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਈਏ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਆਲਮੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਪਰਖੇ ਨਹੀਂ ਉਡ ਗਏ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉੱਤਰੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ (ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ, ਨਿਊ ਗਿਨੀ ਟਾਪੂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਦੇ ਇਸ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਟਾਪੂਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਖੇਤਰ) ਦੀਆਂ ਸੋਸ਼ਲ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਨਰਮਪੱਖੀ (ਮਾਡਰੇਟ) ਖੱਬੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਵਾਲੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਸੋਚ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪਤਨ ਅਤੇ ਅਜੋਕੇ

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰਕੱਢ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਐਰਿਕ ਹਾਬਜ਼ਬਾਮ (95) ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਕ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ। ਉਹ ਉਸ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ 1917 ਦਾ ਅਕਤੂਬਰ ਇਨਕਲਾਬ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮਹਾਨ ਉਮੀਦ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ ਪਰ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਪਤਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਏ; ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਬੀਤੇ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ 'ਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਸੋਚਣਾ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਉਲੀਕਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਵੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਪਾਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ “ਹੇਠਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਣਾ” ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੱਤ ਦਹਾਕੇ ਲੰਮੀ ਅਣਥੱਕ ਬੌਧਿਕ ਘਾਲਣਾ ਵਾਲੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਰਗਰਮ ਹਯਾਤੀ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 30 ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਤਾਂ ਲਾਸਾਨੀ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਤਾਜ਼ਾ ਲੇਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਇਤਿਹਾਸਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਨ 'ਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੂੰ ਭੰਡਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਪਾਰਟੀ ਜਾਂ ਆਗੂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਨਿਊ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਪਣੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਪੱਖੋਂ ਟੋਨੀ ਬਲੇਅਰ ਅਤੇ (ਅਕਤੂਬਰ 2008 ਤੱਕ) ਗੌਰਡਨ ਬਰਾਊਨ, ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਧਾਏ-ਚੜ੍ਹਾਏ ਪੈਂਟਾਂ ਵਾਲੇ ਬੈਚਰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਡੈਮੋਕਰੇਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ।

1950ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲੇਬਰ ਧਿਰ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਮਾਜਵਾਦ ਗ਼ੈਰਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਅਤੇ

ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੋਗ ਹੀ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਿੱਸੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵੱਲ ਪਰਤਣ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹਾਂ। ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਸੰਦ-ਸੰਦੇਤਾ ਮੁੜ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ (ਕੌਮੀਕਰਨ ਤੱਕ ਹਰ ਚੀਜ਼), ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਆਓ, ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉੱਪਰ ਪਰਤ ਕੇ ਇਹ ਸੰਦ-ਸੰਦੇਤੋਂ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਲਿਆਈਏ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਕਦੇ ਵੀ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣ ਲੱਗੀ; ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੀ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਕਟ ਉੱਪਰ ਕਾਬੂ ਕਿਵੇਂ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ?

ਵਧੇਰੇ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ 'ਤੇ ਟੇਕ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਤਾਂ ਬਸ ਇਸ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਵੰਡ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਸਨ; ਪਰ 1970ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਭਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸੋਸ਼ਲ ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰਵਾਇਤੀ ਆਧਾਰ, ਹਮਾਇਤ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘਾਤਕ ਰੂਪ 'ਚ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। 1980ਵਿਆਂ 'ਚ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਜਚ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਡੁੱਬਣੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਵਕਤ ਹਕੀਕੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਨੇ ਬੈਚਰਵਾਦੀ ਆਰਥਕ ਮੁੜ-ਸੁਰਜੀਤੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਨਿਊ ਲੇਬਰ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 1997 ਤੋਂ ਆਲਮੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਕੱਟੜ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਾਲਾਮ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਜਾਂ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਆਪਣੇ ਸੰਘ 'ਚੋਂ ਲੰਘਾ ਲਈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਤੋਂ ਕੰਟਰੋਲ ਹਟਾ ਲਏ, ਆਪਣੀਆਂ ਸਨਅਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੋਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਨ ਬਣਾਉਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ (ਜਰਮਨੀ, ਫਰਾਂਸ ਅਤੇ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਦੇ ਉਲਟ) ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਰਮਾਇਆ ਵਿਤੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਆਲਮੀ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਇੰਜ ਬੇਅੰਤ ਦੌਲਤ ਵਾਲੇ ਧਨਕੁਬੇਰਾਂ ਲਈ ਜੰਨਤ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਝੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਪਾਉਂਡ ਅਤੇ ਬਰਤਾਨਵੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਉੱਪਰ ਆਲਮੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਛਮੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਆਫ਼ਤ ਬਣ ਕੇ ਪੈਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਬੇ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਹਕੂਮਤ, ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਜਾਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਿਤੀ ਸੰਸਥਾ ਕੋਈ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ; ਇਹ ਸਾਰੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਆਦਮੀ ਵਾਂਗ ਹਨ ਜੋ ਰਾਹ ਤਲਾਸ਼ਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਸੋਟੀਆਂ ਸਹਾਰੇ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਟੋਹ ਕੇ ਭੁੱਲ-ਭੁਲੰਦੀਆਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਘਟਾ ਕੇ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਂਦੇ

ਹਾਂ ਕਿ ਹਾਲੇ ਵੀ ਹਕੂਮਤਾਂ ਅਤੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਹਾੜਿਆਂ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਆਦੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਇਹ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬੋਧੀ ਸਰੂਰ ਮਾਣਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਸੱਚੀ ਹੀ ਇਸ ਮਨੋਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਕਿ ਵੱਧ ਕਾਰਜ-ਕੁਸ਼ਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਮੁਨਾਫ਼ਾਦੇਹ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?; ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਅਤੇ ਮੁਨੀਮੀ ਤਾਂ ਜਨਤਕ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਖੋਜ ਲਈ ਵੀ ਨਮੂਨਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ?; ਕਿ ਸੁਪਰ-ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਪਾੜਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹਰ ਕੋਈ (ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਥੋੜ੍ਹਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੈ?; ਕਿ ਕਿਸੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਲੋੜ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਹਾਲਤ 'ਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਰਥਿਕ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਬਣੀ ਰਹੇ? ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਮੈਂ ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦਾ।

ਉਂਜ, ਇਕ ਤਰੱਕੀਪਸੰਦ ਨੀਤੀ ਲਈ ਲੋੜ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੀਤੇ 30 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਇਖਲਾਕੀ ਮਨੋਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਵੱਡਾ ਤੋੜ-ਵਿਛੋੜਾ ਕਰਨ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਾ ਰਿਹਾ ਜਾਵੇ ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਲੋੜ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੱਕਾ ਮਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਜੋ ਆਰਥਿਕ ਵਾਧਾ ਅਤੇ ਅਮੀਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਇਕ ਅੰਤ। ਅੰਤ ਤਾਂ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ ਅਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਰਾ ਲੰਡਨ ਵੱਲ ਦੇਖੋ। ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਲੰਡਨ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਧ-ਫੁੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਟਾਕੀਆਂ 'ਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਬੇਘਾਤ ਦੌਲਤ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਜੀ.ਡੀ.ਪੀ. (ਕੁਲ ਘਰੇਲੂ ਉਪਜ) 'ਚ 20-30 ਫ਼ੀ ਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਸਗੋਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਭੂਆਂ, ਗੁੰਡਾ ਗਰੋਹਾਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਦਾ ਤਾਣਾਬਾਣਾ

ਬਲਜਿੰਦਰ ਕੋਟਭਾਰਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਦੀਆਂ ਸਨਸਨੀਖੇਜ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਵਿਚ ਸਰੂਤੀ ਅਗਵਾ ਕਾਂਡ ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚਲਾ ਗਿੱਕੀ ਸੇਖੇ ਕਤਲ ਕਾਂਡ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਥੇਬੰਦਕ ਸਹਿਯੋਗ ਮਿਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਗੁੰਡਾ ਗਰੋਹਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਗਲਤ ਰੰਗਤ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਤਾਰਪੀਡੋ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਾਜਿਸ਼ਾਂ ਰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਭੂਆਂ, ਗੁੰਡਾ ਗਰੋਹਾਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਉਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਸਾਫ਼ ਦਿਸਦੀ ਹੈ।

ਲੋਕ ਦਬਾਅ ਅਧੀਨ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਵਲੋਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਅਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਰੋਹ ਨੂੰ ਫੇਲ੍ਹ ਕਰਨ ਦੇ ਕੋਝੇ ਮਨਸੂਬੇ ਅਧੀਨ

ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਫਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕੁਤੀ ਦੇ ਬਰਾਮਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਬਦਸਤੂਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹੁਣ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸੂਬਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ

ਸਰੂਤੀ ਅਗਵਾ ਕਾਂਡ

ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਵਿਰੁਧ ਲੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਨਿੱਜੀ ਲਾਭਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਹਿੱਤਾਂ ਖਾਤਰ ਅਗਵਾ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਰੰਗਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ।

ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕੇਵਲ ਵਿਚਾਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ (ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਦੇ ਕਿਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਕਤਲ ਕਾਂਡ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿਸੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਮੁੱਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਿਆਸੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਤੋੜ ਕੇ ਇੱਕ

ਦੇਸ-ਪਰਦੇਸ

ਇਹ ਇੱਥੇ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਤੇ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਹਿ-ਲੱਖਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਉੱਪਰ ਕਿਵੇਂ ਅਸਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਉਹ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਖਰਚਾ ਚੁੱਕ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਤਿ ਦੇ ਅਮੀਰਾਂ ਲਈ ਲੰਡਨ ਦਾ ਜੰਨਤ ਬਾਕੀਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਹਰਜਾਨਾ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੀ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਵਾਲੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਜਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਨੌਕਰੀਆਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸ਼ੇਲਿਨ ਸਟਾਰ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਦ ਹੀ ਬੰਨ੍ਹੇ ਬੇਨਜ਼ੀਰ ਖਾਨਸਾਮਿਆਂ ਦੇ ਗੁੱਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੇਖੀਆਂ ਨਾ ਮਾਰੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀਆਂ ਸ਼ੇਖੀਆਂ? ਇਹ ਤੱਥ ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੁਪਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਲੰਡਨ ਦੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨੌਬਲ ਇਨਾਮ ਜੇਤੂਆਂ ਦੀ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦੀ ਟੀਮ ਖਿਡਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਕ ਤਰੱਕੀਪਸੰਦ ਨੀਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਨਿੱਜੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਜਨਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਖਪਤ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਮੌਕਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿਯ ਸੇਨ ਸਾਝੇ ਉੱਦਮ ਰਾਹੀਂ ਸਭਨਾਂ ਦੀਆਂ “ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ” ਨੂੰ ਲਗਾਉਣਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਇਹੀ ਭਾਵ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਰਹਿਤ ਪਹਿਲਕਦਮੀ, ਚਾਹੇ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਨਿੱਜੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜੋੜੀ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ 'ਚ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਸਮੂਹਿਕ ਸਮਾਜੀ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜਨਤਕ ਫ਼ੈਸਲੇ ਲੈਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਹੈ ਤਰੱਕੀਪਸੰਦ ਨੀਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ। ਆਰਥਿਕ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਆਮਦਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਣਾਉਣਾ ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਦੀ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਜੋ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਸੰਕਟ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਰਪੇਸ਼ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲੋਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਖੇਤਰ 'ਚ ਇਹ ਵੱਧ ਅਹਿਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਲੋਗੋਂ ਚੁਣ ਲਈਏ, ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੋੜਾ ਕੱਟ ਕੇ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਰੁਖ਼ ਕਰਨਾ; ਉਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਡਾ ਮੋੜਾ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਹੁਣ ਤੱਕ ਬਰਤਾਨਵੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਹੈ। ਤੇ, ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਮੁਨਾਸਿਬ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੋੜਾ ਕੱਟਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ। ਵਕਤ ਸਾਡੇ ਹੱਕ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਨੁਵਾਦ: ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ

ਫ਼ੋਨ:9194634-74342

ਮੰਚ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਘੋਲ ਰਾਹੀਂ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੂਜਾ, ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਦਬਾਅ ਸਦਕਾ ਅਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁੰਡਾ ਗਰੋਹਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਨ ਵਾਲੇ ਵੱਡੇ ਰੁਤਬੇ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਬਦਲੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਤੀਜਾ, ਅਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਲੋਕ ਦਬਾਅ ਅਧੀਨ ਚੁੱਪ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਖੜ੍ਹਨ ਦੇ ਵਿਖਾਵਿਆਂ, ਬਿਆਨਾਂ, ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਚੌਥਾ, ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਅਤੇ ਨੇੜਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਟੁੱਟਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਾੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਨਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਫ਼ੈਸਨ ਜੋਗੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਲੋਕ-ਪੱਖੀ ਘੋਲ ਵਿਚ ਹਰ ਵਰਗ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸਰਗਰਮ ਸਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਜੇ ਰਾਜ ਕਰਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 25 ਦਿਨ ਇਸ ਘਟਨਾ ਪ੍ਰਤੀ ਬੜੀ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਭਰੀ ਚੁੱਪ ਵੱਟੀ ਰੱਖੀ ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਲੋਕ ਘੋਲ ਤੋਂ

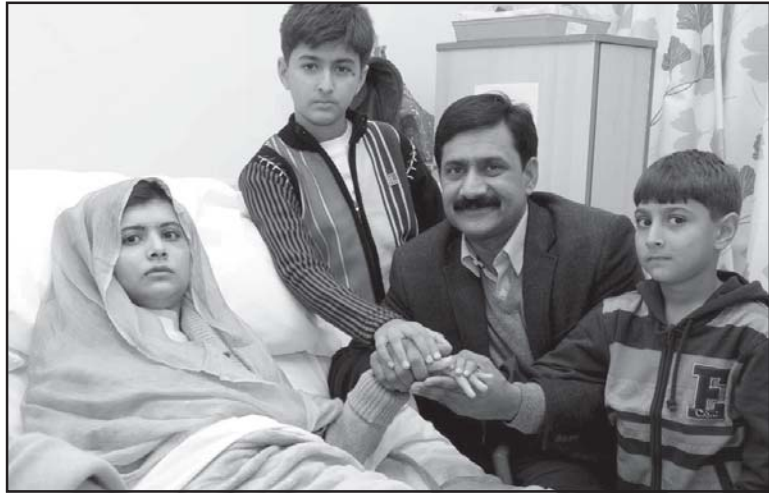
(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 14 'ਤੇ)

ਮਲਾਲਾ ਦੇ ਬਹਾਨੇ-ਆਪਣੇ ਅਫਸਾਨੇ!

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਸਵਾਤ ਘਾਟੀ ਨਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ; ਜਿਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪੋਥਿਆਂ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਜਾਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਘੜੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦੇ, ਸਗੋਂ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਸਟੇਨਗਨਾਂ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹਕੂਮਤ ਚਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ, ਇਹ ਉਹੀ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਵੇਲੇ ਸ. ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਏ ਦੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਇਕ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਦੇਸ ਪਿਆਰ' ਨਾਮ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਇਸ

ਮੈਡੀਕਲ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲ ਗਈ ਤੇ ਅਖਬਾਰੀ ਖ਼ਬਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਹੁਣ ਸਿਹਤਯਾਤਰੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਦੱਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲੋਂ ਲਗਭਗ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ 'ਅੱਧੀ ਸਦੀ' ਵਾਲਾ ਅੰਕੜਾ ਦਰੁਸਤ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 50-60 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਭੇਜਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਗੰਨਾਂ-ਰਾਈਫਲਾਂ ਨਾਲ

ਮਲਾਲਾ ਯੂਸਫਜ਼ਈ ਬਰਸਿੰਘਮ (ਵਲਾਇਤ) ਦੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਐਲਿਜਬੈਥ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਅੱਥਾ ਜ਼ਿਆ-ਉਦ-ਦੀਨ ਯੂਸਫਜ਼ਈ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ।

ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਇਕ ਬੁੱਢੇ ਅਫਗਾਨ ਦੀ ਦੇਸ ਭਗਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖ ਸੈਨਿਕਾਂ ਹੱਥੋਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਆਪਣਾ ਪੁੱਤ ਮਰਦਾ ਤਾਂ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਕਿਲੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਬਹੁ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ। ਨਲੂਏ ਸਰਦਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗੀਨਾਂ ਦਾ ਖੋਫ ਦਿਲੋਂ ਭੁਲਾ ਕੇ ਉਹ ਲਲਕਾਰਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ,

ਹਿੱਕ ਬੁੱਢੇ ਦੀ ਚੀਰ ਕੇ ਤੇਰੀ ਸਰਵਾਰੀ ਲੱਭੇਗੀ ਹੁਣ ਸੋਹਣਿਆਂ ਕਿਲੀ ਦਾ ਬੂਹਾ।
ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਤਾਲਿਬਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਾਂ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਪਾੜ੍ਹੇ ਜਾਂ 'ਪਾੜ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ' ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਐ ਕਿ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ; ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਇਹ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ! ਉਹ ਪੱਛਮੀ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਲਈ ਖ਼ਤਰਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਉਥੋਂ ਦੀ ਚੌਦਾਂ ਸਾਲਾ ਬਾਲਤੀ ਮਲਾਲਾ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹਿਜ਼ਾਬ ਜਾਂ ਬੁਰਕਾ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਵੀ ਬਗ਼ਾਵਤੀ ਤੇਵਰ ਦਿਖਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਇਸੇ ਗੁਨਾਹ ਹੇਠ ਗੁਸੈਲ ਤਾਲਿਬਾਨ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸਕੂਲ ਬੱਸ ਘੇਰ ਲਈ ਤੇ 'ਮਲਾਲਾ ਕਿਹੜੀ ਹੈ?' ਪੁੱਛ ਕੇ ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਲੱਖ ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰ ਕਿ ਉਸ ਬਹਾਦਰ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ

ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ; ਜਿਵੇਂ ਅੱਜ ਤਾਲਿਬਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਾਂ, ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਿਰੁਧ ਲਿਖਤੀ ਤੇ ਮੌਖਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਜੰਮਪਲ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸੰਨ '47 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਕੂਲ ਖੁੱਲ੍ਹਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਤਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਭੇਜਣ ਖਿਲਾਫ਼ ਬੜੀ ਤਕੜੀ ਮੁਹਿੰਮ ਚੱਲੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ 'ਅਣਖੀਲੇ ਸ਼ਾਇਰ' ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਕਿੱਸਾ ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਸੀ। ਬੈਂਤ ਛੰਦ ਵਿਚ ਰਚੇ ਹੋਏ ਉਸ ਕਿੱਸੇ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ 'ਖਰਾਬੀਆਂ' ਅਤੇ 'ਬਰਬਾਦੀਆਂ' ਵਰਣਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਚ ਖੁਦ-ਬਖੁਦ ਆ ਜਾਣੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਡੀ ਮਾਂ ਬੜੇ ਰਹਾ ਨਾਲ ਇਹ ਕਿੱਸਾ ਗਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਕੁ ਸਤਰਾਂ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੀ ਯਾਦ ਹਨ,

ਸੋਲਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਕੰਨਿਆਂ
ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਈ ਸਕੂਲ।
ਉਸ ਦੇ ਮਾਈ ਬਾਪ ਨੂੰ
ਸ਼ਰਮ ਨਾ ਆਈ ਮੂਲ।

ਜਦੋਂ ਕੁ ਮੈਂ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲੀ, ਸੰਨ 1966 ਤੋਂ 68-69 ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਨਰਿੰਦਰ ਬੀਬਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਕਿਸੇ ਜੋਟੀਦਾਰ ਦਾ ਗਾਇਆ ਗੀਤ ਬੜਾ ਮਕਬੂਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖੀ

ਦੀ ਸਾਰੀ 'ਪੈੜੀ' ਬੋਲਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ-ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਵੀ ਮਰਦ ਕਲਾਕਾਰ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਵਰਜਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣਾ ਇਹ 'ਤੌਖਲਾ' ਜਾਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈ,

ਜੇ ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਜਾਏਂਗੀ।
ਨੀ ਤੂੰ ਚਿੰਠੀਆਂ 'ਬਿਗਾਨਿਆਂ' ਨੂੰ
ਲਿਖ ਲਿਖ ਪਾਏਂਗੀ।

ਸਮੇਂ ਨੇ ਥੋੜੀ ਕਰਵਟ ਬਦਲੀ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਕੁ 'ਖੁੱਲ੍ਹ' ਮਿਲੀ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਇਹ ਫਰਾਖਦਿਲੀ ਵੀ ਵਿਰਲੇ-ਵਿਰਲੇ ਘਰਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦਿਖਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੇਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਦੀ 'ਡਿਗਰੀ' ਲੈ ਚੁੱਕੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਪੰਜ ਗ੍ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਰੇਹਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਬਾਪ ਜਾਂ ਸਾਡੀ ਮਾਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸੰਥਿਆ ਦਿਆਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਐ ਕਿ ਅਕਸਰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਵਿਚਲਾ 'ਸੈਭੇ' ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਆਉਂਦਾ। ਵਿਚਾਰੀਆਂ 'ਭੰਗ ਭੰਗ' ਹੀ ਕਹਿੰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਵਿਚ-ਵਿਚਾਲੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜੇ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵੀ ਦਿਆਂ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜ ਗ੍ਰੈਡੀ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਅਗਲਾ 'ਸਟੈਪ' ਬਿਗਾਨੇ ਘਰ ਤੋਰ ਦੇਣ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ-ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅੰਗੜ-ਪਿੱਛਤ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪੀਲੇ ਕਰ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। 'ਪੇਕੀ ਕੱਸੀਆਂ' ਸਹੁਰੀਂ ਵੱਸੀਆਂ' ਵਾਲੀ ਕਹਾਵਤ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਨਾਲ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵੇਲੇ ਦੀ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਕ 'ਤਾਲਿਬਾਨੀ ਸਰਪੰਚ' ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਆ ਵੜਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ 'ਠੰਢਾ' ਕੀਤਾ ਸੀ। ਗੱਲ ਇੰਜ ਹੋਈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਰਾਹੋਂ ਕਸਬੇ ਦਾ ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਆ ਲੱਗਿਆ। ਨਵੀਂ-ਨਵੀਂ ਜੇ.ਬੀ.ਟੀ. ਕਰ ਕੇ ਆਏ ਨੂੰ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਵਿਦਿਆ ਫੈਲਾਉਣ' ਦਾ ਜਨੂੰਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਣੈ! ਯਸ਼ਪਾਲ ਪਾਠਕ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਇਸ ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇਖ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਕੀਮ ਬਣਾਈ। ਉਸ ਨੇ ਲਾਗੇ-ਲਾਗੇ ਦੋ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਰਪੰਚਾਂ ਲੰਬਤਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਈ। ਸਾਡੇ ਗੁਆਂਢੀ ਪਿੰਡ ਅਟਾਰੀ ਦਾ ਸਰਪੰਚ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਨਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਪਾਠਕ ਨੇ ਦਿਲ ਟੁੰਬਵੇਂ ਲਫਜ਼ਾਂ 'ਚ ਭੂਮਿਕਾ ਬੰਨ੍ਹੀ।

ਮਾੜੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਲਈ 'ਬੇਨਤੀ' ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪੂਰੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਏ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਮੁੱਕਾ ਮਾਰ ਕੇ

ਆਖਿਆ, "ਏ ਮਾਹਟਰ ਜੀ, ਆਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਠੀਆਂ ਮੱਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਓ, ਸਾਨੂੰ ਨੂੰ ਮੰਜੂਰ...ਤੂੰ ਕਹਿਨੈਂ ਸਾਰੇ ਨਿਆਣੇ ਸਕੂਲ ਭੇਜੀਏ? ਮੇਰਾ ਵੱਸ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਐਹ ਜੋ ਤਪੜੀਆਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਐ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿਆਂ।"

ਸਾਡੀ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਆਪਣੇ ਦੋਹਰੇ ਵੱਲ ਹੱਥ ਕਰ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗਰਜਿਆ, "ਅਹਿ ਬਾਂਦਰ ਜਿਹੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੰਮ ਕਹੀਏ, ਮੋਹਰਿਉਂ ਟੀਟਣੇ ਮਾਰਦਾ ਪਰੇ ਭੱਜ ਜਾਵੈ। ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਦੋਹੜਾ ਘਰੇ ਰਹਿੰਦੈ, ਉਹ ਨਿਰਾ ਈ ਸਰਵਣ ਪੁੱਤ ਐ। ਮੱਝਾਂ ਚਰਾਉਣ ਜਾਂਦੇ, ਖੇਤਾਂ 'ਚੋਂ ਬਾਲਣ 'ਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੈ। ਹਰ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਖੇ ਲੱਗਦੇ, ਪਰ ਆਹ ਪੜ੍ਹਾਕੂ? ਨਿਰੀ ਗਦੂਤ! ਗੱਡਾ ਖੜ੍ਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਉਣ ਖੁਣੇ?"

ਲਗਦੇ ਹੱਥ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਤਿਉੜੀ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਲਾਗੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਉਸ ਮਾਸਟਰਨੀ ਉਤੇ ਤਵਾ ਲਾ'ਤਾ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਨੂੰਹ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਸੀ, "ਆਹ ਦੇਖ ਲਉ 'ਪੜ੍ਹੀਆਂ' ਦੇ ਚਾਲੇ! ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਘੁੰਢ ਕੱਢ ਲੈਂਦੀ ਆ, ਐਥੇ ਆ ਕੇ ਨੰਗੇ ਮੂੰਹ ਐਉਂ ਬੈਠੀ ਐ ਜਿਸੇਂ ਪੇਕੀ ਆਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ! ਹੇ ਖੁਆਂ!!"

'ਉਹ ਫਿਰੇ ਨੱਥ ਘੜਾਉਣ ਨੂੰ, ਉਹ ਫਿਰੇ ਨੱਥ ਵਢਾਉਣ ਨੂੰ' ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਫਸੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਜੁਗਤਿ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਪਾਰਾ ਹੇਠਾਂ ਲਿਆਂਦਾ।

ਉਦੋਂ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਵਾਤ ਘਾਟੀ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹੀ ਤਰਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਡਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਇਕਬਾਲ ਨੇ ਹਾਸੇ-ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਬਿਆਨਿਆ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਅਲੱਏ ਜਿਹੇ ਮੁਸਲਿਮ ਲੜਕੇ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੁਸਲਿਮ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਪਰਦੇ ਦੀ ਡਟ ਕੇ ਵਜਾਹਤ ਕਰਦੇ ਓ? ਅਗਿਓਂ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲ-ਗੋਲ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਬਪਕੀ ਮਾਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਕਹਿਣ

 ਲਿਖਤਮ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ

ਫੋਨ: 408-915-1268

ਲੱਗੇ, "ਕਮਲਿਆ, ਜੇ ਮੇਰਾ ਵੱਸ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਜਿਹੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਬੁਰਕਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਬਣਾ ਦਿਆਂ।"

ਸਵਾਤ ਘਾਟੀ ਵਾਲੇ ਤਾਲਿਬਾਨ ਦੀ ਸੋਚ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਅਰਾਂ 'ਚੋਂ ਫੁੱਟੀਆਂ ਹੋਣ,
ਗਲਾ ਤੋ ਘੋਟ ਦੀਆ
ਅਹਿਲੇ ਮਦਰੱਸਾ ਨੇ ਤੇਰਾ।
ਆਏ ਆਵਾਜ਼ ਕਹਾਂ ਸੇ
ਲਾ-ਇਲਾ ਇਲ-ਲਿਲਾ।

ਸੋਚਾ ਬਾ ਕਿ ਲਾਏਗੀ ਫਰਾਗਤ ਤਾਅਲੀਮ
ਕਿਆ ਪਤਾ ਬਾ ਕਿ ਆਏਗਾ ਅਲਹਾਦ ਭੀ ਸਾਬ!
ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਫਖਰ ਹੈ ਕਿ 'ਸੋ ਕਿਉਂ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਾਡੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗੂੰਜੀ ਅਤੇ ਮਰਹੂਮ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਦੇ ਦੱਸਣ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਮਾਣ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਾਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ, ਇੰਧਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਸਨ।

ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਭੂਆਂ, ਗੁੰਡਾ ਗਰੋਹਾਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਤਾਣਾਬਾਣਾ

(ਸਫਾ 13 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ 20 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਰਗਰਮ ਹੋਈ। ਹੌਂਸਲੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਕੱਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸਮੁੱਚਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਜਿਲ੍ਹਾ ਇਸ ਲੋਕ ਪੱਖੀ-ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਖਿਲਾਫ਼ ਘੋਲ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਹ ਘੋਲ ਪੰਜਾਬ ਪੱਧਰ ਦਾ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਮੁੱਚੇ ਘੋਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੋਚਾ-ਪਾਚੀ ਵਾਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਬੂਲਿਆ।

ਕੁਝ ਨੁਕਤੇ ਹੋਰ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਚੌਕਸੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਸਲਨ ਐਨਾ ਕੁਝ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਚ ਆਗੂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਜੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਲਮਕਾਉ ਪਹੁੰਚ ਅਪਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਭਾਵੇਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਇਹ ਵੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਵਿਰੁਧ ਪੜਤਾਲ ਉਪਰੰਤ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ

ਜਾਵੇਗੀ। ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਫਰੀਦਕੋਟ ਤੋਂ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਧਿਰ ਦੀ ਇਸਤਰੀ ਆਗੂ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ ਗੁਲਸ਼ਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਹੈ। ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਪਤਨੀ ਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਮੈਂਬਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਹਰਸਿਰਮਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੁੱਖ ਤੇ ਕੁੱਖ ਦੀ ਰਾਖੀ ਤੇ 'ਨੰਨੀ ਛਾਂ' ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਉਣ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਅੱਜ ਤੱਕ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ।

ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਤਾਂ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡੀ. ਆਈ. ਜੀ. ਪਰਮਰਾਜ ਸਿੰਘ ਉਮਰਾਨਗਲ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਛਾਪਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਡੀ. ਜੀ. ਪੀ. ਵੱਲੋਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇਹ ਕਹੀ ਜਾਣਾ ਕਿ ਸਰੂਤੀ ਸੱਚਦੇਵਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘਰੋਂ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਵਾ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਡਾਕਟਰੀ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੈ

ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਬਾਲਗ ਲੜਕੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਵਰਗਲਾ ਕੇ ਲਿਜਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਆਹ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਂਜ ਡੀ. ਜੀ. ਪੀ. ਸਾਹਿਬ ਦਬੀ ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਕਤ ਵਿਆਹ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਸਰੂਤੀ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਚੈਕ ਅੱਪ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਖਿਲਾਫ਼ ਬਣਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਂਜ ਤਾਂ ਉਹ ਅਗਵਾ, ਘਰੇ ਆ ਕੇ ਹਮਲਾ ਤੇ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਨ, ਨਾਬਾਲਗ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਅਧੀਨ ਬਣਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੁੱਖ ਜੋਰ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਰੰਗ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਰੂਤੀ ਦੇ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਲੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸਾਰਥਕ ਪਹਿਲੂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗੁੰਡਾਗਰਦੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਸਾਂਝੇ ਮੰਚ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਬੇਕਿਰਕ ਘੋਲ ਲੜਨਾ ਹੈ ਜੋ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

RADIO CHARDI KALA

**ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ
ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ**

ਰੇਡੀਓ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ

ਡਾਇਲ ਕਰੋ ਤੇ ਸੁਣੋ

832-551-5038 ਰੇਡੀਓ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ 24/7

www.radioclock.com

702-489-0222 ਖਾਲਸਾ ਰੇਡੀਓ 24/7

(ਗੁਰਬਾਣੀ)

www.khalsaradio.org

702-489-0228 ਆਪਣਾ ਪੰਜਾਬ 24/7

(ਭੰਗੜਾ ਮਿਊਜ਼ਿਕ)

www.apnapunjabradio.com

702-489-0229 ਦੇਸੀ ਬਾਈਟ ਰੇਡੀਓ 24/7

(ਬਾਲੀਵੁਡ ਮਿਊਜ਼ਿਕ)

www.desibiteradio.com

**ਧਾਰਮਿਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਤਾਜ਼ਾ ਖਬਰਾਂ,
ਟਾਕ ਸ਼ੋਅ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੈਨ ਹੋਜ਼ੇ ਤੇ ਫਰੀਮਾਂਟ ਤੋਂ
ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਸਾਰਣ**

Wifi Radio ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਫੋਨ: 510-900-3600

Radio CK, PO Box 296, Fremont, CA 94537

ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ ਨਾਲ ਰੀਤੀ ਸਨਸ਼ਾਈਨ ਭੱਲਾ

ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ ਦਾ ਯਸ਼

ਭਾਰਤੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਾਲਾਨਾ ਟੀ ਵੀ ਸ਼ੋਅ ਲਈ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਹ ਇੰਨੀ ਅਪਣਤ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਗੋ-ਬਾਗ ਹੋ ਗਈ। ਐਨੇ ਉੱਚੇ ਕੱਦ ਵਾਲਾ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਕਿੰਨਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸੀ!

ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਫਿਲਮ 'ਜਬ ਤਕ ਹੈ ਜਾਨ' ਦੀ ਸ਼ੁਟਿੰਗ ਲਈ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਉੱਚੇ-ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹਰੁਖ ਖਾਨ ਅਤੇ ਅਨੁਸ਼ਕਾ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਉੱਚੇ-ਤੌਰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਇੰਟਰਵਿਊ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਕੋਈ ਸੈਲੀਬ੍ਰਿਟੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੈਲੀਬ੍ਰਿਟੀ ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਖਸ ਦੀ ਨਿਰਮਾਣਤਾ ਉੱਤੇ ਰਸ਼ਕ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਕਈ ਸੀਨ ਯਾਦ ਆਉਣ ਲੱਗੇ।

...ਤੇ 21 ਅਕਤੂਬਰ ਵਾਲੇ ਐਤਵਾਰ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਖਸ ਇਸ ਜਹਾਨ ਤੋਂ ਤੁਰ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰੁਮਾਂਸ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਅਨੂਠੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇਖਣ ਲਈ ਫਿਲਮਾਏ,

ਅਜਿਹੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਿਰਾਂ ਤੱਕ ਯਾਦ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਘਾਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਦੁੱਖ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇਮੇ ਦਾ ਇਕ ਬੰਮੂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਦਾ ਫਿਲਮਸਾਜ਼ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਕੱਦ-ਬੁੱਤ ਵਾਲੇ ਮਿਸਾਲੀ ਕਲਾਕਾਰ ਅਮਿਤਾਭ ਬੱਚਨ ਨੇ ਆਖੀ।

ਦਰਅਸਲ, ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਪੈੜਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਜਾਦੂ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ 'ਤੇ ਚੱਲਿਆ ਅਤੇ ਅਗਾਂਹ ਵੀ ਚਲਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਅਤੇ ਯਸ਼ ਅੰਕਲ, ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਜਹਾਨੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ ਹੋ, ਸਾਡੇ ਦਿਲ ਤੋੜ ਗਏ ਹੋ ਪਰ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸੇ ਰਹੋਗੇ, ਜਬ ਤਕ ਹੈ ਜਾਨ, ਜਬ ਤਕ ਹੈ ਜਾਨ।

—ਰੀਤੀ ਸਨਸ਼ਾਈਨ ਭੱਲਾ
ਫੋਨ: 516-680-8037

ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਰਿਹਾ 'ਟਿਕਟ ਟੂ ਬਾਲੀਵੁਡ' ਸਿੰਪੋਜੀਅਮ

ਨਿਊ ਯਾਰਕ (ਹਰਲੀਨ): 'ਟਿਕਟ ਟੂ ਬਾਲੀਵੁਡ' ਨਾਂ ਹੇਠ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਇਥੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਸਿੰਪੋਜੀਅਮ ਦੌਰਾਨ ਐਕਟਿੰਗ, ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ, ਫਾਇਨਾਂਸਿੰਗ ਅਤੇ ਫਿਲਮ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਿਸਮਤ ਅਜ਼ਮਾਉਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨਾਂ ਲਈ ਬਾਲੀਵੁਡ ਫਿਲਮ ਨਗਰੀ ਬਾਰੇ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾ ਜੋਇਆ ਅਖਤਰ ਤੇ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਅਲੀ ਅਤੇ ਸਕ੍ਰਿਪਟ ਲੇਖਕ ਅਨੁਰਾਧਾ ਤਿਵਾੜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਹੁਮੁੱਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ। ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਦੇ ਡਾਊਨ ਟਾਊਨ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਕ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਹੋਈ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਮੁੰਬਈ ਫਿਲਮ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਬਾਰੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਡੇਢ ਸੌ ਲੋਕ ਇਕੱਤਰ ਹੋਏ।

ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਅਤੇ ਮੁੰਬਈ ਆਧਾਰਤ ਮੋਲੀਕਿਊਲ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਦਾਰ ਮੋਸ਼ਨ ਪਿਕਚਰਜ਼ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਇਸ ਦੋ ਰੋਜ਼ਾ ਸਿਖਿਆ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਬੀਮ ਸੀ, 'ਬਾਲੀਵੁਡ-ਗੀਤ ਅਤੇ ਨ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਪਾਰ' ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਫਿਲਮ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਐਕਟਰਾਂ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਡਿਊਸਰਾਂ ਲਈ ਬਹੁਮੁੱਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਮੋਲੀਕਿਊਲ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਅਜੇ ਸ਼ੀਵਾਸਤਵ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਲੀਵੁਡ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫਿਲਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਟਿੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ-ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਸ਼ਹਿਰ,

ਸਥਾਨਕ ਚੰਗੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ, ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਸਟਾਫ਼, ਲੇਖਕਾਂ, ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਲੀਵੁਡ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗਲੋਬਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਮੂਲ ਮਕਸਦ ਆਮ ਪਬਲਿਕ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਫਿਲਮ ਸਨਅਤ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਬਾਲੀਵੁਡ ਤੋਂ ਹਾਲੀਆ ਫਿਲਮ 'ਰਾਕ ਸਟਾਰ' ਅਤੇ 2007 ਵਿਚ 'ਜਬ ਵੀ ਮੈਟ' ਫਿਲਮ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਮਤਿਆਜ਼ ਅਲੀ, 'ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾ ਮਿਲੇਗੀ ਦੋਬਾਰਾ' ਫਿਲਮ ਬਣਾ ਕੇ ਫਿਲਮ ਫੇਅਰ ਐਵਾਰਡ ਜੇਤੂ ਜੋਇਆ ਅਖਤਰ ਅਤੇ ਫਿਲਮ 'ਫੈਸ਼ਨ', 'ਜੇਲ੍ਹ' ਅਤੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਫਿਲਮ 'ਹੀਰੋਇਨ' ਦੇ ਸਕ੍ਰਿਪਟ

ਇਮਤਿਆਜ਼ ਅਲੀ, ਜੋਇਆ ਅਖਤਰ, ਅਜੇ ਸ਼ੀਵਾਸਤਵ ਤੇ ਅਨੁਰਾਧਾ ਤਿਵਾੜੀ

ਰਾਈਟਰ ਅਨੁਰਾਧਾ ਤਿਵਾੜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਵੇਨ ਸ਼ਾਰਪਿੰਗ, ਡੀ ਜੇ ਰੇਖਾ, ਵਿਕਰਮ ਛਤਵਾਲ, ਨੰਦਨਾ ਸੇਨ ਅਤੇ ਮੈਲਨੀ ਕੋਨੋਕਡਾ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਬੱਚੀ ਨੇ ਖੋਲ੍ਹੀ ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕਿਸਮਤ

ਜੈਪੁਰ: ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ ਬਬਲੂ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਨਵਜਨਮੀ ਬੱਚੀ ਵਰਦਾਨ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਦਿਨ ਬਦਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਉਸ ਦੀ ਬੱਚੀ ਦਾਮਿਨੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਕੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਈ ਜਿਸ ਸਦਕਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰਿਕਸ਼ਾ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਉਸ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਵੀ 14 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਚੰਗੀ ਖਬਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬਿਮਾਰ ਬੱਚੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੁਧਾਰ ਹੈ। ਦਾਮਿਨੀ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ ਆਪਣੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਲਾ ਕੇ ਦੋ ਵੇਲੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਜੁਗਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹਿਮਾਚਲ 'ਚ 60 ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਮੁਕਦਮੇ

ਊਨਾ: ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਕੁੱਲ 459 ਉਮੀਦਵਾਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 60 ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਫ਼ੌਜਦਾਰੀ ਮੁਕਦਮੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੇਸ ਤਾਂ ਟਰੈਫਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਕਈ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਗਵਾਕਾਰੀ, ਦੰਗੇਬਾਜ਼ੀ, ਚੋਰੀ, ਜਾਅਲਸਾਜ਼ੀ ਤੇ ਬਲਾਤਕਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

BJ Digital Video & Photos
BROADCAST HD FILM QUALITY
Ph.718-441-6516 Cell No.646-403-7334
Blu-ray DVD

All Work In Digits!
Wedding, Birthday, Ring Ceremony,
Sweet Sixteen & All Others Function
Experience 25 Year
Ph. 718-441-6516 Cell No. 646-403-7334

718-441-6516
New York

ooraa

ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡ ਪੇਮੈਂਟਾਂ ਤੋਂ ਬੇਹੱਦ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ?

CREDIT CARD
1234 5678 9101 1121
00-12/10
CARDHOLDER

- ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਡਾਲਰ ਬਚਾਓ, ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਸੁਖਾਲੀ ਕਰੋ
- ਤੁਹਾਡੀ ਰਹਿੰਦੀ ਪੇਮੈਂਟ 60% ਤੱਕ ਘਟ ਸਕਦੀ ਹੈ
- ਆਪਣਾ ਕਰੈਡਿਟ ਬਹਾਲ ਕਰਾਓ
- Bankruptcy ਤੋਂ ਬਚੋ!
- ਸਾਰੇ ਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਇਕੋ Monthly Payment ਬਣਾਓ

- Achieve financial peace of mind
- Get the fast results
- 100% confidential
- Prevent wages garnishment and bank levies

We work in USA & Canada

Resolve your IRS Tax Debt / Problems

100% SATISFACTION GUARANTEED

ਅੱਜ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਕਾਲ ਕਰੋ

(888) 888-9914

www.ooraa.org

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਐਲਾਨਿਆ

ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ 'ਚੋਂ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿਮਾਨ ਮਲਿਕ ਵੱਲੋਂ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਕੋਲ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ

ਵਿਚ ਜਾਣ ਲਈ ਵੀਜ਼ੇ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਲੈਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਵੀਨ ਪਾਰਖ ਨੇ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਵਕੀਲਾਂ ਲਈ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਰਹਿਮਾਨ ਮਲਿਕ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਭਾਰਤੀ ਵਕੀਲ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੀ ਬਾਰ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਵੀਜ਼ੇ ਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਦੂਤਾਵਾਸ ਵਿਚ ਭੇਜੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਸਾਲ ਦਾ ਨਵੀਂ ਸਗੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਵੀਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਨਾਬ ਰਹਿਮਾਨ ਮਲਿਕ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ।

ਵੜੈਚ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ

ਰਈਆ: ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਡੇਰਾ ਬਿਆਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਡੇਰਾ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਬਿਆਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਵੜੈਚ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਢਾਂਚੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਵਿਵਾਦ ਹੱਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਿਆਸ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਡੇਰਾ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਸਿੱਖ

ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਹੰਸਪਾਲ ਨੂੰ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਤੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਹਾਊਸਿੰਗ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਫਾਇਨਾਂਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਐਸ ਐਸ ਹੰਸਪਾਲ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਫੰਡ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 78 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧਕ ਪਿਛੋਕੜ ਨਾ ਹੋਣ ਸਦਕਾ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਿਆਇਤ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਬੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ 1.18 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਫੰਡ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਉਧਰ, ਐਚ.ਐਸ. ਹੰਸਪਾਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਓਰੀਐਂਟਲ ਹਾਊਸਿੰਗ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਫਾਇਨਾਂਸ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਕਦੇ ਫੰਡ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਆਫ ਕੰਪਨੀਜ਼ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਇਸ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣਗੇ।

ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਮੰਡ, ਬਾਬਾ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਦੂਵਾਲ, ਖਾਲਸਾ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਡੇਰਾ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਬਿਆਸ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵੀ ਦੇਖੀ ਗਈ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ।

ਡੇਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਝਗੜੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਪੱਖ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜਿਸ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਉਸਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਦੂਸਰਾ ਸੁਝਾਅ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਣ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ

ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰ ਲੈਣ। ਜੇਕਰ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਚਾਹੁਣ ਤਾਂ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੋਰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਗਏ ਕੁਝ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਬਿਨਾਂ ਝਗੜੇ ਡੇਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਆਗੂਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਡੇਰਾ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਪਰਕ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡੇਰਾ ਮੁਖੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵੜੈਚ ਜਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮਸਲਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲਈ।

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਫੈਦ ਸ਼ਹਿਰ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਗਵਾਈ

ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ: 'ਪਿੰਕ ਸਿਟੀ' ਜੈਪੁਰ ਦੀ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ 300 ਸਾਲਾ ਖਾਲਸਾਈ ਜਸ਼ਨਾਂ ਮੌਕੇ ਵਰ੍ਹਾ 1999 ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ 'ਸਫੈਦ ਸ਼ਹਿਰ' ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇ ਕੇ ਨਵਾਜਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਆਪਣੀ ਸਫੈਦ ਰੰਗ ਦੀ ਪਛਾਣ ਗਵਾ ਕੇ ਰੰਗਦਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਗਰ

ਕੌਂਸਲ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 1999 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਨਗਰ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਸਖਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਇਸੇ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਤੋਂ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ।

ਕਸੂਤਾ ਫਸਿਆ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਮੁਖੀ ਪਰਮਦੀਪ ਗਿੱਲ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਪਰਮਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਪਿੰਡ ਸੈਣੀਮਾਜਰਾ ਵਿਚ ਡੇਢ ਸੌ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਘਿਰ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੈਣੀਮਾਜਰਾ ਦੀ 157 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਏਕੜ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਸ. ਗਿੱਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਖੁੱਸਣ ਦਾ ਡਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁੱਲ ਡੇਢ ਸੌ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਾਲ ਅਫਸਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ. ਗਿੱਲ ਦੇ ਨਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਜਾਅਲੀ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤਹਿਤ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸਬੰਧਤ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਆਰੰਭੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉੱਥੇ ਸ. ਗਿੱਲ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ ਕੇਸ ਅਗਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖਰੜ ਦੇ ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਸੁਖਜੀਤ ਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਚ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਡਿਕਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ. ਗਿੱਲ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ

ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ

ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਬਣਿਆ ਸੀ।

ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਕਮ ਮਾਲ ਅਫਸਰ ਰੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਗਿਰਦਾਵਰੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਝਗੜੇ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਭੋਂ ਬਚਾਉ ਐਕਟ 1990 ਤਹਿਤ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸ. ਗਿੱਲ ਇਸ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਹੇ।

ਦੁਬਈ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਬੰਦ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਬਾਰੇ ਫ਼ੈਸਲਾ 28 ਨੂੰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ: ਦੁਬਈ ਵਿਚ ਕਤਲ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਖੂਨ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ 17 ਪੰਜਾਬੀ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਬਾਰੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੁਣ 28 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੁਬਈ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਏ ਮੁਸ਼ਤਾਕ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦੇਣ ਲਈ 28 ਨਵੰਬਰ

ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂਕਿ 17 ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹਾਜ਼ਰ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ 17 ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਢਾਈ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਜ਼ਖ਼ਮੀ

ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵੱਲੋਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਹਰਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਕੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਚੁੱਕੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਪਰਤ ਆਏ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਦੋ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਅਗਵਾ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਚੁੱਕੇ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹੁਣ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ

ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮੁੜ ਕੇਸ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 1981 ਵਿਚ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਉਕਤ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰ ਭਾਰਤੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਲੈ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 1986 ਵਿਚ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਤੇ ਇਹ 1994 ਵਿਚ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਕੇ ਰਿਹਾਅ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਤੇਜਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ 1999 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਪਰਤ ਆਏ, ਦੋ ਮੈਂਬਰ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਵਿਖੇ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਲਈ ਜਦਕਿ ਗਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਰਿਹਾਈ ਮਗਰੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਖੇ ਹੀ ਟਿਕਾਣਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 11 ਫਰਵਰੀ, 2000 ਨੂੰ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਅਗਵਾ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਦੋਸ਼ ਮੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁਲਾਈ 2000 ਵਿਚ ਤਜਿੰਦਰਪਾਲ ਨੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਦੋਸ਼ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਯੋਜਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਜਨਵਰੀ, 2007 'ਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਦੋਸ਼ ਧਰੋਹ ਦਾ ਕੇਸ ਮੁੜ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਹਿਤ ਹੁਣ 3 ਦਸੰਬਰ ਲਈ ਸੁਣਵਾਈ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਜਹਾਜ਼ ਅਗਵਾ ਕੇਸ

ਮੁੜ ਕੇਸ ਚਲਾਉਣ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਆਮ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮਧਯੁਗ ਦੇ ਯੋਗ, ਮੰਤਰ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਨਿਰੰਜਨ ਦਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਨਾਥ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਰੰਜਨ ਦੀ ਬੇਹਦ ਵਰਤੋਂ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਰੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵਾਚਕ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਨਿਰੰਜਨ ਨੂੰ ਪਰਮਪਦ ਖਿਆਲਦਾ ਸੀ। ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਨਿਰੰਜਨੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਸੰਪਰਦਾਇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਨਿਰੰਜਨ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪਤ ਈਸ਼ਵਰ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਪੁਜੀ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ, “ਐਸਾ ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਹੋਇ॥ ਜੇਕੋ ਮਨ ਜਾਨੇ ਮਨ ਕੋਇ॥ ਬਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ॥ ਆਪੇ ਆਪ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸੋਇ॥” ਨਿਰੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂਗ ਹਨ, ਨਿਰ+ਅੰਜਨ। ‘ਨਿਰ’ ਅਗੇਤਰ ਦਾ ਅਰਥ ਰਹਿਤ, ਸੱਖਣਾ ਆਦਿ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੱਗੇ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਕਾਲਖ, ਕੱਲ, ਸੁਰਮਾ। ਸਕੂਲੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਸਿਖਿਆ ਦਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ,

ਨਾਕ ਮੇਂ ਉਂਗਲੀ ਕਾਨ ਮੇਂ ਤਿਨਕਾ,
ਮਤ ਕਰ ਮਤ ਕਰ ਮਤ ਕਰ।
ਆਖ ਮੇਂ ਅੰਜਨ ਦਾਤ ਮੇਂ ਮੰਜਨ,
ਨਿਤ ਕਰ ਨਿਤ ਕਰ ਨਿਤ ਕਰ।

ਭਾਰਤੀ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਨਿੰਦਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਅੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਵੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਜਨ ਵਿਚਲੇ ਅੰਸ਼ ਵਜੋਂ ਵੀ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਰਥ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ ‘ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅੰਜਨ ਦਾ ਅਰਥ ਸੁਰਮਾ ਜਾਂ ਕਾਲਖ ਹੋਣਾ ਤੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਅੰਜਨ ਵਿਚ ਲੇਪਣਾ, ਲਿਪਣਾ, ਪੋਚਣਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਤੇਲ ਆਦਿ ਮਲਣਾ, ਚੋਪੜਨਾ ਦੇ ਭਾਵ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਧਾਤੂ ‘ਅੰਜ’ ਤੋਂ ਆਏ ਹਨ। ਸੁਰਮਾ ਜਾਂ ਕੱਲ ਅੱਖ ‘ਤੇ ਲੇਪੀ/ਮਲੀ ਗਈ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਹਨ। ਸੁਰਮਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਅੰਜਨ ਦੇ ਅਰਥ ਕਾਲਖ, ਰਾਤ ਤੇ ਸਿਆਹੀ ਆਦਿ ਵੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਅੰਜਨ

ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨ

ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੇਪ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਯਥਾਰਥ ਨੂੰ ਕੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਿਰੰਜਨ ਇਸ ਅੰਜਨ ਅਰਥਾਤ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ। ‘ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨ’ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਇਸ ਮਾਇਆ ਅਰਥਾਤ ਸੰਸਾਰਕ ਆਕਰਸ਼ਣਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰੇ ਰਹਿਣ, ਇਸ ਵਿਚ ਖਚਿਤ ਨਾ ਹੋਣ ਵੱਲ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਿਰੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਇਕ ਐਸੇ

ਨਿਰਕੇਵਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਵੀ ਹੈ ਜੋ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਇਸ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਸੂਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਾਹਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਪਦੀ ਨਹੀਂ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਬਾਹਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੋਈ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਜਿਹੇ ਗੁਣ ਅਪਨਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, “ਅੰਜਨੁ ਵਿਚ ਨਿਰੰਜਨੁ ਪਾਇਆ” ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਦੀ ਹੀ ਸਰਲ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ, “ਅੰਜੁਜਾਮੀ ਪ੍ਰਭ ਸੁਜਾਨ ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ ਸੋਇ॥” ਅਰਥਾਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਦੀਆਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਲਾ ਬਿਆਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਨਾਥ

ਸੰਪਰਦਾਇ ਦੀ ਇਕ ਉਕਤੀ ‘ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ’ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਅਲਖ ਸ਼ਬਦ ਲਕਸ਼ਣ (ਲੱਛਣ) ਤੋਂ ਵਿਪਰੀਤ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਲਕਸ਼ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ-ਦੇਖਣਾ, ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨਾ, ਸੰਕੇਤ ਕਰਨਾ, ਇੰਗਿਤ ਕਰਨਾ। ਸੋ ਅਲਖ ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਨਾਥ ਸੰਪਰਦਾਇ ਦੀ ‘ਅਲਖ ਨਿਰੰਜਨ’ ਉਕਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਜਿਹਾ ਨਿਰਗੁਣ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਹ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਜਨ ਦਾ ਅਰਥ ਲੇਪ ਜਾਂ ਵਟਣੇ ਵਜੋਂ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, “ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਮੇਰਾ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਇਸਨਾਨੈ॥” ਨਿਰੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਾਂ ਵਜੋਂ ਵੀ ਆਮ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

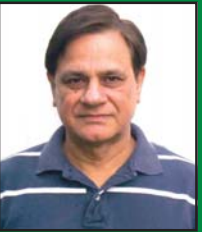
‘ਅੰਜ’ ਧਾਤੂ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਜੁਲੀ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਜੋ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਬੁੱਕ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਆਮ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਿਤਰੀ ਜਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਨਮਿਤ ਅਰਪਣ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੁਲੀ ਜਾਂ ਤਿਲ ਚੌਲ ਨਾਲ ਭਰੇ ਬੁੱਕ ਨੂੰ ‘ਅੰਜੁਲੀ’ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋਤ ਕੇ ਕੀਤੀ ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਹਨ, “ਕਰਿ ਸਾਧੂ ਅੰਜੁਲੀ ਪੁਨੁ ਵਡਾ ਹੋ॥” ਅੰਜੁਲੀ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਵਿਦਿਆ ਕਰਮ ਦਸਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ‘ਅੰਜਲੀ’ ਸਿਰਲੇਖ ਅਧੀਨ ‘ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਧੁਰਹੁ ਹੁਆ’ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ‘ਅੰਜ’ ਧਾਤੂ ਵਿਚ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਹਿਣ ਦਾ ਵੀ ਭਾਵ ਹੈ ਜੋ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਲੇਪਣ, ਪੋਚਣ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਲਿਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਉਘੜ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਮਾ ਜਾਂ ਕੱਲ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਉਜਾਗਰ ਤੇ ਕਟਾਖਸ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੁੱਕ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਅਤੇ ਉਪਰ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਵਸਤੂ ਸਪਸ਼ਟ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਕਿਰਿਆ ਵਾਸਤੇ ਅੰਜੁਲੀ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅੰਜਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ‘ਵਿ’ ਅਗੇਤਰ ਲੱਗ ਕੇ ਵਿਅੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ। ਇਹ ਅਗੇਤਰ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਤੀਖਣ ਵੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਲਟਾ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਅੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਵਿਅਕਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਵਿਅੰਜਨ ਜਾਂ

ਵਿਅੰਜਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕ ਹੋਏ ਭਾਵ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤੋਂ ਸੁਝਾਅ, ਤਨਜ਼, ਟਕੋਰ, ਕਟਾਖਸ਼ ਆਦਿ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਵਿਅੰਜ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ। ਸਵਰਾਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਅੰਜਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਘੜਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਸਵਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਹਾਰੀਆਂ ਬਿਹਾਰੀਆਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਇਉਂ ਚਿਪਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪੀਆ ਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤਮਾ ਦੀਆਂ ਬਾਂਹੜੀਆਂ। ਵਿਅੰਜਨ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਥ ਭੋਜਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੁਆਦੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਭੋਜਨ ਦੀਆਂ ਵੰਨਗੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਤੜਕਾ, ਸਾਗ, ਤਰਕਾਰੀ, ਚਟਣੀ ਆਦਿ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ‘ਬਿੰਜਨ’ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ‘ਖਾਤ ਪੀਤ ਅਨੇਕ ਬਿੰਜਨ ਜੈਸੇ ਭਾਰ ਬਾਹਕ ਖੋਤ॥’ -ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲਾਖਣਿਕ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, “ਗਿਆਨ ਅੰਜਨ ਨਾਮ ਬਿੰਜਨ ਭਏ ਸਗਲ ਸੀਗਾਰਾ॥” ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਹੈ, “ਮਾਇਆਮਈ ਤੇਹਿ ਕੀਨਹਿ ਰਸੋਈ। ਬਿੰਜਨ ਬਹੁ ਗੁਨ ਸਕੈ ਨ ਕੋਈ॥” ਇਥੇ ਵੀ ਭਾਵ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਉਘੜਵਾਂ ਜਾਂ ਦਿਲਕਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ। ਲੋਕਯਾਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ‘ਲੁਕਾਜਨ’ ਅਜਿਹਾ ਕੱਜਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਅੱਖ ਦੇ ਪੱਪੋਟੇ ਦੀ ਸੋਜਿਸ਼ ਗੁਹਾਜਣੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਵਿਗਾਤ ਕੇ ਗੁਆਂਢਣੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਵੀ ਅੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਝਲਕਦਾ ਹੈ: ਗੁਹ (ਗ੍ਰਹ)+ਅੰਜਨੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਜਨਹਾਰੀ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਿਅੰਜਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅਭਿਵਿਅੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਬਣਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਈ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਭੈਭੀਤ ਹਨ, ਅਥੇ ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਨੁਮਾ ਹੈ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚਲੇ ਅਗੇਤਰ, ‘ਅਭਿ’ ਦੇ ਅਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਵੱਲ, ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ, ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਦਿ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਬਣਿਆ ‘ਭਾਵਾਂ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟਾਅ’। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਇਕ ਠੇਠ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ‘ਵਾਂਗਣਾ’ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਤੇਲ ਦੇਣਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਗੱਡੇ ਦੇ ਪਹੀਏ ਨੂੰ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਅੰਜ ਧਾਤੂ ਦਾ ਅਰਥ ਮਲਣਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਤੇਲ ਮਲਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਸ ਇਸ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ‘ਵਿ’ ਅਗੇਤਰ ਹੀ ਲੱਗਾ ਹੈ। ‘ਵਾਂਗਣ’ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਹੈ, ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ ਖਾਸ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਨਰ ਪੰਛੀ ਦਾ ਮਦੀਨ

**ਸ਼ਬਦ
ਝਰੋਖਾ**

ਬਲਜੀਤ ਬਾਸੀ

ਫੋਨ: 734-454-4958

ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਲਾਉਣਾ। ਸਿਆਣੇ ਪਾਠਕ ਸਬੰਧ ਜੋਤ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅੰਜਨ ਸ਼ਬਦ ਭਾਰੋਪੀ ਅਸਲੇ ਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਹੋਰ ਹਿੰਦ ਆਰਿਆਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਸੁਜਾਤੀ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਰੋਪੀ ਮੂਲ ongw ਕਲਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਲੇਪਣਾ, ਮਲੁਮ ਲਾਉਣਾ ਆਦਿ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਲੁਮ ਦੇ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਪੁਰਾਣੀ ਲਾਤੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ unguentem ਬਣਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਦੇ-ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਬਣੇ: unguent ਅਤੇ ointment, ਦੋਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਮਲੁਮ ਜਾਂ ਲੇਪ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਧਾਤੂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ unction. ਕਈ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਪੁਰਾਣੀ ਜਰਮੈਨਿਕ, ਆਇਰਿਸ਼, ਵੈਲਿਸ਼ ਤੇ ਅਜੋਕੀ ਰੁਮਾਨੀਅਨ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਬਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ‘ਮੱਖਣ’ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸ਼ਬਦ anoint ਵੀ ਇਸੇ ਮੂਲ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਲੇਪਣਾ, ਮਲੁਮ ਲਾਉਣਾ, ਤੇਲ ਲਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਤੇਲ ਲਾ ਕੇ ਪਵਿਤਰ ਬਣਾਉਣਾ ਵੀ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਤੇਲ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਸੀ। ਯਹੂਦੀਆਂ ਵਿਚ ਤੇਲ ਲਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁਖ ਪੁਰੋਹਿਤ (ਪੰਡਿਤਰਾਓ) ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਦੀ ਤਾਜਪੋਸ਼ੀ ਸਮੇਂ ਵੀ ਤੇਲ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ The anointed one ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਈਸਾ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਧਾਰਮਕ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੇਲ ਚੋਣ ਵਾਲੀ ਰਸਮ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤੋਂ ਸਭ ਵਾਕਿਫ਼ ਹਨ।

ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਆਰਥਿਕ ਮੰਦੀ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ‘ਚ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ‘ਚ ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ 50,000 ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਅਮਰੀਕੀ ਉਪ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਵਿਲੀਅਮ ਬਰਨਜ਼ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਸਬੰਧ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਰਹੇ

ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਓਹੀਓ ਦੀ ਟਾਟਾ ਫੈਕਟਰੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਕੰਪਨੀਆਂ 50,000 ਅਮਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਛੋਟੇ, ਦਰਮਿਆਨੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮੌਕੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ

ਕਿ 2025 ਤਕ ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਤੀਜੀ ਵੱਡੀ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣਨ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਭਾਰਤ

ਦੇ 80 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਮੁੱਢਲੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਕ ਖਰਬ ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਲਏ

ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਮਾਹੌਲ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਉਸ ਨੂੰ ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਮਦਦ ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਿਆਦਾ ਭਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੂਗਰ, ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ, ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ, ਕਬਜ਼, ਕਮਰ ਦਰਦ, ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ, ਹਰਦਮ ਥਕਾਵਟ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ, ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਤੁਰਨ ਨਾਲ ਸਾਹ ਚੜ੍ਹਨ ਆਦਿ ਅਲਾਮਤਾਂ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?

> ਕੀ ਟਰੱਕ ਚਲਾਉਣ ਕਰ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਜ਼ਿਮ ਜਾਣ ਜਾਂ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਹਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ?
> ਸਾਡੀ ਕੰਪਨੀ ਦੀਆਂ ਦੇਸੀ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਵਜ਼ਨ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਘਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕੋਈ ਸਾਈਡ ਇਫੈਕਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ।
> ਸਾਡੀ ਕੰਪਨੀ ਪਿਛਲੇ 32 ਸਾਲ ਤੋਂ 72 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਹਰਬਲ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

Safe & Easy Weight Loss
Ph:317-886-4858

916 East Main Street, Suite 106,
Greenwood, IN 46143
ਦੇਸੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਕਰੀਬ

ਦਫਤਰ ਹਾਈਵੇਅ ਆਈ-65 ਦੇ ਐਗਜ਼ਿਟ 99 ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ
www.punjabiweightloss.blogspot.com
www.goherbalfife.com/skaur

ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ: ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰ 204 ਪੌਂਡ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ 164 ਪੌਂਡ

ਟਰੱਕਰ ਵੀਰ EFS, T-check, Com-check ਰਾਹੀਂ ਪੇਅਮੈਂਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

**Bhangra, Masti
with
DJ Soni**

ਇੰਡੀਆਨਾ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ, ਓਹਾਇਓ, ਇਲੀਨਾਇ, ਕੈਨਟਕੀ

Birthday party, Anniversary, Marriage, Jaago, Graduation, or any celebration.

ਜਨਮ ਦਿਨ ਪਾਰਟੀ, ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ, ਵਿਆਹ-ਸ਼ਾਦੀ, ਜਾਗੋ, ਗਰੈਜੂਏਸ਼ਨ ਜਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੌਕੇ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੋਨੀ ਡੀ ਜੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖੋ

Full Service DJ

We Travel All Over USA

Ph:513-600-4447

e-mail: djsoni718@gmail.com

We Provide Bhangra Group & Dholi Also.

ਨੇਵਾਡਾ ਸਟੇਟ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਦੀ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ

ਕਾਰਸਨ ਸਿਟੀ, ਨੇਵਾਡਾ (ਬਿਊਰੋ): ਨੇਵਾਡਾ ਸਟੇਟ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੀ 148ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਇਥੇ ਲੰਬੇ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਹੋਈ ਪਰੇਡ ਵਿਚ 35,000 ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਚੰਗੇ ਨਿੱਖਰੇ ਹੋਏ ਦਿਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਵਾਇਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸ ਨੇਵਾਡਾ ਦਿਵਸ ਪਰੇਡ ਨੂੰ ਇਕ ਯਾਦਗਾਰੀ ਦਿਨ ਬਣਾਇਆ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਲੋਕ ਇਸ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਕਾਰਸਨ ਸਿਟੀ ਦੇ ਸ਼ੈਰਿਫ ਕੈਨੀ ਫਰਲੈਂਗ ਨੇ

ਬਖਤਰਬੰਦ ਫੌਜੀ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪਰੇਡ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਦੋਂਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਸੈਨੇਟਰ ਡੀਨ ਹੈਲਟਰ ਆਪਣੇ ਘੋੜੇ ਉੱਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਨੇਵਾਡਾ ਸੈਸੈਂਬਲੀ ਮੈਂਬਰ ਸੈਲੀ ਬਰਕਲੀ ਅਤੇ ਸਟੇਟ ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਕੇਡ ਮਾਰਸ਼ਲ 1970ਵਿਆਂ ਦੀ ਲਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਪੋਨੀਐਕ ਕਾਰ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਸਨ। ਪਰੇਡ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਵੇਲਿਆਂ ਦੇ ਪੰਜ ਫੌਜੀ ਤੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਗਾਰਡ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਸਲਾਮੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਅਰੰਭ

ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਮਾਰ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਵਲੋਂ ਚਲਾਈ ਗਈ ਗੋਲੀ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਭਾਂਤ ਸੁਭਾਂਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਤਵੱਜੋ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਰਾਕ ਓਬਾਮਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਮਾਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਕ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਭੀੜ ਵਲੋਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣ ਲਈ ਰਿਬਪਲਿਕਨ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਿਟ ਰੋਮਨੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਜੋਸ਼ ਰੋਮਨੀ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ

ਨੇਵਾਡਾ ਦਿਵਸ ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕ

ਇਸ ਪਰੇਡ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵੱਧ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਦੀ ਪਰੇਡ ਦਾ ਬੀਮ ਸੀ-ਸਾਡੀ ਫੌਜ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਮਾਣ-ਤਾਣ-ਭੁਤਕਾਲ, ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ। ਪਰੇਡ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਫੌਜੀ ਜੀਪਾਂ ਤੇ ਤੋਪਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਈਆਂ। ਨੇਵਾਡਾ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਬਰਾਇਨ ਸੈਂਡੇਵਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕੈਥਲੀਨ ਨੇ ਇਕ ਵੱਡੀ

ਹੋਈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਲਾਨਾ ਪਰੇਡ ਨੇਵਾਡਾ ਦੀ ਇਸ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ 1939 ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰੇਡ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਤਿੰਨ ਗਰੈਂਡ ਮਾਰਸ਼ਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਦੇ ਆਰਮੀ ਏਅਰ ਕਾਰਪਸ ਸਾਰਜੈਂਟ ਐਡਵਰਡ ਕੋਂਸਨਜ਼, ਨੇਵਾਡਾ ਨੈਸ਼ਨਲ ਗਾਰਡ ਸਾਰਜੈਂਟ ਜੈਰੋਮੀਆ ਮੋਕ ਅਤੇ ਇਕ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾ ਲੜਕਾ ਅਲੈਕਸਸ ਮਕੈਂਜੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਸਾਲਾ ਲੜਕਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ

ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਨੇਵਾਡਾ ਸਟੇਟ ਦਾ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਦਿਨ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਵੀਕਐਂਡ ਦੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ 1998 ਵਿਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁੱਕਰਵਾਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਛੁੱਟੀ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਰੇਡ ਦਾ ਦਿਨ ਸਨਿਚਰਵਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਾਰੀ ਸਭਾ ਦੀ ਵੈਨਕੂਵਰ 'ਚ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ

ਵੈਨਕੂਵਰ, ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ (ਬਿਊਰੋ): ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਾਰੀ ਸਭਾ, ਸਿਆਟਲ ਦੀ ਇਕ ਇਕੱਤਰਤਾ ਲੰਬੀ 27 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਇਥੇ ਉਘੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾ ਸਵਰਾਜ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਵਿਅੰਗ ਕਲਾਕਾਰ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਅਤੇ ਮਰਹੂਮ ਉਸਤਾਦ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਨਵ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਗਜ਼ਲਗੋ ਨਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮਾਨਵ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਉਤੇ ਡੂੰਘੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਥਾਨਕ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਬਣ ਰਹੀ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋ ਜਾਣ ਉਤੇ ਵੀ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬਣ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਕਰੀਬ ਕਰੀਬ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਸਭਾ ਦੇ ਮੀਤ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭਾ

ਦੀ ਬਣ ਰਹੀ ਵੈਬਸਾਈਟ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਭਾ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ। ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਮੀਂਹ ਪੈਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿਆਟਲ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦੀ ਡਰਾਈਵਿੰਗ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ

ਵਾਸਦੇਵ ਸਿੰਘ ਪਰਹਾਰ, ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਮਹਿੰਦਰ ਚੀਮਾ, ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ, ਹਰਪਾਲ ਸਿੱਧੂ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸੋਹਲ, ਬਲਿਹਾਰ ਲਹਿਲ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਆਦਮਪੁਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਸਦੇ ਲੇਖਕ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਬੋਦਲਾਂ ਵਾਲਾ ਤੇ ਰਾਣਾ ਸੰਘੇਤਾ ਅਤੇ ਸਵਰਾਜ ਕੌਰ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੈਨਕੂਵਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਟੈਗੋਰ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰੇਟ ਦੀ ਆਨਰੇਰੀ ਡਿਗਰੀ

ਐਡਿਨਬਰਗ: ਉਘੀ ਫਿਲਮ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਟੈਗੋਰ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰੇਟ ਆਫ ਆਰਟ ਦੀ ਆਨਰੇਰੀ ਡਿਗਰੀ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਐਡਿਨਬਰਗ ਨੈਪੀਅਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਨਮਾਨ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇਮਾ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਡਿਨਬਰਗ ਨੈਪੀਅਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਆਨਰੇਰੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰੰਗਭੂਮੀ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਜੋ ਛੋਟੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਦਾਜ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੀ ਸਲਾਹ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੀ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨੀ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਘਰੇਲੂ ਨੌਕ-ਝੋਕ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਪਤੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਜ੍ਹਾ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਤਾਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਸਟਿਸ ਟੀ.ਐਸ. ਠਾਕੁਰ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸੁਧਾ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਰੇਲੂ ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਬਦਲਾ

ਲੈਣ ਲਈ ਦਹੇਜ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਦਹੇਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਲਾਏ ਜਾਣ। ਜੇਕਰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਪਤਨੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਸਰੀਰਕ ਜਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਅਪੀਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਦਾਜ ਲਈ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਐਫ. ਆਈ. ਆਰ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਪਰ ਕੇਸ ਦੌਰਾਨ ਲੜਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ।

ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

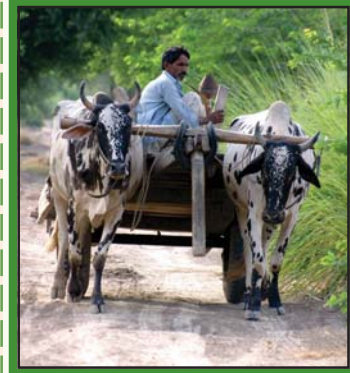
‘ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼’ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਕਾਲਮ ‘ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ’ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਲਮ ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ **ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਸਤਰਾਂ** ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੇ। ‘ਗਾਗਰ ਵਿਚ ਸਾਗਰ’ ਭਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਮਿਲੇਗੀ। ਵਧੀਆ ਲਿਖਤਾਂ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਛਾਪੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਕੋਈ ਵਧੀਆ ਤਸਵੀਰ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਕੋਲਿਤਰੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਕਾਲਮ ਲਈ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 10 ਨਵੰਬਰ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-37

ਆ ਪਾਥੀਆਂ ਸੁਕਾ ਕੇ ਭੈਣੇ ਗੁਹਾੜੀਆਂ ਬਣਾਈਏ, ਗੈਸ ਦੇ ਸਿਲੰਡਰਾਂ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਕਾਹਨੂੰ ਜਾਈਏ?

ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-35

ਸਾਡੀ ਵੀ ਕਦੇ ਟੋਹਰ ਸੀ ਹੁੰਦੀ, ਨਗੋਰੀ ਸਾਂ ਅਸੀਂ ਬਲਦ ਕਹਾਉਂਦੇ। ਕੰਨ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਜੱਟ ਹੋਕ ਸੀ ਲਾਉਂਦਾ, ਪੂਛਾਂ ਚੁੱਕ ਅਸੀਂ ਜੋਰ ਸੀ ਲਾਉਂਦੇ। ਕਦਰ ਗਈ ਸਿਰ ਸੁੱਟੇ ਥੱਲੇ, ਮਜਬੂਰੀ ਵੱਸ ਦੋਵੇਂ ਡੰਗ ਟਪਾਉਂਦੇ।

-ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ
ਪਿੰਡ: ਕਲਾਹੜ (ਲੁਧਿਆਣਾ)
ਫੋਨ: 91-98783-37222

ਗੱਡਾ ਸਾਡਾ ਤੇਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਹੀ ਸੀ ਸੌਖਾ ਸਰਦਾ ਜਾਂਦਾ। ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਿਆ ਟਰੈਕਟਰ, ਸੁਪਨੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੇ ਸਾਰੇ। ਕਿਉਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰੇ ਜੱਟ, ਜੇ ਚਾਦਰ ਵੇਖ ਕੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰੇ।

-ਗੋਰਾ ਪ੍ਰਜਾਪਤ, ਨਿਊ ਯਾਰਕ
ਫੋਨ: 646-721-1964

ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਤੌਰ ਬਦਲੀ ਗਈ ਬਦਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ। ਮਤੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨਿਗਲ ਗਈਆਂ ਨੇ ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ। ਅੰਨਦਾਤੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਥੇ ਹੋਈ ਫਿਰੇ ਵਰਾਨ। ਕਦੇ ਗੱਡੇ, ਗਾਧੀ, ਬੰਨੇ ਉਤੇ ਜੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਾਨ।

-ਮਨਬੀਰ ਫਰੀਮਾਟ
ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ।

ਚੱਲ ਓ ਬੱਗਿਆ, ਚੱਲ ਓ ਸਾਵਿਆ, ਖਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਭਾਰ। ਬੜੇ ਬਪੋਤੇ ਵਕਤ ਦੇ ਝੱਲੇ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਹਾਰ। ਤੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਗੱਡੇ ਉਤੇ ਬੜੇ ਢੇਰੇ ਨੇ ਕੱਖ ਪਰ ਨਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਰੱਬ ਨੇ ਗਾਜਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰੱਬਾ ਰੱਖ।

-ਹਰਬੰਸ ਨਿਊ ਯਾਰਕ।

ਖਾ ਕੇ ਨਿਹਾਰੀਆਂ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਚੱਲੀਏ। ਭੱਤਾ ਲੈ ਕੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਈਂ ਬੱਲੀਏ!

-ਫਕੀਰ ਚੰਦ 'ਸੈਪਲਾ' ਐਲ.ਏ।

ਗੱਡਾ ਮੇਰਾ ਯਾਰ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੌਂਦਰੀ ਮੇਰੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਆ!

-ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਮੈਰੀਲੈਂਡ

ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ ਦਰਦ

ਜਿਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ ਹੁਕਮ

ਪੰਜ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਧਰਨਾ

ਇਕ ਦਲਿਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਗਵਾਂ ਵੇਚਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ 16-16 ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸਮਾਜਕ ਬਾਈਕਾਟ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਇਕ ਗਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹੀ 30,000 ਰੁਪਏ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਹਿਸਾਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਭਗਣਾ ਦੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ 70 ਪਰਿਵਾਰ 21 ਮਈ ਤੋਂ ਹਿਸਾਰ ਵਿਚ ਮਿੱਟੀ ਸਕੱਤਰੇਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਧਰਨੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਧਰਨੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 125 ਸੀ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਹੁਣ ਧਰਨੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਿੰਡ ਵੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਫਰਵਰੀ 'ਚ ਕਬਿਤ ਨਿਮਨ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਬੇ-ਜ਼ਮੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜਾਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਟਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜਕ ਬਾਈਕਾਟ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਦਲਿਤ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦਫ਼ਤਰ ਮੁਹਰੇ ਤੰਬੂ ਗੱਡ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ 'ਤੇ ਵੀ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਪਰ ਤੱਕ ਸਭ ਦੇ

ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੜਕਾਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਖੋਖਲੇ ਨਿਕਲੇ।

ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਮਾਜਕ ਬਾਈਕਾਟ ਦੀਆਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ। ਮਈ 'ਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਹਾਂਸਿੰਘਵਾਲਾ ਦੇ ਦਲਿਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਹੱਥੋਂ ਸਮਾਜਕ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੋਨੇ ਦੀ ਲਵਾਈ ਦੇ ਵੱਧ ਪੈਸੇ ਮੰਗੇ ਸਨ। ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪੱਧਰੀ ਕਲਾਂ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜੂਨ 'ਚ ਇਹੀ ਕੁਝ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ, “ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਾਈਕਾਟ ਭੜਕਾਹਟ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਜੁਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦੇ ਗਰਭ 'ਚ ਇਹ ਗੱਲ ਪਈ ਹੈ ਕਿ ਦਲਿਤ ਬੇ-ਜ਼ਮੀਨੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਤਾਣੇਪਣ ਅਤੇ ਦਰਦ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਇਹੀ ਹੈ।”

2001 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆ 28.85 ਫੀਸਦ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਬੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤੀਸ਼ੁਮਾਰੀ (2005-06) ਮੁਤਾਬਕ ਰਾਜ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਜੋਤਾਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮਹਿਜ਼ 1.51 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਹਰਿਆਣਾ 'ਚ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ 19.35 ਫੀਸਦੀ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤੀ ਜੋਤਾਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਿਰਫ਼ 1.75 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਕੜਾ 2000-01 ਦਾ ਹੈ।

ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਮਤਲਬ

ਬਾਈਕਾਟ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਪੱਧਰੀ ਕਲਾਂ, ਭਗਣਾ ਅਤੇ ਮਹਾਂਸਿੰਘਵਾਲਾ ਦੇ ਬੇ-ਜ਼ਮੀਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ 'ਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ। ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਸੌਦਾ-ਪੱਤਾ ਵੇਚਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਭਗਣਾ ਦੇ ਦੀਪਕ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, “ਧਰਨੇ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ 5-6 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਘੱਟ ਗਿਆ।

ਬਾਈਕਾਟ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪਤਾ ਹੈ, ਕਿੰਜ ਹੋਈ? ਸੁਣੋ ਫਿਰ...ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਟਾਂਕਰਸਪੋਰਟ ਦੇ ਅਪਰੇਟਰਾਂ ਨੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਭਗਣਾ ਦੇ ਦਲਿਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬੱਸ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। 18 ਸਾਲਾ ਵਿਕਰਮਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ 70 ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਜੰਤਰ-ਮੰਤਰ 'ਤੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ, ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਮਯਾਰ ਦੇ ਸਕੂਲ ਤੱਕ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਣਾ-ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਰੂਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ 'ਤੇ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਛੁੱਟ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ।

ਦਾ ਨਿਮਨ ਜਾਤਾਂ ਖਿਲਾਫ ਉਦੋਂ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਮੰਗਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਭਗਣਾ ਦੇ ਦਲਿਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਰੋਹ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀਮਤ ਵੀ ਤਾਰਨੀ ਪਈ ਹੈ। ਮੁਜ਼ਾਹਰਾਕਾਰੀਆਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਫਰਨੀਚਰ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰਾਮ ਫਲ ਜਾਮਤਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸਾਨੂੰ ਧੁੰਦਲੀ ਜਿਹੀ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਤਾਪ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।” ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰਜ਼ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ।

ਦਾ ਨਿਮਨ ਜਾਤਾਂ ਖਿਲਾਫ ਉਦੋਂ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਮੰਗਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਚੀਰਫਾੜ

ਵਿਦਵਾਨ ਵਾਲਾਰ ਸੀ. ਨੀਏਲ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਸੀ—“ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਹੁਕਮ ਚੱਲਦਾ।” ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 10 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਦਲਿਤ ਦਾਸਤਾ ਵਿਰੋਧੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਜੈ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨ 1972 ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ 1961 ਨੂੰ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਣੇ ਸਨ।

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦੇ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੋਪਾਲ ਅਈਅਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸਮਾਜਕ ਬਾਈਕਾਟ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਛੁਆ-ਛਾਤ ਦੀ ਵਿਧੀ 'ਚੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ।” ਪ੍ਰੋ. ਅਈਅਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਲੇਖ 'ਚ ਅੰਕੜੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨ 1972 ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਵਿਚ 1 ਲੱਖ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਮੀਨ ਸਰਪਲੱਸ ਐਲਾਨੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਮਸਾਂ 1440 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ 2140 ਬੇ-ਜ਼ਮੀਨੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡੀ ਗਈ। ਕੁੱਲ ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ 'ਚੋਂ 38.20 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਰਕਬੇ 'ਚੋਂ 40.96 ਫੀਸਦ ਰਕਬਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, “ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇਕ ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸਾ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕਾਬਜ਼ ਲਈ ਰੱਖਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਧਨਾਢ ਪਰਿਵਾਰ ਗੁੱਝੇ ਢੰਗ ਦੀ ਬੋਲੀ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹਥਿਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ 18.5 ਏਕੜ ਸ਼ਾਮਲਾਤ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਘੁਟਾਲਾ ਬੇਨਕਾਬ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਮੁਥਾਜੀ

ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਲਈ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ 'ਤੇ ਟੇਕ ਰੱਖਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਸਲਾ ਜੋ ਪਿੰਡ ਛੱਡਣ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਗਾਈਆਂ ਨਾਲ ਲੈ ਆਇਆ ਸੀ, ਮੁਤਾਬਕ ਹਰੇ-ਚਾਰੇ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਮਾੜੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਪਖਾਨੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ-ਪਾਣੀ ਲਈ ਖੇਤਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, “ਹਾਲਾਂਕਿ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਪਰ ਆਰਥਿਕ ਨਿਰਭਰਤਾ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਫੈਕਟਰੀਆਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਜਿਹੇ ਮੌਕੇ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਹਰੇ ਚਾਰੇ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਲਈ ਅਜੇ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਨੇ ਦਲਿਤਾਂ ਅੰਦਰ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਜਾਗ ਰਹੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਨਿਸ਼ਚੈ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਮਨੋਤ ਹੈ, ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਅੰਦਰ ਪਛਾਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਦੇ ਮੁਤ ਉਭਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਵੱਧ ਰਹੀ ਸਾਖਰਤਾ ਅਤੇ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਅਸਰਾਂ ਛਪੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਇਹ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬਾਈਕਾਟ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਵਾਦ ਦੇ ਉਲਟ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਫਰਵਰੀ, 1947 ਨੂੰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੂੰ

ਬਹਿਸ ਦਾ ਸਵਾਲ

ਰੋਹਤਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਖੇਤੀ ਜਸ਼ੋਰ ਦੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੀ ਚਿੰਨੀ ਮਿਲੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੰਮ ਬਦਲੇ ਵੱਧ ਉਜਰਤ ਮੰਗਣ 'ਤੇ ਜਾਟਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਕ ਬਾਈਕਾਟ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਮੁੰਬਈ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 1928 ਵਿਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਅਖਿਆ ਸੀ, “ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਡਾਢੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਕਤੀ

‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਵਿਚ ਪਹਿਲ ਤਾਜ਼ਗੀ ਬਚ ਨਾ ਸਕੀ

ਰੰਗ-ਬੇਰੰਗ

‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੜੇ ਸਨੇਹ ਅਤੇ ਅਪਣਤ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੱਲ ਨੇ ਅਕਸਰ ਕਹਿਣਾ, ਜਾਪਦੈ ਜਿਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜੇ ਇਕੋ ਟੱਬਰ ਦੇ ਜੀਅ ਕਿਸੇ ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣ। ਸੱਚਮੁਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਬਹੁਤੇ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ

ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਜੰਮੂ
ਫੋਨ: 847-359-0746

ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਵੀ ਸਾਂਝ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬੁਤਾਲਾ ਕਸਬੇ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪਿੰਡ ਕੰਮੇਕੇ ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਬੱਲ ਆਪ 1965-67 ਦੌਰਾਨ ਸਥਾਨਕ ਕਾਲਜ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਮਾਰਕਸੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਗੜ੍ਹ ਸੀ। ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ’ਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਈ ਸਾਲ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ, ਲੁਧਿਆਣੇ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਾ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬੀ

ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹਮਦਰਦ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਰੰਗ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਸਲੇ ਤੇ ਦਲਜੀਤ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿਚ ਲਏ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਅਹਿਮ ਫੈਸਲਾ ਕਦੀ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੀ ਲਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਰਮਜੀਤ ਭਾਅ ਜੀ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਾਮਰੇਡੀ ਪਿਛੋਕੜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਲ 1968 ’ਚ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਵਿਚ ਚੱਲੀ ਤੁਫਾਨੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਹਿਰ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਉਦੋਂ ਦੇ ਉਘੇ ਨਕਸਲੀ ਆਗੂ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਗੀ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਦਿਨ ਲੰਮੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ‘ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ’ ਵਾਲਾ ਦਲਬੀਰ ਤਾਂ ਆਇਆ ਹੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੀ ਅਖਬਾਰ ‘ਨਵਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ’ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਜਿਥੇ ਉਹ ਉਸਤਾਦਾਂ ਦੇ ਉਸਤਾਦ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਅਖਬਾਰਨਵੀਸ ਸੁਰਜਣ ਜੀਰਵੀ ਦੀ ਛਤਰਛਾਇਆ ਹੇਠ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਹਰਭਜਨ ਹਲਵਾਰਵੀ ਬਾਰੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਰੂਪੌਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਕਈ ਸਾਲ ਨਕਸਲੀ ਰਿਸਾਲੇ ‘ਲੋਕ ਯੁੱਧ’ ਦੇ ਛਪਣ-ਛਪਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਸੇ ਨੇ ਓਟੀ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸੰਧੂ ਖੁਦ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਨਕਸਲੀ ਕਵੀ ਪਾਸ ਦਾ ਉਹ ਪਰਮ ਮਿੱਤਰ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਗੋਰਕੀ ਦੀ ‘ਮਾਂ’ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੌਤ ‘ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਮਰੇਡੀ ਮੱਤ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਾ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਅਧਿਆਪਕ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਖੁਦ ਦੱਸਿਆ ਕਰਦਾ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਗਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲਾਇਲਪੁਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਐਮ.ਏ. ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਗੂ ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ ਦਾ ਉਹ ਖਾਸਮਖਾਸ ਸਾਥੀ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਰੂਫ ਰੀਡਿੰਗ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲ

ਸਿਆਣਿਆਂ ਸੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਤੋਂ ਬੰਦਾ ਅਕਸਰ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਕੀ ਵਾਪਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਉਂ ਅਤੀਤ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਅਤੀਤ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਮਾੜਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਚਾਨਣ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਿਰਨਾਂ ਇਸ ਹੀ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ‘ਕਮਲਿਆਂ ਦਾ ਟੱਬਰ’ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਨਿਗੂਾ ਬੀਤੇ ਵੱਲ ਗਈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਮਨ ’ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝਰੀਟਣ ਤੁਰ ਪਈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਭ ਯੱਭਲੀਆਂ ਹੀ ਜਾਪਣ ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਵੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅਤੀਤ ਦਾ ਕਈ ਕੁਝ ਚੇਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਿਹਤ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾ ਹੋ ਸਕਾਂ।

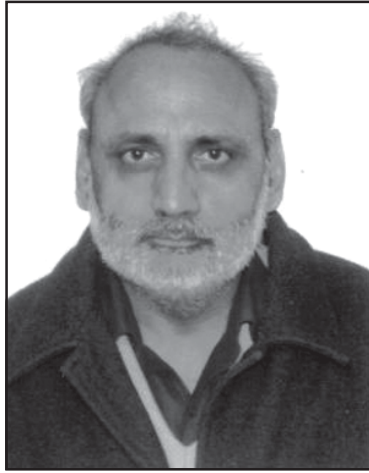
ਸੀ। ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੂਹਰਜੀਤ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚਲੀ ਉਘੀ ‘ਮਾਰਕਸੀ ਨਰਸਰੀ’ ਵਿਚੋਂ ਆਏ ਸਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਗੋਰਖੀ, ਰਾਜਿੰਦਰ ਸੋਢੀ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਰਾਹੀ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਨਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਵਾਦ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਡੂੰਘੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਬੱਲ ਤਾਂ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ ਕਿ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਕਾਹਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਇਹ ਤਾਂ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੰਮਾ ਸਕੂਲ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਰੁਮਾਂਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ।

‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਦੇ ਇਸ ਕਾਮਰੇਡੀ ਕੋਤਮੇ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਇਕੱਲਾ ਮੈਂ ਹੀ ਸਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਰਕਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨੇਤਲਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਮੁਢਲੇ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਬੱਲ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਮੋਹ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਤਲਿਸਮ ਟੁੱਟਾ ਨਹੀਂ। ਕਰਮਜੀਤ ਭਾਅ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸੇ ਕੋਤਮੇ ਦਾ ਅੰਗ ਹੀ ਸਾਂ। ਵਧੀਆ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਨਿੱਕੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਸਾਥੀ ਵੀ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਜਾਨੀਆਂ ਵਰਗੇ ਜੁੜ ਗਏ ਸਨ।

ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੱਲ ਬਾਰੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਕੁ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸ਼ੁਕੀਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ੌਂਕ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ੈਦਾਈਪੁਣੇ ਤਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਰੂਸੀ ਕਲਾਸਿਕ ਸਾਹਿਤ ਉਸ ਦਸਵੀਂ-ਗਿਆਰਵੀਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਅਜ ਵੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਖਰੀਦਣ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਇਹ ਸੁਦਾ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉਕਾ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਫ ਦੋ ਫੁਲਕੇ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰੋ, ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਬੀਲਦਾਰ ਤਾਂ ਉਹ ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਜ ਤਕ ਬਣ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ, ਕਿਸੇ ਫਿਲਾਸਫਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਲਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਹ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਜਾਪੇਗਾ। ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੋਂ ਦੋਸਤੀਆਂ ਪਾਲਣਾ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਮਕਸਦ ਹੈ। ਲਿਖਿਆ ਉਸ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਕਿਧਰੇ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰਦਾ ਤਾਂ ਜਿੰਨਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਅੰਦਰੋਂ-ਬਾਹਰੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਕਮਾਲ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਬੱਲ ਨੇ ਸੋਸ਼ਿਆਲੋਜੀ ਦੀ ਐਮ.ਏ. 1973 ‘ਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸੇ ਵਰ੍ਹੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਡਾਕਖਾਨੇ ਵਿਚ ਕਲਰਕੀ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਈ। ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਬਾਬੇ ਨੇ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤੀਸਰੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਡਾਕ ਮਹਿਕਮੇ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਦਿੱਤੀ।

ਬੱਲ ਦਾ ਰੱਬ ਜਾਂ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਪੱਕਾ ਅਕੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੀ ਹਸਤੀ ਵਿਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਇਕ ਅਤਿ ਕੀਮਤੀ ਦੈਵੀ ਅੰਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਕੀਮਤ ‘ਤੇ ਉਸ ਦੈਵੀ ਅੰਸ਼ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰੇ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਦਾ ਚਰਵਾਹਾ ਬਣੇ। ਉਸ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਚਰਵਾਹਾ ਬਣ ਕੇ ਜਿਉਣ ਦਾ ਹੀ ‘ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਨੇ ਧਰਾਤਲ ਸਿਰਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਬਣ ਜਾਣ ਸਦਕਾ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਬੱਲ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਨੇਹੀ ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਲਈ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਨਰਿੰਦਰ ਭੁੱਲਰ ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਠਹਿਰਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਨਿੱਘੀ ਸਾਂਝ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਂਝ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਲੇਖਕ ਫਲਾਬੇਅਰ ਦਾ ਨਾਵਲ ‘ਮਾਦਮ ਬਾਵਾਰੀ’ ਸੀ। ਬੱਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਵਲ ਕਿਸੇ ਮੁਕੱਦਸ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਭੁੱਲਰ ਵੀ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਬੜਾ ਕਾਇਲ ਸੀ। ਸੰਯੋਗਵਸ 50-60 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨਾਵਲ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬੱਲ ਅਤੇ ਨਰਿੰਦਰ ਨੇ ਇਹ

ਅਨੁਵਾਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਉਸ ਦਿਨ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੈਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਨੇ ਬੱਲ ਨੂੰ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਪਟਿਆਲੇ ਦਾ ਖਹਿੜਾ ਛੱਡੇ ਅਤੇ ਕਨੇਡਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਜਾ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਬੱਲ ਨੇ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਸੋਚੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾਂਹ ਵਿਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਲਟਾ ਉਹ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ‘ਮਾਦਮ ਬਾਵਾਰੀ’ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਭਲਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਾਂਟ ਕਿਉਂ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਫਿਰ ਬੱਲ ਖੁਦ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਈਮਾ ਬਾਵਾਰੀ ਲਈ ਅਸੀਮ ਖਿੱਚ ਦਾ ਰਹੱਸ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਜ਼ੋਰ ਕਾਮਕ ਵੇਗ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਿਚ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਅਤਿ ਉਦਾਤ ਕਿਸਮ ਦੀ ਚਾਹਤ ਦੇ ਵਰਣਨ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਟੈਂਡਰਨੈਸ (ਸੰਵੇਦਨਾ) ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਦੀ ਅੰਤਰੀਵ ਆਤਮਾ ਦੀ ਦੈਵੀ ਚਾਹਤ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਉਪਜਣ ਵਾਲੇ ਦੁਖਾਂਤ ਦਾ ਵਰਣਨ ਫਲਾਬੇਅਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਜਲਵਾ ਦਾਸਤੋਵਸਕੀ, ਟਾਲਸਟਾਏ ਜਾਂ ਫਰਾਂਜ਼ ਕਾਫਕਾ ਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਨਾਵਲਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਬੱਲ ਛਿੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪੱਛਮੀ ਜਾਂ ਅਮਰੀਕਨ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸੁਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬੜਾ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਰਹੱਸਮਈ ਚਾਹਤ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਖੋਹ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਇਨਸਾਨੀ ਹਸਤੀ ਦੇ ਤਲਿਸਮ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਨੁਕਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਖਾਤਰ ਈਮਾ ਬਾਵਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਚੁੱਪ ਸਨ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲਬਾਤ ਆਪਣੇ ਚੇਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਂਭ ਲੈਣ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਬੱਲ ਦੱਸੀ ਜਾ

ਫਲਾਬੇਅਰ ਦੇ ਨਾਵਲ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਈਮਾ ਬਾਵਾਰੀ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸਦਿਕ ਕਿਰਦਾਰ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਬਣਿਆ ਡੈਲਫਾਈਨ ਡੈਲਾਮੇਰ ਦਾ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਕੋਰਟ ਵਲੋਂ ਬਣਾਇਆ ਪੋਰਟਰੇਟ

ਰਿਹਾ ਸੀ, ‘ਈਮਾ ਬਾਵਾਰੀ’ ਅਤੇ ‘ਅੰਨਾ ਕਾਰਨਿਨਾ’ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸੋਲ ਮੋਟ ਜਾਂ ਸਕੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਹੀ ਲੱਗਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਵਲ ਬੱਲ ਨੇ ਭਲੇ ਵੇਲਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਬਰਨ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਲਾਸਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਥੀਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਨਸਾਨ ਦੀ ‘ਹੋਣੀ ਅਤੇ ਹਸਤੀ’ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਰੂਸ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ, ਨਾਜੀਵਾਦ ਅਤੇ ਤਾਲਿਬਾਨੀ ਜਹਾਦੀਆਂ ਦੀ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਣ ਲੱਗ ਗਈਆਂ। ਬੱਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸ਼ਾਨ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜਾਹਰਾਨਾ ਤੌਹੀਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਬਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜਾਅ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ।

ਦੋਵੇਂ ਸੱਜਣ ਸਹਿਮਤ ਸਨ ਕਿ ਸੁਕਰਾਤ ਜਾਂ ਭਗਵਾਨ ਬੁੱਧ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਰੇਕ ਨਿੱਕੇ ਵੱਡੇ ਚਿੰਤਕ ਜਾਂ ਰਹਿਨੁਮਾ ਨੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਦੈਵੀ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਿਆਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਿਧਾਨ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਰਹਿਦਿਆਂ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾਰ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ

ਪ੍ਰੋ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਮਦੇਵ

ਦੀ ਸਲਾਹ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਰੋਲੇ ਸਾਰੇ ਦੈਵੀ ਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਤਾਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਉਪਰ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੱਲ ਬੜੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਸੁਕਰਾਤ, ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਜਾਂ ਨੀਟਸੇ ਵਰਗੇ ਦਿਗੰਬਰ ਚਿੰਤਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇੰਨੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅਕਹਿ ਖਿਲਵਾੜ ਸੰਭਵ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਰਮਜੀਤ ਭਾਅ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ‘ਕੱਚਾ ਚਿੰਤਨ’ ਅਮਲ ਵਿਚ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਰੁੱਖ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸਟਾਲਿਨ, ਬਿਨ-ਲਾਦਿਨ ਅਤੇ ਕਰਮਜੀਤ ਭਾਅ ਜੀ ਦੀ ‘ਸਿੱਖੀ’ ਤੋਂ ਸਰਵੋਤਮ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵੱਲ ਮੁੜ ਪਿਆ। ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਨੇ ਕਿਧਰੇ ਨਾਰਵੇ ਦੇ ਨਾਟਕਕਾਰ ਅਗਸਟ ਸਟਰਿੰਡਬਰਗ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਲਿਆ। ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਸੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਸਤੀ ਜਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਿਹਿਤ ਦੈਵੀ ਅੰਸ਼ ਦੇ ਸਵੈ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਅੱਜ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨਸੀਬ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਸਮੂਹਿਕ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਟਾਲਸਟਾਏ, ਇਬਸਨ, ਡੀ.ਐਸ. ਲਾਰੰਸ ਅਤੇ ਸਟਰਿੰਡਬਰਗ ਵਰਗੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਘਾਲਣਾ ਨੇ ਹੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਸੀ।

ਸਟਰਿੰਡਬਰਗ ਦੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਇਕਾਗੀ ਨਾਟਕ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਜੀਨ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਬੱਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਦਾਸਤੋਵਸਕੀ ਦੇ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਵਲ ‘ਕਾਰਾਮਜ਼ੋਵ ਭਰਾ’ ਦੇ ਨੇਹਵਾਦੀ ਨਾਇਕ ਇਵਾਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਇਕ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਜੇ ਅੱਥਰੂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੱਸਦਿਆਂ ਬੱਲ ਉਨ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਸ਼ਿੰਦਤ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਐਸੀ ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਸੈਕੂਲਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦੇ ਅਮਲੀ ਕੋਡ ਵਿਚ ਜੀਨ ਵਰਗੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਕੁੜੀ ਦੀ ਅੰਤਰੀਵੀ ਚਾਹਤ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 23 ਉੱਤੇ)

ਨੈਣ-ਨਕਸ਼

ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਗਰੀਬੀ ਵੇਲੇ ਭੁੱਖ ਸਤਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਚਾਰ ਟਕੇ ਕੋਲ ਹੋਣ ਤਾਂ ਸੁਆਦ ਚੰਗੇ ਭਲੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਪੱਟ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਿ ਗੱਡੀ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰਨ ਵਾਲੇ ਆਂਹਦੇ ਨੇ 'ਟੇਸ਼ਨ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹਫਤਾ-ਦਫਤੀ ਮਚਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ-ਗੱਡੀ ਆ ਗਈ ਹੈ, ਗੱਡੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਸਫਰ ਤਾਂ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਮੰਜ਼ਿਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ।

ਪਾਪ ਦਾ ਖਿਲਾਰਾ ਪਿਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬੰਦਾ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਪਾਪ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਣੀਆਂ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੰਦਿਰ ਮਸਜਿਦ ਨਹੀਂ ਢਾਹੁਣੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਪਾਠ ਬਿਨਾਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆਂ ਵੀ ਸਭ ਨੂੰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਚੇਤੇ ਹੋ ਜਾਣੇ। ਤੇ ਜਦੋਂ ਫਿਰ ਗੋਲਕਾਂ ਖਾਲੀ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀਆਂ ਦਾ ਰੋਲਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਹੋਣੈ।

ਜਿਹੜੇ ਸਵਾ ਰੁਪਏ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਸਵਾ ਕਰੋੜ ਦੀ ਭੁੱਖ ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਢੇਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ, ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਵੇਲ ਵਰਗੇ ਖੋਖਲੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੰਮੇ ਪੈ ਕੇ ਮੱਥਾ ਰਗੜਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਤੇ ਸਲੀਕਾ ਆਮ ਸਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਰੱਬ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਹੱਸ ਜ਼ਰੂਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿੰਦਣ ਕੁੱਪਤ ਹੋਈ, ਇਹੋ ਲੋਕ ਮੱਥਾ ਕੰਧਾਂ ਵਿਚ ਮਾਰਨਗੇ।

ਸਿਆਣੇ ਲੋਕ ਲਾਟਰੀ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦੀਆਂ ਅੰਗੜਾਈਆਂ ਉਸ ਦਿਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿੰਦਣ ਲਾਟਰੀ ਦਾ ਪੈਸਾ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਲਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸਹੀ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ ਵੀ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਪੈਸਾ ਸੰਭਾਲਣਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਉਂਗਲਾਂ ਘਿਓ ਕੱਢਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਜੇਬਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਟੇਢੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਨਵੀਂ ਬਹੁ ਦੇ ਲਾਲ ਚੂੜਾ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਰਹੇ, ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਮੁਕਲਾਵੇ ਆਈ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਦੇ ਮੁਕਲਾਵੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਣ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਚੁੜੇ ਵੱਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਹੀ ਹਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਮਾਵਾਂ ਨੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇ ਕੇ, ਮੱਥਾ ਚੁੰਮ ਕੇ ਤੋਰਿਆ ਹੈ, ਹਾਲੇ ਤੀਕਰ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜੰਗ ਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ 'ਚ ਤਾਂ ਅੱਥਰੂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੇਰਿਆ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਵੱਟ ਲਿਆ, ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਲੱਠੇ ਵਰਗੇ ਸਰੀਰ ਕੁੱਝ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਤਾਂ ਸੁਣਦੇ ਆਏ ਸੀ ਕਿ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵਿਚ ਔਰਤ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਖਿੰਡਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਕਲਯੁੱਗ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਫੌਜੀ

ਕਾਰਗਿਲ ਦੀ ਜੰਗ ਤਾਂ ਮੁੱਕ ਗਈ ਸੀ...

ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ 'ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਮੱਤ ਉਚੀ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੌਣ 'ਚ ਅਕੜਾਂਦ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਅਕਲ ਪੱਖੋਂ ਮਾਲੇ-ਮਾਲ ਹੀ ਹੋਣ! ਮਧਾਣੀ ਦੁੱਧ ਵੀ ਰਿੜਕ ਦਿੰਦੀ ਐ, ਮੱਖਣ ਵੀ ਕੱਢ ਦਿੰਦੀ ਐ, ਪਰ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਦਾ ਕੱਪੜਾ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ, ਚਰਖੇ ਨਾਲ ਗੋਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਸੂਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਮੰਨਣਗੇ ਹੀ ਨਹੀਂ! ਕਈ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਹੀ ਬੰਦੇ ਲਗਦੇ ਨੇ, ਉੱਜ ਨਿਉਲੇ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਦੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਵਾਰ ਸੱਪ ਨੇ ਨਿਉਲੇ ਅੱਗੇ ਤਰਲਾ ਕੀਤਾ, 'ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਛੱਡ ਦੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ', ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਗਿਓਂ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਫੜ ਜਿਹੜੇ ਬਾਣਾ ਹੀ ਹੋਰ ਪਾਈ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਉਂ...।' ਕਈ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਇਲਜ਼ਾਮ ਚੋਰੀ ਦਾ ਲੁਆ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਕੋਇਲ ਨੇ ਹਾਲੇ ਤੀਕਰ ਕਿੱਕਰ 'ਤੇ ਆਲੂਣਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ, ਕਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਥਾਂ-ਠਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਆਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਪਿੱਪਲ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਪੂਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਤਰਕਹੀਣ ਨੇ। ਪਿੱਪਲ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਇਸ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਬੈਠ ਕੇ ਲੰਘ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਬੁੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਪੀਂਘਾਂ ਵਾਲੇ ਰੱਸੇ ਵੀ ਟੁੱਟ ਗਏ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਇਹਦੇ ਟਾਹਣ ਕਦੇ ਵੀ ਹਫ਼ੇ ਨਹੀਂ। ਚਲੋ, ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਭੰਡਣਾ ਤਾਂ ਸੱਚੀਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਲਾਲਚ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵਡਿਆਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਤੇ ਲਾਲਚ ਵੀ ਜੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਟਿੱਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕਲੰਕ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ! ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਲਤੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਪਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਚਿਹਰਿਆਂ ਉਤੇ ਭਲਾਮਾਣਸੀ ਦਾ ਮੇਕਅੱਪ ਫਿੱਟ ਲਾਹਣਤ ਹੈ! ਸ਼ਹੀਦ ਬਣਨ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਵਟਣਾ ਮਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਵਟਣਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਤੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਅੱਗੇ ਚਿਹਰਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੇਖੇ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਕੀ, ਧਰਤੀ ਵੀ ਕੁਰਲਾ ਪਵੇਗੀ! ਹਾਲੇ ਵੀ ਕਈ ਲੋਕ ਇਸ ਭਰਮ ਵਿਚ ਨੇ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਮੌੜ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸੜਕ ਮੁੱਕ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਆਹ ਰਾਹੀ ਕਿਸ ਰਾਹ ਟੱਕਰਨਗੇ, ਕੋਈ ਭੇਤ ਨਹੀਂ।

ਤਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਫੌਜਣ ਨੇ ਉਹਦਾ ਖੂਨ ਤਾਂ ਚਲੇ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਵੇਚਿਆ ਹੀ, ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿਚ ਲੱਤ ਵੀ ਪੰਜੇਬਾਂ ਵਾਲੀ ਵਸਾਹ ਕੇ ਮਾਰੀ।

ਕਸਬਾ ਤਾਂ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਪਠਾਨਕੋਟ ਜੰਮੂ ਸੜਕ 'ਤੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਵਾਜਾਈ ਦਿਨ ਰਾਤ ਚਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਦੀ ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਚਹਿਲ ਪਹਿਲ ਰਹਿਣੀ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਕਰੀਬ ਡੇਢ ਸਾਲ ਇਹ ਦੁਕਾਨ ਬੰਦ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਖੋਲ੍ਹੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਇਹਦੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੋ ਕੁ ਮੀਲ 'ਤੇ ਉਹਦਾ ਪਿੰਡ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਹਿਲਿਆਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਆਂਢੀ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਆਮ ਕਰ ਕੇ ਭਾਗੂ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਦੀ ਪਤਨੀ ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਪਿੱਛੋਂ ਟੈਂਪੂ ਫੜ ਛਾਹ ਵੇਲਾ ਤੇ ਦੁਪਹਿਰਾ 'ਕੱਠਾ ਦੇ ਕੇ ਮੁੜ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਭਾਗੂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ।

ਭਾਗੂ ਦਾ ਗਰਾਈਂ ਗਰੀਬ ਲੱਭੂ ਰਾਮ ਉਹਦੀ ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਅੱਗੇ ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੀ ਗੰਢ ਤੁੱਪ ਜਾਂ ਪਾਲਿਸ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ। ਆਖਣੇ ਉਹ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਟਰੱਕੀ ਭਾਗੂ ਦੀ ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਅੰਦਰ ਰੱਖ ਜਾਂਦਾ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਬੜਾ ਸੀ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਭਾਗੂ ਤੇ ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਡਾਢੇ ਦੀ ਡਾਢੀ ਮਾਰ ਕਾਰਨ ਦਲ ਦਲ 'ਚ ਫਸਿਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਗੱਡਾ ਖਿੱਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਚਿੱਤ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਪਾਉਣ ਜਾਂ ਫੇਫੜਿਆਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਕਰਨ ਵਾਂਗ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਵੇਚਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਦਿਨ ਭਰ ਖੰਡ, ਚਾਹ-ਪੱਤੀ ਤੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮੱਥਾ ਮਾਰੀ ਜਾਂਦੇ। ਉਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਘਸੂਨ ਵੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਉਸ ਦਿਨ ਧੁੰਦ ਪੈਣ ਕਾਰਨ ਭਾਗੂ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਬੋੜੀ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗੱਡੀ ਲੰਘੀ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਬਹੁਤਾ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਲੰਘੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਉਕੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਭਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਜਦੋਂ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਵੀ ਆ ਗਈ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ। ਉਹਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਭਾਗੂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿੱਪ ਤਿੱਪ ਅੱਥਰੂ ਟਪਕਣ ਲੱਗ ਪਏ।

'ਮੇਰਾ ਬੁੱਢਾ ਬਾਪ ਤੇਰੇ ਤਰਲੇ ਕੱਢ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਹੁਣ ਅੱਖ ਨਾ ਭਰੀ, ਪਰ ਫੇਰ ਅੱਜ...।' ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਨੇ ਧੀਰਜ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਮੱਤ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ।

'ਅੱਜ ਸਵੇਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗਿਓਂ ਮਿਲਟਰੀ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਲੰਘੀ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਭਾਰ ਨਹੀਂ ਝੱਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਉਂਗਲ ਦਿੱਤੇ ਨੇ।' ਉਦਾਸੀ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀਆਂ ਵੱਟੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਰਾਗ ਭਾਗੂ ਨੇ ਛੇਤ ਦਿੱਤਾ।

'ਓ ਮੇਰਿਆ ਡਾਢਿਆ ਰੱਬਾ! ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਕਾਰਗਿਲ ਦੀ ਜੰਗ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਛਿੜ ਪਈ...?' ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਦੇ ਦਰਦ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਲਿਸ਼ਕਣ ਜਿੰਨੀ ਚੀਕ ਸੀ।

'ਭੋਲੀਏ ਹੁਣ ਇਹ ਜੰਗ ਕਦੇ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਭ ਕੁਝ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ।'

'ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਬਦਲ ਗਏ ਨੇ ਕਦੋਂ ਦੇ।'

'ਅਕਲ ਦੀਏ ਅੰਨ੍ਹੀਏ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਬਦਲਦੀ ਐ, ਦਾਲ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦੀ।' ਤੇ ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਅੱਥਰੂਆਂ ਅੱਗੇ ਬੁੱਕ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣ।

ਜਦੋਂ ਲੋਢੇ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਲੰਘਣ ਨਾ ਹਟੀਆਂ ਤਾਂ ਭਾਗੂ ਨੇ ਲੁੱਕ ਦੇ ਡਰੰਮ ਤੋਂ ਬਣਾਏ ਚਾਹ ਦੇ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਤਖਤੇ ਭੇਤ ਦਿੱਤੇ, ਤੇ ਹਲਕੀ ਜਿਹੀ ਧੁੱਪ 'ਚ ਡੱਬੀਆਂ ਵਾਲੀ ਖੇਸੀ ਤੇ ਸ਼ਾਲ ਦੀ ਬੁੱਕਲ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹ ਵਿੱਚਕ ਮਾਰਦੇ ਬੈਠ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਹਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।

...ਫਿਰ ਦਿਨ ਢਲਦੇ ਨੂੰ ਇਕ ਜੀਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਅੱਗੇ ਰੁਕੀ ਜਿਸ 'ਚੋਂ ਇਕ ਫੌਜੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ। ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਉਹ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਕਾਲੇ ਬੂਟ ਲੱਭੂ ਰਾਮ ਮੋਚੀ ਅੱਗੇ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਜ਼ਰਾ ਰੁਹ ਨਾਲ ਕਰ ਪਾਲਿਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਜ਼ੁਰਗਾ।'

ਲੱਭੂ ਰਾਮ ਬੂਟਾਂ 'ਚੋਂ ਤਸਮੇਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਫੌਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਨੂੰ ਮਿਲੂ, ਨੰਢ ਬੜੀ ਐ?'

ਪੰਜਾਬੀ ਅਫਸਰ ਲਗਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਲੱਭੂ ਰਾਮ ਨੇ ਟਕੋਰ ਲਾਈ, 'ਜਨਾਬ, ਟੈਮ ਤਾਂ ਰੰਮ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹੈ।'

ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨੇ ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਭਾਗੂ ਬਣਾ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਦੁੱਧ 'ਚ ਪੱਤੀ ਪਾ ਕੇ ਕੈੜੀ ਜਿਹੀ ਚਾਹ।'

ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਭਾਗੂ ਨੇ ਫਿਰ ਗੈਸ ਬਾਲੀ ਤੇ ਦੁੱਧ 'ਚ ਪੱਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ ਤੇ ਇਕ ਲੋਂਗ ਵੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਚਾਹ ਨੂੰ ਉਬਾਲਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਗੂ ਤੇ ਕੁਸ਼ਲਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰਲਾ ਦੁੱਖ ਉਬਾਲੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

'ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਪੁੱਛੀਂ ਐਤਕਾਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਹੋਣਗੇ!' ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਨੇ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਫੌਜ ਦੀ ਲੰਘਣੀ ਕਾਨਵਾਈ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਭਾਗੂ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਘਸਮੇਲੀ ਜਿਹੀ ਸਟੀਲ ਦੀ ਪਲੇਟ 'ਚ ਰੱਖ ਕੇ ਜਦੋਂ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਫੜਾ ਕੇ ਮੁੜਨ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਟਕ ਗਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਲੱਭੂ ਨੇ ਗੱਲ ਤੋਰੀ ਕਿ 'ਜਨਾਬ ਇਹਦਾ 'ਕੱਲਾ-ਕਹਿਰਾ ਪੁੱਤ ਕਾਰਗਿਲ 'ਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ...ਬੱਸ ਹੁਣ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਧੰਦੇ ਪਿੱਟਦੇ ਨੇ।'

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਕੁਝ ਬੋਲਦਾ, ਹਉਕਿਆਂ 'ਚ ਬੁਸਕਦੀ ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਦਾ ਲਾਵਾ ਫੁੱਟਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਗੂ ਨੇ ਜੇਰਾ ਕਰ ਕੇ ਪੁੱਛ ਲਿਆ, 'ਜਨਾਬ, ਕਾਰਗਿਲ 'ਤੇ ਫਿਰ ਜੰਗ ਛਿੜ ਪਈ?'

'ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ! ਇਹ ਤਾਂ ਉਂਈ ਮਸ਼ਕਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲੀ ਐ ਫੌਜ। ਸਾਡੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ 'ਚ ਕਾਰਗਿਲ ਵਰਗੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਦਮ ਹੀ ਕਿਥੇ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤੇ।'

'ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਮਾਲਕ ਦਾ! ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਵਰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ?'

'ਪਰ ਬਜ਼ੁਰਗਾ ਤੈਨੂੰ ਮਾਣ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦੈ...ਤੇਰਾ ਪੁੱਤ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਐ...'

'ਹਾਂ, ਮਾਣ ਤਾਂ ਹੈ ਸਰ! ਪਰ...।'...ਤੇ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਗੂ ਤੇ ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਦਾ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਛਰਾਟਾ ਸਾਉਣ ਵਾਂਗ

ਧਾਹਾਂ 'ਚ ਵਰ੍ਹ ਪਿਆ।

'ਜਨਾਬ ਜੇ ਅੱਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸੁਣ ਜਾਓ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਵੇ।' ਲੱਭੂ ਨੇ ਫੌਜੀ ਅੱਗੇ ਤਰਲਾ ਕੀਤਾ।

...ਤੇ ਉਹ ਮੋਚੀ ਦੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਚੱਪਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਗੂ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਬੈਠਾ। ਚਾਹ ਦੀ ਘੁੱਟ ਭਰਦਿਆਂ ਫੌਜੀ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, 'ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਹੋਰ ਬੜੇ ਨੇ ਭਾਗਾਂ ਭਰੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਕਾਰਗਿਲ 'ਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਨੇ। ਠੀਕ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਇਕ ਪੁੱਤ ਸੀ ਪਰ ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮਾਣ ਕਰੋ ਸ਼ਹੀਦ ਪੁੱਤ 'ਤੇ।'

'ਜਨਾਬ, ਪੁੱਤ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਨਾਜ ਐ ਪਰ ਪੁੱਤ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਹਸ਼ਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਅੱਗ ਮੰਗਣ ਆਇਆ, ਦੁੱਧ ਦੀ ਕਾੜੂਨੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।'

'ਗੱਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸੋ ਸਾਰੀ।'

'ਸਰ, ਭਰਤੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੋ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਪੁੱਤ ਛੁੱਟੀ ਆਇਆ ਸੀ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੀ। ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਦਿਨ ਚਾਅ 'ਚ ਲੰਘ ਗਏ। ਫਿਰ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਰਿਸ਼ਤੇ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਫੌਜੀ ਪੁੱਤ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਮੱਖੀ ਨਾ ਬਹਿਣ ਦੇਵੇ, ਫਿਰ ਪਤਾ ਨੂੰ ਮਨ-ਸੁਮੱਤਿਆ ਪਈ, ਮੰਨ ਗਿਆ। ਪੁੱਤ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਹ ਸੁਨੱਖਾ ਵੀ ਬੜਾ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਜੰਜੋਗ ਜੋਰਾਵਰ। ਰੱਬ ਦੇ ਧਰਮੀ ਬਾਣੇ ਵਾਲੇ ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੀ ਧੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਦਸ ਕੁ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ।'

'ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਰੇ ਕਿ ਲੈ ਹੁਣ ਮੌਜਾਂ ਕਰੀ, ਵਥੇਰੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ ਤੇ ਖੁਆਈਆਂ। ਹੁਣ ਨੂੰਹ ਦੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਖਾਈ।' ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਵਿਚੋਂ ਬੋਲ ਪਈ।

'ਚੁੱਪ ਕਰ, ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੇ...ਬੱਸ ਵਿਆਹ ਦੇ ਪੰਦਰਾਂ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਵਾਪਿਸ ਫੌਜ 'ਚ...ਤੇ ਗਏ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਦਿਨ ਆ ਗਈ ਖ਼ਬਰ, ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ।'

'ਬਹੁ ਹੁਣ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੀ ਐ?'

'ਜਨਾਬ ਇਹੋ ਤਾਂ ਦਰਦ ਐ ਸਾਡਾ। ਲਾਸ਼ ਪੁੱਤ ਦੀ ਪਿੰਡ ਆਈ, ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਵੇਲੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰ ਆਏ, ਡੀ.ਸੀ. ਆਇਆ, ਮੰਤਰੀ ਆਏ। ਬੁੱਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਰਾਹੇ ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਐ, ਉਸ ਰਾਹ ਦਾ ਨਾਂ ਪੁੱਤ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ।'

'ਫਿਰ ਉਦਾਸ ਕਿਉਂ ਐ?'

'ਸਰ ਕੁੜਮ ਨੇ ਭੋਗ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭਰੀ ਪਰ੍ਹਿਆ 'ਚ ਕਿਹਾ-ਮੇਰੀ ਧੀ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਪਤਨੀ ਐ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਭਰ ਜੁਆਨ ਐ ਪਰ ਮੇਰਾ ਤੇ ਧੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭਗਵਾਨ ਤੇ ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਦੀ ਨੂੰਹ ਨਹੀਂ, ਪੁੱਤਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹੇਗੀ।'

'ਕੁੜਮ ਨੇ ਵੀ ਲਾਜ ਰੱਖੀ ਫਿਰ ਬਾਣੇ ਦੀ?'

ਫੌਜੀ ਭਾਵੁਕ ਹੋ ਗਿਆ।

'ਜਨਾਬ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਈ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਚੋਰ, ਸਾਧਾਂ ਦੇ ਬਾਣੇ 'ਚ ਲੁਕਦੇ ਕਿਵੇਂ ਆ।

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 27 'ਤੇ)

ਸਾਡਾ ਯਾਰ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਵੀ ਚਲੇ ਗਿਆ

ਮੌਤ ਨਾਲ ਬਹਿਸ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਜਾਨ ਕੱਢਣ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੌਤ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹਾਂ।

ਕਾਮੇਡੀ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਲੇ

ਗਿਐ। ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਵਰਗੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਕਲਮ ਤੇ ਜੁਬਾਨ, ਦੋਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਿਹਤਮੰਦ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਹੋਣੀ ਦਾ ਫਰੋਬ ਦੇਖੋ ਕਿ ਜਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਉਹ ਭੱਜਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦੀ ਬੇੜੀ ਤਾਂ ਸਿਰੇ ਲਾ'ਤੀ ਪਰ ਮਲਾਹ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤਾ। ਉਦੋਂ ਹੀ ਵਾਪਰ ਗਿਆ, ਹੋਣੀ ਜਿਵੇਂ ਕਰ ਕੇ ਵਿਖਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਡੋਰ ਨਾਲ ਪੇਚਾ ਸਿਰਫ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਉਣਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨ ਚੰਦ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਲੈ ਜਾਵੇ ਪਰ ਜੀਵਨਦਾਨ ਡਾਢੇ ਦਿਆਂ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਹੀ ਰਹੇਗਾ।

ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਜਲੰਧਰ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਰਦਾਰੀ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੈਨਲ ਹੈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭੱਟੀ ਦਾ 'ਉਲਟਾ ਪੁਲਟਾ' ਦਿਨਾਂ-ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਸ਼ੁਹਰਤ ਦੀ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਦਾ 'ਉਲਟਾ ਪੁਲਟਾ' ਤੇ ਅਮਿਤੋਜ ਦਾ 'ਕੱਚ ਦੀਆਂ ਮੁੰਦਰਾਂ' ਸਭ ਤੋਂ ਹਰਮਨਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸਨ। ਸਾਲ 1982 ਵਿਚ ਮੈਂ ਵੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਕ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਖ਼ਬਰਾਂ ਵਾਲੀ 'ਬੀ' ਸਟੁਡੀਓ ਵਿਚ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਮਿੰਟ ਤੇ ਇਸ 'ਉਲਟਾ ਪੁਲਟਾ' ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਹੋਣੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਦਿੱਲੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਨੈਟਵਰਕ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਦੋਂ ਵੱਡੇ ਸਟੁਡੀਓ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਾਂ, ਪਰ ਕੇਂਦਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਮੇਤ ਜਲੰਧਰ ਦੂਰਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਅਮਲਾ-ਫੈਲਾ ਭੱਟੀ ਦੇ

ਸ਼ੋਅ ਵੇਲੇ ਸਟੁਡੀਓ 'ਬੀ' ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਭੱਟੀ ਦੀਆਂ ਇਥੇ ਹੀ ਬਹੁਤੀਆਂ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ 'ਫਲਾਪ ਸ਼ੋਅ' ਜਾਂ 'ਫਿਲਮ 'ਮਾਹੌਲ ਠੀਕ ਹੈ' ਤੱਕ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ 'ਅਜੀਤ' ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਨੇ ਵਰਗੀਆਂ

ਸੁਰਖੀਆਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਫਿਰ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਉਹਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇ 'ਚੋਂ ਲਗਦਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਇਸੇ ਕੇਂਦਰ 'ਤੇ ਨਿਊਜ਼ ਰੀਡਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਭੱਟੀ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਕਮਾਲ ਦਾ ਕਲਾਕਾਰ ਬਣਿਆ, ਇਨ ਬਿਨ ਮੱਛੀ ਵਾਂਗ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਿਲਕ ਕੇ ਹੋਣੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਜਾ ਪਿਆ।

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਭੱਲੇ-ਬਾਲੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜੱਸੇਵਾਲ ਦੇ ਘਰੋਂ ਭੰਡਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੂੰ 'ਗੋਭੀ ਦੀਏ ਕੱਚੀਏ ਵਪਾਰਨੇ' ਤੋਂ, ਭਜਨੇ ਅਮਲੀ ਨੂੰ ਜਗਮੋਹਨ ਕੌਰ ਦੀ ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ...ਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਡਾ ਯਾਰ ਬਿਨਾਂ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੀ ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਸਰਾਜ ਤੇ ਰਾਬੀਆ ਹੁਣੇ ਜਨਮੇ ਸਨ...ਸਵਿਤਾ ਨੇ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪਹਾੜ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੈਂ ਹੋਣੀ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਚਕਮਾ ਦੇ ਕੇ ਹਟਿਆ ਹਾਂ ਪਰ ਉਹ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਿਆ। ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੰਗੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਖੈਰ! ਅਨੰਦ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ ਤੇ ਮੌਤ ਸਬਰ ਦਾ।

-ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਗੱਲ ਬਣੀ ਕਿ ਨਹੀਂ

ਐਸ. ਅਸ਼ੋਕ ਭੌਰਾ

ਨਸ਼ਈ ਮੁਲਕ

ਧੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਕਾਲੇ ਲਿਖਦੇ ਲੇਖ। ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਡਾਢਿਆਂ ਜੱਗੋਂ ਤੇਰਵੀਂ ਦੇਖ। ਤੇਰਾਂ ਸਾਲ ਦੀ ਬਚਤੀ ਬਣੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਂ। ਬੀਬੇ ਬੰਦੇ ਭਾਲਦੇ ਗਰਕਣ ਦੇ ਲਈ ਥਾਂ। ਜਬਰੀ ਭੈਣਾਂ ਘਰਾਂ ਚੋਂ ਚੁੱਕਣ ਜੋਰਾਵਰ। ਹਾਕਮ ਬਾਪੀ ਦੇ ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ। ਧੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਹਿਮੀਆਂ ਬੋਲ ਸਕਣ ਨਾ ਬੋਲ। ਹੱਡ ਤੁੜਾ ਲਏ ਮਾਪਿਆਂ ਪੱਗਾਂ ਲਈਆਂ ਰੋਲ। ਪਤਝੜ ਲੰਮੀ ਹੋ ਰਹੀ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਬਸੰਤ। ਕਿੱਦਾਂ ਬਚੂਗਾ ਮਾਲਕਾ ਇਹ ਤੇਰਾ ਜੀਆ-ਜੰਤ। ਮੁਲਕ ਨਸ਼ਈ ਹੋ ਰਿਹਾ ਕਿਵੇਂ ਲਕੋਈਏ ਸੱਚ। ਲੱਭਣ ਨਾਹੀਂ ਜਵਾਨੀਆਂ ਭਰ ਭਰ ਆਉਂਦਾ ਗੱਚ। ਛੱਡਦੇ ਫਿਕਰ ਜਹਾਨ ਦਾ ਆਪਣਾ ਅੱਗਾ ਢੱਕ। ਮੂੰਹ 'ਤੇ 'ਭੋਰੇ' ਰਹਿ ਗਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨੱਕ।

ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ

ਡਾ. ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਪੱਛਮ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋਈ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖਵਾਦ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਲਹਿਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨੈਤਿਕ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਧਰਮ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਸਰੋਕਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਖਾਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਰੱਖੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਂ-ਵਾਚਕ ਪੱਖ ਨੈਤਿਕ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਜਾਂ ਅਗਲੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਬਗੈਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਕਾਰਜ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ, ਧਾਰਮਿਕ ਸਹਾਇਕਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਧਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਂਹ-ਮੁਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰੰਭ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹਾਲਾਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਅਸਰਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਲਹਿਰ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਆਪਸੀ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ।

ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖਵਾਦ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮ ਸਿਧਾਂਤ ਮਨੁੱਖੀ ਸੁਧਾਰ ਸਿਰਫ ਪਦਾਰਥਕ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਰਨਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪਦਾਰਥਕ ਸਾਧਨ ਵੱਧ ਅਹਿਮ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਛਤ ਟੀਚੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖ ਸਤਿ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖ ਗਿਆਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਕਾਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਤਰਕ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨਿਰਪੇਖਵਾਦ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਇਕ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਤੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਦਾ ਹੈ। ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖਵਾਦ ਸਿਰਫ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਗਲੇ ਜਹਾਨ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਹ-ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ। ਆਸਤਿਕਤਾ ਜਾਂ ਨਾਸਤਿਕਤਾ-ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਨ ਨੈਤਿਕਤਾ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖ ਸਰੋਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਬੋਧਿਕਤਾ ਜ਼ਰੀਏ ਤਰਕ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਨਿਯਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

‘ਵਰਡਸਵਰਥ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਆਫ ਬਿਲੀਫਸ ਐਂਡ ਰਿਲੀਜੀਅਨਸ’ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮ ਨਿਰਪੇਖਵਾਦ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿਯੰਤਰਤ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਹੋਣ। ਇਹ ਧਰਮ ਦੇ ਬਦਲ ਵਿਚ ਇੱਕ ਸੰਸਾਰ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆਪਣੀ ਕੱਟੜ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖਤਾ ਰਾਹੀਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਬਹੁ-ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖਵਾਦ ਦੇ ਅਰਥ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਇਹ ਧਰਮ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤਕ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤਕ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤਰਜੀਹ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਬਰਾਬਰ ਸਤਿਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ

ਧਰਮ ਨਿਰਪੇਖਤਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ-ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਚਿੰਤਨ ਤੇ ਗਦਰ ਲਹਿਰ

ਪੱਛਮੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖਵਾਦ ਦੇ ਅਰਥ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੇ ਹਨ।

ਜੇ ਗਰੀਕ ਨੈਤਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਘੋਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਿਆਉਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਗੁਣ ਹੈ ਜੋ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤੇ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਰਾਜਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ। ‘ਨਿਆਉਂ’ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ-ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਸਾਰੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਸਭ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ-ਕਰਤਾ। ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਹਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਬਣਦਾ ਹੱਕ ਦੇਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਆਉਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਸਿਰਜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿਚ ਇੱਕ-ਰਸ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹਰ ਇੱਕ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਨ ਲਈ ਧਰਮ, ਨਸਲ, ਜਾਤ, ਵਰਣ, ਜਨਮ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ-ਪੁਰਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਸਲ, ਜਨਮ, ਜਾਤ ਅਤੇ ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਵੱਡਾ ਜਾਂ ਛੋਟਾ, ਉਚਾ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਵਿਚ ਸਭ ਮਨੁੱਖ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਦੋ ਹੀ ਕੋਟੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ-ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਤੇ ਮਨਮੁਖਿ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਉਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਨਮੁਖਿ ਹਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਆਦਿ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਵਿਚਲਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਿਆਉਂ ਅਰਥਹੀਣ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਰਣ-ਵੰਡ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਵਰਣ-ਵੰਡ ਨਸਲੀ ਨਫਰਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਰਣ ਅਰਥਾਤ ਰੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਾਹਰੋਂ ਆਈ ਆਰੀਅਨ ਨਸਲ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਦੀ ਆਦਿਵਾਸੀ ਨਸਲ ਦਰਾਵੜ ਨਾਲੋਂ ਨਿਖੇੜਨਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਰਣ ਅਰਥਾਤ ਰੰਗ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੁਮਿਆਰ ਇੱਕੋ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਘੜਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨੇ ਇੱਕੋ ਕਿਸਮ ਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਨਾ ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਇੱਕ ਹੀ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨੂਰ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ,

ਅਵਲਿ ਅਲਹ ਨੂਰੁ ਉਪਾਇਆ

ਕੁਦਰਤਿ ਕੇ ਸਭ ਬੰਦੇ॥

ਏਕ ਨੂਰ ਤੇ ਸਭੁ ਜਗੁ ਉਪਜਿਆ

ਕਉਨ ਭਲੇ ਕੇ ਮੰਦੇ॥1॥

ਲੋਗਾ ਭਰਮਿ ਨ ਭੁਲਹੁ ਭਾਈ॥

ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ

ਪੂਰਿ ਰਹਿਓ ਸੂਝ ਠਾਈ॥1॥ਰਹਾਉ॥

ਮਾਟੀ ਏਕ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਕਰਿ

ਸਾਜੀ ਸਾਜਨਹਾਰੈ॥

ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਖ ਮਾਟੀ ਕੇ ਭਾਂਡੇ

ਨਾ ਕਛੁ ਪੋਖ ਕੁੰਭਾਰੈ॥2॥

(ਪੰਨਾ 1349-50)

ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਖਲਕਤ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਰਵਰਦਗਾਰ ਆਪ ਸਾਰੀ ਖਲਕਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਖਲਕਤ ਉਸ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਵੰਸ

ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵੀ, ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜਾਂ ਮੰਦਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਸਲੀ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦਿਆਂ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ, ਉਸ ਦੇ ਜਨਮ ਲੈਣ ਦਾ ਅਮਲ ਇੱਕ ਹੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਹਰ ਕੋਈ ਮਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਨਸਲ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਉਚਾ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਚਾ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ? ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਚੀ ਨਸਲ ਦਾ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਨਾਤਾਂ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਵਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਨਾਤਾਂ ਵਿਚ ਖੂਨ। ਕੋਈ ਉਚਾ ਜਾਂ ਨੀਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ ਅਮਲ ਵੀ ਸਭ ਦਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਖੂਨ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਸਭ ਦਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। (ਪੰਨਾ 324)

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨਸਲੀ ਨਫਰਤ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ, ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਤੇਰ-ਮੇਰ ਵਰਗੇ ਭਾਵ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਸਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਜਾਂ ਬਿਗਾਨਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਸਭ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣ ਦੀ ਜਾਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਇੱਕ ਵਿਚ ਉਹ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕਤਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ। (ਪੰਨਾ 1299) ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਸੰਗਤਿ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਇਸੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਉਂ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਨੈਤਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਆਉਂ ਦਾ ਗੁਣ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਨਿਹਿਤ ਹੈ: ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਸੋਸ਼ਣ ਨਾ ਕਰਨਾ। (ਡਾ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਐਥਿਕਸ ਆਫ ਦ ਸਿਖਸ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ, ਪੰਨਾ 99)

ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੱਕ ਖੋਹਣਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁਰਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ

ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਵਾਸਤੇ ਗਊ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸਾਲੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਹਰਾਮ ਦਾ ਮਾਸ ਹਲਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚੰਗਿਆਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਰਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹਲਾਲ ਦੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦਾਨ-ਪੁੰਨ ਕਰਨ, ਗਲਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਮਾਇਆ ਧਨ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਹੱਕ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪੀਰ ਵੀ ਉਸੇ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਹਰਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸ ਸੁਅਰ ਉਸ ਗਾਇ॥ ਗੁਰੂ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ॥ (ਪੰਨਾ 141)

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖਵਾਦ ਦਾ ਮਾਡਲ ਨਾ ਤੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਨਿਵੇਕਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਮਿਲਤ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਧਰਮ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨਿਵੇਕਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਧਰਮ ਸਿਰਫ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਅਰਥਾਤ ਮਾਨਵਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਹੱਦਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ 'ਤੇ ਆਪ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਛਤਰ ਝੁਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਕਾਰ ਕਮਾ ਕੇ ਉਹ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਜੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜ ਮਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੇ ਰਾਜੇ ਨੱਕ ਵੱਢੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਦੇ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ। (ਪੰਨਾ 590) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਚੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਰੋਸਾਏ ਹੋਣਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਗੁਣ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੁਣ ਨਿਆਉਂ ਹੈ, ਇਨਸਾਫ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਡਹੰਸ ਕੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚੀਆਂ ਚੁਲੀਆਂ ਭਾਵ ਸੰਕਲਪ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ: ਸਿਆਣੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਜੋਗੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਸੰਜਮ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਸੰਤੋਖ, ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਦਾਨ, ਰਾਜੇ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਸਭ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਸੱਚ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਨਾ। ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਤਿਆਂ ਹਿਰਦਾ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਰਥਾਤ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਿਆਂ ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪਾਣੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ

ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਹੀ ਫਿਰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। (ਪੰਨਾ 1240) ਧਾਰਮਿਕ ਕਪਟ ਅਤੇ ਪਖੰਡ, ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜ-ਕਰਤਾ ਦਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਨਕਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖਵਾਦ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਉਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਿਸਾਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਕਲਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੰਸਥਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਛੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹਿੰਦੂ ਵੈਸ਼ਨਵ ਭਗਤਾਂ, ਭੱਟਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਸੂਫੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਗਤਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਭਗਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜਿਕ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਵਿਚ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਭਗਤ ਅਤੇ ਸੰਤ ਹਿੰਦੂਸਤਾਨ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ, ਵੱਖਰੇ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਬੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਕਲਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਭਗਤਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ-ਮਾਤਰ ਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਸੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਮਿਸਾਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਰਮ-ਨਿਰਪੇਖਵਾਦ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਵੱਡਾ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਹਰ ਇੱਕ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦੁਆਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹਨ ਕਿ ਇਥੇ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਸੰਗਤਿ ਅਤੇ ਪੰਗਤਿ ਹੈ। ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਆਉਣ, ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਦਾ ਹਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਪੰਗਤਿ ਵਿਚ ਬਰਾਬਰ ਬੈਠ ਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣਾ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਵੀ ਇਸੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਗਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਧੁਰ ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਬਣੇ ਜਿਥੇ ਸਿੱਖ, ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਰੇ ਗਦਰੀ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਠਾਹਰ ਦਾ ਸਥਾਨ ਵੀ ਬਣਦੇ ਰਹੇ।

(ਚਲਦਾ)

ਮਨੁ ਤਨੁ ਤੇਰਾ ਧਨੁ ਭੀ ਤੇਰਾ

ਮਾਝ ਮਹਲਾ ਪੰਜਵਾਂ

ਮਨੁ ਤਨੁ ਤੇਰਾ ਧਨੁ ਭੀ ਤੇਰਾ॥

ਤੂੰ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ॥

ਜੀਉ ਪਿੰਡੁ ਸਭੁ ਰਾਸਿ ਤੁਮਾਰੀ

ਤੇਰਾ ਜੇਰੁ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀਉ॥੧॥

ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੂੰਹੈ ਸੁਖਦਾਈ॥

ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗਾ ਤੇਰੀ ਪਾਈ॥

ਕਾਰ ਕਮਾਵਾ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਾ

ਜਾ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਦਇਆਲਾ ਜੀਉ॥੨॥

ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ ਤੇ ਲਹਣਾ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਗਹਣਾ॥

ਜੇ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਸਹਣਾ॥

ਜਿਥੈ ਰਖਹਿ ਬੈਕੁੰਠੁ ਤਿਥਾਈ

ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਜੀਉ॥੩॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥

ਆਨ ਪਹਰ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਇਆ॥

ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੋਏ

ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ ਦੁਖਾਲਾ ਜੀਉ॥੪॥

ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ

ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੋ ਇਸ ਜਗਤ ਦੇ

ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ਜੀਉ! ਇਹ ਜੋ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹੈ, ਤੇ

ਤਨ, ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ

ਲਈ ਜੋ ਧਨ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੀ

ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਮੇਰੇ ਠਾਕਰ ਸੁਆਮੀ,

ਭਾਵ ਮਾਲਕ ਹੋ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ! ਇਹ

ਪਿੰਡ, ਭਾਵ ਜਾਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਭੀ ਆਪ ਜੀ

ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੇ ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ! ਮੇਰਾ ਮਾਣ ਭੀ ਅਤੇ ਤਾਣ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੋ।

ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੂੰਹੈ ਸੁਖਦਾਈ॥

ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗਾ ਤੇਰੀ ਪਾਈ॥

ਕਾਰ ਕਮਾਵਾ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਾ

ਜਾ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਦਇਆਲਾ ਜੀਉ॥੨॥

ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ ਉਸ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦਿਆਂ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ! ਆਪ ਜੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੋਂ ਹੀ ਸੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਿਉਂ ਨਿਉਂ ਕੇ, ਭਾਵ ਝੁਕ ਝੁਕ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸਦਾ ਹਾਂ, ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸੋ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿਹਰਬਾਨ ਪਿਤਾ ਜੀਉ! ਜੇ ਕੰਮ ਮੈਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਵੋਗੇ, ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹੀ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ।

ਪ੍ਰਭ ਤੁਮ ਤੇ ਲਹਣਾ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਗਹਣਾ॥

ਜੇ ਤੂੰ ਦੇਹਿ ਸੋਈ ਸੁਖੁ ਸਹਣਾ॥

ਜਿਥੈ ਰਖਹਿ ਬੈਕੁੰਠੁ ਤਿਥਾਈ

ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ਜੀਉ॥੩॥

ਹੇ ਪ੍ਰਭ! ਇਸ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਤਾਂ

ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ! ਮੇਰੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜੋ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੇਰਾ ਗਹਿਣਾ ਭੀ ਆਪ ਹੀ ਹੋ। ਸੁੱਖ ਹੋਣ ਭਾਵੇਂ ਦੁੱਖ ਹੋਣ, ਜੇ ਭੀ ਆਪ ਜੀ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਿਆਨ

ਮੈਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸੁੱਖ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਹੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ! ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਰੱਖੋਗੇ, ਉਹ ਥਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਬੈਕੁੰਠ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਦਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਨਾਨਕ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ॥

ਆਨ ਪਹਰ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਇਆ॥

ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਨ ਹੋਏ

ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ ਦੁਖਾਲਾ ਜੀਉ॥੪॥

ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਿਬ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ! ਇਹ ਨਾਨਕ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ, ਭਾਵ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਹੀ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਿਆ ਹੈ, ਸੁੱਖ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੇ ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਮਿਹਰਬਾਨ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ! ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਗਲ ਮਨੋਰਥ, ਭਾਵ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਹ ਜੀਵ ਫਿਰ ਕਦੀ

ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਬਾਰੇ

ਪ੍ਰੋ. ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ*

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦੇ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਮਰਹੂਮ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ, ਦਿਲਚਸਪ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਨਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਨਾਸਤਿਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਲੱਕੜ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਗਰਦਾਨੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਅਨਪੜ੍ਹ ਲਫਜ਼ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਉਪਰ ਖੁਦ ਸ਼ੱਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਦੀ ਲਿਖਤ ਜਾਂ ਬੋਲ ਰਾਹੀਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਜਾਨ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਪਾਠਕਾਂ ਉਪਰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਸਲ ਮਸਲਾ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਬੂਬ ਬਾਬਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਸਤਿਕ ਹੋਣ ਦਾ ਫਤਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੁਜਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਨਾਸਤਿਕ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਰੱਬ ਤੋਂ ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਵੇ। ਜੋਗ ਅਤੇ ਸਾਖ ਮੱਤ ਰੱਬ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਸਤਿਕ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੇਦਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵਾਸਤੇ ਵੇਦ ਤੋਂ ਮੁਨਕਿਰ ਹੋਣਾ ਨਾਸਤਿਕਤਾ ਹੈ। ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵੇਦ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਨਾਸਤਿਕ ਹੈ। ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਵੀ ਨਾਸਤਿਕ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਿਬੂਬ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਵਧੀਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਉਪਰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ, ਏਨਾ ਕੁ ਗਿਲਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮੰਨਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾਸਤਿਕ ਕਹਿਣਾ ਨਾਦਾਨੀ ਹੈ।

ਮਹਿਬੂਬ ਬਾਬਤ ਮੇਰੀਆਂ ਆਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਹੋ ਤੱਥ ਤਸੱਲੀਪੂਰਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਹਿਬੂਬ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪੂਰਬਲੇ ਸਿੱਖ

ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਉਹ ਕੁਝ ਭ੍ਰਾਂਤੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਦੇਵ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ, ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ। ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਵ ਲਫਜ਼ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬੁਰਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਵ/ਦੇਵਤਾ ਹਿੰਦੂ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਪਰ ਅੰਗਦ, ਅਮਰ, ਰਾਮ, ਅਰਜਨ ਵੀ ਹਿੰਦੂ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਲਫਜ਼ ਹਨ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਦੇਵ ਮਾਇਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਦੇਵ ਤੋਂ ਦਿਵਯ, ਦੈਵੀ, ਦਿੱਬ ਸ਼ਬਦ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਸ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਡੂੰਗਰ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਮਹਿਬੂਬ ਨੂੰ ਧਨਰਾਸ਼ੀ ਦੇਣੀ ਸੀ ਉਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਖਦਸ਼ਾ ਵੀ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, “ਮਹਿਬੂਬ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤ ਮਾੜੇ ਵਾਕ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਹਿਬੂਬ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸੇ ਗੱਲ ਸਦਕਾ ਕੋਈ ਬਖੇੜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ?” ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੁਆਇਆ ਕਿ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੁੰਦਾ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ ਪਰ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏਗਾ। ਇਹੋ ਹੋਇਆ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿੰਤੂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਜਿਹੜਾ ਮਸਲਾ ਮੈਂ ਛੁਹਿਆ ਸੀ ਉਸ ਵਲ ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਮਹਿਬੂਬ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਥਿੰਕ ਟੈਂਕ ਵਜੋਂ ਨਾਇਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਸਵਾਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਸਟੇਟ ਨਾਲ ਟੱਕਰ। ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁਧ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਜੂਝਣ ਵਾਲੇ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲਏ। ਟੈਗੋਰ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲੇ ਸਨਮਾਨ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ।

ਭਾਰਤੀ ਸਟੇਟ ਤੋਂ ਮਹਿਬੂਬ ਨੇ ਐਵਾਰਡ ਕਿਉਂ ਲਿਆ? ਉਹ ਵੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਵਿਰੁਧ ਅਤੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਵਰਕੇ ਪਾਝ ਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਕਿਆਂ ਦੇ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਜੇ ਸਟੇਟ ਇਨਾਮ ਦਿੰਦੀ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕੀ ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਵੀ ਪੈਨਸ਼ਨਾਂ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਹੋ ਇਤਰਾਜ਼ ਮੈਂ ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਆਈ.ਸੀ.ਐਸ. ‘ਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਕਾਲੀ ਜਥੇਦਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁਧ ਖੰਡਾ ਖੜਕਾ ਰਹੇ ਸਨ ਉਦੋਂ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਨੇ ਆਈ.ਸੀ.ਐਸ. ਤੋਂ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਲਾਅ ਕਰਕੇ ਆਏ ਸਨ ਪਰ ਪ੍ਰੋਕਟਿਸ ਕਰਕੇ ਧਨ ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿਚ ਕੁੱਦ ਪਏ ਸਨ। ਸ. ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਅਫਸਰੀਆਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾਦਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲਾਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ।

ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਝਗੜਾਲੂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰ ਨਹੀਂ ਰਲੀ। ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ ਕਿ ‘ਸਹਿਜੇ ਰਚਿਓ ਖਾਲਸਾ’ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਛਾਪਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੁੱਝ ਵੀ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ. ਰਸ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਸਾਬਕਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ) ਨੇ ਪ੍ਰਿੰ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਰਾਗ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋ ਚਿਠੀਆਂ ਡਰਾਫਟ ਕਰੋ। ਇਕ ਚਿਠੀ ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਢੀਡਸਾ ਵਲੋਂ ਤੇ ਦੂਜੀ ਸ. ਬੀਰਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਛਾਪੋ। ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਉ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਅਕਾਦਮਿਕ

ਸੇਵਾ ਕਿਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਰਾਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅੰਗਰਜ਼ੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਤੰਗ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਜਦੋਂ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਨੂੰ ਦੋ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ, ਇਹ ਕੰਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਕ ਕਾਂਗਰਸੀ ਨੇਤਾ, ਦੂਜਾ ਅਕਾਲੀ ਨੇਤਾ-ਦੋਵੇਂ ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਰਜ਼ਾਮੰਦ ਸਨ।

ਗੁਰਦੇਵ ਚੌਹਾਨ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਅਜੇ ਜ਼ਬਾਨੀ ਕਲਾਮੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਗੁਰਨੈਥ ਸਿੰਘ (ਮੁਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ) ਕੋਲ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਮਰਾ, ਇਕ ਸਟੈਨੇ ਤੇ ਇਕ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦਿਉ। ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਦੋ ਰਿਸਰਚ ਸਕਾਲਰ ਰੱਖ ਲਵਾਂਗੇ। ਚਾਰ ਪੰਜ ਜੁਆਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਹਿ ਵੀ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਿਸਰਚ ਸਕਾਲਰ ਰੱਖਾਂਗੇ। ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਥੇ ਨਿਯੁਕਤ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੇ ਡਾ. ਗੁਰਨੈਥ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਚ ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ? ਗੁਰਨੈਥ ਸਿੰਘ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਇਛੁਕ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਬਸ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਾਰਾ ਵਿਭਾਗ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਕੋਲ ਗਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਸਾਨੂੰ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਕਰਵਾਉਣ ਵਿਰੁਧ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ। ਕੇਵਲ ‘ਸਹਿਜੇ ਰਚਿਓ ਖਾਲਸਾ’ ਨਹੀਂ ਬੇਸ਼ਕ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿਉ ਪਰ ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ? ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਮਹਿਬੂਬ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ? ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਨਾਲ ਮਿਤਰਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ

ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਫਲਸਰੂਪ ਇਹ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਠੱਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਮਹਿਬੂਬ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਇਹ ਹੈ, ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਭਾਈ। ਡਾ. ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਸਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਲਾਮ।

ਰਸ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਉਦੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਨ ਜਦੋਂ ਸਾਲ 2000 ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਏ ਤੇ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਕਿ ‘ਸਹਿਜੇ ਰਚਿਓ ਖਾਲਸਾ’ ਕਿਤਾਬ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਰਿਲੀਜ਼ ਕਰਨ ਤਾਂ ਸ਼ਾਨ ਬਣੇਗੀ। ਮੈਂ ਡਾ. ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਜੋ ਉਦੋਂ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਸਟੇਜ ਕੰਡਕਟ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੈਂ ਨਿਭਾਈ। ਇਸ ਸਮਾਰੋਹ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਮਹਿਬੂਬ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ। ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਬੂਬ, ਗੁਰਤਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਸ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਪਾਠਕਾਂ ਅਗੇ ਮੈਂ ਇਸ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਦੱਸ ਸਕਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਹਾਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਕਾਮਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਨੁਕਸਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ। ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਬੜੇ ਨੁਕਸ ਹਨ, ਦੋਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਸਦਕਾ ਘਟ ਜਾਣਗੇ। ਜਾਰਜ ਲੂਈ ਬੋਰਖੇਜ਼ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ, “ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁਧ ਲਿਖੀ ਕਿਸੇ ਆਲੋਚਕ ਦੀ ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਇਹਦੇ ਤੋਂ ਵਧੀਆਂ ਮੈਂ ਲਿਖ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੰਨਣ ਜਾਂ ਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ, ਛਪਵਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਲੋਚਕ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਮੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਦਿਆ ਕਰਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਵਿਚ ਜਾਨ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ, ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਫਰਜ਼ੀ ਨਾਮ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖਿਲਾਫ ਉਹ ਤੂਫਾਨ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਆਂ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੰਗ ਰਹਿ ਜਾਏ। ਜਿੰਨਾ ਆਪਣੇ ਖਿਲਾਫ ਮੈਂ ਖੁਦ ਹਾਂ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।”

***ਮੁਖੀ ਧਰਮ ਅਧਿਐਨ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ।**

‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਵਿਚ ਪਹਿਲ ਤਾਜ਼ਗੀ ਬਚ ਨਾ ਸਕੀ

(ਸਫਾ 20 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਜਾਣ ਦੀ ਦੁਰੋਡੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵੀ ਨਿਹਿਤ ਹੋਵੇ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਤਾਲਿਬਾਨੀ ਜਹਾਦੀਆਂ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਰਾਨ ਵਿਚ ਆਇਤੁਲਾ ਖੋਮੀਨੀ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜੀਨ ਵਰਗੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਦੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਕੀਹਨੂੰ ਭੁੱਲੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਬੱਲ ਆਪਣੇ ਬੈਲੇ ਵਿਚੋਂ ਇਰਾਨੀ ਲੇਖਿਕਾ ਅਜ਼ਰਾ ਨਫੀਸੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ‘ਰੀਡਿੰਗ ਲੋਲਿਤ ਇਨ ਤਹਿਰਾਨ’ ਕੱਢ ਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਨੂੰ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮਹਿਫਲ ਲੰਮੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਰਮਦੇਵ ਕੁਝ ਬੱਕੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਗਾਲਿਬ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਛਿੜ ਪਈ। ਬੇਗਮ ਅਖਤਰ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗਾਲਿਬ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੀ ਸੀ.ਡੀ. ਵੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਗਈ ਤੇ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬੇਗਮ ਦੀ ਸੋਜ਼ ਭਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨ ਲੱਗੀ, ‘ਆਹ ਕੋ ਚਾਹੀਏ ਇਕ ਉਮਰ ਅਸਰ ਹੋਨੇ ਤਕ’ ਵਾਲੀ ਗਜ਼ਲ ਦੇ ਬੋਲ ਤੈਰਨ ਲਗ ਗਏ।

ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬੜੇ ਮਹਾਨ ਕਵੀ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਇਨਸਾਨੀ ਹਸਤੀ ਦੀ ਜੀਨ ਜਾਂ ਈਮਾ ਵਰਗੀ ਚਾਹਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੁਲੰਦ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਗਾਲਿਬ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਆਈ ਅਤੇ ਗਾਲਿਬ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਸ਼ਿੰਦਤ ਬੇਗਮ ਅਖਤਰ ਅਤੇ ਮਲਿਕਾ ਪੁਖਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੋਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਤੋੜ ਨਹੀਂ।

ਬੱਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਖੁਆਬ ਅੰਕਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਔਰਤ ਜਾਂ ਮਰਦ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਦੇ ਜੁਗਾਤ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਮਸ਼ੀਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੁਰਦਾ ਪੁਰਜੇ

ਹਾਰ ਆਪਣੀ ਮਾਨਵੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮਨਫੀ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ, ਜਿਥੇ ‘ਵਿਸਮਾਦੀ ਪੁੰਜੀ’ ਦਾ ਚਲਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਕਿ ‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਦੇ ਅਪਣੱਤ ਭਰੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਉਸ ਲਈ ਅਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਸ ਦੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਲਾਲਚ ਜਾਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਦਿਲੀ ਤਾਘ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਵਿਭਾਗੀ ਤਰੱਕੀਆਂ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਖਿੱਚ ਧੂਹ ਕਾਰਨ ਸਵਰਗ ਵਰਗਾ ਇਹ ਮਾਹੌਲ ਬਰਬਾਦ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਪਾਠਕ ਸਵਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਵੇਂ ਅਦਾਰੇ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰ ਵਰਗੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਮੁਰਾਦ ਕੀ ਹੈ? ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਸਟਾਫ ਵਿਚੋਂ ਦਲਜੀਤ ਸਰਾਂ, ਤਰਲੋਚਨ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਅਤੇ ਸੁਰਿੰਦਰ, ਤਿੰਨੋਂ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੀ ਪੀ.ਐਸ.ਯੂ. ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਮੈਂਬਰ ਸਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਕੇ ਵੀ ਪਹਿਲੇ ਪੂਰੇ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸਾਂਝੇ ਕਮਿਊਨ ਵਰਗੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੱਲ ਨਾਲ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਧੂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਖਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਆਪਣੀ ਟਿੱਡ ਫੂੜੀ ਚੁਕ ਕੇ ਬੱਲ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਅਗਲਾ ਸਾਲ-ਡੇਢ ਸਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਤੇਰ ਮੇਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਦੀ ਚਿਤ ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਂਜ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ 15-20 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ‘ਤੇ ਪਿਛਲਝਾਤ ਮਾਰਿਆਂ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤਾਰ ਵਰਗਾ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਆਦਮੀ ਬੱਲ ਵਰਗੇ ਘੁਮੱਕੜ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਅਪਣੱਤ

ਅਤੇ ਬੇਗਰਜ਼ ਸਾਦਗੀ ਨਾਲ ਇੰਨਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਗਿਆ? ਇਸ ‘ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈਰਾਨ ਸਾਡਾ ਅਤਿ ਪਿਆਰਾ ਮਰਹੂਮ ਮਿੱਤਰ ਨਰਿੰਦਰ ਭੁੱਲਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੱਲ ਦੀ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਅਦਭੁਤ ‘ਲੀਲਾ’ ਲਗਦੀ।

ਇਹ ਜਲਵਾ ਜਦੋਂ ਆਪਸੀ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਦੀ ਭੇਂਟ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੇਕ ਵੀ ਬੱਲ ਨੂੰ ਹੀ ਲੱਗਾ। ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ਿਫਟਾਂ ਵਿਚ ਚਲਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਧੰਦੇ ਵੇਲੇ ਸਬ ਐਡੀਟਰ ਅਤੇ ਪਰੂਫ ਰੀਡਰ ਕਾਗਜ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮਾਮੂਲੀ ਟੁਕੜੇ ‘ਤੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਝਰੀਟ ਕੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਡਿਊਟੀ ਬਦਲ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਚੀਫ ਸਬ ਐਡੀਟਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਖਤਮ ਹੋਇਆਂ ਅਜੇ ਹਫਤਾ ਕੁ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਲੋੜ ਪੈਣ ‘ਤੇ ਦਲਜੀਤ ਅਤੇ ਬੱਲ ਨੇ ਡਿਊਟੀ ਬਦਲੀ ਅਤੇ ‘ਅਰਜ਼ੀ’ ਨਿਊਜ਼ ਐਡੀਟਰ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੀਰ ਦੇ ਮੇਜ਼ ਉਪਰ ਪਏ ਸੀਸ਼ੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਧਰ ਦਿੱਤੀ। ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਇਨਚਾਰਜ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਿਨ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਲਜੀਤ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕੱਲਾ ਬੱਲ ਹੀ ਡਿਊਟੀ ‘ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਬਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਚੁੱਕਨਾ ਬੋਸ ਸੀ। ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਨਾਲ ਰਵਾਇਤੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਸਵੇਰੇ 11 ਕੁ ਵਜੇ ਉਸ ਨੇ ਨਿਊਜ਼ ਰੂਮ ਦੀ ਖਬਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਫੋਨ ਕੀਤਾ। ਦਲਬੀਰ ਦੇ ਇਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਲਾ ਬੱਲ ਸੀ, ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਕਿੰਤੂ ਉਠਾਇਆ ਕਿ ਡਿਊਟੀ ਚਾਰਟ ਵਿਚ ਤਾਂ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ। ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਫਟ ਬੱਲ ਨੂੰ ਤੀਸਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ‘ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਫਤਰ ਤਲਬ ਕਰ ਲਿਆ। ਡਿਊਟੀ ਬਦਲੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਉਪਰ ਨਿਊਜ਼ ਐਡੀਟਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਾਲੀ ਘੁੰਗੀ ਵਜੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਰਜਿੰਦਰ ਹੋਰੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੁਤਾਹੀ ਦੀ ਤਾੜ ਵਿਚ ਸਨ। ਦਲਬੀਰ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਕੁਰਸੀ ‘ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ

ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਬੱਲ ਨੂੰ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਕਿਹਾ। ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਹਵਾ ਵਿਚ ਉਛਾਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ‘ਤੇ ਨਿਊਜ਼ ਐਡੀਟਰ ਦੀ ਸਹੀ ਨਾ ਪਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਦਲਬੀਰ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੇਠਾਂ ਨਿਊਜ਼ ਰੂਮ ਵਲ ਤੌਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਚਲੋ ਜਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੋ ਅਤੇ ਦੁਪਹਿਰ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਤੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਦਲਜੀਤ ਨੂੰ ਉਪਰ ਭੇਜ ਦੇਣਾ।

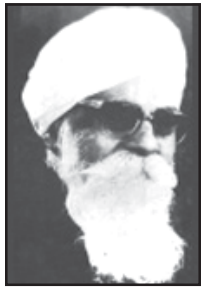
ਸੰਪਾਦਕ ਨੂੰ ਬੱਲ ਉਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਂਸਲ ਵੱਲੋਂ ਬੀਡੀ ਜੁਪ ਕੇ ਸਬ ਐਡੀਟਰਾਂ ਦੀ ਲੇਬਰ ਕੋਰਟ ਵੱਲ ਲਵਾਈ ‘ਚੁਹਾ ਦੌੜ’ ਦਾ ਅਸਲ ਸੂਤਰਧਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਬੱਲ ਹੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਉਲਟ ਸੀ। ਬੱਲ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਰਜਿੰਦਰ ਭਾਅ ਜੀ ਲਈ ਅਜੇ ਵੀ ਉਨਾ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਣਕਿਆਸੇ ਵਰਤਾਓ ਕਾਰਨ ਉਹ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਸਿਰ ਤੇ ਆ ਵੱਜੇ ਮੋਹਲੇ ਦੀ ਸੱਟ ਵਾਂਗ ਚਕਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰਦਿਆਂ ਉਹ ਇਹੋ ਸੋਚ ਕੇ ਕੰਬੀ ਗਿਆ ਕਿ ਦਲਜੀਤ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਸੂਰ ਉਹਦੇ ਵਾਂਗ ਸੰਪਾਦਕ ਮੂਹਰੇ ਖੜ੍ਹਨਾ ਪੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਕਹਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਾੜੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਅਰਜ਼ੀ ਵੀ ਦਲਜੀਤ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਚਾਬੀ ਲੱਗੇ ਖਿਡਾਉਣੇ ਵਾਂਗ ਅੱਖ ਦੇ ਫੋਰ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰਦਾ ਵਾਪਸ ਸੰਪਾਦਕ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਜਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਅਰਜ਼ੀ ਵਾਲੀ ਕੁਤਾਹੀ ਬਦਲੇ ਉਸ ਦੀ ਹੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਕਰ ਲੈਣ-ਦਲਜੀਤ ਨੂੰ ਨਾ ਬੁਲਾਉਣ। ਬਰਜਿੰਦਰ ਭਾਅ ਜੀ ਦਾ ਆਪ ਮੂਹਰੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਚੀ ਉਚੀ ਹਾਸਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੈਠ ਫਿਰ ਚਾਹ ਪੀਨੋ ਆਂ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਚਪਤਾਸੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਘੰਟੀ ਵਜਾ ਦਿਤੀ। ਇਹ ਵੀ ਬਰਜਿੰਦਰ ਹੁਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਖਾਸ ਅੰਦਾਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਝਾੜ ਦੇਣਾ ਤੇ ਫਿਰ ਚਾਹ ਪਿਆ ਕੇ ਠੰਡੇ ਵੀ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਬੱਲ ਇਸ ਗੱਲ ‘ਤੇ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਲਜੀਤ ਵਰਗੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਕੱਚਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ।

ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਦੱਸੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਜਿੰਨੀ ਆਪਾਧਾਪੀ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਧੀਆ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਮਾਹੌਲ ਵੀ ਦੁਸ਼ਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ਦੀ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪਹਿਲਤਾਜ਼ਗੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋਈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪਰੂਫ ਰੀਡਿੰਗ ਸੈਕਸ਼ਨ ਅੰਦਰ ਵੀ ਲਾਗਤਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋ ਗਈ। ਸੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰੇਮ ਗੋਰਖੀ ਬੜਾ ਸਮਰੱਥ ਕਾਮਾ ਸੀ; ਚੰਗਾ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਸੀ ਪਰ ਅਕਾਦਮਿਕ ਯੋਗਤਾ ਪੱਖੋਂ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਅਹਿਸਾਸੇ ਕਮਤਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਤੰਗ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੈਨੂੰ ਅਤੇ ਤਰਲੋਚਨ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਨੂੰ ਮਿਥ ਕੇ ਆਪਣੀ ਈਰਖਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਤਰਲੋਚਨ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਭਾਲ ਲੈਂਦਾ ਪਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਸੰਪਾਦਕ ਮੂਹਰੇ ਜਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਤੋਂ ਦਲਜੀਤ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਬੱਲ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਮੱਲ ਮਾਰ ਲਈ ਸੀ, ਉਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਗੋਰਖੀ ਸਾਡੀਆਂ ਅਕਸਰ ਹੀ ਪਵਾਈ ਰੱਖਦਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਖਾਹ ਮਖਾਹ ਹੀ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦਾ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਗੋਰਖੀ ਅਤੇ ਪਿਛੋਂ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਧੂ ਅਤੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਵਾਲੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੱਥਕੰਡਿਆਂ ਅੱਗੇ ਮੈਂ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਹਾਰੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਲ ਲਾਈ ਰਖੀ। ‘ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ’ ‘ਚ ਨੌਕਰੀ ਦੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਐਮ.ਫਿਲ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕੀਤੀ, ਲਾਅ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਲਈ; ਟਰਾਂਸਲੇਸ਼ਨ ਦਾ ਡਿਪਲੋਮਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਰਨਲਿਜ਼ਮ ਤੇ ਮਾਸ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ।

(ਚਲਦਾ)

ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਕੋ ਇਕ ਪੱਕੇ ਘਰ ਦੇ ਪਛਵਾੜਿਓਂ ਮਰਦ ਤੇ ਤੀਵੀਂ ਚੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਅੱਗਾ ਪਿੱਛਾ ਘੋਖਦੇ ਨਿਕਲੇ। ਸਾਹਮਣੇ ਸੂਰਜ ਲਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸਿੰਧੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਪਈਆਂ। ਮਰਦ ਦਾ ਜੁੱਸਾ ਜਵਾਨ ਤੇ ਤਕੜਾ, ਤੀਵੀਂ ਦੀ ਨੁਹਾਰ ਸੁਹਣੀ ਤੇ ਪਤਲੀ ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਸ ਉੱਡੇ ਹੋਏ। ਪਲ ਦਾ ਪਲ ਪਰਲੇ ਸਿਰਿਓਂ ਆਉਂਦੀਆਂ 'ਵਾਜ਼ਾਂ' ਸੁਣਨ ਲਈ ਖਲੋ ਕੇ, ਉਹ ਬੋੜੀ ਦੂਰ ਸਰ ਸਰ ਕਰਦੇ ਕਮਾਦ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ

ਜਾ ਵੜੇ। ਇਸ ਖੇਤ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੰਨੇ ਉਤੇ ਲਸੂੜੇ ਦਾ ਦਰਖਤ ਸੀ।

ਇਹ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਹਾਸ਼ਮ ਅਲੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਕਾਸਮ ਤੇ ਉਹਦੀ ਨੂੰਹ ਜ਼ੀਨਤ ਸਨ। ਜ਼ੈਲਦਾਰ

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ

ਹਾਸ਼ਮ, ਉਹਦਾ ਕਬੀਲਾ ਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਦੇ ਘੋਟੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਕਿ ਪਿੰਡ ਖਾਲੀ ਕਰ ਗਏ ਸਨ।

ਅੱਜ ਤੱਕ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਬੜੇ ਹੌਸਲੇ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਵਾਤੇ ਬੜੇ ਉਤਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਉਸ ਪਿੰਡ ਜਥਾ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਸ ਪਿੰਡ ਪੈਣਾ ਏ। ਕੋਈ ਘੋੜੀ ਵਾਲਾ ਉਸ ਖੂਹ 'ਤੇ ਆਖ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲੁਹਾਰਾਂ ਦੀ ਕੋਟਲੀ ਸਾਰੀ ਸੜ ਗਈ ਏ। ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਕਹਿੰਦਾ, "ਸਭ ਅਵਾਤੇ ਨੇ-ਖਾਤਰ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰੱਖੋ। ਨਵੇਂ ਨਗਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਰਦਾਰ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਸੁਆਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਏ।"

ਪਰ ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਕੋਲੋਂ ਤਸੱਲੀ ਲੈਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਕੁਝ ਫਿਰਕਰਮੰਦ ਦਿੱਸਿਆ, ਤੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਉਠ ਕੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਲੈ ਗਏ ਤੇ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦੇ ਕੰਨੀਂ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਭਿਣਖ ਪੈ ਗਈ, "ਸਰਦਾਰ ਜੀ- ਧੋਖਾ ਨਾ ਖਾਣਾ-ਭਸੀਨੋਂ ਆਇਆ ਨੇ ਜਥਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਜੇ-ਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਜੇ ਸੁਣਦੇ।"

ਪਿੰਡ ਮੁੜ ਕੇ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਨੇ ਵੱਡੀ ਮਸੀਤ ਵਿਚ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪਿੰਡ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਚੀਕ-ਚਿਹਾੜਾ ਮੱਚ ਗਿਆ। ਰੋਂਦਿਆਂ ਧੌਂਦਿਆਂ ਨੇ ਗੰਢਾਂ-ਬੁਚਕੀਆਂ ਬੱਧੀਆਂ, ਸਿੱਖ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧੌਲ ਧੌਫੇ ਮਾਰ ਘਰੀਂ ਆਂਦਾ। ਕਿਹਰੂ ਨੇ ਸਰਾਜ਼ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ, "ਨਹੀਂ ਤਾਈ, ਇਹਨੂੰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ!" ਸਰਾਜ਼ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਇਹ ਆਂਹਦਿਆਂ ਕਿ "ਸਾਡਾ ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ ਹੁਣ ਇਥੋਂ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਏ," ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਲਾ ਲਿਆ।

ਆਹ ਸੁੱਟ, ਅਹੁ ਫੜ, ਇਹਦੀ ਕਿਸੇ ਹਮਸਾਏ ਨੂੰ ਸਪੁਰਦੀ ਕਰ, ਬੂਹੇ ਜੰਦੇ ਮਾਰ, ਡੰਗਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਠਾਂ ਉਤੇ ਜੁੱਲੇ ਪ੍ਰਾਣੇ ਸੁੱਟ, ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਪਿੰਡ ਦੀ ਰੂਹ ਆਪਣਾ ਕਾਲਬ ਛੱਡ ਰਹੀ ਸੀ। ਆਪਣੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਵੇਖ ਬੁੱਢੇ ਲੋਕ ਢਾਹਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਾਸ਼ਮ ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵੀ ਭਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਕਾਸਮ ਨੂੰ ਪਿਛਾਹ ਰਹਿਣੋਂ ਵਰਜ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਤੁਸੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ", ਕਾਸਮ ਆਹਦਾ ਸੀ, "ਜ਼ੀਨਤ ਕੁਝ ਬਿਮਾਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਘਾਬਰੀ ਹੋਈ ਏ। ਮੁਬੀਨਾ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਤੁਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ। ਨਾਲੇ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਖ਼ਬਰਸਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂਗਾ। ਦੂਰੋਂ ਜਥਾ ਆਉਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ, ਮੈਂ ਜ਼ੀਨਤ ਨੂੰ ਘੋੜੀ ਉਤੇ ਅੱਗੇ ਬਿਠਾ, ਪੱਤਣੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆ ਮਿਲਾਂਗਾ।"

ਕਈ ਹੋਰ ਜਵਾਨ ਵੀ ਪਿਛਾਹ ਰਹਿ ਗਏ, ਕੀ ਪਤਾ ਜਥਾ ਨਾ ਹੀ ਪਏ। ਨਵੇਂ ਨਗਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਜਥੇ ਨੂੰ ਰੋਕ ਹੀ ਲਏ, ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲਿਆਉਣਗੇ।

ਵਤਨ ਛੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪੈਲੀਆਂ ਖੂਹ ਛੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ, ਮੈਦਾਨ ਛੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਆਤੀਆਂ ਨਾਲ ਛਿੱਲੇ ਮੋਢੇ ਅਭੁੱਲ ਯਾਦਾਂ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਬੇਰੀਆਂ ਛੁੱਟ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਚੋਰੀ ਖਾਧੇ ਬੇਰਾਂ ਵਰਗਾ ਮਿੱਠਾ ਫਲ ਫੇਰ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ।

ਆਪਣੇ ਖੂਹ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਦੀ ਹਾ ਨਿਕਲ ਗਈ, "ਹੁਣੇ ਨਵੀਆਂ ਟਿੱਡਾਂ ਪੁਆਈਆਂ ਸਨ। ਵੀਹ ਰੁਪਈਏ ਲਾ ਕੇ ਨਵੀਂ ਕਾਂਜਣ ਚੜ੍ਹਾਈ ਸੀ।"

ਮੁਬੀਨਾ ਕਿ ਸੁਕੀਨਾ

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਮੁਬੀਨਾ ਕਿ ਸੁਕੀਨਾ' ਵੰਡ ਦਾ ਦਰਦ ਬਿਆਨਦੀ, ਮਨੁੱਖੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਗੰਢਾਂ ਸਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਵੰਡ ਦੀ ਝੁੱਲੀ ਹਨੂਰੀ ਨੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਮਾਨਵ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਖੋਜਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵੇਲਿਆਂ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਉਭਰ-ਪੁੱਛ ਕਿਉਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ? ਵੰਡ ਦੇ ਦਰਦ ਬਾਰੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਰ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਸਿਤਮਜ਼ਰੀਫੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਪਲ ਰਹੀ ਨਫਰਤ ਘਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵਧ ਰਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅੰਤ ਇਸ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਕੱਟ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁੱਖ ਸੁਨੇਹਾ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਭੌਂ ਭੌਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਨਿਆਂ, ਢੇਰੀਆਂ, ਵਾਤਾਂ ਨਾਲ ਅੜ ਕੇ ਰੁਕਦੀਆਂ। ਉਤਕ ਜਾਣਿਆ ਪਿਆਰਿਆ ਸਭ ਕੁਝ ਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਪਰਦੇਸ ਦੀ ਛਿਣਕ ਪਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਟਦੀ ਹੱਦ ਉਤੇ ਸੋਗੀ ਕਾਫ਼ਲਾ ਬਹਿ ਗਿਆ।

ਓਧਰ ਨਵੇਂ ਨਗਰੋਂ ਪੈਲੀਓ ਪੈਲੀ ਦੌੜਦਾ ਆ ਕੇ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਗਿਆ ਕਿ ਭੱਠੇ ਤੱਕ ਜਥਾ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਾਸਮ ਆਪਣੇ ਤਵੇਲੇ ਵੱਲ ਭੱਜਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਘੋੜੀ ਉਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੇ ਦੂਰੋਂ ਅਜੇ ਚੋਖੀ ਦੂਰੋਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਲਿਸ਼ਕਦੀਆਂ ਉਹਨੂੰ ਦਿਸੀਆਂ।

"ਜ਼ੀਨਤ, ਜ਼ੀਨਤ! ਚੁੱਕ ਮੁਬੀਨਾ ਨੂੰ, ਘੋੜੀ ਕਿਸੇ ਖੋਲ੍ਹ ਖੜ੍ਹੀ ਏ। ਛੇਤੀ ਕਰ। ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਕਮਾਦ ਵਿਚ ਲੁਕਣ ਦੇ ਸਿਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।"

ਕਮਾਦ ਵਿਚ ਉਹ ਵੜੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਜਥਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਆ ਧਮਕਿਆ। ਬੰਨੇ ਕੋਲੋਂ ਕਈ ਦੌੜਦੇ ਲੰਘਦਿਆਂ ਦੀ 'ਵਾਜ਼' ਆਈ।

"ਇਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ, ਪੱਤਣ ਵੱਲ ਨੱਠੇ ਜਾਂਦੇ।" ਕਾਸਮ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਐਉਂ ਸ਼ੋਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਜਿਉਂ ਉਥੇ ਅਸਮਾਨ ਟੁੱਟ ਪਿਆ ਸੀ। ਸ਼ੋਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕਮਾਦ ਵਿਚ ਬੜਾ ਹੁੱਸਤ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੁਬੀਨਾ ਭਾਵੇਂ ਅਜੇ ਜਾਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਪਾਸੇ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ।

"ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਬਣੀ, ਇਹਨੇ ਰੋ ਪੈਣਾ ਏ...ਤੇ ਜਥਾ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਿ ਪਹੁੰਚਿਆ।"

ਦਾੜ ਦਾੜ ਕਰਦੇ ਦੇ ਘੁੜਸਵਾਰ ਬੰਨੇ ਦੇ ਲਾਗਿਉਂ ਲੰਘ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨੱਠਦੇ ਦੇ ਮਗਰ ਪਏ ਸਨ।

"ਜ਼ੀਨਤ, ਮੁਬੀਨਾ ਦੇ ਜਾਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਆ ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਲਸੂੜੇ ਹੇਠਾਂ ਪਾ ਆਵਾਂ। ਉਥੇ ਸੁੱਤੀ ਰਹੇਗੀ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਜਥਾ ਮੁੜ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆਵਾਂਗਾ।"

"ਜੀਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਇਹ ਬੋਟ ਜਿਹਾ ਸੁੱਟ ਪਾਵਾਂ।"

"ਛੇਤੀ ਕਰ, ਇਹਦੀ ਵੀ ਤੇ ਸਾਡੀ ਵੀ ਸੁਖ ਇਸੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਏ। ਇਹ ਅੰਦਰ ਜਾਗੀ ਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੋਢੇ।"

ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਚੱਲਣ ਦੀ ਠਾਹ ਠਾਹ ਆਈ।

"ਫੜਾ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਮਿੰਟ ਨਾ ਸੋਚ।"

ਜ਼ੀਨਤ ਨੇ ਮੁਬੀਨਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮਿਆ ਤੇ ਕਾਸਮ ਨੇ ਛੇਤੀ ਦਿੱਤੀ ਉਸ ਹੱਥੋਂ ਕੁੜੀ ਲੈ ਲਈ ਤੇ ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਕੇ ਲਸੂੜੇ ਹੇਠਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀ। ਕਾਸਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਸੋਨੇ ਦੀ ਜੰਜੀਰੀ ਉਤੇ ਪਿਆ ਜਿਹੜੀ ਕਾਸਮ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੁਬੀਨਾ ਦੇ ਗਲ ਪਾਈ ਸੀ। ਉਸ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲਾਹ ਲਵੇ, ਫਿਰ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਛੱਡਣੀ ਪਈ ਤਾਂ ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੰਜੀਰ ਸਮੇਤ ਮੁਬੀਨਾ ਖੋਰੇ ਭਾਰੀ ਨਾ ਹੀ ਜਾਪੇ ਤੇ ਉਹ ਇਹਦਾ ਚੰਗਾ ਖਿਆਲ ਕਰੇ।

"ਖੁਦਾ ਹਾਫਿਜ਼!" ਤੇ ਕਾਸਮ ਜ਼ੀਨਤ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲਿਆ।

ਐਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ 'ਵਾਜ਼ਾਂ' ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ।

"ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਬੂਟਾ ਬੂਟਾ ਬਚਾ ਕੇ ਖੜਾਕ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ, ਤੁਰੀ ਆ ਜ਼ੀਨਤ ਤੁਰੀ ਆ।"

'ਵਾਜ਼ਾਂ' ਕੋਲੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਉਹ ਖੇਤ ਵਿਚ ਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰੀ ਗਏ।

"ਹਾਏ ਮੁਬੀਨਾ ਰੋ ਪਈ ਹੋਵੇਗੀ!" ਜ਼ੀਨਤ

ਖੜ੍ਹੇ ਗਈ।

"ਮੁਬੀਨਾ ਸੌਂਪ ਔਲਾਹ ਨੂੰ, ਤੁਰੀ ਆ ਖਲੋਣ ਦਾ ਵਕਤ ਨਹੀਂ।"

ਉਹ ਬੂਟਾ ਬੂਟਾ ਉਲੰਘਦੇ ਦੂਜੇ ਸਿਰੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਹੁੱਸਤ ਨਾਲ ਜ਼ੀਨਤ ਦੀ ਜਾਨ ਮੂੰਹ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਤੂੰ ਇਥੇ ਸਬਰ ਕਰ, ਮੈਂ ਬੰਨੇ ਤੋਂ ਵੇਖ ਆਵਾਂ।"

ਘੁਸਮੁਸਾ, ਹਨੇਰਾ। ਨਾ ਜੀਆ ਨਾ ਜੁਆਤਰੂ। ਪੰਛੀ ਆਲੁਣਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਪਹੁੰ ਤੋਂ ਤੁਰ ਕੇ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਰੋਜ਼ ਕਾਸਮ ਦੂਜੇ ਪਿੰਡ ਮਦਰਸੇ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਅੱਜ ਉਹਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਪਹਾ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਖੂਹ ਉਤੇ ਜ਼ੀਨਤ ਦਾ ਡੋਲਾ ਅਜੇ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਉਤਰਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਖੂਹ ਅੱਜ ਬਾਂ-ਬਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਤੋਂ ਬੱਲ ਗਰਜਿਆ। ਮਹੀਨ ਮਹੀਨ ਜਿਹੀ ਫੁਹਾਰ ਹਵਾ ਨਾਲ ਉਡ ਕੇ ਉਹਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪਈ। ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ। ਮੁਬੀਨਾ ਯਾਦ ਆਈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਤ ਸਾਰੀ ਭੁੱਖੀ ਰੋਂਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਜਦੋਂ ਹਨੇਰਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਜ਼ੀਨਤ ਤੇ ਕਾਸਮ ਪੱਤਣ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਮੁਬੀਨਾ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ

1947 ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਮਾਂ।

ਲੈ ਆਉਣਾ ਅਣਹੋਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜ ਵਿੱਘਿਆਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਪੈਲੀ ਹਾਸ਼ਮ ਨੇ ਗੁਣਿਆਂ ਵਿਚ ਤੇਲ ਚੋ ਚੋ ਕੇ ਬੀਜੀ ਸੀ।

ਪੱਤਣ ਉਤੇ ਬੜੀ ਭੀੜ ਸੀ। ਬੇੜੀ ਇਕ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਦੋ ਮਲਾਹ ਭਾਵੇਂ ਸਨ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਪਰ ਪਾਰ ਕਰਾਈ ਵੀਹ ਰੁਪਈਆਂ ਤੋਂ ਪੈਸਾ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨਦੇ। ਤ੍ਰੀਮਤਾਂ ਟੁੰਬਾਂ ਲਾਹ ਲਾਹ ਫੜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਦੋ ਬੇਸਾਥ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਤਰਲੇ ਕਰ ਕਰ ਹਾਰ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜ਼ੀਨਤ ਨੇ ਦੋ ਚੂੜੀਆਂ ਬੁੱਕੋਂ ਲਾਹ ਕੇ ਕਾਸਮ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾਈਆਂ। ਕਾਸਮ ਨੇ ਬਾਕੀ ਦੋ ਵੀ ਲੁਹਾ ਕੇ ਜੇਬ ਪਾ ਲਈਆਂ ਤੇ ਮਲਾਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਤਮਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਖਿਆ, "ਓ ਮੀਆਂ, ਕੁਝ ਤੇ ਖੋਫ ਖਾਓ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇਗਾ ਜੇ ਇਹ ਜਵਾਨਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੇ ਢਢੇ ਚੜ੍ਹ ਜਾਣ...ਨਾਲੇ ਇਹ ਦੋ ਚੂੜੀਆਂ ਮੈਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਘੱਟ ਨਹੀਂ।"

ਕਾਸਮ ਦੇ ਰੁਅਬ ਹੇਠਾਂ ਮਲਾਹ ਆ ਗਏ ਤੇ ਬੇੜੀ ਭਰ ਕੇ ਪਾਰਲੇ ਕੰਢੇ ਜਾ ਲੱਗੀ। ਉਥੋਂ ਸਰਹੱਦ ਮਸਾਂ ਸਵਾ ਮੀਲ ਸੀ, ਤੇ ਵਿਚ ਆਬਾਦੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਰਾਤ ਸਾਰੀ ਮੀਂਹ ਕਦੇ ਵਰ੍ਹਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਹਟਦਾ ਰਿਹਾ। ਲਸੂੜੇ ਦੇ ਚੌੜੇ ਪੱਤਿਆਂ ਉਤੇ ਕਣੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਹਵਾ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਮੁਬੀਨਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਡੁੱਲੂ ਪੈਂਦੀਆਂ। ਰੋਂਦੇ ਬੁਲ੍ਹ 'ਲਿਪ ਲਿਪ' ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਕਈ ਟੋਪੇ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ।

ਕਦੇ ਉਹ ਰੋਂਦੀ, ਕਦੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਟੋਪਿਆਂ ਨਾਲ 'ਲਿਪ ਲਿਪ' ਕਰਦੀ, ਕਦੇ ਹੰਝ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ। ਸੂਰਜ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਚਾਨਣ ਜਦੋਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਿਰਨਾਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਮੁਬੀਨਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਉਹ ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਉਹਦੇ ਫੀਰੋਜ਼ੀ ਝੱਗੇ ਉਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਜੰਜੀਰ ਲਿਸ਼ ਲਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਰਾਤੀਂ ਜਥਾ ਮੋਟੀ ਮੋਟੀ ਚੀਜ਼ ਵਸਤ ਚੁਗ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਖਾਲੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਭਿਆਨਕਤਾ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਦਿਨੇ ਛਾਹ ਵੇਲਾ ਖਾ ਕੇ ਉਹ ਫੇਰ ਮੁੜ ਆਏ। ਉਜਾੜ ਮੁੜ ਵਸ ਪਈ, ਪਰ ਇਹ ਵਸੋਬਾ ਨਿਰਾਲਾ ਸੀ। ਸੰਦੂਕ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ, ਜੰਦਰੇ ਭੱਜ ਰਹੇ ਸਨ, ਪੋਲੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਫੋਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਜ਼ੀਨਤ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਪੱਕੇ ਘਰ ਦੀ ਕਮਾਦ ਵਾਲੇ

ਬੜਾ ਕੁਝ ਲੱਭ ਪਿਆ ਏ।"

"ਕੀ ਲੱਭਾ ਈ?" ਤੇ ਉਹਦੇ ਕੁੱਛੜ ਮੁਬੀਨਾ ਚੁੱਕੀ ਵੇਖ ਕੇ ਦੂਜਾ ਸਾਥੀ ਬੋਲਿਆ, "ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਢਿੱਡ ਥੋੜ੍ਹਾ ਭਰਨਾ ਏ। ਮਾਰ ਲੈ ਦੇ ਹੱਥ, ਹੁਣ ਵੇਲਾ ਈ। ਫੇਰ ਪਛਤਾਏਂਗਾ।"

"ਨਹੀਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣ ਹੀ ਦਿਓ। ਹੁਣ ਹੋਰ ਕਾਸੇ ਵਸਤ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਣ 'ਤੇ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਖੋਰੇ ਕਦੇ ਦੀ ਭੁੱਖੀ ਏ।"

"ਕੁੜੀ ਆ?"

"ਹਾਂ ਜੀ ਕੁੜੀ ਏ।"

"ਤਾਂ ਤੇ ਮੌਜ ਬਣ ਗਈ ਊ। ਵੇਖ ਖਾਂ, ਕਾਸਮ ਦੀ ਹੋਣੀ ਏ।"

"ਮੈਂ ਫੇਰ ਜਾਵਾਂ ਜੀ?"

"ਮਰਜ਼ੀ ਤੇਰੀ, ਵੇਲਾ ਚੰਗਾ ਸਾਈ। ਜੇ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਜੋਗੇ ਚਾਰ ਲੀਤੇ ਹੀ ਲੈ ਜਾਂਦੇ।"

"ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਮੇਰੀ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਈ ਹੋ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵੱਢ ਵੱਢ ਖਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਏ ਕਿ ਮੇਰੇ ਭੈੜੇ ਚਾਲਿਆਂ ਕਰ ਕੇ ਉਹਦਾ ਢਿੱਡ ਫਲਿਆ ਨਹੀਂ। ਕੱਪੜਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਉਹ ਇਹਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਹੇਗੀ।"

"ਜਾ ਲੈ ਜਾ ਸੂ...ਤੇ ਘੋੜੀ ਸਾਡੀ ਹਵੇਲੀ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਈ।"

ਇਹ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਮਾਨਵਾਲੇ ਦੇ ਇਕ ਅਵੇਲੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦਾ ਸੰਗੀ ਸੀ। ਇਹਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਨੇ ਕਈ ਚੋਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਜਦੋਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹਨੇ ਇਸ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ, "ਕੋਈ ਤੱਕ ਕੇ ਤਾਂ ਵੇਖੋ ਤੇਰੀ 'ਵਾ ਵੱਲ।"

ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਪਰ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਵੱਲ ਵੇਖੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਉਹ ਭੌਂ ਪਈ।

ਕੁੰਡਾ ਅਤਾ ਕੇ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਬੋਲਿਆ, "ਪੁੱਛਦੀ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਲਿਆਇਆ ਕੀ ਹਾਂ?"

"ਲਿਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਬੜਾ ਬੋਬਾ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲੰਘ ਜਾਏਗੀ।" ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਨਾ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ।

"ਐਵੇਂ ਬੁੜ ਬੁੜ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾਨੀ ਏ, ਵੇਖ ਤਾਂ ਸਹੀ।" ਤੇ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਮੁਬੀਨਾ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਪੱਲਾ ਹਟਾ ਕੇ ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤਾ।

"ਹਾਏ ਮੈਂ ਮਰ ਗਈ...!" ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਮਲ ਕੇ ਆਖਿਆ, "ਇਹਦੀ ਮਾਂ ਗਰੀਬਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤੱਤਤੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਏ?"

"ਪਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ, ਜ਼ੈਲਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਪਿੱਛੇ ਲਸੂੜੇ ਹੇਠਾਂ ਪਈ ਸੀ", ਤੇ ਡੱਬ ਵਿਚੋਂ ਜੰਜੀਰੀ ਕੱਢ ਕੇ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, "ਇਹ ਇਹਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਸੀ, ਵੇਖ ਕੇ ਕੋਈ ਸੜੇ ਨਾ, ਮੈਂ ਡੱਬ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਲਈ।"

ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਮੁਬੀਨਾ ਨੂੰ ਕੁੱਛੜ ਲੈ ਲਿਆ। ਮੂੰਹ ਸਿਰ ਚੁੰਮਿਆ। ਸੌ ਸੌ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਇਆ। ਜੰਜੀਰੀ ਉਹਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਈ।

"...ਤੂੰ ਭੁੱਖੀ ਹੋਵੇਂਗੀ...ਬਹੁਤ ਭੁੱਖੀ...ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਤੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪੀਤਾ...ਬਿੰਦ ਸਬਰ ਕਰ। ਤੇਰੇ ਬਖ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਗਾਂ ਵੀ ਮਿਲ ਪਈ ਏ, ਕੱਲ੍ਹ ਓਸ ਛਾਹਣ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ।" ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਮੁਬੀਨਾ ਨਾਲ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਫਿਰ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, "ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਫੜ ਜ਼ਰਾ।"

ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਟਾਕੀ ਭਿਉਂ ਕੇ ਬਾਲਤੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਚੋਇਆ, ਕੋਲ ਦਾ ਵਾਰਾ ਉਹ ਪੀ ਗਈ। ਉਹਦਾ ਮੂੰਹ ਆਪਣੇ ਲੀਤੇ ਨਾਲ ਪੁੰਝ ਕੇ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, "ਨਬੀ ਰਸੂਲ ਦੇ ਰਾਹ ਨਿਆਰੇ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਚੰਦਰਾ ਢਿੱਡ ਕਿੱਥੋਂ ਫੁੱਟਣਾ ਸੀ...ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ ਤੈਥੋਂ, ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਰਹੀਂ, ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਨਾ ਜਾਈ।"

ਕਈ ਦਿਨ ਮੁਬੀਨਾ ਦੇ ਚਾਅ ਵਿਚ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਤੇ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਉਡਦੇ ਫਿਰੇ। ਨਵੀਂ ਮਿਹਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੁਰਾਣਾ ਕਹਿਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੇ ਚੰਗੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕਦੇ ਉਹ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

"ਦੇ ਢਿੱਡ ਵੀ ਕੋਈ ਭਾਰੂ ਨੇ। ਇੰਨਾ ਤਾਂ ਮੈਂ 'ਕੱਲੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਂ।"

ਪਰ ਅਜੇ ਦੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੰਘੇ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਚੱਲਣ ਲੱਗ

ਪਈਆਂ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਆਇਆਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਪਨਾਹ ਲਈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਤੇ ਕੀ, ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਘਰ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਮੌਲੂਆ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬੜਾ ਹਿਰਖ ਏ, ਮੇਰੀ ਵਾਹ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਏ...ਚੰਗਾ ਕਰੋ ਜੇ ਅੱਜੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਓ-ਰਾਤੋਂ ਰਾਤ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਰਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੱਦ ਟਪਾ ਆਵਾਂਗਾ।”

“ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਖੋ, ਤੁਹਾਡੇ ਆਸਰੇ ਹੀ ਬਚੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।”

“ਗੱਲੋਂ ਹੀ ਪਾਣੀ ਲੰਘਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਇਹ ਆਖਿਆ ਹੋ-ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੌਲੂ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿਆਂ!”

“ਸਾਡੇ ਮਾਈ-ਬਾਪ ਹੋ ਤੁਸੀਂ।”

“ਅੱਜੋਂ ਹੀ ਤੁਰ ਪਵੇ-ਕੱਲ੍ਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋ ਜਾਏ-ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹਨੇਰੀ ਏ-ਸੂਆ ਵੀ ਸੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਏ-ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਤੁਰਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦਿਸਾਗੇ ਨਹੀਂ-ਪਰ ਇਹ ਕੁੜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਥੇ ਛੱਡਣੀ ਪਏਗੀ।”

ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਮੁਬੀਨਾ ਨੂੰ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਘੁੱਟ ਲਿਆ, ਜੀਕਰ ਚੰਗੜੀ ਦਾ ਸਾਹ ਰੁਕ ਗਿਆ ਸੀ-ਬੋਲੀ, “ਨਾ ਸਰਦਾਰ ਜੀ-ਇਹ ਰੋ ਆਖੋ। ਜਿਹੜੀ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਇਹਦੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਏ, ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਵਿਚ ਰਚ ਗਈ ਏ।”

“ਤੁਹਾਡੀ ਖਾਤਰ ਹੀ ਆਖਿਆ ਸੀ। ਛੇ ਮੀਲ ਪੂਰਾ ਟੁਰਨਾ ਏ। ਇਕ ਥਾਂ ਵੀ ਇਹ ਰੋ ਪਾਏ, ਬਾਲ ਜੁ ਹੋਈ, ਸਾਰੇ ਮਾਰੇ ਜਾਓਗੇ। ਮੇਰੀ ਕਿਸੇ ਮੰਨਣੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਲੁਟੇਰੇ ਰਾਹ ਪਏ ਤਾੜਦੇ ਨੇ।”

“ਉਹ ਜਾਣੇ! ਮਰ ਗਏ ਤਾਂ ਮਰ ਗਏ ਹੀ ਸਹੀ, ਇਹ ਮੇਥੋਂ ਛੱਡੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।”

“ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਵਾਹ ਸਾਰੀ ਲਾ ਦਿਆਂਗਾ।”

ਖਾਓ ਪੀਏ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਹੁਣ ਚੁੱਪ ਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਤੱਕਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਮੌਲੂ ਨੇ ਠਾਠੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ, ਡਾਂਗਾਂ ਫੜ ਲਈਆਂ। ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਮੁਬੀਨਾ ਜੋਗਾ ਦੁੱਧ ਬੋਤਲ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ। ਸੂਏ ਸੂਏ ਤੁਰਦੇ ਗਏ। ਰਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਉਰਾ ਮੁਬੀਨਾ ਰੋ ਪਈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਰਿਓਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਘੋੜੀਆਂ ਦੀ ਟਾਪ ਕੰਨੀ ਪਈ, ਜਿਉਂ ਮੌਤ ਚੜ੍ਹੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੌਲੂ ਤੇ ਚੰਗੜੀ ਘਬਰਾ ਕੇ ਕੰਢੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਏ। ਸਰਦਾਰ

ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੁੱਝਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਝੱਟ ਮੁਬੀਨਾ ਨੂੰ ਚੰਗੜੀ ਕੋਲੋਂ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਅਡੋਲ ਬਹਿ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖ ਕੇ ਉਹ ਆਪ ਸੂਏ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਘੋੜੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਲਲਕਾਰਿਆ। ਠਾਠਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਕੋਈ ਓਪਰਾ ਨਹੀਂ-ਮੈਂ ਈ ਹਾਂ।”

“ਕੌਣ-ਜੈਲ ਸਿਹੁੰ?...ਤੇ ਆਹ ਕੀ ਚੁੱਕਿਆ ਈ?”

“ਆਇਆ ਸਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਗਰੇ-ਸੁਣਿਆਂ ਸੀ ਇਕ ਮੋਟੀ ਸਾਮੀ ਨੱਠ ਰਹੀ ਏ।”

“ਆਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਹੋ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਂ ਪਰ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਲੱਭਾ ਨਹੀਂ।”

“ਗਏ ਜ਼ਰੂਰ ਨੇ-ਆਹ ਬੱਚਾ, ਇਹਦੇ ਰੋਣ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਸੁੱਟ ਗਏ ਨੇ।”

ਘੋੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਉਡ ਗਏ। ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਚੰਗੜੀ ਤੇ ਚੰਗੜੀ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਉਹ ਰਾਜ਼ੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹੱਦ ਟੱਪ ਗਏ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਪੁੱਜ ਗਏ। ਰੁਲਦੇ-ਖੁਲਦੇ ਪਨਾਹਗੁਜ਼ੀਰ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਆ ਰਹੇ। ਚੁਗਿਰਦੀਂ ਹਉਕੇ ਤੇ ਅੱਥਰੂ ਸਨ ਪਰ ਚੰਗੜੀ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਖਤਰਾ ਟਲ ਗਿਆ। ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਪੇ ਬਚੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ-ਕਿਹੜੀ ਜਿਉਂਦੀ ਮਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਧੀ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਜਾਏਗੀ!

ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੈਂਪ ਤੋਂ ਮਸਾਂ ਚਾਰ ਘਰ ਦੂਰ ਮੁਬੀਨਾ ਦੀ ਮਾਂ ਸੁਦੈਣ ਹੋਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਹਿੱਕ ਕੁੱਟਦੀ ਤੇ ਆਂਹਦੀ ਸੀ, “ਮਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਡੈਣ ਹਾਂ...ਮਤੇ ਰੋ ਪਏ...ਮਾਰੇ ਜਾਈਏ...ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੇ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਆਈ...ਗਿੱਦੜ ਖਾ ਗਏ ਹੋਣਗੇ-ਘੋੜੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਖੁਸ਼ਬੋਦਾਰ ਹੱਥ ਚਿੱਥੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ। ਉਹ ਭੁੱਖੀ ਮਰ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ..ਉਹਨੂੰ ਕਿਸ ਦਫ਼ਨਾਇਆ ਹੋਣਾ ਏ!”

ਉਹਦੇ ਕੀਰਨੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਸੁਣੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂਦੇ। ਉਹਦਾ ਭਰਾ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫ਼ਸਰ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੋਲੋਂ ਫੌਜੀ ਟਰੱਕ ਦਾ ਪਰਮਿਟ ਲਿਆ, ਉਹ ਆਪੀਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਜ਼ੀਨਤ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਪਿੰਡ ਗਿਆ। ਉਥੋਂ ਇੰਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੌਲੂ ਚੰਗੜੀ ਮੁਬੀਨਾ ਨੂੰ ਮਾਨਾਵਾਲੇ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਨਾਵਾਲਿਓਂ ਇਹ ਸੂਹ ਮਿਲੀ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਆਪਣੇ ਸਾਂਝੂ ਸਾਦਕ ਕੋਲ ਜਾਣ ਲਈ

ਆਖਦਾ ਸੀ।

ਲਾਹੌਰ ਮੁੜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਬਣਾਈ। ਜ਼ੀਨਤ ਨੇ ਸੁਦੈਣਾਂ ਵਾਂਗ ਜ਼ਿੰਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਨਾਲ ਜਾਏਗੀ। ਸਮਝਾਇਆ ਉਹ ਸਮਝੇ ਨਾ। ਓੜਕ ਉਹਨੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਖੜਿਆ ਗਿਆ।

ਮੌਲੂ ਠੀਕ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰੇ ਹੀ ਸਾਦਕ ਕੋਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਤਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਪਰ ਨਾ ਚੰਗੜੀ ਤੇ ਨਾ ਮੁਬੀਨਾ ਉਹਦੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭੀਆਂ। ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਕਿਤੇ ਵਾਂਞੇ ਗਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮੌਲੂ ਨੂੰ ਥਾਣੇ ਫੜ ਲਿਆਏ। ਉਹ ਇਹੀ ਦੱਸੇ ਕਿ ਕੁੜੀ ਉਸ ਲਿਆਂਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ, ਪਰ ਦੁੱਧ ਖੁਣੋਂ ਭੁੱਖੀ ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਮਰ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਕਬਰ ਛੇਤੀ ਵਿਚ ਪੁੱਟ ਸਕੇ, ਪੁੱਟ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਦੱਬ ਆਏ ਸਨ। ਨਾ ਮਾਰ ਤੇ ਨਾ ਲਾਲਚ ਚੰਗੜੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਬਕਾ ਸਕੇ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਪੁਲਿਸ ਚੰਗੜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਫੜ ਲਿਆਈ। ਚੰਗੜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਕੋਈ ਘਬਰਾਹਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਲਫਜ਼-ਬ-ਲਫਜ਼ ਆਪਣੇ ਚੰਗੜੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੁਹਰਾ ਦਿੱਤੀ।

ਚੰਗੜੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣ ਕੇ ਜ਼ੀਨਤ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਗੱਲ ਉਹੋ ਹੀ ਆਖੀ, ਪਰ ਉਹਦਾ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਕੇ ਜ਼ੀਨਤ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਈ ਤੇ ਉਹਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੜੀ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੇਗੀ।

ਇਕੱਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਜ਼ੀਨਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਨੇੜਿਓਂ ਤੱਕੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਜੀਅ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਉਹ ਘੜੀ ਵੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਜਦੋਂ ਮਾਨਾਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਕੁੜੀ ਛੱਡ ਜਾਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਸੀ। ‘ਧੌਰੇ ਉਹਦੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਇਹਦੀ ਜਾਨ ਵਿਚ ਵੀ ਰਚੀ ਹੋਵੇ।’ ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਉਤੇ ਝੱਟ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਉਹ ਜ਼ੀਨਤ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਝੂਠੇ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੀ ਗਈ।

“ਤੂੰ ਸੱਚ ਆਖਣੀ ਏਂ-ਉਹਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਦਫ਼ਨਾਇਆ ਸੀ?”

“ਹਾਂ ਬੀਬੀ, ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੈੜੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾਈ ਸੀ।”

“ਉਹਦੇ ਗਲ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਜੀਰ ਸੀ?” ਜ਼ੀਨਤ ਨੇ ਕੰਬਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪੁੱਛਿਆ।

ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਬੋਝੇ ‘ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਜ਼ਿੰਜੀਰੀ ਉਹਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ, “ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਅਮਾਨਤ ਬੀਬੀ।”

ਜ਼ਿੰਜੀਰੀ ਵੇਖ ਕੇ ਜ਼ੀਨਤ ਦੀਆਂ ਡਾਡਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਸਾਰੇ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ। ਜ਼ਿੰਜੀਰੀ ਜ਼ੀਨਤ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਡਿੱਗੀ ਪਈ ਸੀ।

ਹੁਣ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਚੰਗੜੀ ਸੱਚੇ ਸਨ। ਸੋਨੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਜੀਰੀ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਪਣੀ।

ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹ ਉਥੇ ਹੀ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਜ਼ੀਨਤ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਆ ਪਹੁੰਚਾ। ਉਹਨੂੰ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਚੰਗੜੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਚੰਗੜੀ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਵੇਖ ਕੇ ਚੰਗੜੀ ਤੇ ਚੰਗੜੀ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ।

ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਭਾਲਿਆ। ਸਾਹ ਠੀਕ ਸੀ, ਨਬਜ਼ ਠੀਕ ਸੀ।

“ਦੇਦਲ ਦਾ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਇਹਨੂੰ ਪਿਆ ਰਹਿਣ ਦਿਓ-ਸ਼ਾਇਦ ਆਪ ਮੁਹਾਰੀ ਇਹ ਕੁਝ ਬੋਲੇ। ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਇਲਾਜ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

ਵੀਹ ਮਿੰਟ ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਈ ਰਹੀ, ਨਾ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚੋਂ ਉਸ ਕੁਝ ਬੋਲਿਆ ਹੀ। ਹੁਣ ਡਾਕਟਰ ਸਲਾਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਸੁੰਘਾ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆਵੇ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਅਡੋਲ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਇਕ ਬੱਚਾ ਜ਼ੀਨਤ ਦੀ ਛਾਤੀ ਉਤੇ ਲਿਟਾ ਦਿੱਤਾ।

ਕਾਸਮ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਚੀਕ ਵਾਂਗ ਨਿਕਲਿਆ, “ਮੁਬੀਨਾ...!”

ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸੰਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ। ਮੁਬੀਨਾ ਨੂੰ ਲੱਕੋਂ ਅਜੇ ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜ਼ੀਨਤ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਤੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਮੁਬੀਨਾ ਨੂੰ ਜ਼ੀਨਤ ਦੀ ਛਾਤੀ ਉਤੇ ਭਾਰ ਸਮਝ ਕੇ ਚੁੱਕ ਲੈਣਾ ਚਾਹਿਆ।

“ਨਹੀਂ-ਮੈਂ ਬਹੁਤਾ ਭਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ‘ਚ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਏ,” ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਇਹਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਉਹਦੇ ਨੱਕ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਲੈਣ ਦਿਓ-ਜ਼ਿੰਜੀਰੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹਦੇ ਗਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋਈ ਸੁੰਘ ਕੇ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਏ।”

ਸੱਚੀ ਮੁੱਚੀ ਜ਼ੀਨਤ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈਆਂ-

ਤੇ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਕੁਝ ਪਿਆਰਾ ਜਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਨੀਮ ਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਬੋਲੀ, “ਕੌਣ-ਕੌਣ? ਇਹ ਕਿਉਂ ਖੁਸ਼ਬੋ, ਇਹ ਕਿਉਂ ਹੱਥ...!”

“ਤੇਰੀ ਮੁਬੀਨਾ!” ਕਾਸਮ ਬੋਲਿਆ।

“ਨਹੀਂ, ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਕੀਨਾ।” ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ।

ਜ਼ੀਨਤ ਨੇ ਮੁਬੀਨਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵਾਰ ਵਾਰ ਚੁੰਮਿਆ। ਮੁਬੀਨਾ ਰੋ ਪਈ।

ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਬਾਲੜੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਰਚਾਇਆ ਤੇ ਜ਼ੀਨਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਤੂੰ ਆਪੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਹਿ ਕੇ ਦੇ...ਬੀਬੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਮੁਬੀਨਾ ਏ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਕੀਨਾ...ਤੂੰ ਜੰਮੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਬਚਾਈ ਏ। ਮੈਂ ਇਹਦਾ ਨਾਂ ਸਕੀਨਾ ਰੱਖਿਆ ਏ। ਜੇ ਇਹ ਤੇਰੀ ਮੁਬੀਨਾ ਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਮਾਸੀ ਬਣਾਂਗੀ-ਤੇ ਜੇ ਇਹ ਮੇਰੀ ਸਕੀਨਾ ਏ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮਾਸੀ ਬਣ ਜਾਈ-ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਇਕ ਕਰ ਕੇ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖੋਗੀ, ਪਾਲਾਂਗੀ; ਜਿੱਥੇ ਆਖੋਗੀ, ਵਿਆਹਵਾਂਗੀ...ਜੇ ਤੂੰ ਆਖੋਗੀ, ਮੈਂ ਮੰਨਾਂਗੀ।”

ਜ਼ੀਨਤ ਨੂੰ ਚੰਗੜੀ ਕੋਈ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਦਿਸ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੁਬੀਨਾ ਉਤੇ ਉਹਦਾ ਹੱਕ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਮੁਬੀਨਾ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮ ਕੇ ਹੱਥ ਵਧਾ ਕੇ ਮੁਬੀਨਾ ਚੰਗੜੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਖਿਆ, “ਇਹ ਤੇਰੀ ਹੀ ਸਕੀਨਾ ਰਹੇਗੀ-ਤੂੰ ਮਾਂ ਤੇ ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਮਾਸੀ ਬਣਾਂਗੀ...ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਤੂੰ ਵੀ ਮੇਰੀ ਮੰਨ ਲੈ।”

ਚੰਗੜੀ ਨੂੰ ਉਹ ਕਮਰਾ ਆਪਣੇ ਲਈ ਛੋਟਾ ਭਾਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਹੁਣ ਸਕੀਨਾ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ...ਸਰਕਾਰੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ, ਕੁੜੀ ਦੇ ਮਾਮੇ ਤੇ ਪਿਓ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਸੀ।

“ਹਾਂ-ਮੇਰੀ ਬੀਬੀ ਭੈਣ, ਤੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਦੇ ਭੁੱਜੇ ਨਾ ਪਾਵਾਂਗੀ। ਤੂੰ ਕਰ ਹੁਕਮ, ਮੈਂ ਬੰਦੀ ਤੇਰੀ!” ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਏਡਾ ਕੌਮਲ, ਏਡਾ ਚੰਗਾ ਤੇ ਅਮੀਰ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ।

“ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਸਕੀਨਾ ਤੇ ਇਹਦੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਹੁਣ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣਗੇ!” ਜ਼ੀਨਤ ਨੇ ਬਾਹਾਂ ਚੰਗੜੀ ਵੱਲ ਵਧਾ ਕੇ ਆਖਿਆ।

ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਾਹਾਂ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਮਿਲੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਰਲੇ ਅੱਥਰੂਆਂ ਵਿਚ ਮਾਂ-ਮਾਸੀ ਜਿੰਨਾ ਵੇਰਵਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ।

#

‘ਕੀ ਮੈਂ ਔਰਤ ਨਹੀਂ?’ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤਕਰੀਰ ਸਜੋਰਨਰ ਟਰੱਬ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਓਹਾਇਓ ਸਟੇਟ ਦੇ ਐਕਰੋਨ ਕਸਬੇ ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। 1851 ਵਿਚ ਦਿੱਤੀ ਇਹ ਤਕਰੀਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬੜੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਈ। ਸਜੋਰਨਰ ਟਰੱਬ

1797 ਵਿਚ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਸਟੇਟ ਵਿਚ ਇਕ ਗੁਲਾਮ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਉਹਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂ ਇਸਾਬੈਲਾ ਸੀ। 1827 ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੈਤੋ
ਫੋਨ: 91-97794-26698

ਵਿਰੁਧ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਬੇਬਾਕ ਤੇ ਧੜੱਲੇਦਾਰ ਔਰਤ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਧਰੀ-ਢਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਸੀ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਘਰੇਲੂ ਖਾਨਾਨਜ਼ੰਗੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੇ ਗੋਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤਕ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਜੋਰਨਰ ਉਖੜ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਇੱਕਠਾਂ ਵਿਚ ਦਿਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਕਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮਿਲਦੀਆਂ। ਇਹ ਬੇਬਾਕ ਤਕਰੀਰ ਉਹਨੇ ਇੱਕਠ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਟਿੱਪਣੀ ਸੁਣਨ ਮਗਰੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਤਕਰੀਰ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਮਾਨਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਉਕਾ ਹੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹਦੀਆਂ ਸੱਚੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸਰਾਹਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਤਕਰੀਰ ਫਰਾਂਸਿਸ ਸੇਜ ਨਾਂ ਦੀ ਇਕ

ਕੀ ਮੈਂ ਔਰਤ ਨਹੀਂ?

ਔਰਤ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਜਿਹੜੀ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵੀ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਇਉਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਸੀ,

ਉਸ ਦਿਨ ਸੰਮੇਲਨ ਦੀਆਂ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ ਔਰਤਾਂ ਇਸ ਲੰਮੀ-ਲੰਬੀ ਕਾਲੀ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਲੇਟੀ ਰੰਗੀ ਲੰਮੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਸਿਰ ‘ਤੇ ਚਿੱਟੀ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਤੋਂ ਦੀ ਇਕ ਟੋਪਾ ਜਿਹਾ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਦੇਖ ਕੇ ਡਰ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਕਾਲੀ ਔਰਤ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਹਾਲ ਵਿਚ ਆ ਵੜੀ ਸੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਾਂਗ ਆ ਕੇ ਸਟੇਜ ‘ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਕੁਰਸੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ‘ਤੇ ਆ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆਂ, ਹੱਕ ਨਾਲ ਬਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਇਸ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ, ‘ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ’, ‘ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ, ਤੇ ਕਾਲੇ ਲੋਕਾਂ’ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, ‘ਕਾਲੀ-ਕਲੂਟੀ ਜਿਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ’ ਵਰਗੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਵੀ ਕੰਨੀ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਬਬੇਰੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਡਰਾਕਲ ਔਰਤਾਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਈਆਂ ਤੇ ਆਖਣ ਲੱਗੀਆਂ, ‘ਇਹਨੂੰ ਬੋਲਣ ਨਾ ਦੇਈਂ, ਦੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਇਹ ਗਲਤੀ ਨਾ ਕਰ ਬੈਠੀਂ। ਇਹ ਸਾਡਾ ਭੱਠਾ ਬਹਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਊਗੀ। ਹਰ ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਸਾਡੇ ਮੁੱਦੇ ਗੁਲਾਮੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਮਸਿਆਵਾਂ ਨਾਲ ਰਲਗੱਡ ਕਰ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਣੇ ਨੇ। ਸਾਡਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਜੇ ਬਚਣਾ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਬੜੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਪਤਵੰਤੇ ਸੱਜਣ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਚਰਚਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੁਣਨ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹਿਸ

ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਲੈਣਾ ਸੀ। ਇਕ ਨੇ ਉਨ ਕੇ ਆਦਮੀਆਂ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਹੱਕਾਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਉਹਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਆਦਮੀ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸਿਆਣੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਦੂਜਾ ਤਰਕ ਉਹਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਯਿਸੂ ਮਸੀਹ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਔਰਤ ਲਈ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜੰਮਣ-ਮਰਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ

ਸਜੋਰਨਰ ਟਰੱਬ

ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਮਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕੀਤੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਔਰਤਾਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਹੀਆ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਦਮੀ ਬੁਲਾਰੇ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੀਆ ਬੋਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਭੱਲ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੈਲਰੀਆਂ

ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਜਵਾਨ ਮੁੰਡੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਕੇ ਚੀਕਾਂ ਤੇ ਸੀਟੀਆਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਮੁੜ ਮੁੜ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਪਲ, ਉਸ ਵੇਲੇ, ਸਜੋਰਨਰ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹਨੇ ਹੁਣ ਤਕ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹਿਲਜੁਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, ‘ਇਹਨੂੰ ਬੋਲਣ ਨਾ ਦੇਈਂ।’ ਪਰ ਉਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਤੁਰਦੀ ਸਟੇਜ ‘ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਈ। ਸਿਰ ਤੋਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਪੁਰਾਣਾ ਟੋਪਾ ਜਿਹਾ ਲਾਹਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਨਾਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕਠ ਵਿਚੋਂ ਉਭਰੀਆਂ ਸਨ।

ਮੈਂ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਕੇ ਸਜੋਰਨਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਸੂਚਨਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਭ ਨੂੰ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਭ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਇਕ ਦਮ ਚੁੱਪ ਛਾ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਉਸ ਛੇ ਫੁੱਟੀ ਲੰਮ-ਸਲੰਮੀ ਔਰਤ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਅਕਤਾਈ ਦੂਰ ਕਧਰੇ ਅੱਖਾਂ ਗੱਡੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੋਵੇ, ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਛਾ ਗਈ। ਉਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਡੂੰਘੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੋਲੀ। ਆਵਾਜ਼ ਭਾਵੇਂ ਉਚੀ ਨਹੀਂ ਸੀ

ਪਰ ਉਹਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹਰ ਕੰਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ ਤੇ ਹਰ ਕੰਨ ਉਹਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਇਕ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬੂਹੇ ਤੇ ਖਿੜਕੀਆਂ ਟੱਪ ਕੇ ਧੁਰ-ਅੰਦਰ ਤਕ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਹੇ, ‘ਕੀ ਮੈਂ ਕੁਝ

ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਝਰੋਖੇ ’ਚੋਂ

ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਆਂ?’ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਬੋਲੀ,

‘ਮੈਂ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਲੋਕ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਦਮੀਆਂ ਜਿੰਨੀ ਹੀ ਤਕੜੀ ਹਾਂ ਤੇ ਜਿੰਨਾ ਕੰਮ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦਮੀ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਮੈਂ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਆਂ। ਮੈਂ ਹਲ ਵਾਹਿਆ, ਪਾਣੀ ਲਾਇਆ, ਗੋਡੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਫਸਲਾਂ ਵੱਢੀਆਂ ਤੇ ਲੱਦੀਆਂ ਵੀ ਨੇ। ਕੀ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ? ਮੈਂ ਆਦਮੀ ਤੇ ਔਰਤ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਸੁਣੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਜਿੰਨਾ ਭਾਰ ਚੱਕ ਕੇ ਤੁਰ ਸਕਦੀ ਆਂ ਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਖਾ ਵੀ ਸਕਦੀ ਆਂ, ਪਰ ਜੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ...। ਮੈਂ ਅੱਜ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਜਿੰਨੀ ਤਕੜੀ ਆਂ। ਜਿੱਥੋਂ ਤਕ ਸਮਝ ਦਾ ਸੁਆਲ ਐ, ਜੇ ਔਰਤ ਪਉਆ ਹੈ ਤੇ ਆਦਮੀ ਅਧੀਆ ਤਾਂ ਔਰਤ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪਉਏ ਨੂੰ ਭਰ ਸਕਦੀ? ਸਾਡੇ ਹੱਕ ਸਾਡੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਰਨਾ ਜਾਂ ਝਿਜਕਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਡਰੋ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਿੱਸਾ ਵੱਧ ਮਿਲੂ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਹਥਿਆ ਲਵਾਂਗੀਆਂ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿੰਨਾ ਕੁ ਸਾਡੇ ਪਉਏ ਵਿਚ ਆਉ ਓਨਾ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਹੈ ਈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਵਿਚਾਰੇ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਭੰਬਲਭੁਸਿਆਂ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਇਹ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨ। ਓਏ ਨਿਆਇਓ, ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕ ਹੋਗੇ ਨੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ, ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਝਗੜੇ ਆਪੇ ਨਿਬੜ ਜਾਣਗੇ। ਮੈਂ ਉਕਾ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਸੁਣ ਸਕਦੀ ਆਂ। ਮੈਂ ਅੰਜੀਲ ਵੀ ਸੁਣੀ ਹੈ ਕਿ ਹਵਾ ਨੇ ਆਦਮ ਨੂੰ ਪਾਪ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ। ਚਲੋ, ਏਵੇਂ ਈ ਸਹੀ, ਜੇ ਇਕ ਔਰਤ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਪੁੱਟੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਸਿੰਧੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਤਾਂ ਦਿਓ। ਇਥੇ ਇਕ ਔਰਤ ਨੇ ਯਸੂ

ਸਾਡਾ ਦੁਪਹਿਰ ਦਾ ਖਾਣਾ ਡਾਕਟਰ ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਵੱਲੋਂ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਚੀਨੀ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਸੀ। ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਤੁਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ। ਵਾਰ ਵਾਰ ਫ਼ੋਨ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਘੜੂਆਂ “ਹੁਣੇ ਪਹੁੰਚੇ ਲਓ” ਆਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਕਸਬੇ ਮੁਰੀਦ ਕੇ ਦੇ ਸ਼ੋਅਰੂਮ ਤੋਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਖ਼ਰੀਦਦਿਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਦੇਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਸਾਡੇ ਇਸਤਕਬਾਲ ਲਈ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਦਿੱਤੇ ਟਾਈਮ ਤੋਂ ਦੋ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਪਛੜ ਕੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਾਂ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖਲੋਤੇ ਸਾਡੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 1-416-918-5212

ਮੁੱਢਲੀ ਦੁਆ ਸਲਾਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ ਖਾਣੇ ਦੀ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਸਾਥੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚੌਧਰੀ ਅਸ਼ਰਫ਼ ਅਤੇ ਡਾ. ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ ਰਲਾ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਾਹਾਂ ਚੌਦਾਂ ਜਣੇ ਸਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਈ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਸਿਰਫ਼ ਮੈਂ ਹੀ ਉਪਰਾ ਸਾਂ। ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਘੜੂਆਂ ਨੇ ਹਰ ਵਾਰ ਵਾਂਗ ਇੱਥੇ ਵੀ ਮੇਰੀ ਚੰਗੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਵਜੋਂ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਈ।

ਮੇਰੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਕੁਰਸੀ ‘ਤੇ ਬੈਠੇ ਡਾ. ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਖਿਆ, “ਲਓ ਜੀ! ਫ਼ਿਰ ਤਾਂ ਲਿਖਾਰੀ, ਪੁਕਾਰੀ ਤੇ ਖਿਡਾਰੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ।”

ਫ਼ਿਰ ਉਹਨੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕਹੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ, “ਲਿਖਾਰੀ ਸੰਧੂ ਸਾਹਬ ਹੋ ਗਏ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਘੜੂਆਂ ਸਾਹਬ; ਤੇ ਪੁਕਾਰੀ ਹੋ ਗਏ ਤਕਰੀਰਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੀਡਰ, ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਘੜੂਆਂ ਸਾਹਬ ਵਰਗੇ; ਤੇ ਖਿਡਾਰੀ ਆਪਾਂ ਉੱਜ ਬੜੇ ਵਧੀਆ ਰਹੇ ਆਂ। ਹਾਕੀ ਦੇ ਕਪਤਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਿਹੜਾ ਏ ਤੁਹਾਡਾ ਸੰਧੂ ਸਾਹਬ?”

“ਸਾਡਾ ਪਿੰਡ ਸੁਰ ਸਿੰਘ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਤਹਿਸੀਲ ਕਸੂਰ ਦਾ ਹੀ ਪਿੰਡ ਸੀ। ਪਿੱਛੋਂ ਵੰਡ ਸਮੇਂ ਕਸੂਰ ਤਹਿਸੀਲ ਦੇ ਚਾਰ ਠਾਣੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵੱਖਰੀ ਤਹਿਸੀਲ ਪੱਟੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਪਿੰਡ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਚਮਕ ਆਈ। ਜਿਹੜੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, “ਲਓ ਸੁਣੋ ਬਈ! ਐਧਰ ਅੰਬਰਸਰੀਏ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ।”

“ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਬ ਕਿਹੜਾ ਪਿੰਡ ਸੀ ਤੁਹਾਡਾ?”

“ਪਿੰਡ ਵੈਰੋਕੇ, ਬਾਣਾ ਲੋਪੋਕੇ, ਤਹਿਸੀਲ ਅਜਨਾਲਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ! ਤੁਸੀਂ ਲਿਖਾਰੀ ਓ, ਸ. ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਸਾਏ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਦੇ ਗੁਆਂਢ ‘ਚ ਸੀ ਸਾਡਾ ਪਿੰਡ। ਲੋਪੋਕੇ ਦੇ ਨੇੜੇ।”

ਐਤਕੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਵੀ ਲਿਸ਼ਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਸਾਂਝ ਦਾ ਪਰੁੱਚਾ ਧਾਗਾ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਦੇ ਮਣਕੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਗਮਗਾਹਟ ਨੇ ਰੂਹ ਨੂੰ ਰੁਸ਼ਨਾਉਣਾ ਹੀ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਲਾਰੰਸ ਗਾਰਡਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਬਾਗ਼-ਏ-ਜਿਨਾਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚ ਲੈ ਆਇਆ। ਦ੍ਰਿਸ਼ ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਘੜੂਆਂ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿਲਣੀ ਦਾ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ। ਸੂਰਜ ਨੇ ਅਜੇ ਪੂਰਬ ਦੀ ਥੁੱਕਲ ਵਿਚੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਚਿਹਰਾ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਝਾਤ ਮਾਰੀ ਸੀ। ਬਾਗ਼-ਏ-ਜਿਨਾਹ ਵਿਚ ਇੱਕ ਬਣਦਾ ਤਣਦਾ ਸਰਦਾਰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਸਾਸਰੀਕਾਲ! ਕੀ ਹਾਲ ਚਾਲ ਨੇ? ਕਿੱਥੋਂ ਆਏ ਹੋ? ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ?”

“ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਘੜੂਆਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ-ਏ-ਮਾਲ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।” “ਵਾਹ ਜੀ ਵਾਹ!” ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਘੜੂਆਂ ਨੂੰ

ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਆਦਮੀ

ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਵੀਆਂ ਜੁਗਤਾਂ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੀਆਂ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ ਬਹੁਤ ਗੂੜ੍ਹਾ ਹੈ। ‘ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਆਦਮੀ’ ਵਿਚ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੋਈ ਇਕ ਮਿਲਣੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਹ ਲਿਖਤ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਲੇਖਕ ਦੀ ਵਰਿਆਮ ਲਿਖਣ-ਸਮਰਥਾ ਦੀ ਹੀ ਸੂਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਦੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਉਂਦੇ ਬਹੁ-ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਹੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਮੁਬੀਨਾ ਕਿ ਸੁਕੀਨਾ’ ਨਾਲ ਜੋੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਇਹੀ ਪੱਖ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਦਾ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਅਧੀਨ ਕਹਾਣੀ ‘ਮੁਬੀਨਾ ਕਿ ਸੁਕੀਨਾ’ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਪਰਚੇ ਦੇ ਇਸੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਛਾਪ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤੀਬਰਤਾ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕੇ ਕਾਰਨ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਮੱਦਦ ਮਿਲੇਗੀ ਜੋ ਵਰਿਆਮ ਸੰਧੂ ਦੀ ਇਸ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਬਿਆਨ ਹੋਈ ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

ਮਿਲਾਇਆ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਹੱਥ ਘੁੱਟਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ, “ਜਨਾਬ! ਮੈਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਵਜ਼ੀਰ ਜੇ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਵਜ਼ੀਰ ਦੂਜੇ ਸਾਬਕਾ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਤਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਣ-ਚਾਅ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਘੁਲ ਗਈ।

“ਇੱਕ ਵਜ਼ੀਰ ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਚਾਹ ਅਤੇ ਖਾਣੇ ਉੱਤੇ ਨਾ ਬੁਲਾਵੇ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਦੀ ਹੱਤਕ ਹੈ।”

ਘੜੂਆਂ ਨੇ ਉਹਦਾ ਚਾਹ ਅਤੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਸੱਦਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਫ਼ਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਹੱਬਤੀ ਮਿਲਣੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਵੀ ਘੜੂਆਂ ਲਾਹੌਰ ਆਉਂਦਾ, ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜ਼ੀ ਕਬੂਲੇ ਬਿਨਾਂ ਵਾਪਸ ਨਾ ਜਾਂਦਾ।

ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਦੇ ਕਹੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ ਸਚਮੱਚ ਬਹੁਤ ਅੱਡਾ ‘ਪੁਕਾਰੀ’ ਭਾਵ ਬੁਲਾਰਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੁੱਝ ਹੀ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਬੱਸ ਮੇਰੇ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਸਵਾਲ ਸਨ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਦੇ ਤਰਲ ਤਿਲਕਦੇ ਬੋਲ। ਉਹਦੇ ਬੋਲ ਉਡਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਕਦੀ ਇਸ ਬਨੇਰੇ ਉੱਤੇ ਬੈਠਦੇ ਤੇ ਕਦੇ ਉਸ ਬਨੇਰੇ ‘ਤੇ। ਉਹਦਾ ਪਿੰਡ, ਉਹਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਹੜਾ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕਲੀ ਵਾਂਗ, ਛੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਮਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਪੂਰੇ ਜਲੋਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਬੂ ਖਿਡਾਉਂਦਾ ਖਿੜ ਉਠਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਵੈਰੋਕੇ ਪਿੰਡ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮ ਵਾਂਗ ਸਾਡੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਵਿਛਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ, ਰਾਹਾਂ ਦੇ ਮੋੜ, ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਅੱਡੇ, ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਬੋਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਂਗ ਯਾਦ ਸਨ। ਵੈਰੋਕੇ ਪਿੰਡ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਸੰਸਾਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਪ੍ਰਮਾਣਿਆ ਸ਼ਖ਼ਸ ਬਾਲਾਂ ਵਾਂਗ ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ, “ਮੇਰੇ ਵੀ ਤਹਿਸੀਲ ਅਜਨਾਲੇ ਵਿਚ ਨਾਨਕੇ ਨੇ।”

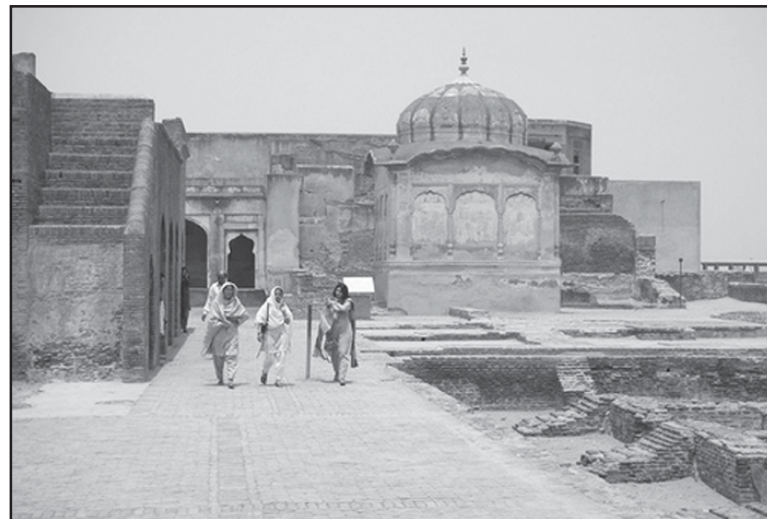
“ਕਿਹੜੇ ਪਿੰਡ?”

“ਚਵਿੰਡਾ ਕਲਾਂ।”

“ਲੈ ਚਵਿੰਡਾ। ਆਹ ਆਪਣਾ ਚਵਿੰਡਾ! ਚਵਿੰਡੇ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ, ਤਿੱਲੇ ਵਾਲੀਆਂ। ਆਹੋ! ਅਟਾਰੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਰਣੀਕੇ ਰਣਗੜ੍ਹ ਵਾਲਾ ਮੋੜ ਮੁੜੀਏ, ਅੱਗੇ ਲਾਹੌਰ ਬਰਾਂਚ ਦਾ ਬਹਿੜਵਾਲ ਵਾਲਾ ਪੁਲ। ਬਹਿੜਵਾਲ ਤੋਂ ਜੇ ਨਹਿਰੇ ਨਹਿਰ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਗਲਾ ਪਿੰਡ ਚਵਿੰਡਾ, ਅੱਗੇ ਬਰਾੜ, ਅੱਗੇ ਕੁਹਾਲੀ ਦੇ ਘਰਾਣੇ। ਜੇ ਬਹਿੜਵਾਲੋਂ ਸੜਕੇ ਸੜਕ ਚੱਲੀਏ, ਅੱਗੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਵਣੀਏ ਕੇ, ਸਜੇ ਹੱਥ ਚਵਿੰਡਾ, ਅੱਗੇ ਕੁਹਾਲਾ, ਤੇ ਫਿਰ ਚੁਗਾਵੇਂ ਵਾਲਾ ਚੌਕ, ਚੁਗਾਵੇਂ ਤੋਂ ਸਿੱਧੀ ਸੜਕ ਅਜਨਾਲੇ ਨੂੰ, ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਲੋਪੋਕੇ, ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ, ਵੈਰੋਕੇ ਤੇ ਚੌਕ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾਂ। ਚੁਗਾਵੇਂ ਵਾਲੇ ਚੌਕ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਕੁਹਾਲੀ, ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਤੇ ਅੰਬਰਸਰ। ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਰੋਡ ਤੇ ਅਟਾਰੀ ਰੋਡ ਦੇ ਪੁਤਲੀ ਘਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਮਿਲਦੇ ਤਿਕੋਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਥੋੜਾ ਪਿੱਛੇ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਇਮਾਰਤ। ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਈਕਲ ‘ਤੇ ਚੱਲਣਾ, ਭਾਵੇਂ ਚੁਗਾਵੇਂ ਤੋਂ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਚਲੇ ਜਾਓ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਸਿੱਧੇ ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਰੋਡ ਰਾਹੀਂ। ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਪੈਂਡਾ ਸਾਈਕਲ ‘ਤੇ ਗਾਹਿਆ ਹੋਇਆ। ਕੀ ਘਰਿੰਡਾ, ਘਰਿੰਡੀ, ਕਾਓਕੇ, ਮੋਦੇ, ਧਨੋਏ, ਕੰਜਰੀ ਦਾ ਪੁਲ। ਰਾਮ ਤੀਰਥ ਦਾ ਮੇਲਾ ਵੇਖਣ ਜਾਣਾ, ਮੇਲੇ ‘ਤੇ ਮੰਡੀ ਵੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ। ਰਾਮ ਤਲਾਈ ਵਿਚ ਵੱਟੇ ਵੱਟੇ ਵੀ ਮਾਰਨੇ। ਆਹਾ...ਹਾਹਾ...ਆਹਾ...।”

ਉਹਨੇ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਸਰਸਾਰ ਹੋ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ।

ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਪਈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਕਰੇ ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਨਾ ਕਰੇ। ਉਹ ਉਸ ਦੌਰ ਨੂੰ, ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ, ਉਸ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਮੁੱਠੀ ਵਿਚ ਫੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਇਕ ਕਬੂਤਰ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਲੋਚਦਾ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਉਹਦੀ ਤਲੀ ‘ਤੇ ਆ ਬੈਠਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਤੀਜਾ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ‘ਗੁਟਰ-ਗੁੰ, ਗੁਟਰ-ਗੁੰ’ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਸਰੋਤੇ ਉਸ ਗੰਭੀਰ ਬੰਦੇ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਝਲਕ ਆਏ ਬਚਪਨ ਦੇ ਵੈਰਾਗ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਦੇ ਬੋਲਾਂ ਵਿਚਲੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤ ਲੜੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰੀਤ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੇਰੇ ਸਮੇਤ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕ ਵਰਗ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਨੇੜੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਤੇ ਸ. ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੋਈ ਚੇਤੇ ਵਿਚ ਵੱਸੀ ਯਾਦ ਦੱਸਣ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਨਸ਼ਿਆਇਆ ਹੀ ਗਿਆ।

ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਲੇ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ।

ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀਆਂ ਅਤੇ ਹੱਥ ਉਠਾ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, “ਆਏ-ਹਾਏ-ਹਾਏ! ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ! ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ! ਬਾਬੇ ਸ਼ਾਹ ਬਖ਼ਤਿਆਰ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗਣਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੁਆ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹ ਜਹਾਨ ਦੇ ਘਰ ਬੇਟਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਵਾਲਾ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਣਾਇਆ। ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਥਾਂ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਅਤੇ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਕੀ ਪੁੱਛਦੇ ਓ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੀ ਪ੍ਰੀਤ-ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਬੜਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਹਿੱਸਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਦੇ ਐਕਟੀਵਿਟੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਇਆ।”

ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ‘ਪਹਿਲਾ’ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਹੋਰ ਪਸਾਰ ਦਿੱਸਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ।

“ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਦੇ ਐਕਟੀਵਿਟੀ ਸਕੂਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਮੈਂ ਸਾਂ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਮ.ਬੀ.ਬੀ.ਐਸ. ਡਾਕਟਰ ਮੈਂ, ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਦਾ ਪਰੋਵਿੰਸਲ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦਾ ਦੋ ਵਾਰ ਬਣਿਆ ਪਹਿਲਾ ਮੈਂਬਰ ਮੈਂ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹੋਮ ਅਤੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮਨਿਸਟਰ ਮੈਂ।” ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ‘ਪਹਿਲਾਂ’ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਮਾਣ ਮੱਤਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ

ਸੀ। ਉਹ ਕਈ ਸੁਬਾਈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ; ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮੈਂਬਰ, ਵਾਈਸ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਅਤੇ ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ‘ਆਪ’ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਦਾ ‘ਪਹਿਲਾ’ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ‘ਵੈਰੋਕੇ’ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਨੂੰ ਉਹ ‘ਵੈਰੋਕੇ’ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਹਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਐਕਟੀਵਿਟੀ ਸਕੂਲ ‘ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਮੇਰੀ ਜਨਮ ਤਰੀਕ 24 ਜੁਲਾਈ 1929 ਦੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਾਂ ਜਦੋਂ ਮੇਰਾ ਅੱਬਾ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਨੰਬਰਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ। ਮੇਰਾ ਅੰਕਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਮਾਮਾ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਦੇ ਬੈਂਕ ਦਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਬੈਂਕ ‘ਚ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲੋਂ।” ਉਹ ਹੱਸਿਆ।

“ਰਾਈਂ ਬਰਾਦਰੀ ਸੀ ਸਾਡੀ। ਦੋ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ। ਕਿੱਕਰਾਂ ਵਾਲਾ ਖੂਹ ਸੀ ਸਾਡਾ। ਇਹ

ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਉਹੋ ਹੀ ਮੁੰਡਾ ਅਖ਼ਤਰ ਅਬਦੁੱਲਾ ਰਹਿਮਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਚੀਫ਼ ਆਫ਼ ਆਰਮੀ ਸਟਾਫ਼ ਵੀ ਬਣਿਆ।” ਉਹਦੇ ਭਰੇ ਅੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਯਾਦਾਂ ਬੇਤਰਤੀਬੀ ਨਾਲ ਛਲਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਐਕਟੀਵਿਟੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਕੋਈ ਯਾਦ?” ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਵਾਪਸ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਮੋੜ ਕੇ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ।

“ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟੀਵਿਟੀ ਸਕੂਲ ਦਾ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਾਂ, ਦੂਜਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਮੇਰਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਦਿਕ। ਉਹ ਵੀ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਉਥੇ ਦਾਖ਼ਲ ਕਰਾ ਕੇ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਦਹਿਰੀਆ (ਨਾਸਤਕ ਜਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ) ਹੋ ਜਾਊ ਪਰ ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪ੍ਰੋਗਰੈਸਿਵ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਨਾਨਾ ਚੌਧਰੀ ਚਿਰਾਗ਼ਦੀਨ ਤਾਂ ਉਰਦੂ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।”

“ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦਾਂ ਨੂੰ ‘ਭਰਾ ਜੀ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ।” ਉਹ ਹੱਸਦਾ ਹੈ, “ਕੋਈ ਉਸਤਾਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਭ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ, ਪਰ ਭਰਾ ਜੀ, ਸਾਡੀ ਓਨਾ ਚਿਰ ਤੱਕ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਛੱਡਦੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਤੱਕ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ। ਛੁੱਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਰਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਆ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਾਂ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੀਤਨਗਰ ਵਰਗੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮਾਹੌਲ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖੇ। ਸਾਡੀ ਸਵੇਰ ਦੀ ਪਰੇਅਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ,

ਜੈ ਜੈ ਜਨਨੀ ਭਾਰਤ ਮਾਂ!

ਕਸ਼ਟ-ਨਿਵਾਰਨੀ ਭਾਰਤ ਮਾਂ!”

“ਤੇ ਜਾਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਇਕਬਾਲ ਦੀ ‘ਉਠੋ ਮੇਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕੇ ਗਰੀਬੋ’ ਕੇ ਜਗਾ ਦੇ।’ ਸ. ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਕੂਲ ਦਾ ਗੋੜਾ ਮਾਰਦੇ। ਉਸਤਾਦਾਂ ਅਤੇ ਤਾਲਬੇ-ਇਲਮਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਲੈਕਚਰ ਵੀ ਦਿੰਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ, ਉਹ ਸਪੇਸ ਨੂੰ ‘ਵਾਯੂ-ਮੰਡਲ’ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਲਾਗੇ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ-ਕਦੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਦਰਸ ਦਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਭਾਰੀ ਸੀ ਪਰ ਬੜੀ ਬਣਦੀ ਤਣਦੀ, ਸੁਨੱਖੀ ਜ਼ਨਾਨੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਧੀ ਉਮਾ, ਬਹੁਤ ਅੱਡਾ ਗਾਉਂਦੀ ਸੀ, ਨਵਤੇਜ ਹਾਕੀ ਦਾ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਖਿਡਾਰੀ ਸੀ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੜਕੋਂ ਪਾਰ ਸੁੱਕਾ ਤਲਾਬ ਸੀ, ਚੁਗੱਤਿਆਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ। ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਡਰਾਮੇ ਵੇਖਦੇ ਸਾਂ। ਇਥੇ ਹੀ ਡਰਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਲਾਬ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਅੰਬਰਸਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਮੋਟਰ ਚੱਲਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।”

“ਆਪਣੀਆਂ ਈ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੇ ਓ। ਇਹ ਵੀ ਦੱਸੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਵੀ ਅੰਬਰਸਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਗੇਟ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।” ਮੇਜ਼ ਦੇ ਪਰਲੇ ਪਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੀ ਉਹਦੀ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਜਵਾਨ ਪਤਨੀ ਜਿਹੜੀ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਸਾਈਕਲੋਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਸੀ, ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਲਾਡ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਉਹਨੂੰ ਹੱਥ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਰੋਕ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, “ਉਹ ਵੀ ਦੱਸਦਾ, ਉਹ ਵੀ ਦੱਸਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਮੁੱਕ ਲੈਣ ਦੇ।”

ਉਹਦੀ ਬੇਗਮ ਦੀ ਵੱਖੀ ਨਾਲ ਬੈਠੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਲਾਂ-ਸਤਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਜਵਾਨ ਬੇਟੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਟੱਕੌਰ ਕੀਤੀ, “ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਨਾ ਹੁਣ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਮੁੱਕੀ!” ਨੇੜੇ ਹੀ ਉਹਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਵੀ ਬੈਠਾ ਮੁਸਕੜੀਏਂ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਬੈਰੇ ਟੇਬਲਾਂ ਉੱਤੇ ਪਈਆਂ ਜੂਨੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋ ਰਹੇ ਬੈਰਿਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਂਦਿਆਂ ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਇਸ ਵੇਲੇ 77 ਸਾਲ ਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਮੇਰੀ ਦੂਜੀ ਬੀਵੀ ਹੈ। ਮੈਥੋਂ ਕਈ ਸਾਲ ਛੋਟੀ। ਮੈਂ ਵੇਖੋ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹਾਂ।” ਉਹਦੀ ਦਿੱਖ ਤੋਂ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਮੈਂ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਹਿਸਾਬ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ। ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਫ਼ਰਕ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 20-25 ਸਾਲ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਖਾਣਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਦਿਲ ਫੋਲਣ ਦਾ ਹੱਥ ਆਇਆ ਮੌਕਾ ਗਵਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਹੁਣ ਸਭ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਡਾਕਟਰ

ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਬਣੀਆਂ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਕੋਠੀਆਂ ਵੀ ਵਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਹੀ ਚਾਹ ਪਿਆ ਕੇ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਛੁਕ ਸੀ। ਰਾਤ ਅਸੀਂ ਚੌਧਰੀ ਅਸ਼ਰਫ਼ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨ ਸਾਂ।

ਅਸੀਂ ਉਹਦੇ ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਪੁੱਤ ਦੇ ਘਰ ਗਏ। ਦੂਜੀ ਕੋਠੀ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜਵੀਂ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ ਅਤੇ ਪੋਤਰੇ ਪੋਤਰੀਆਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਨੂੰਹਾਂ ਆਪਣੀ ਹਮ ਉਮਰ ਸੱਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਮਿਲੀਆਂ। ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰਲ ਕੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਦਾਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਇੱਕੋ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ ਮਿਲ ਬੈਠੇ ਹੋਈਏ।

ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਦੇ ਹੋਠਾਂ 'ਚੋਂ ਬੋਲ ਕਿਰ ਕਿਰ ਪੈ ਰਹੇ ਸਨ। “ਮੈਂ ਅੰਬਰਸਰ ਦੀ ਗਲੀ ਗਲੀ ਦਾ ਵਾਕਿਫ਼ ਸਾਂ। ਕੰਪਨੀ ਬਾਗ਼ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਸੈਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਹਾਲ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਅੰਬਰਸਰ ਵਿਚ ਸਾਂ; ਕਟੜਾਂ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ, ਚਾਹ ਮਹਿਰ ਖੀਵਾ, ਨਜ਼ਦੀਕ ਜ਼ਨਾਨਾ ਹਸਪਤਾਲ। ਉਥੋਂ ਮੈਂ ਤੁਰਦਾ ਤੁਰਦਾ ਹਾਲ ਬਾਜ਼ਾਰ ਗਿਆ। ਮੋਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫਤਿਆ ਮੋਟਾ ਸਾਰਾ ਗੰਨਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਗੁੱਟ 'ਤੇ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਦੀ ਤਲਵਾਰ ਖੋਹ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਕਟੜਾ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਹੋਈ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਚੱਲ ਸੋ ਚੱਲ। ਹਵਾ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਹਿਰ ਹੀ ਘੁਲ ਗਿਆ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਛੁਰੇ ਮਾਰਦੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਤਲਵਾਰਾਂ ਵਰਤਦੇ। ਤੁਰਦੀ ਹੋਈ ਅੱਗ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।”

ਮੇਰੇ ਆਖਣ ‘ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਤੋਂ ਉਜੜਨ ਦੀ ਖਿੱਲਰੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

“ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਿਆਓਂ ਪਾਰ ਲਹਿੰਦੇ ਬਾਬੁਕ ਵਾਲੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਸਤਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ਼ਤਿਆਲ ਮਚਾਇਆ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਦਸ ਵਜੇ ਹਮਲਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਖਾਲੂ ਚੱਕ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾਂ ਦਾ ਨੰਬਰਦਾਰ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਭੱਜ ਕੇ ਹਮਲਾ ਹੋਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, “ਹੱਦ ਹੋ ਗਈ ਯਾਰ! ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਯਾਰ ਨੇ। ਸਾਡੇ ਭਰਾ ਨੇ, ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀ ਕਹਿਣਾ?” ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਾਂ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਅਜੇ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਰੈਡ ਕਲਿੱਫ਼ ਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 18 ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਣਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਇਲਾਕਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ। ਸਾਨੂੰ ਸ. ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੜਾ ਆਸਰਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚਾਰ ਜਣੇ ਅਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ. ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਸਾਂ ਕਿ ਰੈਡ ਕਲਿੱਫ਼ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਰੇਡੀਓ ਉੱਤੇ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਤਲਾਹ ਮਿਲੀ ਕਿ ਲੋਪੋਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਲਈ। ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫ਼ਟਾ ਫ਼ਟ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਦੌੜ ਜਾਹ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੱਬੂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਕਿ ਘਰ ਛੱਡ ਜਾਣ। ਅਸੀਂ ਮਾਰਦੇ ਛਾਲਾਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਆ ਗਏ। ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਆਹ ਤਾਂ ਵਾਹਗਾ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਹੁਣੇ ਟੱਪ ਜਾਣਾ ਹੈ।”

“ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਨਾਨਾ ਹੁਣੇ ਮੱਝ ਚੌਅ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੇ ਦੁੱਧ ਵਾਲੀ ਬਾਲਟੀ ਚੌਤਰੇ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਤਾਜੇ ਦੁੱਧ ਦਾ ਇੱਕ ਗਿਲਾਸ ਭਰ ਕੇ ਪੀਤਾ ਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਉਣੀਆਂ ਛੱਡੋ ਤੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰੋ। ਕਾਹਲੀ ਅਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿਚ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਪਿੰਡ ਛੱਡਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। 1700 ਰੁਪਈਆ ਕੋਲ ਸੀ। ਉਹ ਅਸੀਂ ਲੱਕਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਚਾਰ ਮੱਝਾਂ ਸਨ ਸਾਡੇ ਕੋਲ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗਲ ਲਪੇਟ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਅੱਲਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਗਵਾਂਢੀ ਲੱਖਾ ਸਿੰਘ ਤਰਖਾਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਲੈ ਇਹ ਘਰ-ਬਾਰ ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਹਵਾਲੇ।” ਦੋ ਕੋਠੇ ਕਣਕ ਨਾਲ ਭਰੇ ਸਨ। ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਵਾਪਸ ਵੀ ਆ ਹੀ ਜਾਈਏ। ਭੀਲੇਵਾਲ ਦੇ ਕੱਲਰਾਂ 'ਚ ਅਸੀਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਇੱਕਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੱਕੀ ਬੰਦੂਕ ਸੀ। ਰਾਣੀਆਂ ਕੋਲ ਹੇਤਮ ਦੇ ਕਿਲੇ ਕੋਲ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਬਰਛੀ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜਿਆ, ਅੱਗੇ ਮੱਝਾਂ ਚਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਮੱਝਾਂ ਵਿਚ ਵੜ ਗਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਹ ਬਣਾ ਕੇ ਭੱਜਿਆ। ਮੈਂ ਲੰਘਿਆ ਤਾਂ ਮੱਝਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਲਾ ਪਾਕ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਬਰਛੀ ਵਾਲੇ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ।

ਮੈਂ ਬਚ ਕੇ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਓਦਣ ਜੁੰਮੇ ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ।”

“ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਚ ਕੇ ਪਾਰ ਆ ਗਏ। ਡਰ, ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਅੰਤਾਂ ਦੀ। ਮਰਲ ਮਾਤੀ ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਰੋਟੀਆਂ ਲਾਉਂਦੀ ਸੀ ਤੰਦੂਰ ਉੱਤੇ। ਉਸ ਨੇ ਤੰਦੂਰ ਦੀ ਪੱਕੀ ਰੋਟੀ ਅਚਾਰ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਰੋਟੀ ਦਾ ਜੋ ਸਵਾਦ ਆਇਆ, ਉਹ ਅੱਜ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਾ। ਈਚੋਗਿਲ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਇੱਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾਇਆ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਨਾ ਚਲਾਈ। ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਕਰਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬਹਿ ਗਏ। ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਨੇ ਚੋਲ ਬਣਾ ਕੇ ਖਾਧੇ। ਡੇਢ ਮਹੀਨਾ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਭੁੱਜੇ ਸੌਂਦੇ ਰਹੇ, ਫ਼ਿਰ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਬਾਗ਼ਬਾਨ ਪੁਰੇ ਲਾਹੌਰ ਸੈਟ ਹੋ ਗਏ।”

“ਮੈਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਨਹੀਂ ਸੁੱਤਾ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਕੱਲਰਾਂ ਵਿਚ ਯਾਰਾਂ ਨਾਲ ਹਾਕੀ ਖੇਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕਦੀ ਅੰਬਰਸਰ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਅਤੇ ਕਦੀ ਅਜਨਾਲੇ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਮਾਸਟਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਨੌਕ ਫੜ ਕੇ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਦਾ। ਹੁਣ ਆਪ ਦੇ ਐਸੀ ਚਪੇੜ ਵੱਜੀ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੁਖਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਪਲੇਸਟਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਪਿਛਲੇ ਸੱਠ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪੀੜ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਮੱਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਚਿਹਾਂ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੀੜ ਦਾ ਸੇਕ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

ਤੇ ਫ਼ਿਰ ਉਹਨੇ ਜਿਹੜਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਛੋਹਿਆ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਜਾਣਿਆਂ ਪਛਾਣਿਆਂ ਲੱਗਾ। ਉਹ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਮੇਰੀ ਸਕੀ ਮਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਬੀਬੀ ਤੇ ਮਾਸਤ ਚੌਧਰੀ ਇਬਰਾਹਿਮ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਉਹੋ ਚੌਧਰੀ ਇਬਰਾਹਿਮ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਾਡੇ ਯਾਰ ਨੇ, ਭਰਾ ਨੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਰਾਤੋਂ ਰਾਤ ਅਗਲਿਆਂ ਬਾਣੇਦਾਰ ਸਿਕੰਦਰ ਹਯਾਤ ਦੀ ਵਰਦੀ ਲੁਹਾ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਪੁਲਿਸ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਹਮਲਾ ਹੋਣਾ ਪੱਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ. ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੌਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਹਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਸੁਆਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਨਵੇਂ ਬਣੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਉਜੜ ਕੇ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਥੇ ਬਣਾ ਕੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਹੁਰਾਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਬੇਵੱਸੀ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦੇ ਸਨ!”

“ਜਦੋਂ ਹਮਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਾਸੀ ਤੇ ਮਾਸਤ ਆਪਣੇ ਅੱਠਾ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਘਰੋਂ ਦੌੜ ਪਏ। ਹਮਲਾਵਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਫ਼ਸਲਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕ ਗਏ। ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਮੁਹੰਮਦ ਨਵਾਜ਼ ਰੋਈ ਜਾਵੇ, ਉਹਦਾ ਰੋਣਾ ਮੌਤ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਿਰਚਾਂ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵੱਟ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪੁੱਤ ਲਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਬਚਦੇ ਬਚਾਉਂਦੇ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਮੇਰੇ ਮਾਮੂ ਐਮ.ਆਰ. ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਨਾ ਕਿ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਮਾਵਾਂ ਨੇ ਉਦੋਂ ਪੁੱਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸੰਭਾਲੇ। ਇਹਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।”

ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਮੁਬੀਨਾ ਕਿ ਸੁਕੀਨਾ’ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਯਾਦ ਹੋ ਆਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇੰਜ ਹੀ ਇੱਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋਤਾ ਆਪਣੀ ਅੱਠ-ਨੌ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਛੱਡ ਕੇ ਦੌੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਰੋਂਦੀ ਹੋਈ ਬੱਚੀ ਬੇਅੌਲਾਦ ਚੰਗੜ ਦੀ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈ ਗਈ। ਉਹ ਉਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਧੀ ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਲੈ ਆਏ। ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤਰ ਕਿਤੇ ਉਹਦੇ ਮਾਸੀ ਤੇ ਮਾਸਤ ਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ!

ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਮਾਸੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਤਾਂ ਆਈ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵੀ ਬਚਾ ਲਿਆਈ ਪਰ ਹੁਣ ਹਰ ਵੇਲੇ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰਿਆ ਕਰੇ, ਦੁਹੱਥੜੀ ਪਿਟਿਆ ਕਰੇ। ਵਿਰਲਾਪ ਕਰੇ ਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਲੈ ਕੇ ਕੀਰਨੇ ਪਾਵੇ। ਉਹਨੂੰ ਗਸ਼ਾਂ ਪੈ-ਪੈ ਜਾਣ। ਉਹਦੇ ਦੁੱਖ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਕੰਧਾਂ ਦੀ ਰੋਂਦੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ। ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਖੋਹਦੀ ਉਹ ਆਖਦੀ, “ਮੈਂ ਪੁੱਤ ਨਾਲੋਂ ਜਾਨ ਪਿਆਰੀ ਕਿਉਂ ਕਰ ਲਈ! ਯਾ ਅੱਲਾ, ਮੈਂ ਉਥੇ ਮਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਗਈ! ਮੈਂ ਮਾਂ

ਨਹੀਂ, ਡੈਣ ਆਂ। ਡੈਣ ਆਂ ਮੈਂ, ਮਾਂ ਨਹੀਂ। ਵੇ ਜਾਓ, ਮੇਰਾ ਲਾਲ ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਆ ਦਿਓ ਕਿਤਿਓ!” ਉਹ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਦੀ, ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਖੋਹਦੀ।”

ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਂ ਕੁੱਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਆਖਦੀ ਹੈ, “ਮਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਡੈਣ ਹਾਂ-ਮਤੇ ਰੋ ਪਏ-ਮਾਰੇ ਜਾਈਏ-ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਆਈ-ਗਿੱਦੜ ਖਾ ਗਏ ਹੋਣਗੇ-ਘੋੜੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠਾਂ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਹੱਥ ਚਿੱਬੇ ਗਏ ਹੋਣਗੇ-ਉਹ ਭੁੱਖੀ ਮਰ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ-ਉਹਨੂੰ ਕਿਸ ਦਫ਼ਨਾਇਆ ਹੋਣਾ ਏ!”

“ਮਾਸਤ ਸਾਡਾ ਕਮਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਡੌਰ ਡੌਰ ਹੋਇਆ ਚਾਰ ਚੁਫ਼ੇਰੇ ਖ਼ਿਲਾਅ ਵਿਚ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦਾ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਸਿਰ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਦਾ, ‘ਕੀ ਖੱਟ ਲਿਆ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾ ਕੇ! ਹੁਣ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਮਰਨਾ ਹੈ। ਹਰ ਪੁਲ ਆਪ, ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ!’ ਸਾਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਵੇਖਿਆ ਨਾ ਜਾਂਦਾ। ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਇੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਕਰ ਕੇ ਵੇਖੀਏ, ਭਾਵੇਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸੋ ਫ਼ੀਸਦੀ ਨਾਉਮੀਦੀ ਹੀ ਹੱਥ ਲੱਗਣੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਦੇ ਪੁਛਾਉਂਦੇ, ਇੱਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਪਿੰਡ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਰਡਰ ਤੱਕ ਗਏ। ਉਧਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੱਭ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਕੁੱਝ ਵੀ ਪੁੱਲੇ ਨਾ ਪਿਆ। ਅਸੀਂ ਫੌਜ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਵਿਚ ਟਰੱਕ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੀ ਗਏ। ਉਥੋਂ ਇੰਨਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਚੱਕ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਪੁੱਟ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਬਚਦੇ ਬਚਾਉਂਦੇ ਇਕ ਚੰਗੜ ਤੇ ਚੰਗੜੀ ਜਦੋਂ ਮਿਰਚਾਂ ਦੀ ਪੈਲੀ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘੇ ਤਾਂ ਮਿਰਚਾਂ ਵਿਚ ਪਏ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਰੋਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨੀ ਪਈ। ਰੱਬ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਦਾਤ ਸਮਝ ਕੇ ਚੰਗੜ ਅਤੇ ਚੰਗੜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਸੀ। ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਲੋਂ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰਾਹ ਨਿਆਰੇ!”

ਚੰਗੜ ਅਤੇ ਚੰਗੜੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਤਾਂ ਐਨ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਹੋਰ ਵੀ ਦੱਸੋ! ਇਸ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਸ. ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਸੀ ‘ਮੁਬੀਨਾ ਕਿ ਸੁਕੀਨਾ’।”

“ਅੱਛਾ!” ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। “ਲੱਓ ਜੀ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਚੰਗੜ ਅਤੇ ਚੰਗੜੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਚੱਕ ਮਿਸ਼ਰੀ ਖਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਆਏ ਨੇ ਪਰ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭੀਏ ਕਿਵੇਂ? ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ ਕਿ ਨਹੀਂ! ਜੇ ਬਚ ਵੀ ਗਏ ਹੋਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੱਥੇ ਹੋਣਗੇ? ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਹਿਰ? ਕਿਹੜੇ ਪਿੰਡ? ਉਜੜ ਪੁੱਜਦੇ ਕੇ ਆਏ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਇਧਰ ਉਧਰ ਸਿਰ ਲੁਕਾਉਂਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਸ ਬੱਝ ਗਈ ਕਿ ਜੇ ਰੱਬ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਬਚਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁਣ ਉਹਨੂੰ ਲਭਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਸਾਂ। ਮਾਸੀ ਮਾਸਤ ਵਿਚਾਰੇ ਤਾਂ ਉਨ ਕੇ ਤੁਰਨ ਜੋਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਰਹਿ ਗਏ। ਹਰ ਵੇਲੇ ਗੁਨਾਹ ਦੇ

ਪਹਾਤ ਹੇਠਾਂ ਦੱਬੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਕੋਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦਿਆਂ ਨਿਕਲ ਤੁਰਦੇ ਅਤੇ ਸੌਤੇ ਪਏ ਵਾਪਸ ਪਰਤਦੇ। ਮਾਸੀ ਬਰੂਹਾਂ 'ਚ ਬੈਠੀ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ, “ਵੇ ਦੱਸੋ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਦੀ ਕੋਈ ਖ਼ਬਰ!” ਉਹ ਵਿਰਤੋਂ ਕਰਦੀ।”

“ਲੱਭਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਚੰਗੜ ਤੇ ਚੰਗੜੀ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਆ ਕੇ ਠਹਿਰੇ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਗਏ। ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਉਹ ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਥਾਂ ਛੱਡ ਗਏ ਨੇ। ਫਿਰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ; ਉਹ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਚਲੇ ਗਏ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਹਾਰੀ। ਲਓ ਜੀ, ਅਸੀਂ ਲੱਭਦਿਆਂ ਲੱਭਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਦਰਿਓਂ ਜਾ ਲੱਭਾ। ਮੈਂ ਆਪ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਸਾਂ। ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਚੰਗੜ ਅਤੇ ਚੰਗੜੀ ਕੋਲ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਤਾਂ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਪੱਲਾ ਨਾ ਫੜਾਉਣ। ਆਖਣ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਮੋਹ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਜ ਵੀ ਬੇਅੌਲਾਦ ਸਨ। ਉਹ ਰੱਬ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਦੌਲਤ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਹ ਮੁੰਡਾ ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਪਛਾਣ ਦੱਸੋ। ਅਸੀਂ ਆਖਿਆ, “ਤੁਸੀਂ ਮੁੰਡਾ ਫੜਾਓ। ਅਸੀਂ ਝੱਟ ਪਛਾਣ ਕੇ ਦੱਸ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਹਦਾ ਧੁੰਨ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਾਂ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਉਡ ਗਿਆ। ਅਸੀਂ ਪੁਲਿਸ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗਏ ਸਾਂ। ਮਾਸੀ ਮਾਸਤ ਤਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਧੁੰਨ ਤੋਂ ਮੁੰਡਾ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਜੀਅ ਅਤ ਖਲੋਤੇ। ਮੁੰਡਾ ਸਾਨੂੰ ਦੇਣ ਹੀ ਨਾ। ਚੰਗੜੀ ਰੋਈ ਜਾਵੇ। ਆਖੇ-ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਲਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ!”

ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ‘ਮੁਬੀਨਾ ਕਿ ਸੁਕੀਨਾ’ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਲ ਖਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਪਾਤਰ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਬਾਣੇਦਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਬਕਾਇਆ ਅਤੇ ਬਿਗਨਾ ਮੁੰਡਾ ਚੁਰਾਉਣ ਦੇ ਜੁਰਮ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੇਸ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰਾਵਾ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਦਹਿਲ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਏ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਚੰਗੜ ਅਤੇ ਚੰਗੜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਮੁੰਡਾ ਲਿਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਸੀ ਦੀ ਝੋਲੀ ਪਾਇਆ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਉਹੋ ਈ ਮੁੰਡਾ ਮੁਹੰਮਦ ਨਵਾਜ਼ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸੁਪੀਰੀਅਰ ਸਰਵਿਸ ਵਿਚ ਡਾਕਖਾਨੇ ਦਾ ਡਿਪਟੀ ਪੋਸਟ ਮਾਸਟਰ ਜਨਰਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।”

“ਮੁਬੀਨਾ ਤੇ ਸੁਕੀਨਾ” ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅਸਲ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਲੱਭ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ।

“ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੀ ਫ਼ੋਟੋ ਮੰਗਵਾ ਦਿਓ।” “ਨਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉਹਨੂੰ ਫ਼ੋਟੋ ਭੇਜਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਣਾ। ਲੜਿਆ ਹੋਇਆਂ ਓਸ ਨਾਲ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਓਸ ਨਾਲ ਬੋਲਦਾ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ। ਨਰਾਜ਼ ਆਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ।”

ਸਾਰੇ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਇੰਨੇ ਵਖ਼ਤਾਂ ਨਾਲ ਲੱਭਿਆ

ਸੀ, ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਅੰਦਰਲੀ ਫੋਕੀ ਹਉਮੈ ਨੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਹਉਮੈ ਕੋੜੀ ਭੋੜੀ ਸ਼ੈਅ ਹੈ, ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਡ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੋਲਣਾ ਬੰਦ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਘਰਾਂ ਤੇ ਦੋ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਤਕਸੀਮ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਲ ਰੁਕ ਕੇ ਉਹਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਣ ਖਲੋਤੇ ਆਪਣੇ ਪੋਤਰੇ ਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਆ, ਪਾ ਜੱਫੀ।” ਪੋਤਰਾ ਜੱਫੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਦੌੜਦਾ ਆਇਆ। ਉਹਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪੋਤਰੀ ਗਲ ਨਾਲ ਆਣ ਚੰਬੜੀ। ਉਹਨੇ ਬਟੂਆ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਦੋ ਨੋਟ ਕੱਢ ਕੇ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਾਏ।

“ਇਹ ਸਾਡਾ ਜੱਫੀ ਟੈਕਸ ਹੈ।”

ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਲਈ।

“ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਾਧਾ ਬਾਰਡਰ ਵੇਖਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੜੀ ਹਸਰਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, “ਯਾਰ! ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਬੁਲਾ। ਮੇਰਾ ਬੜਾ ਜੀ ਕਰਦੈ ਮਿਲਣ ਨੂੰ। ਉਹ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਕਸਟਮ ਅਫ਼ਸਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ। ਘੁੱਟੀ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਜੱਫੀ 'ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਟੈਕਸ ਸੀ!” ਉਹ ਖਿੜਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸਿਆ।

ਮੈਂ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ; ‘ਟੈਕਸ’ ਤਾਂ ਸੀ! ‘ਟੈਕਸ’ ਤਾਂ ਹੈ, ਸਾਡੀਆਂ ਜੱਫੀਆਂ 'ਤੇ! ਇਹ ਹੱਦਾਂ, ਇਹ ਕੰਡੇਦਾਰ ਤਾਰਾਂ, ਇਹ ਵੀਜ਼ੇ, ਇਹ ਲੜਾਈਆਂ, ਇਹ ਲਾਸ਼ਾਂ! ਇਹ ਕਿਉਂ ਖਲੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਉਠੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ!

ਸਰਦਾਰ ਅਹਿਮਦ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਉਸ ਦਿਨ ਉਹ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ; ਮੈਂ ਪੂਰੇ ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ! ਮੈਂ ਲੱਖਾਂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਵਿਚ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੇ 1948 ਵਿਚ ਬਾਰਡਰ ਖੁੱਲ੍ਹਣ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੋਸ਼ਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸੌਂਪਣ ਲਈ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਵੀ ਸਰਹੱਦ ਪਾਰੋਂ ਘੁੜ੍ਹਿਆਂ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਸੱਜਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਕ ਕੁਰਾਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹਰਫ਼ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

ਵਿਛੜਨ ਲੱਗਿਆਂ ਅਸੀਂ ਜੱਫੀ ਪਾਈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕੁਰਾਨੋ-ਪਾਕ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਰਫ਼ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਘੁਲ ਗਏ ਹੋਣ!

“ਵੈਰੋਕੇ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਸਲਾਮ ਆਖਣਾ।” ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਾ ਲਾਹੌਰ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ, ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਾਲਾ, ਕੋਠੀਆਂ ਵਾਲਾ, ਪੈਸੇ ਵਾਲਾ, ਇੰਨਾ ‘ਇੰਨਾ’ ਰੱਜਿਆ ਪੁੱਜਿਆ। ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਆਦਮੀ, ਵੈਰੋਕਿਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਵੇਂ ਅੱਧਾ ਅਧੂਰਾ, ਖਾਲੀ ਤੇ ਉਣਾ ਸੀ! ‘ਪਹਿਲਾ’ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ‘ਦੂਜਾ’ ਬਣ ਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ!

ਕੀ ਮੈਂ ਔਰਤ ਨਹੀਂ?

(ਸਫ਼ਾ 25 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮਸੀਹ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੁਰਕਾਰਿਆ। ਤੇ ਯਸੂ ਮਸੀਹ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਆਏ? ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਰਾਹੀਂ ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਕ ਔਰਤ ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਹੁਣ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁਛਦੀ ਆਂ ਕਿ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਕੋਈ ਹੈ ਜਵਾਬ? ਕੀ ਮੈਂ ਔਰਤ ਨਹੀਂ? ਮੇਰੇ ਤੋਰਾਂ ਨਿਆਣੇ ਹੋਏ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਗੁਲਾਮਾਂ ਦੀ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਵਿਕਦਾ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਤੇ ਜਦੋਂ ਮੇਰੀ ਮਮਤਾ ਲਹੂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਰੋਈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਫਰਿਆਦ ਨਾ ਸੁਣੀ, ਸਿਰਫ਼ ਯਸੂ ਮਸੀਹ ਹੀ ਸੀ ਮੇਰੇ ਦੁੱਖ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ। ਕੀ ਮੈਂ ਔਰਤ ਨਹੀਂ?

ਫੇਰ ਆਹ ਟੁੱਟ ਪੈਣਾ ਕੀ ਆਖਦੇ ਐ ਇਹਨੂੰ (ਸਿਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਂਦਿਆਂ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀੜ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹਾ, ਸਮਝ?) ਹਾਂ, ਓਹੀ ਸਮਝ। ਇਹ ਸਮਝ ਦਾ ਭਲਾ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਨਾਲ

ਕੀ ਸਬੰਧ ਐ ਜਾਂ ਕਾਲੇ ਲੋਕ-ਹੱਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਸਬੰਧ ਐ? ਕੀ ਸਾਡੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਧੇ ਕੁ ਸਮਝਦਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਵੀ ਹੱਕ ਨਹੀਂ?

ਫੇਰ ਔਹ ਦੇਖੋ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਾ ਨਿਕਚੂ ਜਿਹਾ ਬੰਦਾ, ਕਹਿੰਦੈ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਦਮੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਯਸੂ ਮਸੀਹ ਇਕ ਔਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਕੋਈ ਗੱਲ ਬਣੀ?

ਰੱਬ ਨੇ ਜਿਹੜੀ ਪਹਿਲੀ ਔਰਤ ਬਣਾਈ, ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਆਖਦੇ ਓ ਕਿ ਉਹਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਪੁੱਠੀ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕੀ ਉਹ ਕੱਲੀ ਨੇ ਈ ਦੁਨੀਆਂ ਪੁੱਠੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ? ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਹੀ ਐ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਸਿੱਧੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗੀਆਂ। ਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਆਖ ਰਹੀਆਂ ਹਾਂ ਤੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਬਣ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਣ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀ ਆਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਬੁੱਢੀ ਸਜੇਰਨਰ ਕੋਲ ਕਹਿਣ ਲਈ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਚੰਗਾ, ਫੇਰ ਮਿਲਾਂਗੇ।

ਕਾਰਗਿਲ ਦੀ ਜੰਗ ਤਾਂ ਮੁੱਕ ਗਈ ਸੀ...

(ਸਫ਼ਾ 21 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਇੰਨੀ ਮਿੱਠੀ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਏ ਕਿ ਚਲਾਕੀ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਲੋਕ ਵੇਖਦੇ ਕਿਵੇਂ। ਫੌਜ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਸ਼ਹੀਦ ਪੁੱਤ ਲਈ ਦਿੱਤੇ। ਅਸੀਂ ਕਿਹਾ, ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਂਭ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਮਿਲਦਾ ਉਹਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਸੀ...ਫਿਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਈ ਲੱਖ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਪੁੱਤ ਕਰ ਕੇ ਨੂੰਹ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਧਰਮੀ ਬਾਬਲ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਦੋ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸ ਗਿਆ, ਧੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਵੇਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ...ਲੋਕ ਕਹਿਣਗੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਲਾਲਚੀ ਹੋ ਗਏ, ਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਉਂਦੇ ਧੀ ਨੂੰ। ਇਸ ਲਈ ਗੁੱਸਾ ਨਾ ਕਰਿਓ, ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਨਾਲ ਧੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦੁਬਾਰਾ ਪੀਲ ਕਰਨੇ ਪੈ ਗਏ।

“...ਤੇ ਜਨਾਬ, ਲੰਕਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੁੱਟੀ ਗਈ?”

...ਤੇ ਉਹ ਫੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਬੁੱਢੇ ਜੋੜੇ ਦੇ ਵੈਣ ਸੁਣ ਕੇ ਸੋਚਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਮਕਾਣੇ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵਾ।

ਭਾਗੂ ਤੇ ਕੁਸ਼ਲਿਆ ਦੀਆਂ ਅ

ਅਣਥੱਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆ ਗਦਰੀ ਬਾਬਾ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲਦੀਵਾਲ

ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਣਾਮ ਸੰਗਰਾਮੀਆਂ ਵੇ,
ਸਾਡੀ ਕਰੀਂ ਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਅਤਿਆ।

ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਿਸੇ ਖਿੱਤੇ,
ਧਰਮ, ਜਾਤ, ਰੰਗ, ਨਸਲ ਅਤੇ ਲਹੂ ਦੀ ਕਿਸੇ
ਖਾਸ ਕਲਾਸ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦਾ
ਹਾਣੀ ਬਣਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀਆਂ ਹਨ।
ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇੱਜ਼ਤ ਮਾਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਣਾ
ਹਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ
ਮੈਂ ਉਸ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ

ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਫੋਨ: 559-259-4844

ਜਿਹੜਾ ਜਲਾਲਦੀਵਾਲ ਦਾ ਬਾਬਾ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ
ਗਦਰੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।

ਤਹਿਸੀਲ ਬਰਨਾਲਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਦੇ
ਪਿੰਡ ਜਲਾਲਦੀਵਾਲ ਵਿਚ ਸ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ
ਘਰ 1884 ਵਿਚ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ
ਹੋਇਆ। ਘਰੇਲੂ ਹਾਲਾਤ ਆਮ ਸਾਧਾਰਨ ਕਿਸਾਨ
ਵਰਗੇ ਸਨ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ
ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਕਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਚੜ੍ਹਦੀ
ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਸਾਦਾ ਖੁਰਾਕ, ਸਾਦਾ ਲਿਬਾਸ, ਸੱਚਾ
ਸੁੱਚਾ, ਇਖਲਾਕ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ
ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਵੀ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ
ਨੂੰ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਸਨ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ
ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਘਰੇਲੂ
ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਮਾਂ
ਬਾਪ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਇਸੇ
ਦੌਰਾਨ 9 ਸਤੰਬਰ 1923 ਨੂੰ ਨਾਭਾ ਦਿਵਸ ਦੇ
ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂਘਰ ਵਿਚ
ਰੱਖੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਮੇਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵਿਘਨ
ਪਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਖਿਲਾਫ ਉਠੀ
ਕਾਂਗ ਮੋਰਚੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਈ। ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ
ਵੀ ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਨਾਲੇ
ਸਦਾ ਲਈ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਨ
ਬਣਾਇਆ। ਇਹ ਮੋਰਚਾ ਜੈਤੋ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਵਜੋਂ
ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਮੋਰਚੇ
ਵਿਚ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਵੀ
ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਆਖਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਝੁਕਣਾ
ਪਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ
ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਘੋਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ
ਜਿੱਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼
ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਤੋਂ ਹੀ
ਹੋਈ ਸੀ।

ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ
ਜਾਣਕਾਰੀ ਰਿਗਵੇਦ ਤੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ
ਹਿੰਦੂਨਸਾਂਗ ਤੇ ਮੰਗਸਤਨੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ
ਵੀ। ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ, ਪੌਣ ਪਾਣੀ ਦਾ ਅਨੁਭਵ
ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਡੁੱਲੇ ਪਹਾੜ ਤੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ
ਲੋਕ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਮੁੱਖ ਕਿੱਤਾ
ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਪਨਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਵਪਾਰ ਖੁਸ਼ਕ ਰਸਤੇ
ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਮਿਸਰ ਤੱਕ
ਹੁੰਦਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਨਾਲੰਦਾ, ਬਨਾਰਸ,
ਟੈਕਸਲਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਸਨ। ਗੁਆਂਢੀ ਦੇਸ਼ਾਂ
ਤੋਂ ਵੀ ਬੱਚੇ ਉਥੇ ਪੜ੍ਹਨ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਚੋਰੀ
ਅਤੇ ਇਖਲਾਕੀ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ
ਸੀ। ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸਨ
ਲਾਉਂਦੇ। ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਇੱਜ਼ਤ ਸੀ। ਇਹ ਲੋਕ
ਕਿਸੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਜਾਂ
ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਣਾ ਪਾਪ ਸਮਝਦੇ
ਸਨ। ਲੋਕ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਕਰ ਕੇ
ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

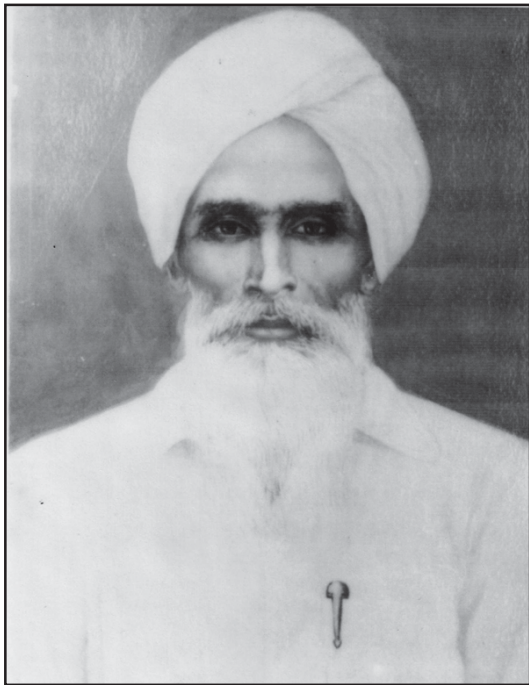
ਮਨੁੱਖ ਕਬੀਲਿਆਂ, ਪੱਥਰ ਤੇ ਧਾਤ ਦੇ
ਜ਼ਮਾਨੇ, ਗੁਲਾਮਦਾਰੀ, ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ
ਹੋਇਆ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਯੁੱਗ ਵੱਲ ਪੈਰ ਵਧਾਉਣ
ਲੱਗਾ। ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਤੇ ਕਾਵਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ
ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਰਮਾਏ ਵੱਲ ਰੁਚੀ ਵਧਣ ਲੱਗੀ।
ਇਹ ਮੰਡੀਆਂ ਤਲਾਸ਼ਣ ਲੱਗੀ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ
ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਮਾਲਾ ਮਾਲ ਹੋਣ
ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ
ਵਿਚ ਅੱਪੜ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਪੁਰਤਗਾਲੀ,
ਫਰਾਂਸੀਸੀ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ
ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। ਇੰਗਲੈਂਡ

ਦੇ ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ
ਬਣਾਈ। ਉਹ ਸੰਨ 1600 ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ
ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਲਕਾਤਾ
ਆਏ, ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਕੂਟਨੀਤੀ ਰਾਹੀਂ ਮੁਲਕ
ਵਿਚ ਪੈਰ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ 27 ਜੂਨ
1839 ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 10 ਫਰਵਰੀ
1848 ਨੂੰ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ
ਪੰਜਾਬੀ ਫੌਜ ਦੇ ਹਾਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੰਗਲੈਂਡ
ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਈ।
ਬਰਤਾਨੀਆ ਦਾ ਯੂਨੀਅਨ ਜੈਕ ਝੰਡਾ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼
'ਚ ਝੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਚਿੱਟੇ ਦਿਨ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਬਰਤਾਨਵੀ ਕੱਚਾ ਮਾਲ
ਵਪਾਰੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਖਰੀਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਕਰਾਚੀ
ਬੰਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਲੈ ਜਾਂਦੇ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ
ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ
ਕੇ ਵਾਪਸ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ
ਆਪਣੀ ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਭਾਅ ਫਰੋਖਤ
ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ
ਲੁੱਟ ਕਰਦੇ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਕਾਰਖਾਨੇ ਬੰਦ
ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਤੇ ਸਨਅਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬੇਕਾਰ।
19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਦਹਾਕੇ ਅਤੇ
20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼
ਸਰਕਾਰ, ਰਜਵਾੜਾਸ਼ਾਹੀ, ਜਗੀਰਦਾਰੀ
ਢਾਂਚੇ ਤੇ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਕਰ
ਕੇ ਕਿਸਾਨ ਤਨ ਕੱਸਣ ਤੇ ਢਿੱਡ ਭਰਨ
ਤੋਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਸਮਰਥ
ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮਜ਼ਬੂਰੀਵਸ
ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ
ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜਣ ਲੱਗਾ।

ਘਰ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ
ਛਡਾਉਣ ਖਾਤਰ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਹਾਂਗਕਾਂਗ
ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰ ਕੇ ਪਨਾਮਾ
ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਕੱਪੜਾ ਵੇਚਣ ਲੱਗਾ
ਤੇ ਡਾਲਰ ਵੀ ਖੁਬ ਕਮਾਏ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀ
ਕਾਮੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਨ,
ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ
ਹੱਡ ਭੰਨਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਕੇ ਕਮਾਈ
ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਕਰ
ਕੇ ਅੱਕੜਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਸੱਦਦ
ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਵੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਸੇ 'ਚੋਂ ਇਹ
ਸੋਚ ਨਿਕਲੀ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ
ਖਤਮ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਗਦਰ ਲਹਿਰ 1913-14
ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ
ਜਨਮ ਲੈ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੈਤੋ ਦੇ
ਮੋਰਚੇ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦਾ
ਜਾਗ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਸੋ ਉਹ 1923 ਵਿਚ
ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਅਮਰ ਸਿੰਘ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ,
ਰਲਾ ਸਿੰਘ, ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ, ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਨਾਲ
ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਰਗਰਮ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਏ।
'ਗਦਰ ਦੀ ਗੂੰਜ' ਅਖ਼ਬਾਰ ਮੰਗਵਾਉਂਦੇ, ਪੜ੍ਹਦੇ
ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਵੀ
ਗਏ ਸਨ।

ਜਦੋਂ 23 ਮਾਰਚ 1931 ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ-ਏ-
ਆਜ਼ਮ ਭਗਤ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਗੁਰੂ ਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਨੂੰ
ਲਾਹੌਰ ਸੈਂਟਰਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ
ਤਾਂ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪਨਾਮਾ ਬਰਾਂਚ ਨੇ ਇਕ
ਦਿਨ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਹਾਲ ਵਿਚ
ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਫੰਡ ਵੀ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।
1932 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਗਦਰੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ
ਸੁਤੰਤਰ ਪਨਾਮਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਪਨਾਮਾ ਬਰਾਂਚ
ਨੂੰ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਉਲੀਕੇ ਹੋਏ
ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੋਲ ਰਾਹੀਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ
ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ
ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪਨਾਮਾ ਬਰਾਂਚ ਦੇ 500 ਮੈਂਬਰ
ਸਨ। ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ,
ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ

ਬਾਬਾ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਜਲਾਲਦੀਵਾਲ

ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ
ਮਿਲੇ ਸੁਨੇਹੇ ਮੁਤਾਬਕ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਫੌਜੀ
ਟਰੇਨਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਮਾਸਕੋ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਹ ਗੱਲ
ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ
ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਪਨਾਮਾ ਬਰਾਂਚ ਗਦਰੀ
ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਅਤੇ ਫੰਡ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਲਈ
ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਦਰੀਆਂ, ਖਾਸ
ਕਰ ਕੇ ਜਿਹੜੇ ਮਾਸਕੋ ਤੋਂ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈ ਕੇ
ਆਉਂਦੇ ਸਨ, ਉਤੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖ ਰਹੀ ਸੀ।
ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਨੇ 'ਕਿਰਤੀ' ਨਾਂ ਦਾ
ਅਖ਼ਬਾਰ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ
ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ,
ਗਦਰੀਆਂ, ਕਿਸਾਨਾਂ, ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ
ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾਲ

ਨਾਲ ਬਰਤਾਨੀਆ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗਰੀਬ ਮਾਰੂ
ਬੇਈਮਾਨ ਨੀਤੀ ਦਾ ਪਰਦਾ ਵੀ ਫਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਸੀ।
ਫੌਜੀ ਟਰੇਨਿੰਗ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਵੀ
ਪੰਜਾਬ ਅੱਪੜ ਗਏ ਤੇ 'ਕਿਰਤੀ' ਅਖ਼ਬਾਰ ਵਿਚ
ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

27 ਅਕਤੂਬਰ 1935 ਨੂੰ ਦੀਵਾਲੀ ਵਾਲੇ
ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਪਰਿਵਾਰਕ
ਸਹਾਇਤਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਜਨਰਲ ਬਾਡੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ
ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ ਗਏ
ਸਨ ਕਿ ਉਥੋਂ ਦੋਹਾਂ ਗਦਰੀ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ
ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਲਾਹੌਰ ਇੰਟੈਰੋਗੇਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ
ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਦੋਜਖ ਕਿਹਾ
ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਸਰੀਰਕ
ਤਸੱਦਦ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੇ ਉਤੇ ਹੰਢਾਇਆ। ਇਸੇ
ਤਸੱਦਦ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵੀ
ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹੱਥ
ਪੱਲੇ ਕੁਝ ਨਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਖਫਾ ਹੋ
ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕੋ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਹਰਨਾਮ
ਸਿੰਘ ਜੋ ਅਜੇ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਪੈਰ ਧਰ
ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਉਸੇ
ਇੰਟੈਰੋਗੇਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਵਿਚ ਲੈ ਆਈ ਸੀ।
ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ
ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਕੁੱਟੇ ਜਾਂਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ
ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪੈਦੀਆਂ ਲੋਰਾਂ
ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣੀਆਂ ਪਰ
ਆਫਰੀਨ ਸਿਦਕੀ ਯੋਧੇ ਦੇ, ਆਜ਼ਾਦੀ
ਦੀ ਲੜੀ ਜਾਰ ਹੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਇਕ ਵੀ
ਸੁਰਾਗ ਪੁਲਿਸ ਨਾ ਲੱਭ ਸਕੀ। ਆਖਰ
ਬੱਕ ਟੁੱਟ ਕੇ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ
ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਹੁਕਮ
ਸੁਣਾਇਆ।

ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਿੰਡ ਆ ਕੇ ਹੱਟੀ
ਪਾ ਲਈ। ਹੱਟੀ 'ਤੇ ਹਰ ਆਏ ਗਏ ਨੂੰ
ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੇ
ਰਹਿੰਦੇ। 1936-37 ਦੀਆਂ ਅਸੈਂਬਲੀ
ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਯੂ.ਪੀ. ਸੂਬੇ ਵਿਚ
ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਵਜ਼ਾਰਤ ਕਾਇਮ ਹੋਈ।
ਪੰਡਿਤ ਪੰਨਤ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਿਆ। ਸੋ,
ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦਿਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰ
'ਕਿਰਤੀ' ਉਰਦੂ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਮੋਰਚੇ ਤੋਂ
ਕੱਢਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਧੂੜ ਅਤੇ
ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਮੋਰਚੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ
ਕਿਸਾਨ ਕਮੇਟੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਨਾਲ
ਹੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਟੱਡੀ
ਸਰਕਲ ਵੀ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਅਖ਼ਬਾਰ 1939
ਤਕ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਚੱਲਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਿਰ ਪ੍ਰੈਸ
ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈ। ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀਆਂ
ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਵੀ ਹੋਈਆਂ। ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ
ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ, ਗੁਜਰਾਤ, ਲਾਹੌਰ,
ਬਠਿੰਡਾ, ਸੰਗਰੂਰ, ਪਟਿਆਲਾ, ਅੰਬਾਲਾ, ਮੋਰਚੇ
ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਦਫ਼ਾ ਕਈ-ਕਈ
ਸਾਲ ਗੁਪਤਵਾਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵੀ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।
ਗੁਪਤਵਾਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਮੇਂ ਇਕ ਦਫ਼ਾ ਉਹ

ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕੰਮ ਲਈ ਜਲੰਧਰ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ
ਨੂਰਮਹਿਲ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ
ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਪਿੰਡ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ.
ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਨੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਅਤੇ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਪਛਾਣ
ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ
ਕਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ 10,000
ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਫਿਰ ਸਰੀਰਕ
ਤਸੱਦਦ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਵੀ ਖਿੱਤੇ
ਮੱਥੇ ਸਹਾਰਿਆ।

ਸਿਆਣੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ
ਵਿਆਹ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਅਹਿਮ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਲਾ
ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਦਿਆ ਕੌਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਨਾਲ
ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਦਾ
ਵਾਅਦਾ ਯਾਦ ਆਇਆ। ਸੋ, ਬੀਬੀ ਦਿਆ ਕੌਰ
ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਇੱਜ਼ਤ ਮਾਣ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-
ਪੋਸ਼ਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਮਿਠਾਸ ਭਰੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ
ਲੋਹੜੇ ਦੀ ਕੁੜੱਤਣ ਤੇ ਸਖ਼ਤੀ ਲੈ ਆਂਦੀ। ਸਾਰੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ
ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤੀ। ਆਪਣੇ
ਦੋਵੇਂ ਬੱਚਿਆਂ-ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹਰਨਾਮ ਕੌਰ
ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਵਾਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਹੋ
ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੁਣ ਵਿਰਾਸਤ
ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੋਤੀ
ਬੀਬੀ ਗਿਆਨ ਕੌਰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਗਰ ਤੇ ਨਰੋਈ
ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਪਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਦਰੀ ਬਾਬਾ ਦੁੱਲਾ
ਸਿੰਘ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ,
ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਫਰਿਜ਼ਨੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਦੀ
ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਘਰ ਆਏ ਹਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਖਿੱਤੇ
ਮੱਥੇ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਭੁੱਖ ਹੜਤਾਲਾਂ, ਨਾ ਮਿਲਵਰਤਣ
ਲਹਿਰਾਂ, ਬਾਈਕਾਟ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮਨੋਬਲ
ਦਾ ਗਰਾਫ ਡਿੱਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਹਥਿਆਰ
ਤਾਂ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬਰਤਾਨੀਆ
ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸਿਖਰ ਦੁਪਹਿਰੇ
ਤੁਰਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਵਦਾਈ ਸੱਟ ਸਾਬਤ
ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਇਸੇ ਲਈ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ
ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੋਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਗਦਰੀਆਂ
ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਇਹੀ ਮੁਢਲੀ ਤੇ ਆਖਰੀ
ਖਾਹਿਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵੇ,
ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਸੋਨੇ ਦੀ ਚਿੜੀ
ਕਹਾਵੇ। ਆਖਰਕਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਤੇ
ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਸਦਕਾ 15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ
ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ।

1955 ਵਿਚ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ
ਯਾਦਗਾਰ ਹਾਲ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।
ਗਦਰੀ ਬਾਬਾ ਦੁੱਲਾ ਸਿੰਘ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵੀ
ਮੈਂਬਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਨਾਸੂਰ ਫੋਤਾ
ਸੀ ਜੋ ਜਾਨਲੇਵਾ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਉਹ 82 ਸਾਲ
ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ੀ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ 29 ਦਸੰਬਰ
1966 ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਗਏ।

ਸੰਜੀਵਨੀ

ਕੌਣ ਡੱਬੀ ਮਲੂਮ ਲਗਾਏਗਾ,
ਹੁਣ ਪਾਣੀ ਕੌਣ ਪਿਲਾਏਗਾ,
ਮਸ਼ਕ ਦੀ ਥਾਂਵੇਂ ਘਨੱਈਏ ਮੇਵੇ,
ਪਾਈ ਫਿਰਨ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨੂੰ।

ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲੱਗ 'ਗੀ ਫੋਰਸ,
ਛਾਉਣੀ ਖਾਲਮ ਖਾਲੀ,
ਨਿਹੱਥੀ ਪਬਲਿਕ ਬੇਵੱਸ ਹੋਈ,
ਰੋਕੂ ਕੌਣ ਬਥਿਆੜਾਂ ਨੂੰ।

ਪਲਾਇਨ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ,
ਕਿੱਥੇ ਸਿਰ ਲੁਕਾਉਗੇ,
ਦਹਿਸ਼ਤਗਰਦੀ ਹਰ ਥਾਂ ਰਾਣੀ,
ਚੰਬੜੀ ਪਈ ਉਜਾੜਾਂ ਨੂੰ।

ਮ੍ਰਿਗ-ਛਲਾਵਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਔਹ,
ਚਮਕ ਰਿਹਾ ਜੋ ਅੱਗੇ,
ਅਗਿਆਨੀ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੌੜੀ ਜਾਂਦੇ,
ਦੱਸੇ ਪਿਆਸੀਆਂ ਧਾੜਾਂ ਨੂੰ।

ਤੰਦ ਗੰਢਿਆਂ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਸਰਨਾ,
ਉਲਝ ਗਈ ਜਦ ਤਾਣੀ,
ਬਣਾਉਣੀ ਡਰਨੇ ਰੋਕ ਨਾ ਸਕਦੇ,

ਖੇਤ ਖਾਂਦੀਆਂ ਵਾੜਾਂ ਨੂੰ।

ਰਿਉਤੀਆਂ ਵੰਡਦੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੂੰ,
ਸਾਰੇ ਬੋਲੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕਾਣੇ,
ਵੈਦ ਧਨੰਤਰ ਮਚਲਾ ਹੋਇਆ,
ਕੌਣ ਦਾਰੂ ਦਊ ਬਿਮਾਰਾਂ ਨੂੰ।

ਸਦਾਚਾਰ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋਇਆ ਸਾਰਾ,
ਕਿਸ ਨੂੰ ਕੀ ਸੁੰਘਾਓਗੇ,
'ਸੰਜੀਵਨੀ' ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ ਪੰਨ੍ਹ,
ਗਾਹੇ ਕੁੱਲ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ।

-ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨ੍ਹ

ਮੇਰੀਏ ਕਾਨੀਏ !

ਐ ਮੇਰੀਏ ਕਾਨੀਏ!
ਅਸਲੀਲ ਨਾ ਲਿਖੀ,
ਲੱਚਰਤਾ ਨੂੰ ਨਕਾਰੀ,
ਕੁਝ ਲਿਖਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ,
ਤੂੰ ਸੋਚੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰੀ।
ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਗਰ ਵਿਚ
ਟੁੱਝੀਆਂ ਰੱਜ ਮਾਰੀ,
ਸਿੱਧ ਮੋਤੀ ਲਾ ਕੇ
ਇਹ ਨਜ਼ਮਾਂ ਸਿੰਗਾਰੀ।

ਨਸਿਆਂ 'ਚ ਡੁੱਬਾ
ਪੰਜਾਬ ਜੋ ਮੇਰਾ,
ਸਹੁਰੇ, ਪੇਕੇ,
ਸਖੀਆਂ ਦਾ ਜਿਥੇ ਬਸੇਰਾ।
ਜ਼ਿੰਦੇ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹਾ ਨਾਤਾ ਹੈ ਤੇਰਾ,
ਲਿਖ ਹਰ ਘਰ
ਅੱਜ ਕਿਉਂ ਹੈ ਹਨੇਰਾ।

ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ ਦੀ
ਜੋ ਮੂਰਤ ਸੀ ਸਾਰੀ,
ਨੈਣਾਂ 'ਚ ਜਿਸਦੇ
ਭਰੀ ਸੀ ਖੁਮਾਰੀ।
ਤਦੇ ਸੀ ਮਰਦਾਂ ਦੀ
ਮਤ ਜਾਂਦੀ ਮਾਰੀ।
ਲੱਭੇ ਨਾ ਕਿਉਂ
ਗੁੰਮ ਕਿੱਥੇ ਉਹ ਨਾਰੀ।

ਕਿਉਂ ਪੱਥਾਂ ਕਲੱਬਾਂ ਦੇ ਵਿਚ
ਨਿੱਤ ਜਾਵੇ,
ਕਿਉਂ ਚੀਰ ਹਰਨ
ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਕਰਵਾਵੇ।
ਕਿਉਂ ਅਰਧ ਨਗਨ
ਚਿੱਤਰ ਆਪਣੇ ਖਿਚਾਵੇ,
ਕਿਉਂ ਨਸਿਆਂ ਦੀ ਦਲਦਲ 'ਚ

ਕਾਵਿ-ਜਗਤ

ਧਸਦੀ ਹੀ ਜਾਵੇ।

ਨਿੱਤ ਤੈਨੂੰ ਘੜ ਕੇ
ਮੈਂ ਤਿੱਖਾ ਹਾਂ ਕਰਦੀ,
ਨੂਰੇ ਦੀ ਬੁੱਲਕ 'ਚ
ਕਿਉਂ ਜਾਵੇ ਤੂੰ ਠਰਦੀ।
ਉਕਰੇਂ ਨਾ ਸੱਚ
ਕਿਉਂ ਚਾਨਣ ਤੋਂ ਡਰਦੀ,
ਸੱਚੇ ਦੀ ਹਾਮੀ
ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਭਰਦੀ।

ਹਾੜ੍ਹਾ! ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ
ਚੱਲਦੀ ਤੂੰ ਜਾਵੀਂ,
ਸੱਭਿਅਕ ਬਣ ਕੇ
ਤੂੰ ਜੱਗ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵੀਂ।
ਸੱਚ ਦੀ ਸਿਆਹੀ 'ਚ
ਡੋਕੇ ਲਗਾਵੀਂ,
ਸੁਬਦਾਂ ਦੀ ਘਟਾ ਬਣ
ਅੰਬਰਾਂ 'ਤੇ ਛਾਵੀਂ।

-ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ

ਫੋਨ: 510-502-0551

ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਤੋਂ ਪਾਰਕਿੰਗ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਤੱਕ ਜਾਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਅੱਗਿਓਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਮੇਲ ਬਾਕਸ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਅੱਗੇ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਮੂਵ ਹੋਇਆਂ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਇਕ ਹਫ਼ਤਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਪੰਜਾਬਣ ਬੀਬੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਘੇਰਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ, “ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਨਵੇਂ ਮੂਵ ਹੋਏ ਹੋ?”

“ਹਾਂ ਜੀ।” ਕੰਨਾਂ ਤੱਕ ਤਾਜ਼ੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਕਲਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਵਾਲ, ਮੁਖ ਤੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਚੌਥੀ ਪੰਦਰੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ; ਯਾਨਿ ਸੱਠਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੋਚਿਤੀ ਵਿਚ ਫਸ ਗਿਆ ਕਿ ਭੈਣ ਜੀ ਕਹਾਂ ਜਾਂ ਆਂਟੀ ਜੀ! ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵੀਰ ਜੀ, ਜਾਂ ਬੇਟਾ ਜੀ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਖਿਲਰ ਚੁੱਕੀ ਅਕਲ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮੁਖ ਤੇ ਵਾਲਾ ਬੁਝਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਦੀਵਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ‘ਹਾਂ ਜੀ, ਆਂਟੀ ਜੀ’ ਆਖ ਦਿੱਤਾ।

ਆਂਟੀ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਕੇ ਬੀਬੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਮੱਥੇ ਨੂੰ ਲਾ ਲਈਆਂ। ਮੈਂ ਡਰ ਜਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗੱਲ ਕਸੂਤੀ ਕਹਿ ਬੈਠਾ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਝੱਟ ਪਿੰਡ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਅੱਠਵੀਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰਜਾਪੱਤਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਹਾ, “ਤਾਈ ਜੀ, ਚਾਚਾ ਜੀ ਘਰੇ ਨੇ?” ਅੱਗਿਓਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, “ਕੀ ਕਿਹਾ ਤੈ?” ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਤਾਈ ਜੀ, ਚਾਚਾ ਜੀ ਘਰੇ ਹੋਗੇ ਨੇ?” ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਚੌਂਕੇ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰ ਉਤਾਰਨ ਨੂੰ ਚੁੱਕਦੀ ਹੋਈ ਤਾਈ ਮੇਰੇ ਨਜ਼ਰੀ ਪਈ ਤੇ ਬੋਲੀ, “ਆ ਜਾ ਬਹਿ ਜਾ। ਮੈਂ ਹਾਕ ਮਾਰਦੀ ਹਾਂ।” ਮੈਂ ਸਾਈਕਲ ਕੰਧ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਮੰਜੇ ‘ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਤਾਈ ਨੇ ਬੀਹੀ ਦਾ ਬੂਹਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਫਿਰ ਤਾਈ ਨੇ ਸੁਆਹ ਨਾਲ ਲਿਬੜੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇੰਜ ਮਰੋਤਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਿਚ ਰੇਡੀਓ ਦੀ ਇਕਦਮ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਗੋਲ ਜਿਹਾ ਬਟਨ ਘੁੰਮਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਚੀਕ ਨਿਕਲ ਗਈ ਤਾਂ ਤਾਈ ਬੋਲੀ, “ਮਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸਿਖਾਇਆ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਬੋਲੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਉਹ ਤੇਰਾ ਤਾਇਆ ਲੱਗਿਆ, ਜੇ ਉਹਨੂੰ ਚਾਚਾ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਲੱਗੀ ਚਾਚੀ। ਗੱਲ ਪਈ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕਿ ਨਹੀਂ?” ਤਾਈ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ ਇਕੱਠਿਆਂ ਛੱਡਦੇ ਹੋਏ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਤਾਈ, ਬੀਬੀ ਨੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਵਾਧ-ਘਾਟ ਹੋ ਗਈ।” ਮੈਂ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਲੀਆਂ ਨਾਲ ਮਲਦਾ ਬੋਲਿਆ।

“ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਖੀਂ, ਤੇਜ਼ ਕੋਲੋਂ ਕੰਟ ਪਟਾ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ।” ਤਾਈ ਨੇ ਚੁੰਨੀ ਸਿਰ ਉਪਰ ਲੈਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਮੈਂ ਸਾਇਕਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾ ਕੇ ਫਿਰ ਪੁੱਛ ਬੈਠਾ, “ਚਾਚੀ ਜੀ ਤਾਇਆ ਜੀ ਕਦੋਂ ਆਉਣਗੇ?”

“ਖੜ੍ਹ ਜਾ ਹਰਾ...” ਤਾਈ ਗੁੱਸੇ ‘ਚ ਬੋਲੀ। ਇਸ ਬੀਬੀ ਨੇ ਵੀ ਆਂਟੀ ਅਖਵਾਉਣ ਤੋਂ ਨੱਕ ਜਿਹਾ ਵੱਟਿਆ ਪਰ ਗੁੱਸਾ ਪੀ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਬੋਲੀ, “ਇਕੱਲੇ ਹੋ ਕਿ ਫੈਮਿਲੀ ਹੈ?”

“ਮੈਂ, ਢਿੱਲੋਂ, ਸੰਧੂ ਤੇ ਬਾਜਵਾ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਚਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਫੈਮਿਲੀਆਂ ਪਿੰਡ ਨੇ।” ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਆਂਟੀ ਅਜੇ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਮੈਂ ਉਥੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਦੋ ਕੁ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਂਟੀ ਨੇ ਘੇਰ-ਘੇਰ ਸਾਡਾ ਅਤਾ-ਪਤਾ, ਕੰਮ-ਕਾਰ ਸਭ ਕੁਝ ਪੁੱਛ ਲਿਆ। ਆਂਟੀ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਕੋਸੀਂ ਨਹਾ ਕੇ ਸੈਰ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟਾਂ ਦਾ ਨੱਕ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮੁਆਇਨਾ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਸਬਜ਼ੀ ਨੂੰ ਤੜਕਾ ਲਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਥੱਲੇ ਆਂਟੀ ਵਾਕ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, “ਸੰਧੂਆ, ਤੜਕਾ ਮੱਚ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਮੀਟ ਪਾ ਦੇ। ਤਰੀ ਪਤਲੀ ਰੱਖੀ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਤਰੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਮੀਟ ਇਕ ਡੰਗ ਹੀ ਮਸਾਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੱਛੀ ਲਿਆਉਣੀ ਪਈ ਸੀ।”

“ਢਿੱਲੋਂ, ਆਹ ਦੇਖ ਮੂੰਗੀ ਖਾਣੇ ਕੁਲਾਰ ਵੱਲ, ਮੀਟ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਕੱਟਿਆ ਵਾ”, ਸੰਧੂ ਨੇ ਵੀ ਮੇਰੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਪੈਤ ਨੱਪ ਲਈ, “ਅੱਜ ਬਣੁੰ ਹਲਵਾਈਆਂ ਵਰਗਾ।” ਸੰਧੂ ਨੇ ਕੜਛੀ ਪਤੀਲੇ ‘ਚ ਮਾਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਸਾਡੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨੇ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਪੌੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਂਟੀ ਆ ਗਈ ਤੇ ਬੋਲੀ, “ਮੁੰਡਿਓ, ਕੀ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ? ਲੱਗਦਾ ਮੀਟ ਨੂੰ ਤੜਕਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹੋ।” ਆਂਟੀ ਨੇ ਡੂੰਘੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦਾ

ਬੈਠ ਮਨ ਨੂੰ ਘਰੇ ਸਮਝਾਈਏ ਜੀ...

ਜਾਇਜ਼ਾ ਲੈਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ। “ਆਂਟੀ ਜੀ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ...ਕੰਮ-ਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਹੱਡ ਦੁਖਣ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ। ਅੱਜ ਸੋਚਿਆ ਆਲੂ-ਗਾਜਰਾਂ ਦਾ ਮੀਟ ਬਣਾ ਲਈਏ।” ਮੈਂ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

ਆਂਟੀ ਸਿੱਧੀ ਸਲੇਟ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਰਸੋਈ ਵੱਲ ਹੋ ਤੁਰੀ। ਝੱਟ ਪਤੀਲੇ ਦਾ ਢੱਕਣ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਗਾਜਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਦੇਖ ਆਂਟੀ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਭਿੰਜ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਚਾਹ ਪਿਆ ਕੇ ਤੋਰਿਆ। ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਵਾਲੇ ਐਫੀਡੇਵਿਟ ਬਣਾ ਕੇ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਊ ਘਰਾਂ ਦੇ ਬੀਬੇ ਮੁੰਡੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਆਂਟੀ ਗਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਸੇ ਬੜੇ ਕਿ ‘ਨਾ ਸੱਦੀ ਨਾ ਬੁਲਾਈ, ਮੈਂ ਲਾੜੇ ਦੀ ਤਾਈ’; ਬਈ ਜੇ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਬੈਠ ਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਲੈ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਆ, ਪਰ ਕਿਥੇ! ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੋਟੀ ਆਦਤ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖਣ ਦੀ।

ਇਸ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਸਭ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੌਣ ਕੌਣ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਰਕਿੰਗ ਨੰਬਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਸੀ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਂਟੀ ਵਾਲੇ ਬਾਰਡਰ ਤੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

“ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ ਕੁਲਾਰ, ਕੱਲ੍ਹ ਰਾਤ ਢਿੱਲੋਂ ਬੜਾ ਲੇਟ ਆਇਆ?” ਆਂਟੀ ਨੇ ਬੂਹੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖੇ ਗਮਲੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਆਂਟੀ ਉਹ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ, ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਉਹਦੇ ਨਾਲ।” ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਕਿ ਢਿੱਲੋਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਦੋਂ ਆਇਆ, ਪਰ ਆਂਟੀ ਦੀ ‘ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ.’ ਕਮਾਲ ਦੀ ਹੈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਮੰਡੀਓਂ ਕਰੇਲੇ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਬਾਰਡਰ ‘ਤੇ ਆਂਟੀ ਨੇ ਘੇਰ ਲਿਆ।

“ਮੁੰਡੇ ਅੱਜ ਕਰੇਲਿਆਂ ਦਾ ਮੀਟ ਬਣਾਉਣਗੇ।” ਆਂਟੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲਫਾਫੇ ਦਾ ਅਲਟਰਾ ਸਾਊਂਡ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਆਂਟੀ ਜੀ, ਕਰੇਲੇ ਭਰ ਕੇ ਬਣਾਵਾਂਗੇ।” ਮੈਂ ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ।

“ਵੇ ਭਰ ਕੇ ਕੌਣ ਬਣਾਊ?” ਆਂਟੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਆਂਟੀ, ਦਰਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਢਿੱਲੋਂ ਵੱਡੇ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ। ਸੋਚਿਆ, ਇੱਥੇ ਹੀ ਕੋਈ ਲੱਭ ਲਈਏ...ਇਹਦੀ ‘ਗਰਲ ਫਰੈਂਡ’ ਹੈ; ਉਹਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਕਰੇਲੇ ਬਣਾਉਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਨਾਲੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਸਵਾਲ ਹੋਰ ਪੁੱਛ ਲਵਾਂਗੇ।” ਮੈਂ ਮਸਾਂ ਹਾਸਾ ਰੋਕਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ।

“ਕਰੇਲੇ ਬਣਾਉਣੇ ਕਿੱਦਣ ਨੇ? ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਮਦਦ ਕਰਾ ਦਉ।” ਆਂਟੀ ਨੇ ਸੱਦਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਚਾਹਤ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਆਂਟੀ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇੰਜ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਬਣਾ ਦਿਉ।” ਮੈਂ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਾ ਘੇਰਾ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਭਾਈ ਤੇਲ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ।” ਆਂਟੀ ਚਲਾਕ ਬਲੈਕੀਏ ਵਾਂਗ ਘੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਈ।

“ਆਂਟੀ, ਖੱਬਾ-ਸੱਜਾ ਅਸੀਂ ਆਪ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ। ਬੱਸ ਤੂੰ ਸਾਨੂੰ ਕਰੇਲੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਵਿਉਂਤਾਂ ਦੱਸੀ ਜਾਈ।” ਮੈਂ ਫਿਰ ਆਂਟੀ ਅੱਗਿਓਂ ਘੇਰ ਲਈ।

“ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ‘ਗਰਲ ਫਰੈਂਡ’ ਦਾ ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਊ? ਉਹਨੂੰ ਕਦੋਂ ਮਿਲਾਂਗੇ?” ਆਂਟੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਗੋਲੇ ‘ਤੇ ਦੁੱਕੀ ਰੱਖ ਕੇ ਤੇਰਾਂ ਨੰਬਰ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਆਂਟੀ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲਾ ਦਿਆਂਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਭਰ ਕੇ ਕਰੇਲੇ ਬਣਾ ਦਿਉ।” ਬਾਜਵਾ ਤਰਲਾ ਜਿਹਾ ਕੱਢਦਾ ਬੋਲਿਆ।

ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਆਂਟੀ ਨੇ ਕਰੇਲੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਬਣਾਏ ਵਟਾਈ ‘ਤੇ। ਅੱਧਿਉਂ ਵੱਧ ਆਪ ਰੱਖ ਗਈ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪੂਛਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਦੇ ਗਈ।

ਇਕ ਵਾਰ ਆਂਟੀ ਗੱਲਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਕਹਿ ਗਈ ਕਿ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਜਣੇਪੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੱਢੇ ਨੇ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਚਾਹ ਨੱਕ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਈ। ਹੱਸ ਹੱਸ ਦੂਹਰੇ ਹੋ ਗਏ ਅਸੀਂ। ਅੱਗਿਓਂ ਆਂਟੀ ਵੀ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ। ਉਹਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਹੱਸ ਪਏ। ਹੱਸ ਹੱਸ ਕੇ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਕਰ ਲਿਆ।

ਆਂਟੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ਜੁਆਕ ਜੰਮਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਪੰਜੀਰੀ ਬਣਾਉਣ ਤੱਕ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੰਮ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਾ ਨਿਆਣਾ ਵੀ ਸਾਂਭ ਲੈਣਾ ਤੇ ਜਨਾਨੀ ਵੀ। ਜੱਚਾ ਬੱਚਾ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦੀ ਸੀ।

“ਆਂਟੀ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜੀਰੀ ਬਹੁਤ ਸੁਵਾਦ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਵੋਗੇ? ਬਾਜਵੇ ਦੀ ਬੇਬੇ ਨੇ ਪੰਜੀਰੀ ਭੇਜੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪੰਜੀਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈ।” ਮੈਂ ਪੰਜੀਰੀ ਵਾਲੀ ਕੜਾਹੀ ਆਂਟੀ ਵੱਲ ਰੱਖਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਸਵਾਦ ਦਿਖਾਇਆ।” ਆਂਟੀ ਨੇ ਝੱਟ ਮੂੰਹ ਮਰੋਤ ਲਿਆ।

“ਆਂਟੀ ਸੋਰੀ! ਉਹ ਪੰਜੀਰੀ ਨੂੰ ਜਿੰਦੀ ਲਾ ਗਿਆ।” ਢਿੱਲੋਂ ਗੱਲ ਬੋਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸੇ ਸ਼ਾਮ ਹੀ ਆਂਟੀ ਨੇ ਬਾਰਡਰ ‘ਤੇ ਬਾਜਵਾ ਘੇਰ ਲਿਆ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕਿਉਂ ਵੇ ਬਾਜਵਿਆ! ਆਂਟੀ ਦੇ ਕਰੇਲੇ ਤਾਂ ਖਾ ਲਏ ਸੀ, ਮਾਂ ਦੀ ਪੰਜੀਰੀ ਤਾਂ ਖਵਾਈ ਨਹੀਂ।”

“ਆਂਟੀ, ਕਿਹੜੀ ਪੰਜੀਰੀ? ਕਿਹੜੀ ਮਾਂ?” ਬਾਜਵਾ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ, “ਆਂਟੀ, ਤੂੰ ਕਦੋਂ ਸੁਧਰੇਗੀ? ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਆਫਤਾਂ ਆਈਆਂ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਆਹ ਭੈੜੀ ਜਿਹੀ ਆਸਕੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਸਪੀਡ ਦੀ ਟਿਕਟ ਮਿਲ ਗਈ, ਤੈਨੂੰ ਪੰਜੀਰੀ ਦੀ ਪਈ ਹੈ।” ਬਾਜਵਾ ਸੱਚੀਂ ਅੱਕਿਆ ਪਿਆ ਸੀ।

ਮਗਰੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਸੰਧੂ ਆ ਗਿਆ। ਬਾਰਡਰ ‘ਤੇ ਆਂਟੀ ਢਿੱਲਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾਈ ਬੈਠੀ ਸੀ।

“ਆਂਟੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ? ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਪੀਤੀ?” ਸੰਧੂ ਨੇ ਮਜ਼ਾਕ ਜਿਹੇ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਸੰਧੂਆ, ਤੈਨੂੰ ਚਾਹ ਦੀ ਪਈ ਹੈ; ਉਧਰ ਬਾਜਵੇ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਤੇਜ਼ ਭਜਾਉਣ ਦੀ ਟਿਕਟ ਮਿਲ ਗਈ।” ਆਂਟੀ ਨੇ ਮੂੰਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਤੋਂ ਆਈ ਹੋਵੇ।

“ਬੜੀ ਮਾੜੀ ਹੋਈ ਆਂਟੀ, ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾਂ ਜਾ ਕੇ।” ਸੰਧੂ ਨੇ ਫਿਕਰ ਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

“ਤੂੰ ਆਹ ਅਟੈਚੀਕਸ ਚੁੱਕੀ ਫਿਰਦਾਂ।” ਆਂਟੀ ਨੇ ਝੱਟ ਹੀ ਡੂੰਘੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਸੰਧੂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੇ ਅਟੈਚੀ ਵੱਲ ਗੱਡ ਦਿੱਤੀਆਂ।

“ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਆ, ਸਾਮਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਅਟੈਚੀ ਲਿਆਇਆ।” ਸੰਧੂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਜਾਣਾ ਸੰਧੂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਛਾਉਣੀ ਬਦਲ ਲਈਏ, ਪਰ ਅਧੂਰੀ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਟਿਕੇ ਰਹੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਿਰਨਾਵੇ ਇਸੇ ਛਾਉਣੀ ਦੇ ਸਨ। ਆਂਟੀ ਦਾ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੋਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੀ, ਤੇ ਦੁੱਖ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਘਰੋਂ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਨਾ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਓਟ ਆਸਰਾ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ, ਪਰ ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਂਟੀ ਨੇ ਪੁੱਛਣਾ, “ਕੁਲਾਰ, ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਕੁਝ ਬਣਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ?” ਰੋਜ਼ ਇਕੋ ਹੀ ਸਵਾਲ ਆਂਟੀ ਨੇ ਪੁੱਛ ਕੇ ਮੱਲੇ ਮੱਲੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰਾ ਦੇਣੀ। ਉਹਨੂੰ

ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਦੁਖਦੀ ਰਗ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਂਦੀ ਸੀ! ਕਈ ਵਾਰ ਸੋਚਣਾ, ਆਂਟੀ ਅਮਰੀਕਾ ਤਾਂ ਆ ਗਈ ਪਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਈਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵੀ ਨਾਲ ਲੈ ਆਈ।

ਐਰੀਜ਼ੋਨਾ ਤੋਂ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਭੈਣ ਹਫ਼ਤੇ ਭਰ ਵਾਸਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆ ਗਈ। ਨਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸਨ। ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਭੈਣ ਸਾਡੀ ਵੀ ਭੈਣ ਸੀ। ਛੇ-ਸੱਤ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਭੈਣ ਤੋਂ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਖਾਣੇ ਬਣਵਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਭੈਣ ਨੇ ਵੀ ਰੂਹ ਨਾਲ ਖਾਣੇ ਬਣਾਏ। ਸੰਧੂ ਕਹਿੰਦਾ, “ਭੈਣੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗੀ ਮੁਰਾਦ ਪਾ ਲਵੋਗੇ।”

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁੜੀ ਆਈ ਦੇਖ ਕੇ ਆਂਟੀ ਭਲਾ ਪਿੱਛੇ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਪੁੱਛ ਹੀ ਲਿਆ, “ਵੇ ਕੁਲਾਰ, ਢਿੱਲੋਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਹੀ ਗਿਆ। ਚੱਲ ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਘਰ ਵੱਸ ਗਿਆ।” ਮਨ ਵਿਚ ਇਕਦਮ ਉਬਾਲਾ ਜਿਹਾ ਉਠਿਆ, ‘ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਾਂ।’...ਪਰ ਹੋਸ ਟਿਕਾਣੇ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, “ਆਂਟੀ, ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਭੈਣ ਹੈ। ਪੰਜ ਸੱਤ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਈ ਹੈ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪੁੱਛ ਲਿਆ ਪਰ ਆਹ ਸਵਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਪੁੱਛੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਤਿੰਨੇ ਚੰਗਿਆਤੇ ਨੇ।”

ਆਂਟੀ ਦੀਆਂ ਪੁੱਛ ਪੁਛਾਈ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ, ਬਿਨਾਂ ਗੱਲ ਤੋਂ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੇਣਾ ਸਾਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬਣ ਮਾਈ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਉਹਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਆਂਟੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਢੱਕਦੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਪਰਦ ਕਰਨੋਂ ਨਾ ਹਟਦੀ। ਆਂਟੀ ਨੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਸਿਆ। ਇਹੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਨਕੇਦਰ ਸ਼ਹਿਰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਅੰਕਲ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਰਾਤ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਆਂਟੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਨੂੰਹ ਪਿੰਡ ਸਨ। ਛੋਟਾ ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਇੱਥੇ ਕਿਸੇ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ‘ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਆਂਟੀ ਬੈਠੀ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੰਪਨੀ ਤੋਂ ਪੈਸੇ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਂਟੀ ਦੇ ਸੱਟ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਅੰਕਲ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਿਲਦਾ, ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ‘ਹੈਲੋ ਹਾਏ’ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਆਂਟੀ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸਿਆਂ ਹੀ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਇੰਡੀਆ ਚਲੀ ਗਈ। ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਈ ਆਂਟੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਮੂੰਹ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੇ। ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਂਟੀ ਦੀ ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਆ ਗਈ। ਆਂਟੀ ਦੇ ਘਰ ਭੰਗਤੇ ਪੈਣਾ। ਮਹਿਮਾਨ ਸੱਦੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਨੂੰਹ ਆਈ ਹੈ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਆਂਟੀ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਲਾਰ ਅਜ ਦਾ ਖਾਣਾ ਅਸਾਂ ਦੇ ਘਰ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਦਾ ਚਾਅ ਮੱਠਾ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ, ਆਂਟੀ ਨੇ ਬਾਰਡਰ ‘ਤੇ ਮੋਰਚਾ ਫਿਰ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ।

ਆਂਟੀ ਦੀ ਨੂੰਹ ਵੀ ਆਂਟੀ ਨਾਲ ਸੈਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਉਹਨੇ ਚੁੰਨੀ ਕਿੱਲੀ ‘ਤੇ ਟੰਗ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਟਾਪ ਤੇ ਜੀਨ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਫਿਰ ਆਂਟੀ ਉਹਦੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, “ਵੇ ਕੁਲਾਰ, ਨੂੰਹ ਬੀ.ਏ. ਪੜ੍ਹੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੰਮ ਦੱਸ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।” ਮੈਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ, “ਚੰਗਾ ਆਂਟੀ, ਲੱਭਾਂਗੇ।” ਆਂਟੀ ਬਾਹਰ

ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ

ਮੇਜਰ ਕੁਲਾਰ ਬੋਪਾਰਾਏਕਲਾਂ
ਫੋਨ: 916-273-2856
www.boparaisudhar.com

ਗੇਤੇ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੀ, ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਖਿੜਕੀ ਦੇ ਪਰਦੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ। ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਦਾ ਜੀਅ ਲਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨੂੰ ਲੈਪਟਾਪ ਲੈ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਲੰਘਣ ਲੱਗੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਪਰ ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਯੂਟਿਊਬ ‘ਤੇ ਗਾਣੇ ਸੁਣਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਕਰ ਦਿੰਦੀ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨੂੰਹ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਦੀ ਹਵਾ ਲੱਗ ਗਈ। ਉਹਨੇ ਕਾਰ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵੀ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹਦਾ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਵੀ ਆ ਗਿਆ।

ਸੰਧੂ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, “ਬਾਈ ਕੁਲਾਰ, ਲੱਗਦਾ ਆਂਟੀ ਦੀ ਨੂੰਹ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਟਿਕਦੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਦਾਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਾਲਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।”

“ਇੰਜ ਨਹੀਂ ਕਹੀਦਾ।” ਮੈਂ ਸੰਧੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

ਪਰ ਆਂਟੀ ਵਿਚਾਰੀ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਇੰਜ ਹੀ ਹੋਣੀ ਹੈ! ਆਂਟੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਘਰ ਪੱਟਣ ਲਈ ਤੁਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਆਂਟੀ ਦਾ ਘਰ ਖੁਦ ਪੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ‘ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੀ ਨੂੰਹ ਸਭ ਕੁਝ ਲੈ ਕੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਭੱਜ ਗਈ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸੋਢੇ ‘ਤੇ ਬੈਠੀ ਆਂਟੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਬਾਜਵੇ ਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਸੱਦਿਆ, “ਵੇ ਕੁਲਾਰ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੱਟੀ ਗਈ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਨਾਗਣੀ ਵਿਆਹ ਲੈ ਆਏ। ਸਾਨੂੰ ਡੰਗ ਕੇ ਤੁਰ ਗੀ। ਆਪਣਾ ਗਹਿਣਾ ਗੱਟਾ ਵੀ, ਤੇ ਮੇਰਾ ਵੀ, ਸਭ ਲੈ ਗਈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਹੋ ਗਈ।” ਅਸੀਂ ਆਂਟੀ ਮਸਾਂ ਚੁੱਪ ਕਰਾਈ, ਪਰ ਹੁਣ ਕੁਝ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤੁਰ ਗਈ ਸੀ।

“ਆਂਟੀ ਜੀ, ਜਿਹੜਾ ਬਾਰਡਰ ਉਥੇ ਬਣਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਬਾਰਡਰ ਘਰੇ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ! ਜਿਹੜੀ ਗਸ਼ਤ ਅਪਾਰਟਮੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਘਰੇ ਕਰਨੀ ਸੀ!! ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਧ ਦਾ ਉਬਾਲ ਸਾਂਭਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਗਰ ਹੀ ਪਏ ਰਹੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਸ ਚੌਕੀਦਾਰ ਵਾਂਗ ਹੋਈ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਈ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਚੋਰੀ ਕਰਵਾ ਬੈਠਾ।” ਮੈਂ ਆਂਟੀ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਆਂਟੀ ਨੇ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਬਾਜਵੇ ਦਾ ਮੋਢਾ ਗਿੱਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਆਂਟੀ ਛਾਉਣੀ ਬਦਲ ਗਈ। ਕਈ ਦਿਨ ਸਾਨੂੰ ਆਂਟੀ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਪੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਂਟੀ ਪਿੰਡ ਗਈ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋ ਗਈ। ਮੁੰਡਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਘਰਵਾਲੀ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਦਾਰੂ ਪੀਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਂਟੀ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੜਾ ਰੋਏ ਜਿਹਨੇ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਮਾਂਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪਹਿਰਾ ਰੱਖਿਆ ਪਰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਨਾ ਬਚਾ ਸਕੀ!

ਵਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਾਲਾ

ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿਚ ਕਰ ਕੇ ਅਰਜੇਈਆਂ ਮਸਾਂ ਸੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ। ਤਿੰਨਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਮੈਂ ਚੌਥੀ ਕਰ ਅਰਦਾਸਾਂ ਜੱਗ ‘ਤੇ ਆਈ। ਮਾਂ ਨੇ ਨੱਕ ਬੁੱਲ੍ਹ ਜਿਹੇ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਨਿਪਲ ਬਣਾਉਣੀ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਲਾਈ, ਤਰਸ ਗਈ ਮੈਂ ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਮਾਂ ਨੇ ਨਾ ਇਕ ਘੁੱਟ ਪਿਲਾਈ।

ਰੁਲਦੀ ਖੁਲਦੀ ਮੈਂ ਗਈ ਸਕੂਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਫਿਰ ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਮੈਂ ਕਰਦੀ ਬਚਪਨ ਦੀ ਨਾ ਉਮਰ ਹੰਢਾਈ। ਸਾਲ ਸੋਲਵਾਂ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੁਸਨ ਮੇਰੇ ਨੇ ਲਈ ਅੰਗਤਾਈ, ਘਰੇ ਕੈਦਣ ਕੀਤਾ ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੈਂ ਆਖਾਂ ਕਿਉਂ ਜਵਾਨੀ ਆਈ।

ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਆਖ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਕਾਲਜ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਪੜ੍ਹਾਈ,

ਤਿੰਨਾਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਬਾਬਲ ਹੱਥ ਪੀਲੇ ਕੀਤੇ ਲੱਗਦਾ ਹੁਣ ਵਾਰੀ ਮੇਰੀ ਆਈ। ਹਰ ਇਕ ਆਖੇ ਕੁੜੀ ਸੁਨੱਖੀ ਮਾਸਤ ਵਰ ਦੀ ਦੱਸ ਕੈਨੇਡਾ ਪਾਈ, ਸੱਠ ਸਾਲ ਦਾ ਦੁਹਾਜੂ ਬੁੱਢਤਾ ਬਣ ਗਿਆ ਮੇਰੇ ਬਾਬਲ ਦਾ ਜਵਾਈ।

ਦੇਖ ਕੇ ਬੁੱਢਤੇ ਨੂੰ ਭੁੱਬੀ ਰੋਂਦੀ ਕੁੱਜ ਜਿਵੇਂ ਬਾਜ਼ ਹੱਥ ਆਈ, ਸੋਹਣੇ ਸੋਹਣੇ ਸੁਪਨੇ ਦਿਖਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦਿਖਾਈ। ਚਾਰ ਦਿਨ ਮੈਨੂੰ ਖੂਬ ਘੁਮਾਇਆ ਫਿਰ ਵਾਰੀ ਕੰਮ ਦੀ ਆਈ।

ਦੋ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਬੁੱਢਤਾ ਹੋ ਗਿਆ ਰੱਬ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ, ਮੇਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਲੁੱਟ ਹੋ ਗਿਆ ਟੁੱਟਿਆ ਕਹਿਰ ਮੇਰੇ ‘ਤੇ ਭਾਰਾ। ਸਸਕਾਰ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਫਿਰ ਰਹਿ ਗਈ ਇਕੱਲੀ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਫੋਨ ਬਥੇਰੇ ਕੀਤੇ

ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਦਿਨ ਨਾ ਝੱਲੀ।

ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਸੁਣਾਵਾਂ ਆਪਣਾ ਉਹੀ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦਾ ਮੇਰਾ, ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ‘ਕੱਲੀ ਰੋਂਦੀ ਆਪੇ ਆਖਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਤੇਰਾ!

ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲੱਗਾਂ ਆਪਣਾ ਉਹੀ ਮੇਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਜਵਾਨੀ ਦੇਖੇ, ਆਪਣਿਆਂ ਹੱਥੋਂ ਲੁੱਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹਰ ਇਕ ਮੇਰੀ ਜਵਾਨੀ ਸੇਕੇ। ਦਰ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਜਾ ਕੇ ਰੋਂਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਕਦੇ ਕੈਨੇਡਾ ਲਿਆਈਂ, ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਸੌ ਗੁਣਾ ਚੰਗਾ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਵਿਚ ਕਤਲ ਕਰਾਈਂ!

ਆਪਣੀ ਸ਼ਤਰੰਜ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਮੋਹਰਾ ਬਣਾਈਏ, ਮੇਜਰ ਕੁਲਾਰ ਖੁਦ ਕੈਨੇਡਾ ਆਉਣ ਲਈ ਐਸੀ ਭੈੜੀ ਰੀਤ ਨਾ ਚਲਾਈਏ।
-ਮੇਜਰ ਕੁਲਾਰ ਬੋਪਾਰਾਏ

ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ...

ਜਾਣ ਵਾਲਿਆ ਤੇਰੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਲਾਮ

ਇਹ ਦੁਜੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਰੀਝ ਹੋਵੇ...ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ, ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਲਾ ਖੁੰਝਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਅਚਾਨਕ ਖ਼ਬਰ ਆ ਮਿਲੇ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਜਹਾਨ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਦੋਸਤ ਦੀਪਕ ਬਾਲੀ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕੁਲਦੀਪ ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਪਰ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਕਾਰਨ 'ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ, ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ' ਕਰਦਿਆਂ

ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਟਹਿਣਾ
ਫੋਨ: 91-98141-78883

ਕਾਲਜਾ ਵਲੰਧਰਨ ਵਾਲੀ ਖ਼ਬਰ ਆ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦੀ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਸਮਾ ਗਏ ਨੇ। ਬੇਹਦ ਦੁਖ ਹੋਇਆ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ 'ਪਾਵਰ ਕੱਟ' ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੋ ਕੁ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਫਿਲਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਵਾਂਗਾ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਕੱਟਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਹੀਆ ਵੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਲਿਖਾਂਗਾ ਤਾਂ ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਚੈਨਲਾਂ 'ਤੇ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਿਸਣ ਲੱਗੀਆਂ ਕਿ 'ਵਿਅੰਗ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਦੀ ਸੜਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿਚ ਦਰਦਨਾਕ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਏ...'। ਖ਼ਬਰ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ, ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਸੁੰਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ। ਲੋਕ ਦੱਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਉਂ ਹੀ ਪਹੁੰਚਣ ਲੱਗੇ ਮੌਤ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਸੱਚ ਹੋਣ 'ਤੇ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆਇਆ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਖ਼ਬਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ ਤਾਂ ਚਾਹ ਦੀ ਘੁੱਟ ਵੀ ਅੰਦਰ ਨਾ ਲੰਘੀ, ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਭੱਟੀ ਵਰਗੇ ਫਨਕਾਰ ਦਾ ਅਚਾਨਕ ਇੰਜ ਵਿਛੋੜਾ ਪੈ ਸਕਦੈ।

ਜੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਾਲਕ ਤੱਕ ਸਭ ਨੇ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਜਿੰਨਾ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਇੱਕੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫਨ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ

ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਜ਼ਰੀਏ ਇਕ ਨੁਕਾਤੀ ਮਿਸ਼ਨ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ, ਸਗੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਮਸਲਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀ ਪੂਰਾ ਜੀਵਨ ਬਣਦਾ-ਸਰਦਾ ਜ਼ਿੰਮਾ ਨਿਭਾਇਆ। ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਅਜਿਹਾ ਕਾਮੇਡੀਅਨ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਵਿਧਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਤੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਵੀ ਅੱਪੜਦਾ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਕਾਮੇਡੀ ਕਲਾਕਾਰ ਪੈਰੋਡੀ ਕਲਾਕਾਰ ਵਜੋਂ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ। ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਬਣਾ ਕੇ ਤੇ ਅਵਾਜ਼ਾਂ ਕੱਢ ਕੇ ਉਹ ਦੇਹਾਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹਸਾਉਂਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਉਚ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚੋਂ ਬਹੁਤਾ ਹਾਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਭਦਾ। ਭੱਟੀ ਨੇ ਪੇਂਡੂ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਤੇ ਮੈਟਰੋ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਤੱਕ ਇਕੋ ਜਿੰਨੀ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਭ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਜਿੰਨਾ ਮਹਿਬੂਬ ਕਲਾਕਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ।

ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਜਨਮਜਾਤ ਕਲਾਕਾਰ ਸੀ। ਸਕਰਿਪਟ ਲਿਖਣ, ਅਦਾਕਾਰੀ ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਦਾ ਵੰਗ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਾਲ ਬਿਆਨੀ ਵਾਲੇ ਮਸ਼ਕੂਲਿਆਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਸਾ ਛੱਡਦਾ ਤੇ ਹਾਲ ਬਿਆਨੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗਿਣਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਆ ਦਿੰਦਾ। ਸੀਰੀਅਲਾਂ, ਪੰਜਾਬੀ-ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ, ਟੀ.ਵੀ. ਸ਼ੋਆਂ ਤੋਂ ਨੱਕੜ ਨਾਟਕ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਮੌਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਕਦੇ ਸਮਝੌਤਾ ਨਾ ਕੀਤਾ।

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਜਦੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਆਪਣੀ ਨਾਟਕ ਮੰਡਲੀ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਈ ਰੇਡੀਓ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਣ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਇਸ 'ਤੇ ਕਿ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਹਾਂ ਤੇ ਦੂਜਾ ਇਸ 'ਤੇ

ਕਿ ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ।

ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਲਈ ਕਾਰਟੂਨ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਆਲ ਸੀ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਖਦੇ ਮੁੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਅੰਗ ਦਾ

ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ

ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਦੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਵੰਗ ਨਾਲ ਚੇਤਨਾ ਮਾਰਚ ਕੱਢਦਾ ਤੇ ਬੈਨਰਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ, 'ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਜੈ ਹੋਵੇ।' ਜੇ ਪਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸਿਖਰ ਛੂੰਹਦੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮੰਡਲੀ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਜ਼ ਤੋਹਫ਼ੇ ਵਜੋਂ ਦਿੰਦਾ। ਜੇ ਸਿਲੰਡਰ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸੱਜਣਾਂ-ਸਨੇਹੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦਗਾਰੀ ਦਿਨਾਂ 'ਤੇ ਸਿਲੰਡਰ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਦਿਆ ਕਰੋ। ਉਹ ਹਰ ਲੋਕ ਮੁੰਦੇ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਕਾਟਵੇਂ ਵੰਗ

ਨਾਲ ਵਿਅੰਗ ਕੱਸਦਾ।

ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ 'ਮਾਹੌਲ ਠੀਕ ਹੈ' ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਦਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਜੱਟਾਂ ਤੇ ਵੱਟ-ਬੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ 'ਮਾਹੌਲ ਠੀਕ ਹੈ' ਨੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਵਪਾਰ ਪੱਖੋਂ ਅਜਿਹਾ ਮਾਅਰਕਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੋਚਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕਹਾਣੀ ਤੇ ਅਦਾਕਾਰੀ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ।

ਇਹ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੁੰਬਈ ਮਹਾਂਨਗਰੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸਿਤਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਕਈ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਅਦਾਕਾਰੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ। ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦਾ ਰੰਗ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭੱਟੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਦਿਲੋਂ-ਦਿਮਾਗ 'ਚੋਂ ਨਾ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਉਥੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋਣ ਸਾਰ ਉਹ ਮੁੜ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ, ਸੀਰੀਅਲਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ।

'ਕਾਲਾ ਸਾਮਰਾਜ', 'ਜਾਨਮ ਸਮਝਾ ਕਰੋ', 'ਆ ਅਬ ਲੋਟ ਚਲੋ', 'ਕਾਰਤੂਸ', 'ਖੋਫ਼', 'ਹਮਾਰਾ ਦਿਲ ਆਪਕੇ ਪਾਸ ਹੈ', 'ਸ਼ਕਤੀ: ਦ ਪਾਵਰ', 'ਜਾਨੀ ਦੁਸ਼ਮਣ', 'ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਸੇ ਪੂਛੇ', 'ਕੁਛ ਨਾ ਕਰੋ', 'ਕੁਛ ਮੀਨਾ ਹੋ ਜਾਏ', 'ਮੌਸਮ', 'ਏਕ: ਦ ਪਾਵਰ ਆਫ਼ ਵੈਨ' ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਸਮੇਤ 'ਮਾਹੌਲ ਠੀਕ ਹੈ', 'ਜੀਜਾ ਜੀ', 'ਨਲਾਇਕ', 'ਚੱਕ ਦੇ ਫੱਟੇ', 'ਪਾਵਰ ਕੱਟ' ਸਮੇਤ ਕਈ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਨੇ 'ਉਲਟਾ ਪੁਲਟਾ',

'ਫਲਾਪ ਸ਼ੋਅ', 'ਫੁੱਲ ਟੈਨਸ਼ਨ', 'ਬੈਂਕ ਯੂ ਜੀਜਾ ਜੀ', 'ਹਾਏ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਬਾਏ ਜ਼ਿੰਦਗੀ' ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਦਮਦਾਰ ਅਦਾਕਾਰੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਜਲਵਾ ਦਿਖਾਇਆ ਕਿ ਗ਼ੈਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਅਦਾਇਗੀ 'ਤੇ ਬੇਹੱਦ ਮਾਣ ਹੋਇਆ।

1955 ਦੀ 3 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਜਨਮੇ ਭੱਟੀ ਦੀ ਆਖਰੀ ਫਿਲਮ 'ਪਾਵਰ ਕੱਟ' ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਸਿਨੇਮਾ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਿੱਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹ ਬਣੀਆਂ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕਲਾਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਘਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੀ ਸੀ। 'ਪਾਵਰ ਕੱਟ' ਦੀ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਮੌਕੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਜਸਰਾਜ ਭੱਟੀ, ਫਿਲਮ ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਨਾਲ ਬਠਿੰਡੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਭੱਟੀ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੀ ਫਿਲਮ ਬਿਜਲੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ, ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬਰਮਲ ਪਲਾਂਟ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਆਏ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿਆ ਕਰੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਯਕੀਨ ਗਰਮੀਆਂ ਮੌਕੇ ਇਹਦੇ 'ਤੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਏ।

ਦੁਸਹਿਰੇ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੱਟੀ ਆਪਣੀ ਟੀਮ ਸਮੇਤ ਇੱਕ-ਦੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਂਵਾਂ 'ਤੇ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਦੁਸਹਿਰਾ ਮਨਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਅਗਾਊਂ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤਿਆਂ ਜਦੋਂ ਭੱਟੀ ਅਚਾਨਕ ਭੀੜ ਮੂੰਹਰੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਸਭ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਲੰਧਰ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟੀਮ ਸਮੇਤ ਸਫ਼ਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਹਾਦਸੇ ਨੇ ਭੱਟੀ ਦੀ ਜਾਨ ਲੈ ਲਈ।

ਭੱਟੀ ਸਾਡੇ ਦਰਮਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਸਦਾ ਸਾਡੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਦੁੱਖ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਵਾਲੀ ਉਸ ਦੀ ਅਦਾ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਭੱਟੀ ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਤੇ ਗ਼ੈਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਮਾਣ ਸੀ। ਉਮੀਦ ਹੈ, ਪੁੱਤਰ ਜਸਰਾਜ ਭੱਟੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਲਿਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗਾ, ਪਤਨੀ ਸਵਿਤਾ ਭੱਟੀ ਤੇ ਧੀ ਇਸ ਗ਼ਮ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੀਆਂ ਤਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਗਲੇਰਾ ਸਫ਼ਰ ਤੈਅ ਹੋ ਸਕੇਗਾ।

ਪਿਛਲੀ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਦਾ ਸੈਨਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸ਼ੀਸ਼ਾ

ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਜੰਗ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਸਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਉਤੇ ਉਸ ਜੰਗ ਤੋਂ ਸਿੱਖੇ ਸਬਕਾਂ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਮੈਨੂੰ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਦੀ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ ਵਿਚ ਲੈ ਵੜੇ ਹਨ। ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਸੇਵਾ ਮੈਡਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਬਰਾੜ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲੋਹਿਤ ਵਾਦੀ ਦੀ 13000 ਫੁਟ ਤੋਂ ਵੀ ਉਚੀ ਤ੍ਰੈ-ਜੰਕਸ਼ਨ ਟੀਸੀ ਉਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਚੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਪੀਲੀ ਟੀਸੀ ਤੇ ਹਰੀ ਟੀਸੀ ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਕੋਲ ਚੀਨੀ ਮਸ਼ੀਨ ਗੰਨਾਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਬਰਾੜ ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਸੁਬੇਦਾਰ ਰਤਨ ਚੰਦ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੀ ਪਲਟਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਸੁਬਾ ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਬਰਾੜ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ 4 ਡੋਗਰਾ ਰਜਮੈਂਟ ਦੀ ਬੀ ਤੇ ਡੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੈਨਿਕ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਗਏ ਸਨ।

ਭਾਰਤੀ ਸੈਨਾ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਸਿਪਾਹੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਉਤੇ ਫੁੱਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਉਹੀਓਂ ਸੀ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ ਨਾਇਕ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ। ਇਹ ਸਵੈਜੀਵਨੀ ਹਿੰਦੀ-ਚੀਨੀ ਭਾਈ-ਭਾਈ ਦੇ ਅਹਿੰਸਕ ਸੰਕਲਪ ਉਤੇ ਵੀ ਤਿੱਖੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸੋਚ ਉਤੇ ਵੀ ਜਿਹੜੀ ਚੀਨ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਛਾਣਦੀ। ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੈਨਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਉਤੇ ਕੌਸੀ ਗਈ ਟਿੱਪਣੀ ਵੀ ਘੱਟ ਕਰਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਮਾਨਿਕਸ਼ਾਅ ਵਰਗੀ ਦਿੱਬ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਸਾਫ਼ ਗੋਈ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਭਾਵੇਂ ਬਰਾੜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਨਾਗਾ ਵਿਦਰੋਹੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਆਵਾ ਲਿਆ ਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਖੇ ਚਾਰ ਸਿਤਾਰਾ ਵਿਚ ਵੀ ਤਾਇਨਾਤ ਰਿਹਾ ਪਰ ਉਸ ਵਲੋਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ 1971 ਦੀ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿ ਜੰਗ ਦੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੋਰਖਾ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ

ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਜਿਹੜੇ ਜੈ ਦੁਰਗਾ, ਜੈ ਗੋਰਖਾ ਦਾ ਨਾਅਰਾ ਲਾ ਕੇ ਗੋਰਖਾਲੀ ਧਾਵਾ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਤੇ ਮਲੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਪਰਤਦੇ ਸਨ।

ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੂਜੇ ਸੰਸਾਰ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਮਲਾਇਆ ਦੇ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਦੇ ਕਤਲ ਏ ਆਮ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਿਆ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਆਪਣੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਨੂੰ ਸਿੱਗਾਂ ਤੋਂ ਫੜਨਾ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਉਤੇ ਨੱਥ ਪਾਉਣਾ ਵੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਨੇਤਾ ਜੀ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ ਅਤੇ ਵਿੱਲੋਂ-ਸਹਿਗਲ-ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ ਦੇ ਬੋਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਪੰਡਿਤ ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਤਾ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਵੀ ਹਨ।

ਜਿਵੇਂ ਜੰਮੂ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਾਓਸ਼ਹਿਰਾ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਸਾਂਭਣ ਉਪਰੰਤ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਕਤਲ ਕਾਂਡ ਸਮੇਂ ਸੈਨਾ ਤੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸੋਚ ਉਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੈਨਾ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਉਪਰੰਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ

ਗੁਮਰਾਹ ਹੋ ਰਹੇ ਯੁਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੇ ਬੇਹ ਕਾਂਜਲਾ ਕਲੱਰ ਵਣ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਵੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਯੁਵਕਾਂ ਨੂੰ 'ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥੋਂ ਦੇਹ' ਦੇ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਵੀ ਤੋਰਿਆ। ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ, ਸੂਰ, ਮੱਛੀ ਤੇ ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਯੁਵਕ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਬ੍ਰਿਗੇਡੀਅਰ ਬਰਾੜ ਦੀ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ 'ਬਰੂ ਵਾਰਜ਼ ਐਂਡ ਇਨਸਰਜੈਂਸੀ' (ਪੈਟੇਗਾਨ ਪ੍ਰੈਸ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ) ਪਿਛਲੀ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਤੇ ਸੈਨਿਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ।

ਮਖੌਲੀਆ ਸ਼ਿਖਸ਼ਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ
ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ

1985 ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਸੰਭਾਲੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਦਸਤਕ ਦੇ ਕੇ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਆ ਵੜਿਆ। 'ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ' ਦਾ ਉਤਰ 'ਹਾਲ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ਮਾਹੌਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ' ਦੇ ਕੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਿਆ ਉਹ ਕਾਰਟੂਨ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਕਾਰਟੂਨ ਦੇਖਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ 'ਹੁਣ?' ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਉਤਰ ਸੀ 'ਮਾਹੌਲ ਠੀਕ ਹੈ'।

ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੀਹ ਸਾਲ ਛੋਟਾ ਸੀ-ਆਗਿਆਕਾਰ, ਮਿਲਣਸਾਰ ਤੇ ਹਸਮੁੱਖ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮਿਲਦਾ, ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਹਾਲ ਪੁਛਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਹੌਲ ਬਾਰੇ ਪੁਛਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਦਾ ਹੀ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ। ਦਫਤਰ, ਗਲੀ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ ਕਲੱਬ। ਹਰ ਥਾਂ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਕਾਰਟੂਨ ਬਣਾਉਣੇ ਛੱਡ ਕੇ

ਨਿੱਕ
ਸੁੱਕ

ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਪੂ
Sandhugulzar@yahoo.com

'ਮਾਹੌਲ ਠੀਕ ਹੈ' ਨਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ ਵੀ ਬਣਾਈ। ਅਫ਼ਸਰਸਾਹੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਨਿਘਰਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਖ ਉਤੇ ਵਿਅੰਗ ਕਸਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ। 'ਉਲਟਾ ਪੁਲਟਾ', 'ਫੁੱਲ ਟੈਨਸ਼ਨ', 'ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਨੀਪਲਾਂਟ', 'ਜੀਜਾ ਜੀ', 'ਚੱਕ ਦੇ ਫੱਟੇ', ਤੇ 'ਮੈਡ ਆਰਟਸ' ਉਸ ਦਾ ਹਰ ਅਮਲ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਘਟਦੀ ਸੰਖਿਆ, ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ, ਪਟਰੌਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਗੰਢਿਆਂ ਦਾ ਭਾਅ ਉਹਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਾ ਅਛੋਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮਿਲਦੇ, ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ 'ਮਾਹੌਲ ਠੀਕ ਹੈ' ਦੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦਿੰਦਾ।

ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਭਾਰਤੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੁਨੀਲ ਗੰਗੋਪਾਧਿਆਇ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਚਲਾਣੇ ਦਾ ਸੋਗ ਮਨਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜਸਪਾਲ ਭੱਟੀ ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸਾਰੇ ਮਾਹੌਲ ਨੂੰ ਉਲਟਾ-ਪੁਲਟਾ ਕਰ ਗਈ। ਮੈਥੋਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਛੋਟਾ ਭੱਟੀ ਕਈ ਵੀਹਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰੀ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਕਾਇਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਵਾਲਾ ਕਦਮ ਪੁੱਟਣ ਵਿਚ ਉਹ ਕੁਝ ਬਹੁਤੀ ਹੀ ਤੇਜ਼ੀ ਵਰਤ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਲੋਂ ਦੁੱਖ ਹੈ। ਆਮੀਨ!

ਅੰਤਿਕਾ: ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯੋਗੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਗਮ ਤੇ ਪੀਣ ਨੂੰ ਅੱਬਰੂ ਬੜੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਹਰ ਬੰਦਾ ਤਿਰਾ ਤੇਰਾ ਹੀ ਬੱਸ ਮਸ਼ਕੂਰ ਹੈ।

ਮਨੋਰੰਜਨ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੀ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਬੱਲੇ ਬੱਲੇ

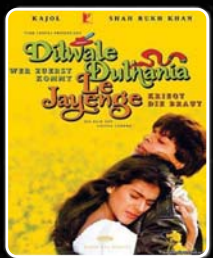
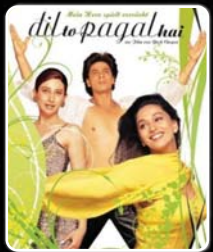
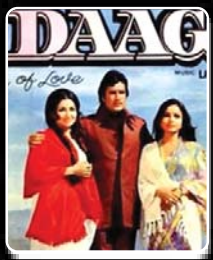
ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ (ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਬਿਊਰੋ): ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਸਨਅਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦੀ 2016 ਤੱਕ 1.75 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਐਡਵਰਟਾਈਜ਼ਿੰਗ ਤੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਦੇ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਸੀਆਈਆਈ ਤੇ ਕੰਸਲਟੈਂਸੀ ਫਰਮ ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.ਸੀ. ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 2011 'ਚ ਇਹ ਸਨਅਤ 80,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ 'ਤੇ ਸੀ।

ਰਿਪੋਰਟ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਇੰਨੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਰਕ ਵਧ ਰਹੀ ਐਡਵਰਟਾਈਜ਼ਿੰਗ ਤੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰਚਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਤੇ ਨੀਤੀਗਤ ਸਮਰਥਨ ਹਨ। ਭਾਰਤ 'ਚ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਟ ਮੀਡੀਆ ਐਡਵਰਟਾਈਜ਼ਿੰਗ 'ਚ ਮੋਹਰੀ ਖੇਤਰ ਹਨ।

ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖੇਤਰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਸਨਅਤ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣਗੇ। ਮਨੋਰੰਜਨ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਸਨਅਤ ਵਿਚ ਰੈਵੇਨਿਊ ਦਾ 35 ਫੀਸਦੀ ਐਡਵਰਟਾਈਜ਼ਿੰਗ

ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਐਨ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਖਰਚਣਯੋਗ ਆਮਦਨ ਤੇ ਵਿਰਾਟ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਵੀ ਸਨਅਤ 'ਚ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ 'ਚ ਭਾਰੀ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋਣਗੇ। ਐਡਵਰਟਾਈਜ਼ਿੰਗ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਇਸ ਸਨਅਤ ਨੂੰ ਮਨਚਾਹੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣਗੇ। ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਆਮਦ ਨਾਲ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਿਖਾਰ ਆਏਗਾ। ਇੰਟਰਨੈਟ ਤੱਕ ਰਸਾਈ ਵਾਧੇ ਲਈ ਵੱਡੀ ਚਾਬੀ ਹੋਵੇਗਾ।

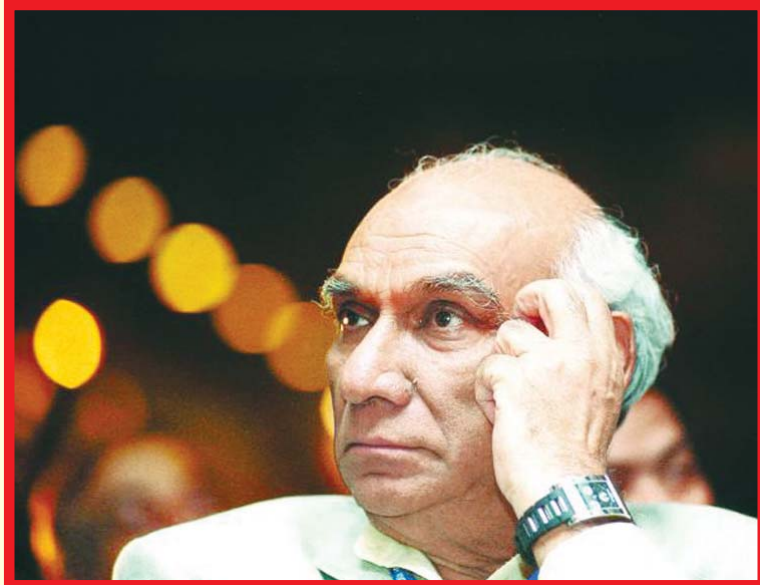
ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਜਾਦੂਗਰ ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ

ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਦੇ ਸਫਲ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਤਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਨੂੰ ਖੂਬ ਨਜ਼ਾਕਤ ਨਾਲ ਸੁਨਹਿਰੇ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਦੂ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ 80 ਸਾਲ ਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ 'ਚ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਜਨੂੰਨ ਇਸ ਉਮਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਇਮ ਸੀ। ਅੱਜਕਲ ਉਹ ਸਾਹਰੂਖ ਖਾਨ ਤੇ ਕੈਟਰੀਨਾ ਕੈਫ ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਕਾ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਅਭਿਨੈ ਵਾਲੀ ਫਿਲਮ 'ਜਬ ਤਕ ਹੈ ਜਾਨ' ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੀ-ਜਾਨ ਨਾਲ ਜੁਟੇ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਡੇਂਗੂ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 21 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਯਸ਼ਰਾਜ ਚੋਪੜਾ ਨੇ ਜਲੰਧਰ ਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਅੱਲ੍ਹੜ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਇੰਜਨੀਅਰ ਬਣਨ ਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਖਾਹਿਸ਼ ਨਾਲ ਉਹ ਮੁੰਬਈ ਵੀ ਪਹੁੰਚੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਵਿਚ ਇੱਟਾਂ-ਸੀਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਜਾਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸੁਨਹਿਰੇ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਕਮਾਲ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਘੜਨਾ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਬੀ.ਆਰ. ਚੋਪੜਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਸੀ।

ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਲੰਦਨ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮੁੰਬਈਆਂ ਆਏ ਤਾਂ ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੀ

ਫਿਲਮਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਤੌਰ ਸਹਾਇਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਆਈ.ਐਸ.ਜ਼ੋਹਰ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੀ.ਆਰ. ਚੋਪੜਾ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੈਕਿੰਡ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨ ਫਿਲਮਾਂ 'ਏਕ ਹੀ ਰਾਸਤਾ', 'ਸਾਧਨਾ' ਤੇ 'ਨਯਾ ਦੌਰ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ

ਸਹਾਇਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਰਹੇ।

ਫਿਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀ.ਆਰ. ਚੋਪੜਾ ਨੇ ਫਿਲਮ 'ਧੂਲ ਕਾ ਫੂਲ' ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ। ਇਕ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਨੇ ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਲੀ ਫਿਲਮ 'ਧਰਮ ਪੁਤਰ' ਜੋ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮ ਏਕਤਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਫਿਲਮ ਬਾਕਸ ਆਫਿਸ 'ਤੇ ਸਫਲ ਨਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ

ਐਵਾਰਡ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਵਕਤ' ਨੂੰ ਜੋ ਭਾਰੀ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਣਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1971 ਵਿਚ ਯਸ਼ਰਾਜ ਫਿਲਮਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਵਜੋਂ ਫਿਲਮ 'ਦਾਗ' ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਵੀ ਖੂਬ ਸਫਲ ਰਹੀ। ਤਕਰੀਬਨ ਪੰਜ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਰੀਅਰ ਦੌਰਾਨ ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ ਦੇ ਨਾਂ ਅਣਗਿਣਤ ਸਫਲ ਫਿਲਮਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਇਤੇਫਾਕ', 'ਦੀਵਾਰ', 'ਕੁਝੀ-ਕੁਝੀ', 'ਤ੍ਰਿਸੂਲ', 'ਕਾਲਾਪੱਥਰ', 'ਸਿਲਸਿਲਾ', 'ਚਾਂਦਨੀ', 'ਲਮਹੇ', 'ਡਰ', 'ਦਿਲਵਾਲੇ ਦੁਲਹਨੀਆ ਲੈ ਜਾਏਗੇ', 'ਦਿਲ ਤੋ ਪਾਗਲ ਹੈਂ', 'ਮੋਹਬਤੋ', 'ਧੂਮ', 'ਵੀਰ ਜ਼ਾਰਾ', 'ਬੰਟੀ ਔਰ ਬਬਲੀ', 'ਫਨਾ', 'ਧੂਮ-2', 'ਚਕ ਦੇ ਇੰਡੀਆ', 'ਰਬ ਨੇ ਬਨਾ ਦੀ ਜੋੜੀ' ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਿਲਮ ਨਿਰਮਾਣ ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉੱਤਮ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ ਯਸ਼ ਚੋਪੜਾ ਨੂੰ ਦਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਫਾਲਕੇ ਐਵਾਰਡ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਤ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੀ ਗਿਆ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਫਿਲਮਫੇਅਰ ਐਵਾਰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। 1970 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਮੋਲਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਬੇਟੇ ਆਦਿਤਯ ਤੇ ਉਦੇ ਚੋਪੜਾ ਹਨ ਜੋ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਬਤੌਰ ਨਿਰਮਾਤਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਤੇ ਅਭਿਨੇਤਾ ਬਾਲੀਵੁੱਡ ਵਿਚ ਸਰਗਰਮ ਹਨ।

ਬਾਲੀਵੁੱਡ 'ਚ ਵਿਆਹੀਆਂ ਵਰ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਦੌਰ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਵਿਆਹ ਦੇ ਇਕ ਵਕਫੇ ਬਾਅਦ ਫਿਲਮ 'ਡੇਂਜਰਸ ਇਸ਼ਕ' ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਕਪੂਰ ਨੇ ਸਿਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂਕਿ ਇਧਰ ਕੁਝ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਫਿਲਮੀ ਸੋਚ ਬਣ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਵੱਡੇ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਵਿਆਹੁਤਾ ਹੀਰੋਇਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਸੋਚ ਅਪਵਾਦ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਵਿਆਹੁਤਾ ਹੀਰੋਇਨਾਂ ਹੁਣ ਉਸ ਦੌਰ ਦੀ ਯਾਦ ਤਾਜ਼ਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਗੀਤਾਬਾਲੀ, ਵੈਂਜੀਮਾਲਾ, ਮੀਨਾ ਕੁਮਾਰੀ ਤੇ ਹੋਮਾ ਮਾਲਿਨੀ ਕਈ ਹੀਰੋਇਨਾਂ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਹੁਣ ਇਕ ਕਮਾਲ ਹੋਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਦੇ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਘਰ-ਗ੍ਰਹਿਸਥੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਵਿਆਹੁਤਾ ਹੀਰੋਇਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਕਪੂਰ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ 'ਡੇਂਜਰਸ ਇਸ਼ਕ' ਨੇ ਉਸ

ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਅਦਾਕਾਰਾ ਮਾਧੁਰੀ ਦੀਕਸ਼ਤ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਮੁੰਬਈ ਸ਼ਿਫਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਮੁੰਬਈ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਕੁਝ ਚੰਗੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਧੁਰੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 'ਡੇਢ ਇਸ਼ਕੀਆ' ਤੇ 'ਗੁਲਾਬੋ' ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਫਿਲਮਾਂ ਕਰਨਾ ਨਾ ਉਸ ਤੋਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਉਹ ਕਰ ਸਕੇਗੀ।

ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ-ਅੱਧ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਐਸਵਰਿਆ ਰਾਏ ਬੱਚਨ ਵੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਪਰ ਬੇਟੀ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਇਆ ਬਦਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ ਪਰ ਵਿਸ਼ਵ ਸੁੰਦਰੀ ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮਣੀ ਰਤਨਮ ਦੀ ਅਗਲੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਤੈਅ ਹੈ।

ਇਕ ਜ਼ਮਾਨੇ ਬਾਅਦ ਸੁੀਦੇਵੀ ਵਰਗੀ ਸਟਾਰ ਵੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਿੰਗਲਿਸ਼' ਦੀ ਕਾਫੀ

ਚਰਚਾ ਹੈ। ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਰਵੀਨਾ ਟੰਡਨ ਵੀ ਕੁਝ ਇਸੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸੈਲਿਊਲਾਈਡ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਈ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ 'ਬੁੱਢਾ ਹੋਗਾ ਤੇਰਾ ਬਾਪ' ਵਿਚ ਉਹ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਸੀ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਉਹ ਛੋਟੇ-ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਮਹਿਮਾ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੇਟੀ ਆਰਿਨਾ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਿਮਾ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਵੀ ਫਿਰ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਫਿਲਮੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

'ਦ ਗੈਂਗਸਟਰ ਵਾਈਫ' ਵਿਚ ਉਹ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਖ਼ਬਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਫਿਲਮ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮਨ ਬਣਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। 'ਯਾਦ ਰਖੇਗੀ ਦੁਨੀਆ' ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਸੰਜੀਦਾ ਰੁਖਸਾਰ ਨੂੰ ਭਲਾ ਦਰਸ਼ਕ ਕਿਵੇਂ ਭੁੱਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਕਿਤੇ ਗਵਾਚ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਰਾਮੂ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਸਰਕਾਰ' ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸਰਗਰਮ ਹੋਈ ਹੈ। ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰੁਖਸਾਰ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਛੋਟਾ ਵੱਡਾ ਹਰ ਰੋਲ ਬਹੁਤ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਯਾਮੀ ਗੌਤਮ ਨੇ ਕੀਮਤ ਵਧਾਈ

ਫਿਲਮ 'ਵਿੱਕੀ ਡੋਨਰ' ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਯਾਮੀ ਗੌਤਮ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਕਾਫੀ ਬਿਜ਼ੀ ਹੈ। ਉਸ ਕੋਲ ਕੁਝ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਈ ਵਿਗਿਆਪਨ ਫਿਲਮਾਂ ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੀ ਸਫਲਤਾ ਤੋਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਯਾਮੀ ਨੇ ਹੁਣ ਨਵੇਂ ਵਿਗਿਆਪਨਾਂ ਦੇ ਕਰਾਰ ਲਈ ਆਪਣਾ ਮਿਹਨਤਨਾ ਇੰਨਾ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਪੱਲਾ ਝਾਤਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਇਕ ਜਿਊਲਰੀ ਬ੍ਰਾਂਡ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਗਿਆਪਨ ਲਈ ਡੇਢ ਕਰੋੜ

ਰੁਪਏ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਇਕ ਨਵੀਂ ਅਭਿਨੇਤਰੀ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਪੈਸਾ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕੰਪਨੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਯਾਮੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਫਿਲਮ 'ਬਰਫੀ' ਫੇਮ ਇਲਿਆਨਾ ਡਿਕਚੂਜ਼ ਨੂੰ ਸਾਈਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਬੁਲਾਰੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੇਸ਼ੱਕ ਯਾਮੀ ਦੀ ਮੰਗ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਕਾਫੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਜੋ ਰਕਮ ਮੰਗੀ ਸੀ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਿਥੇ ਯਾਮੀ ਨੇ ਹੁਣੇ ਇਕ ਹੀ ਫਿਲਮ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਹੀ ਇਲਿਆਨਾ ਸਾਊਥ ਇੰਡਸਟਰੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਸਟਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਪਨੀ ਨੇ 50 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ 'ਚ ਸਾਈਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਘਰਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਡੀਲ ਅਤੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਉਤੇ ਲੋਨ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ

Golden State Realty

Real Estate and Loans Under One Roof

ਪਿਛਲੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜਨਸ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਸਮੂਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ

Reo/Short Sale Specialist

We can sell your house in short sale at no cost to you.

If your house is in foreclosure due to not making payments and you have received trustee sale date, even then we can sell your house in short sale. Selling house in short sale damages your credit less than if you let it go to foreclosure. We can also sell your house in short sale even if you are making mortgage payments on time with difficulty and your house value is a lot less than the loan.

WE CAN SELL HUD HOMES ANY WHERE IN CALIFORNIA

ਫੋਰਕਲੋਜ਼ਰ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ਾਰਟਸੇਲ ਘੱਟ ਘਾਤਕ

ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ ਕਰਜੇ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਨਾ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਫੋਰਕਲੋਜ਼ਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟਰਸਟੀ ਸੇਲ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਵੀ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ, ਤਦ ਵੀ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ ਸ਼ਾਰਟਸੇਲ ਵਿਚ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸ਼ਾਰਟਸੇਲ ਵਿਚ ਘਰ ਵੇਚਣ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਕਰੈਡਿਟ ਦਾ ਉਨਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿੰਨਾ ਕਿ ਫੋਰਕਲੋਜ਼ਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ ਤਦ ਵੀ ਸ਼ਾਰਟਸੇਲ ਵਿਚ ਵੇਚ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਮਾਰਟਗੇਜ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਅਦਾ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਰਜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਘਟ ਗਈ ਹੈ।

**Selling new and old Homes
from San Jose to Sacramento**

Fremont Office:
86 Pilgrim Loop
Fremont CA 94539

Tel:510-440-9292, Fax:510-656-8941

**Cell: 510-304-9292
Cell:408-666-8279**

Jaswinder Gill M.Sc (PAU)
CA DRE# 00966763
Broker/Owner/Notary

***2004 to 2006 Award Winner
Top 1% Listing Realtor in Bay Area**

Sacramento Office:
8695 Territorial Way,
Elk Grove CA 95624
Tel:916-612-5773, Fax:916-393-2586

**E-mail: jassi@jassigill.com or
Visit us @ www.jassigill.com
for hot listings**

Selling Homes from Gilroy to Sacramento, CA

Refinance Now

**15 & 30 Yr Fixed Rates Are Still Better!!!
5/1, 7/1 ARM are also attractive
Refinance Now At Zero Cost**

**Call Sukhi Gill
@ 510-207-9067**

CA DRE Lic.#01180969,
NMLS# 352095

JUST SOLD

1. 32467 Woodland Dr.,
Union City, CA 94587
2. 4172 Eugene St.
Fremont, CA 94538
3. 4171 N. Greenland Ter.,
Fremont, CA 94555
4. 2856 Glen Donegal Dr.
San Jose, CA 95148

5. 1969 Catalpa Way
Hayward, CA 94545
6. 4276 Solar Cir.,
Union City, CA 94587
7. 4313 San Marino Ct.
Elk Grove, CA 95858

8. 3339 Sueno Dr.
San Jose, CA 95148
9. 847 Downing Cir.,
Lincoln, CA 95648
10. 2952 Remington Way
San Jose, CA 95148

11. 27471 Ponderosa Ct.
Hayward, CA 94545
12. 5685 Comanche Dr.,
San Jose, CA 95123
13. 32452 Springwood Dr.,
Union City, CA 94587
14. 675 Bethal Pl.,
Livermore, CA 94551

15. 648 Cayuga Dr.,
San Jose, CA 95123
16. 4080 Gibraltar Dr.,
Fremont, CA 94536
17. 4167 Asimuth Dr.,
Union City, CA 94587
18. 2459 Medallion Dr.,
Union City, CA 94587

Market is getting hot. Do not wait any more to buy home of your dreams. There are multiple offer situations on all under market homes. Act now before it is too late. Master of winners in multiple offer situation is waiting for your call.